

**T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**SOSYAL BELEDİYECİLİK BAĞLAMINDA ÇOCUK
VE GENÇLİK HİZMETLERİ: ADAPAZARI
BELEDİYESİ BİLGİ EVİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İsmail YAVUZ

Enstitü Anabilim Dalı: Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri

Enstitü Bilim Dalı: Sosyal Politika

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ersin Kavi

Mayıs – 2013

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Sosyal Belediyecilik Bağlamında Çocuk ve Gençlik Hizmetleri: Adapazarı Belediyesi Bilgi Evi Örneği

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İsmail YAVUZ

Enstitü Anabilim Dalı: Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri

Enstitü Bilim Dalı: Sosyal Politika

Bu tez 09 /07/2013 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.


Doç. Dr. Ersin KAVİ
Jüri Başkanı

- Kabul
 Red
 Düzeltme


Doç. Dr. Eyüp ZENGİN
Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme


Yrd. Doç. Dr. Muharrem ES
Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

İsmail YAVUZ

..../..../2013

ÖNSÖZ

Türkiye nüfusunun önemli bir bölümü çocuk ve gençlerden oluşmaktadır. Bu çerçevede çocuk ve gençlere yönelik merkezî ve yerel sosyal politika ve sosyal hizmet konseptlerinin oluşturulması kaçınılmazdır. Dünya ülkelerinde olduğu gibi son yıllarda Türkiye’de de çocuk ve gençlere yönelik sosyal politikaların kanunî çerçevesi genelde merkezî hükümetler tarafından belirlenmekte, hizmetlerin uygulanması ise yerel yönetimler tarafından yerine getirilmektedir. Diğer sosyal politika uygulamalarında olduğu gibi çocuk ve gençlere dönük sosyal hizmetlerin yapılandırılmasında merkezî idare daha çok planlama, kaynak aktarma ve denetleme işlevlerini üstlendiği veya üstlenmek istediği görülmektedir.

2005 yılından beri sayıları hızla artan bilgi evleri ise bu bağlamda yerel çocuk ve gençlik hizmetleri kapsamında değerlendirilmesi mümkün olan sosyo-kültürel merkezlerdir. Bilgi evlerinin ortaya çıkmasıyla bir taraftan yerel çocuk ve gençlik hizmetlerinin niteliği ve alanı genişlemiş bulunmakta diğer taraftan da çocuk odaklı yerel sosyal politika uygulamalarında gerek içerik gerekse hedef kitle gibi değişik unsurlar açısından dağınık bir yapı şekillenmiş bulunmaktadır. Bu dağınık yapının kurumsal, yönetsel ve örgütsel ayağını oluşturan bilgi evleri, sosyal belediyeçilik ilkeleri açısından incelenecek ve sonuç olarak yerel çocuk ve gençlik hizmetleri içindeki durumu güçlü ve zayıf yönleriyle değerlendirildikten sonra geliştirici ve tamamlayıcı çözüm önerilerinde bulunulacaktır.

Gerek çalışmanın konusunun belirlenmesinde gerekse bu süreç içinde bana her zaman sabır ve anlayış çerçevesinde yol gösteren danışman hocam Doç. Dr. ERSİN KAVİ’ye özellikle teşekkürlerimi sunarım. Almanya’nın gençlik merkezlerinin yapısı ile ilgili tecrübelerini bana aktaran ve Almanca kaynakların tercümelerinde bana yardımcı olan değerli hocam Prof. Dr. ALİ SEYYAR’a ayrıca şükranlarımı arz ederim. Bu zahmetli yolculukta eşim AYSUN Hanım’ı ve çocuğum YASEMİN’i ihmal ettiğimi düşünüyorum. Bundan dolayı akademik çalışmalarımda başarı olabilmem için bana her türlü maddî ve manevî desteği sunan başta vefakâr eşim olmak üzere bütün aile fertlerime en kalbî duygularıyla sevgilerimi ve teşekkürlerimi iletirim.

İsmail Yavuz
..../..../2013

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR ...	vii
ŞEKİL LİSTESİ.....	viii
TABLO LİSTESİ ...	ix
ÖZET	xiii
SUMMARY	xiv
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: TÜRKİYE'DE SOSYAL DEVLET, SOSYAL BELEDİYECİLİK, YEREL ÇOCUK VE GENÇLİK HİZMETLERİ: KAVRAMSAL VE TEORİK BİR ÇERÇEVE	7
1.1. Sosyal Devlet İle Sosyal Belediyecilik İlişkisi.	7
1.1.1. Sosyal Devlet	7
1.1.2.1. Adem-i Merkeziyetçi Sosyal Devlet ve Yerelleşme.....	8
1.1.3 (Merkezî) Sosyal Politika(lar).....	10
1.1.3.1. Sosyal Yardım(lar)	11
1.1.3.2. Sosyal Hizmet(ler).....	12
1.1.4. Sosyal Belediyecilik (Yerel Sosyal Politikalar).....	16
1.1.5. Türkiye'de Sosyal Belediyecilik	18
1.1.5.1. Türk Mevzuatında Sosyal Belediyecilik.....	19
1.2. Çocukluk ve Gençlik Kavramları.....	21
1.2.1. Yaş Kategorisine Göre Çocukluk ve Gençlik.....	22
1.2.2. Türk Mevzuatında Çocukluk ve Gençlik	24
1.2.2.1. Anayasa'da Çocuk ve Gençler	24
1.2.2.2. Türk Medeni Kanunu'nda Çocuk ve Gençler	25
1.2.2.3. Türk Ceza Kanunu'nda Çocuk ve Gençler	25
1.2.2.4. İş Kanunu'nda Çocuk ve Gençler	26

1.2.3. Çocukluk Döneminin Gelişimsel Özellikleri	26
1.2.4. Gençlik ve Ergenlik Döneminde Sorunsal Özellikler.....	27
1.2.4.1. Gençliğe İdeal Bakış.....	29
1.2.5. Türkiye'de Çocuk ve Gençlerle İlgili İstatistik.	30
1.3. Türkiye'nin Kurumsal ve İdarî Yapısı Açısından Çocuk Ve Gençlik Politikaları ...	32
1.3.1. Çocuk ve Gençlere Yönelik Sosyal Politikalar (Çocuk Refah Hizmetleri) ...	33
1.3.1.1. Çocuk Hakları Bağlamında Çocuk Refah Hizmetleri... ..	34
1.3.1.2. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Kapsamında Çocuk Refah Hizmetleri	36
1.3.1.3. Gençlik Refah Hizmetleri.....	37
1.3.2. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) Ve İlgili Birimler	38
1.3.2.1. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü (ÇHGM)	38
1.3.2.2. ÇHGM ve Çocuk Haklarına Yönelik Çalışmalar	40
1.3.3. Gençlik ve Spor Bakanlığı (GSB) Ve İlgili Birimler.....	42
1.3.3.1. Gençlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü.....	44
1.3.3.2. Gençlik Hizmetleri Dairesi Başkanlığı.....	44
1.3.3.3. Gençlik Merkezleri Şube Müdürlükleri.....	45
1.3.3.4. Spor Genel Müdürlükleri.....	47
1.3.4. Çocuk ve Gençlik Hizmetlerinde Küresel Eğilimler.	47
1.3.5. Küresel Gelişmelerin Türkiye'nin Çocuk ve Gençlik Hizmetlerine Etkisi ...	48
1.3.5.1. Sosyal Politikalarda Bütüncül Bir Teşkilatlanma.....	48
1.3.5.2. Sosyal Politikalarda Yerelleşme.	49
1.3.5.3. YerelÇocuk Refah Hizmetlerinde Kanunî Çerçeve.....	50

BÖLÜM 2: TÜRKİYE'DE ÇOCUK VE GENÇLİK HİZMETLERİNİN YEREL AKTÖRLERİ: KARŞILAŞTIRMALI OLARAK BİLGİ EVLERİ VE DİĞER KURULUŞLAR.....	51
-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	-----------

2.1. Bilgi Evleri ve Tarihî Süreç İçindeki Gelişimi	51
2.1.1. Bilgi Evlerine Verilen İsimler ve Sayısal Boyut.....	52
2.1.2. Bilgi Evlerinin Tanımı	53
2.1.3. Bilgi Evlerinin Genel Gayesi (Vizyonu).....	54
2.1.4. Bilgi Evlerinin Genel Hizmet Kapsamındaki Görevleri (Misyonu)	55
2.1.5. Bilgi Evlerinin İdarî Yapısı.....	55
2.1.6. Bilgi Evlerinin Hedef Kitleleri ve Üyelik Şartı	56
2.1.7. Bilgi Evlerinin Personel Yapısı	56
2.1.8. Bilgi Evlerinin Hizmet Birimleri.	56
2.1.9. Bilgi Evlerinde Eğitim ve Kurs Faaliyetleri	58
2.1.10. Bilgi Evlerinde Rehberlik Hizmetleri... ..	60
2.1.11. Bilgi Evlerinde Sosyal Hizmetler	60
2.1.11.1. Serbest Zamanı Değerlendirme Hizmetleri.....	61
2.1.11.2. Rekreasyon Hizmetleri.....	63
2.1.11.3. Sosyal İçerme Hizmetleri	63
2.2. Bilgi Evleri İle Diğer Benzer Kuruluşlar Arasındaki İlişki... ..	65
2.2.1. Halk Kütüphaneleri	65
2.2.1.1. İşlevleri ve Görevleri.....	65
2.2.1.2. Sayısal Boyut.....	68
2.2.1.3. Halk Kütüphaneleri İle Bilgi Evlerinin Ortak/Farklı İşlevleri	69
2.2.2. Çocuk Kulüpleri.....	70
2.2.2.1. MEB Bünyesindeki Okul Öncesi Çocuk Kulüpleri	70
2.2.2.2. ASPB'ye Bağlı veya Onun İzniyle Açılan Çocuk Kulüpleri.....	72
2.2.2.3. Belediyelere Bağlı Çocuk Kulüpleri.	75
2.2.3. Çocuk ve Gençlik Merkezleri	77
2.2.3.1. ASPB Bünyesindeki Çocuk ve Gençlik Merkezleri.	77
2.2.4. İnternet Kafeleri... ..	79

2.2.4.1.Sayısal Boyut.....	81
2.2.5. Dershaneler	81
2.2.5.1. Personel ve Eğitim Kadrosu.....	83
2.2.5.2. Rehberlik Hizmetleri.....	83
2.2.5.3. Sosyo-Kültürel Etkinlikler	84
2.2.5.4. Ücretli ve Ücretsiz Öğrenciler.....	85
2.2.5.5. Dershanelerin Sayısı ve Öğrencilerin Profili	85
2.2.5.6. Dershanelerin Öğrencilere Sağladığı Faydalar.	87
2.2.6. Halk Eğitim Merkezleri	88
2.2.6.1. Halk Eğitimi Kavramı	88
2.2.6.2. Tarihî Süreç İçinde Halk Eğitim Merkezleri.....	90
2.2.7. Özel Öğrenci Etüt Eğitim Merkezleri... ..	94
2.2.7.1. Ücretli ve Ücretsiz Eğitim Durumu	95
2.2.7.2. Eğitim Personeli ve Görevleri	96
2.2.7.3. Öğrencilere Sağladığı Faydalar	97
2.2.7.4. Sayısal Boyut.....	97
2.2.8. Bilgi Evleri ve Diğer Kuruluşlar: Mukayeseli Değerlendirme	98
2.3. Almanya'da Çocuk Ve Gençlik Merkezleri.	101
2.3.1. Kanunî Düzenleme.....	101
2.3.1.1. Hizmet Amacı ve Türü.....	101
2.3.1.2. Kamusal Destek.....	102
2.3.1.3. Özel Hizmetler	102
2.3.1.4. Eğitim Desteği.....	103
2.3.1.5. Özel Düzenlemeler ve Bölgesel Yansımaları.....	103
2.3.2. Kuruluşların Çocuk ve Gençlere Yönelik Uyguladıkları Hizmetler.....	104
2.3.3. Gençlik Kültür Atölyeleri ve Merkezleri	105
2.3.4. Mobil Gençlik Merkezleri.....	105

2.3.5. Hedef Kitle.....	105
2.3.6. Personel ve Elemanlar.....	106

BÖLÜM 3:ADAPAZARI BELEDİYESİ BİLGİ EVİ İLE İLGİLİ BİR ANKET VE SWOT ANALİZİ..... 107

3.1. Anket Hakkında Genel Bilgiler	107
3.2. Ankete Katılan Velilerin Kişisel ve Sosyo-Ekonomik Durumları.....	107
3.2.1. Ankete Katılan Velilerin Yaş Grubu ve Medenî Hali.....	107
3.2.2. Ankete Katılan Velilerin Eğitim Durumu.....	108
3.2.3. Ankete Katılan Velilerin Meslek, İstihdam ve Gelir Durumu	108
3.2.4. Ankete Katılan Velilerin İkamet ve Mülkiyet Durumu	109
3.2.5. Ankete Katılan Velilerin Sahip Oldukları İletişim ve Ulaşım Araçları	109
3.2.6. Ankete Katılan Velilerin Abonman Durumu.....	109
3.2.7. Ankete Katılan Velilerin Çocuklarının Dershane İle İlişkisi... ..	110
3.3. Ankete Katılan Velilerin Bilgi Evi Hakkındaki Düşünceleri.....	110
3.3.1. Bilgi Evi ve Sosyal Hizmet İlişkisi.....	110
3.3.2. Bilgi Evinin Faaliyetleri ve Memnuniyet İlişkisi.....	111
3.3.3. Bilgi Evi Personelinin Çocuklar Üzerindeki Etkisi	111
3.3.4. Bilgi Evi İle Çocuk Gelişimi Arasındaki Bağ.....	112
3.3.5. Bilgi Evi İle İnternet Kafe Arasındaki İlişki.....	112
3.3.6. Bilgi Evinin Beklentilere Cevap Verme Durumu	113
3.3.7. Bilgi Evlerinin Yaygınlaştırılması Talebi.....	114
3.3.8. Bilgi Evinin Güvenirlilik Durumu.	114
3.3.9. Bilgi Evinin Çocuklar Üzerindeki Sosyalleştirme Etkisi.....	115
3.3.10. Bilgi Evi İle Çocukların Ders Takibi Arasındaki Bağ.	115
3.3.11. Bilgi Evi İle Çocukların Okuma Alışkanlığı Arasındaki İlişki.....	116
3.3.12. Bilgi Evinin Hizmetlerinin Ücretsiz Olması.....	116

3.3.13. Bilgi Evinin Çocuklar Üzerindeki Davranışsal Etkisi.	117
3.3.14. Velilerin Çocuklarının Maddî İhtiyaçlarını Karşılama Durumu.....	117
3.3.15. Çocukların Velilerin Nazarında Başarı Durumu.....	118
3.3.16. Çocukların Evde Ders Yapma Durumu.	118
3.3.17. Çocukların Özgüven Gelişimi.....	119
3.3.18. Bilgi Evi Personelinin Sosyal İletişim Etkinliği... ..	120
3.3.19. Bilgi Evinin Siyasî Misyonu	120
3.3.20. Çocukların Evde Bilgisayar ve İnternet Kullanma Amacı	121
3.3.21. Velilerin Çocuklara Yönelik Ders Katkısı	121
3.3.22. Velilerin Çocukların TV İzlemedeki Rolü.....	122
3.3.23. Çocukların Ders Yapmada Velilerin Vakit Ayırması.....	123
3.3.24. Aile Bireylerinin Ortak Aktivitesi.....	124
3.3.25. Velilerin Ekonomik Durumu İle Çocukların Eğitim Gelişimi Arasındaki İlişki.....	125
3.4. Bilgi Evlerinin SWOT Analizi Kapsamında Değerlendirilmesi... ..	125
3.4.1. SWOT Analizinin Bilgi Evleri Üzerindeki Önemi ve Etkinliği.	126
3.4.2. Bilgi Evlerinin Güçlü Yönleri İle Fırsatlar.	128
3.4.3. Bilgi Evlerinin Zayıf Yönleri İle Tehditler	129
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	133
KAYNAKLAR	142
EKLER.....	152
ÖZGEÇMİŞ.....	155

KISALTMALAR

ASPB	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
Bkz	Bakınız
BM	Birleşmiş Milletler
C	Cilt
ÇHGM	Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü
ÇSGB	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
DİE	Devlet İstatistik Kurumu
ESGEV	Esenler Gençlik ve Bilgi Evi
GSB	Gençlik ve Spor Bakanlığı
ILO	International Labour Organization (Uluslar arası Çalışma Örgütü)
İSMEK	İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Eğitimi Kursları
KDV	Katma Değer Vergisi
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
KTB	Kültür ve Turizm Bakanlığı
m.	Madde
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
MEGSB	Milli Eğitim, Gençlik ve Spor Bakanlığı
ÖSS	(Yüksek Öğretime) Öğrenci Seçme Sınavı
PDR	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik
RG	Resmi Gazete
SBS	Seviye Belirleme Sınavı
SHÇEK	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TİSK	Türkiye İşverenler Sendikası Konfederasyonu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
vd	ve diğerleri
YÖK	Yüksek Öğretim Kurumu
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Yaş gruplarına ve Cinsiyete göre Türkiye'de Nüfus Piramidi

(2012 Yılına Göre Toplam Nüfusun %'si) 17

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Çocuk ve Yaş Gruplarının Toplam Nüfus İçindeki Payı.....	31
Tablo 2: Türkiye'de Halk Kütüphanelerin Sosyo-Kültürel İşlevleri ve Görevleri	67
Tablo3: Halk Kütüphanelerinin 2011 Yılı İstatistik Bilgileri.....	68
Tablo 4: Türkiye'de Halk Kütüphanelerin ve Bilgi Evlerinin Ortak/Farklı İşlevleri.	69
Tablo 5: Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri ile Çocuk Kulüpleri (2011).....	74
Tablo 6: Sayısal Boyutuyla ASPB'ye Bağlı Çocuk ve Gençlik Merkezleri (2011).....	78
Tablo 7: Çocuk ve Gençlik Merkezlerinden Yararlanma Sebepleri (%).	78
Tablo 8: Çocuk ve Gençlik Merkezlerinin Hizmet Türleri ve Faydalananların	
Sayısı (2011)	79
Tablo 9: Dershaneye Giden Öğrencilerin ÖSS Hakkındaki Düşünceleri (2009).....	87
Tablo 10: Özel-Resmi Eğitim Kuruluşlarına Mukayeseli Bir Bakış.....	
(Sayı, İstihdam, Öğrenci: 2011-2013)	99
Tablo 11: Özel-Resmi Eğitim Kuruluşlarına Mukayeseli Bir Bakış.....	
(Hedef Grup; Hizmet Türü; Bağlı Olduğu Yer; Ücret Talebi)	100
Tablo 12: Velilerin Yaş Grubunun Sayısal ve Orantısal Boyutu... ..	108
Tablo 13: Velilerin Eğitim Durumunun Sayısal ve Orantısal Boyutu	108
Tablo 14: Velilerin Aylık Gelir Durumunun (TL) Sayısal ve Orantısal Boyutu	108
Tablo 15: Velilerin Ev ve Dairelerinin Mülkiyeti.	109
Tablo 16: Velilerin İletişim ve Ulaşım Araçları.....	109
Tablo 17: Velilerin Abonman Durumu ve Dağılımı	110
Tablo 18: Bilgi Evlerine Gelen Çocukların Dershanelerle İlişkisi	110
Tablo 19: Bilgi Evi İle Sosyal Hizmet Arasındaki İlişki	111
Tablo 20: Bilgi Evinin Faaliyetleri İle Memnuniyet İlişkisi.....	111
Tablo 21: Bilgi Evi Personeli İle Çocukların Katılımı Arasındaki İlişki.....	112
Tablo 22: Bilgi Evinin Çocuk Gelişimi Üzerindeki Etkisi	112
Tablo 23: Bilgi Evinin Varlığı-Yokluğu İle İnternet Kafe Arasındaki İlişkisi	113

Tablo 24: Bilgi Evin İle Tüm Beklentiler Arasındaki İlişki	113
Tablo 25: Bilgi Evlerinin Yaygınlaştırılması Talebi.....	114
Tablo 26: Bilgi Evinin Güvenirliliği	114
Tablo 27: Bilgi Evi İle Çocukların Sosyalleşmesi Arasındaki İlişki	115
Tablo 28: Bilgi Evinin Çocukların Ders Yapmaları Üzerindeki Etkisi	115
Tablo 29: Bilgi Evinin Çocuklara Okuma Alışkanlığı Kazandırması	116
Tablo 30: Bilgi Evinde Verilen Hizmetlerin Ücretsiz Olması Yönündeki Görüş.....	116
Tablo 31: Bilgi Evinin Çocuklar Üzerindeki Olumlu Davranışsal Etkisi	117
Tablo 32: Velilerin Maddî Durumlarının Çocukların İhtiyaçlarını Karşılamadaki Yetersizliği	118
Tablo 33: Bilgi Evine Gelen Çocukların Başarılı Olmaları	118
Tablo 34: Çocukların Evde Daha Fazla Ders Yapıp Yapmadıkları İle İlgili Durum... ..	119
Tablo 35: Çocukların Özgüven Gelişimi İle İlgili Durum	119
Tablo 36: Bilgi Evi Personelinin Velilerle Sosyal İletişimi Hakkındaki Durumu.....	120
Tablo 37: Bilgi Evinin Siyasî Bir Misyon Taşımadığı Görüşü İle İlgili Durum	121
Tablo 38: Bilgisayarın Ev Ödevleri Yapmadaki Olumlu Rolü.....	121
Tablo 39: Velilerin Bilgi Seviyelerinin Yetersizliği	122
Tablo 40: Çocuğun Televizyon İzleme Sürelerini Belirlemekteki Durum.	123
Tablo 41: Velilerin Çocuklarına Ders Konusunda Ayırabildikleri Vakit	123
Tablo 42: Aile Bireylerinin Ortak Aktivite Yapabilmesi Durumu	124
Tablo 43: Velilerin Ekonomik Durumunun Çocukların Eğitim ve Gelişimleri Üzerindeki Etkisi.....	125
Tablo 44: Bilgi Evlerinin Güçlü Yönleri ve Doğurduğu Fırsatlar	129
Tablo 45: Bilgi Evlerinin Zayıf Yönleri ve Muhtemel Tehditler	132

Tezin Başlığı: Sosyal Belediyecilik Bağlamında Çocuk Ve Gençlik Hizmetleri: Bilgi Evi Örneği	
Tezin Yazarı: İsmail Yavuz	Danışman: Doç. Dr. Ersin Kavi
Kabul Tarihi: . . 2013	Sayfa Sayısı: xiv (ön kısım) + 152 (tez) + 3 (ekler)
Anabilimdalı: Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri	Bilimdalı: Sosyal Politika
<p>Türkiye nüfusunun önemli bir kesiminin çocuk ve gençlerden oluşması nedeniyle merkezî ve yerel çocuk ve gençlere yönelik sosyal politikalar önem kazanmaktadır. Bu bağlamda sosyal politika dostu yerel çocuk ve gençlik hizmetleri, özellikle yerel halka en yakın olan büyük ve küçük belediyelerin yetki ve görev alanlarına girmektedir. Sosyal belediyeciliğin bir yansıması olarak “Bilgi Evleri” veya buna benzer çocuk ve gençlik merkezleri, bu anlamda yerel çocuk refah çalışmalarının kurumsal, idarî ve organizasyonel ayağıdır. Bütün gelişmiş ülkelerde yerel yönetimler/belediyeler çocuk ve gençlik hizmetlerinin sunumunu üstlenmekte, merkezî idare ise sadece kanunî çerçeveyi belirlemek veya kaynak sağlamakla sınırlı bir role sahip bulunmaktadır. Bu gerçeklerden yola çıkarak biz de tezin amacını, bilgi evlerini yerel çocuk ve gençlik politikaları ve sosyal belediyecilik bağlamında inceledik. Bundan dolayı Adapazarı Belediyesi araştırmanın merkezine alınmıştır.</p> <p>Yüksek lisans tezimiz, “Giriş” ile “Sonuç ve Öneriler” bölümleri dışında üç ana bölümden oluşmaktadır. “Giriş” bölümünde çalışmanın konusu, önemi, amacı, yöntemi ve hipotezler açıklanmıştır.</p> <p>İlk bölümde öncelikle sosyal devlet, sosyal belediyecilik, çocuk ve gençlere yönelik bölgesel-yerel sosyal politika ve hizmetler, Türkiye’de ve Almanya’daki bölgesel-yerel çocuk ve gençlik hizmetlerinin uygulama biçimlerinin teorik çerçevesi çizilmiştir. Ayrıca çocuk ve gençlik kavramları yerli ve yabancı olmak üzere değişik disiplinlerdeki ve mevzuattaki kullanım biçimi incelenmiştir.</p> <p>İkinci bölümde belediyelere bağlı bilgi evleri ile Türkiye’de daha çok yerelde adeta birlikte faaliyet gösteren diğer çocuk ve gençlik merkezleri mukayeseli olarak incelenmiştir.</p> <p>Üçüncü bölümde Adapazarı Belediyesine bağlı bir bilgi evine gelen çocukların ebeveynleri üzerinden bir anket yapılmış ve 100 veli bu anketi yardımlarımızla doldurmuştur. Bunun yanında uzaktan gözlem, derinlemesine mülakat ve doküman inceleme tekniklerinin yardımıyla elde edilen veriler SWOT analizi ile değerlendirilmiştir.</p> <p>Güçlü ve zayıf yönlerinin yanında fırsat ve tehlikeyi simgeleyen SWOT analizi ile bilgi evlerinin stratejik uygunluklarını ortaya çıkartmak adına iç kapasiteleri ile dış imkânları çerçevesinde sosyal politika eylemlerinin öncülüğünü tespit etmek istiyoruz. Dolayısıyla asıl mesele çocuk ve(ya) gençlik sorunlarını ön plânda tutmaktan ziyade bu sorunları bilgi evleri üzerinden çözebilecek noktalara parmak basmaktır.</p>	
Anahtar kelimeler: Sosyal Devlet, Sosyal Belediyecilik, Çocuk Refah Politikaları, Bilgi Evleri	

Thesis Title: Child and Youth Services Relating To Social Municipality: Knowledge Houses Example	
Thesis Author: İsmail Yavuz	Advisor: Ass. Prof. Dr. Ersin Kavi
Date of Acceptance: 2013	Total Number of Pages: xiv (pretext) + 152 (main body) + 3 appendices)
Department: Labour Economics and Industrial Relations	Field of Study: Social Policy
<p>The Turkish population is consisted of at least 30 % of children and young people. Therefore central and local social policies and social services for children and youth have gained importance in Turkey. In this regard social policy friendly local child and youth policies are especially in the area of <u>power and duty</u> of urban <u>municipality</u> which are very near to the local population. The “Knowledge Houses” and other similar child and youth centers as an appearance of social <u>municipality</u> are the institutional, administrative and organizational sector of local child welfare works.</p> <p>In all developed countries local authorities/municipalities take the responsibility of giving child and youth social services, central authorities have only the limited role of defining legal framework or providing fund.</p> <p>We have accepted this reality and so the objective of this thesis is to study the “Knowledge Houses” in the context of local child and youth policies and social municipal work. For that reason Adapazarı municipality is taken into the center of this study. Our master thesis has three parts in addition to “Introduction” and “Conclusion and Recommendation”. The “Introduction” covers the subject, importance, aim, methodology and hypotheses.</p> <p>In the first chapter initially theoretical frameworks of social state, social municipal work, regional-local social policies and works for children and young people, the practice of regional-local child and youth services in Turkey and in Germany are drawn. Also the general term of child and youth concepts and its use in different disciplines and legislation <u>both at home and abroad</u> are assessed.</p> <p>In the second chapter the Knowledge Houses which are belonging to the municipalities were compared with the other local child and youth clubs in Turkey which are operating hand in hand.</p> <p>In the third chapter a questionnaire prepared for the parents of children visiting the Knowledge House of Adapazarı Municipality was made and so far, 100 parents have taken this questionnaire with our help. Furthermore the data acquired by distinct observation, in-depth interview, and document analysis techniques were evaluated with the help of the SWOT analysis. With the SWOT analysis which is standing for Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats we want to determine the strategic fit between the Knowledge Houses’ internal capabilities and external possibilities and to prioritise social policy actions..</p>	
Keywords: Social State, Social Municipality, Child Welfare Policies; Knowledge Houses	

GİRİŞ

Sosyal politikaların geleceğin toplumsal yapısını ve düzenini yeniden inşasına yönelik çalışmalarda çocuk ve gençlerin ihmalî söz konusu olamaz. Aksi takdirde nesiller arası sosyal barış ve sürdürülebilir kalkınma gibi temel hedefler içeren sosyal politikaların anlam ve işlevi açısından önemli bir boyutun ihmal edildiğini söylemek mümkündür. Oysa devletin oluşturacağı sosyal politikalar, toplumun huzur ve saadetini hem içinde bulunduğumuz hem de gelecek dönemler için temin etmekle yükümlüdür. Onun için geleceğin yetişkinleri ve aile temsilcileri konumunda olacak olan bugünün çocuk ve gençlerine yönelik sosyal politikaların geliştirilmesi, sosyal devletlerin görev alanına girmektedir.

Temel hak ve özgürlükler ile düşünce ve ifade özgürlüğü gibi insanî değerler, demokrasilerde toplumun her kesimi için vazgeçilmez unsurlardandır. Ancak bu değerlerin gerçek hayatta bir anlam taşıyabilmesi için çalışmamızın ana konusu olan çocuk ve gençlerin eğitim, sağlık, gelir, sosyal güvenlik gibi temel sosyal hakları da garanti altına alınması gerekmektedir. Bunlar sağlanmadıkça sosyal adaletsizlikler, eşitsizlikler ve huzursuzluklar er veya geç baş gösterecek ve toplum içinde yer alan değişik kesimler sosyal dayanışma ruhundan uzaklaşıp birbirleriyle çatışma halinde olabilecektir. Bunun için çocuk ve gençlere yönelik sosyal politika konseptleri geliştirmek ve bunları mevcut durumu inceleyerek, yerel yönetimlerin birimleri aracılığıyla en ideal bir biçimde uygulayabilecek konuma getirmek çalışmamızın ana konusu durumundadır.

Çalışmanın Konusu ve İçeriği

Literatürde çocuk ve gençlerin sosyal sorunlarını analiz eden ve çözüm önerilerinde bulunan bilimsel çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Ancak yapılan çalışmaların birçoğunda yerel çocuk refah sistemlerine yeterince yer verilmediği tespit edilmiştir. Yine literatürde sosyal belediyecilik ile ilgili birçok çalışma yapılmış olmakla birlikte, belediyelerin çocuk ve gençlik hizmetleriyle ilgili çalışmaların yetersiz olduğu görülmüştür. Çalışmamızda biz de bu gerçeklerden yola çıkarak yerel yönetimlerin, bir başka ifadeyle daha dar bir açıyla belediyelerin yerel sosyal politika kapsamında yürüttükleri çocuk ve gençlere yönelik sosyal hizmet uygulamalarını bilgi evleri

üzerinden inceleyeceğiz ve değerlendirmelerimiz sonunda görülen eksiklikler üzerinden yerel boyutlarıyla etkin çocuk refah hizmetlerinin sağlanabilmesi için kapsamlı bir bilgi evi modeli sunacağız.

Bu doğrultuda çalışmamız üç bölümden meydana gelecektir. Birinci bölümde sosyal politikaların merkezî uygulayıcısı olarak sosyal devlet ile yerel sosyal politikalardan sorumlu belediyeler arasındaki bağ, kavramsal boyutuyla incelenecektir. Ayrıca teorik ve pratik bir çerçevede yerel çocuk ve gençlik hizmetleri ile ilgili temel kavramlar ve kurumlar, küresel gelişmeler süreci içinde Türkiye üzerinden irdelenecektir.

İkinci bölümde yerel aktörlerin çocuk ve gençlik hizmetleri kapsamında oluşturdukları bilgi evleri ile diğer çocuk ve gençlik kuruluşları tarihi gelişim süreci içinde ağırlıklı olarak niteliksel ve fonksiyonel yönleriyle mukayeseli olarak değerlendirilecektir. Bu anlamda belirli oranda bilgi evleri kategorisinde olduğunu düşündüğümüz halk kütüphaneleri, çocuk kulüpleri, çocuk ve gençlik merkezleri, internet kafeleri, dershaneler, halk eğitim merkezleri ve özel öğrenci etüt eğitim merkezlerinin durumları incelendikten sonrayerel çocuk ve gençlik hizmetlerinin kurumsal içerikli karmaşık tablosu daha anlaşılır bir hâle getirilecektir. İkinci bölümünün sonunda küresel bir bakış kazandırmak amacıyla Almanya’da faaliyet gösteren çocuk ve gençlik merkezlerinin durumu ele alınacaktır. Böylece bir kıyaslama sonucunda bilgi evlerinin dünyadaki yeri daha kolay anlaşılacaktır.

Üçüncü bölümde ise bilgi evlerinin yerel çocuk ve gençlik hizmetlerindeki rolünü ve etkisini tespit etmek ve en sonunda bilgi evleri ekseninde yerel çocuk ve gençlik hizmetlerine yönelik bir sosyal politika konsepti oluşturmak amacıyla Adapazarı Belediyesinin uhdesinde faaliyet gösteren Sabahattin Zaim Bilgi Evi’ne gelen öğrencilerin velileri ile yapılan bir anketin detaylı incelemesi yapılacak ve SWOT analizi ekseninde bilgi evlerinin geleceğine yönelik “ideal” bir projeksiyon sunulacaktır.

Çalışmanın Önemi

Türkiye’de geniş anlamda sosyal politika, dar anlamda sosyal hizmet açılımlı çocuk ve gençlere yönelik yerel hizmetler bağlamında akademik çalışmalarının yetersiz olduğu yapılan ön araştırmalarda tespit edilmiştir. Diğer taraftan 2004 yılından beri sayıları

gittikçe artan Bilgi Evlerinin fonksiyonel özellikleri, çocuk ve gençlerin sosyal hayata katılımları noktasında önemli bir hizmet aracı olmasına karşılık akademik çalışmalarda temel gösterge kabul edilen YÖK Kütüphanesinde bu alanla ilgili herhangi bir doktora veya lisansüstü bir tez çalışması kaydına rastlanılmamıştır.

Gerçi bu alanla ilgili olarak Türkiye’de ilk kez İstanbul Medeniyet Üniversitesi ve Üsküdar Belediyesi işbirliği ile “1. Bilgi Evleri Çalıştayı” 20-21 Ekim 2012 tarihleri için planlanmıştı. Ancak bu çalıştay, edindiğimiz bilgiler ışığında daha geniş kapsamlı bir çalışmaya dönüştürülmesi amacıyla Başbakanlığın himayesi altında 2013 yılının sonlarına doğru ertelenmiş bulunmaktadır. Tez çalışmamız boyunca bu çalıştayın henüz gerçekleşmemiş olduğunu burada beyan etmek durumundayız. . Dolayısıyla bilgi evlerinin standartları ve kanunî statüleri hakkında henüz bir mevzuat düzenlenmesi gerçekleşmemiş olduğu gibi sürdürülebilirlikleri ile ilgili de ne tez boyutuyla bir bilimsel çalışma ne de çalıştay veya sempozyum gibi bilimsel bir oturum yapılmıştır. Halbuki yerel çocuk ve gençlik hizmetlerinin doğru olarak uygulanmasını arzu ediyorsak Türkiye’de ve dünyada mevcut bilgi evlerinin yapısı ile benzeri konumlarda olan kuruluşlar hakkında kıyaslamalı çalışmaların yapılması kaçınılmazdır. Çocuk eğitiminin yanında çocukların sosyal hayata hazırlanmaları sürecinde yaşanan problemlerin ele alınması, analiz edilmesi ve değerlendirme çerçevesinde yeni bakışların ve önerilerin kazandırılması bu açıdan önemlidir.

Bu tez çalışması, kentlerde yaşayan özellikle korunmaya muhtaç çocuk ve gençlerin okul dışı profesyonel sosyal ve kültürel etkinliklere katılmaları sayesinde sosyal vatandaşlık görevlerini daha bilinçli bir şekilde yerine getirebileceklerini göstereceği için, bu alanda bir boşluğu dolduran bilgi evlerinin sosyo-kültürel fonksiyonuna işaret etmesi açısından önem arz etmektedir.

Bilgi evlerinin yerel çocuk refah hizmetlerine daha etkin katkılar sağlayabilecek bir potansiyele sahip olduğu gerçeğinden hareketle tezin ileriki tarihlerde başka araştırmacılar tarafından ele alınacak benzer çalışmalara kaynak teşkil edebileceğinden dolayı da önemini ortaya koymaktadır.

Çalışmanın Amacı

Bu araştırmanın temel gayesi,

- 1) Türkiye’de sosyal politika ve sosyal hizmet anlayışı doğrultusunda yerel çocuk ve gençlik politikalarının-hizmetlerinin temel esaslarının olup olmadığını araştırmak.
- 2) Açılan bilgi evlerinin çocuk ve gençlerin üzerindeki olumlu etkilerini sosyal hayata yansımaları açısından irdelemek.
- 3) Hipotezlerimizin kanıtlanmasına bağlı olarak normatif bir yaklaşımla Sosyal Belediyecilik kavramına uygun kapsamlı bir yerel sosyal politika anlayışı çerçevesinde çocuk ve gençlik hizmetlerinin kurumsal-araçsal-içeriksel modelini bir çözüm önerisi olarak ortaya koymaktır.

Araştırma konusunun sınırlandırılması açısından sosyal belediyeciliğin diğer sosyal kesimlere uyguladığı sosyal hizmet politikalarını bu çalışmanın kapsamı dışında tutulmuştur. Dolayısıyla bu çalışmanın temel amacı, kurumsal ve kapsam olarak Türkiye’de yerel çocuk refah hizmetlerinin oluşumuna önemli derecede katkı sağlayan bilgi evlerinin gelişme potansiyelini ortaya koymak düşüncesiyle uyguladıkları sosyo-kültürel etkinliklerini belirlemek ve değerlendirme sürecinde betimsel ve eleştirel olarak tahlil edip çözüm stratejileri sunmaktır.

Çalışmanın Hipotezleri

Bilgi evleri, Türkiye’de her ne kadar yerel çocuk ve gençlik hizmetlerine yeni bir açılım ve oluşum olarak önemli katkılar sağlamakta ise de çağdaş sosyal belediyeciliğin bütüncül yaklaşımlarını koruyarak kapsamlı bir çocuk refah politikasını henüz geliştiremediği ve uygulamaya koyamadığı iddiasıyla bu tez çalışması yapılmaktadır. Bu iddianın test edilebilirliğini sağlayabilmek için, konu ile ilgili birbiriyle mantıkî yönden ilişkili olan üç hipotez (varsayım) öne atılmıştır. Tez çalışmamızın üç temel hipotezi şu şekilde açıklanabilir:

- 1.) Çocuk ve gençlik hizmetleri, yerel sosyal politika konseptleri kapsamında değerlendirilmesi gereken işlevsel olarak sosyal hizmet amacını taşıyan uygulamalı çocuk refah hizmetleridir.

- 2.) Son yıllarda hangi isim altında olursa olsun Türkiye’de daha çok yerel yönetimler tarafından açılan bilgi evleri, genel anlamda yerel sosyal politika, özel anlamda yerel çocuk ve gençlik hizmetleri için kurumsal bir araç niteliği taşımaktadır.
- 3.) Belediyeler, Sosyal Belediyecilik ilkelerine uygun olarak yerel çocuk ve gençlik programları ve hizmetleri sunmakla sorumludur. Bu bağlamda bilgi evlerinin sunduğu hizmetler, yerel çocuk ve gençlik politikalarının gerek içerik gerekse kapsam açısından ancak bir kısmını karşılamakta ve dolayısıyla sosyal politika anlamında geliştirilmeye muhtaçtır.

Çalışmanın Yöntemi

Tespit edilen ve sınanmaya açık bu üç hipotez, özellikle yerel sosyal politikalar ve yerel çocuk refah hizmetleri alanında yapılmış bilimsel-teorik çalışmalara ve gözlemlerimizin verilerini de esas alarak, bu hizmetlerin ulusal ve uluslar arası uygulamalarına dayanmaktadır. Gözlemlerimiz, Adapazarı Merkez Belediyesine bağlı Sabahattin Zaim Bilgi Evi’nde 2010-2011 eğitim/öğretim yılında gönüllü sosyal bilgiler öğretmeni olarak çalıştığım döneme rastlamaktadır.

Hipotezlerimizi kuvvetlendirmek ve kavramsal karmaşıklığa sebebiyet vermemek amacıyla, soru ve(ya) tespit kapsamındaki konularda geçen temel kavramlar, ilgili bölümlerde bilimsel ölçütler doğrultusunda işlemsel olarak tanımlanacaktır.

Çalışmada yapılan incelemelerde, bilgi evleri başta olmak üzere kamu kurumlarından elde edilen veriler kullanılmıştır. İncelemelerde kullanılmak istenen bazı veriler, ilgili kurumlar tarafından çoğu kez yeterince detaylı hazırlanmadığı için, tahlil ve inceleme yapılmasını güçleştirmektedir. İlgili kurumlardan elde edilen veriler çoğu zaman aynen kullanılmak yerine çalışmanın içeriğine ve amacına uygun birtakım değişiklikler yapılarak elde edilen veriler ve bilgiler tablo ve grafiklerde gösterilmektedir.

Hipotezlerimizin doğruluğunu ortaya çıkartabilmek için ampirik gözlemlerimizin yanında bir de anket çalışması yapılacaktır. Bu bağlamda bilgi evlerine gelen çocukların eğitim ve sosyo-kültürel gelişimleri ebeveynler üzerinden tespit edilecektir. Adapazarı Merkez Belediyesi’ne bağlı Sabahaddin Zaim Bilgi Evi’nde 2010-2011 eğitim-öğretim döneminde yaklaşık olarak bir (1) yıl gönüllü olarak çalıştığım bu dönemde anne ve babalar için iki bölümden oluşan bir anket formu hazırlanmıştır.

Ankete katılan ebeveynlerin çocukları, bilgi evinin hizmetlerinden en az altı (6) ay yararlanmışlardır. Evren, örnekleme ve verilerin toplanması ile ilgili bilgileri kısaca şu şekilde açıklayabiliriz:

Evren: Araştırmamızın evrenini, Adapazarı Merkez Belediyesi tarafından 2009 yılında açılan Sabahaddin Zaim Bilgi Evi oluşturmaktadır.

Örnekleme: Araştırmamızın örneklemini, 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Adapazarı Merkez Belediyesi Sabahaddin Zaim Bilgi Evi'nin eğitim hizmetlerinden ve sosyo-kültürel etkinliklerden yararlanan 9-14 yaş grubuna mensup çocukların ebeveynlerinden basit tesadüfi örnekleme yoluyla seçilen 100 anne veya baba oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması: Veriler, belirlenen soruların tarafımızca anne veya babalara tek tek sorulmasıyla toplanmıştır. Ebeveynlerin daha rahat cevap verebilmeleri için, kendilerine en uygun zaman olan saatlerde anket formu nezaretimizde doldurulduğundan dolayı çalışmamız yaklaşık altı (6) ay sürmüştür. Her bir görüşme yaklaşık olarak 30 dakika sürmüştür. Araştırmada birinci bölümde kullanılan ebeveynlere ait ön bilgi formundaki ham nicel veriler, herhangi bir paket programı kullanılmaksızın tarafımızca çözümlenmiştir. Aynı durum ikinci bölümde yer alan çocuklara dönük nitel sorulardan elde edilen cevaplar için de söz konusudur.

BÖLÜM 1: TÜRKİYE’DE SOSYAL DEVLET, SOSYAL BELEDİYECİLİK, YERELÇOCUK VE GENÇLİK HİZMETLERİ: KAVRAMSAL VE TEORİK BİR ÇERÇEVE

1.1. Sosyal Devlet İle Sosyal Belediyecilik İlişkisi

1.1.1. Sosyal Devlet

Sosyal devlet, toplumun genel refahını ve aynı zamanda gelir eşitsizliği ve yoksulluğu önlemek adına sosyal adaleti de sağlamak maksadıyla, iktisadî ve sosyal hayata aktif bir biçimde müdahale eden bir devlet modelidir. Sosyalizmin eşitlik gibi değerlerinden kısmen de olsa esinlenerek, klasik kapitalizmin doğurduğu bir takım olumsuzluklarının telafi edilmesine dönük olarak geliştirilmiş bir devlet modeli olarak sosyal devlet, bazen refah devleti olarak da tanımlanmaktadır (Seyyar, 2011:164). Literatürde de zaten “sosyal devlet” kavramı, “refah devleti” veya “sosyal refah devleti” kavramlarıyla genelde eşit anlamda kullanılmaktadır (Özdemir, 2004:69).

Merkezî sosyal politika(lar) üreticisi ve uygulayıcısı olarak sosyal devlet, özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında gelişmiş kapitalist Batı ülkelerinde daha çok önem kazanmaya başlamıştır (Koray, 2005:84-86).

Tarihî süreç içinde gerek kapsam, gerek içerik, gerekse işlevsel yönü açısından sürekli olarak geniş bir boyuta dönüşen sosyal devlet kavramı, ilk çıktığı 19. yüzyılda işçi ile işveren arasında ortaya çıkan sınıfsal gerginlikleri ve çatışmaları bertaraf etmek adına devletin bir uzlaştırıcı rol üstlenmesi gerektiği görüşü hâkim olmuş ve dar bir çerçeveye sıkıştırılmak istenmiştir. Bugün ise sosyal devlet kavramı, eski rolünü korumakla beraber başta dezavantajlı sosyal gruplar olmaz üzere toplumun tüm kesimlerine yönelik sosyal refah hizmetleri götüren bir anlayış içinde değerlendirilmektedir (Şaylan, 2003:92-93).

Türkiye’de sosyal devlet, Anayasa Mahkemesinin kararları doğrultusunda değerlendirilecek olursa, sosyal adaleti, sosyal güvenliği sağlamakla ve bu doğrultuda herkes için insan haysiyetine yaraşır asgari hayat düzeyini gerçekleştirmekle yükümlü bir devlettir (Şentop, 2006:42).

Bu geniş anlamıyla sosyal devlet, vatandaşlarına en azından asgari bir gelir ve sosyal koruma sağlamak amacıyla, çeşitli maddî imkânlar ve sosyal hizmetler sunmak suretiyle sosyal ve iktisadî hayatın işleyişine müdahale eden, aktif istihdam politikalarıyla işsizliği azaltmak, istihdam oranını yükseltmek ve genel refah seviyesini artırmak isteyen bir devlettir. Bu anlayış doğrultusunda sosyal devlet, fertlerin kanunlar önünde sahip oldukları (fırsat) eşitliği koruyarak, temel bireysel ve sosyo-ekonomik hak ve özgürlükleri bir bütünlük içinde işlevsel hale getirmeyi hedefleyen devlettir (Aktan ve Özkıvrak, 2008:38-39).

Bu çerçevede Talas (1991:101) da sosyal devleti, demokrasi ve sosyal haklar ile ilişkilendirerek, sosyal devletin vazgeçilmez unsurların içinde sendika, toplu pazarlık ve grev gibi bazı klasik demokratik hak ve özgürlükleri sıraladıktan sonra bir ülke halkının her alandaki hayat düzeyini yükseltmek ve geliştirmek için maddî ve gayri maddî (manevî) tedbir ve politikaların uygulanmasını kanunlarca garanti altına alınmış sosyal haklara bağlamaktadır (Talas, 1981-1982:43-44).

Ülkeler, hangi sosyal devlet modelini benimserlerse benimsesinler geniş anlamıyla sosyal politika kapsamında üstlendikleri görevlerin başında gelecekte karşılaşılabilecek muhtemel sosyal tehdit ve risklere karşı maddî bir teminat olan sosyal güvenlik, sosyal hizmetler, eğitim, sağlık, sosyal adalet (gelirin yeniden dağıtımı) ve sosyal konut (barınma) gibi alanlar girmektedir (Özdemir, 2006:28).

1.1.2.1. Adem-i Merkeziyetçi Sosyal Devlet ve Yerelleşme

1980'lı yıllardan sonra devletin asli görevleriyle ilgili olmayan iş ve alanlardan çekilmesi görüşü gittikçe ağırlık kazanmaya başlamıştır. Bu dönemde özelleştirmeye önem verilmek suretiyle devletin iktisadî faaliyetlerini ve kamusal sosyal hizmetlerini özel sektöre ve(ya) STK'lara devredilmesi söz konusu olmuştur. Bununla birlikte adem-i merkezileştirilebilecek (desantralize edilebilecek) kamusal hizmetlerin yerel yönetimlere (belediyelere) bırakılması yani "yerinden yönetimleştirme" olarak ifade edebileceğimiz bir eğilim süreci de başlamıştır. Merkezî sosyal politika ve sosyal hizmet uygulamalarının bir kısmını adem-i merkezileştirme (desentralizasyon) düşüncesiyle yerel yönetimlerin yetkilerine bırakılması süreci de bu dönemde başlamıştır (Yüksel, 2004:3-4; Özel, 2007:416-417).

Seyyar, (2008:625) Adem-i merkeziyetçilik (yerinden yönetim) kavramını “merkeziyetçiliğin tersi olarak mahallî idarelerin merkezî yönetim karşısındaki yetki ve özerkliğinin genişletilmesi; merkezin gücünün kırılması; yetkilerin merkez ile taşra arasında paylaşılması; merkezleşmenin önlenmesine yönelik karar ve uygulamalar” olarak tanımlamaktadır.

Merkezî idarenin küçültülmesi anlamına gelen adem-i merkeziyetçilik ile belde halkının ihtiyaçlarının yerel yönetimler tarafından daha etkili bir biçimde karşılanacağı iddiası, özellikle liberal görüşlerce desteklenmektedir. Bu çerçevede yöre insanın taleplerine en uygun hizmet biçiminin ancak yerel yönetimler tarafından tespit edilebileceği ve sunulabileceği, bu anlamda da yerel sosyal hizmetlerin daha isabetli, kaliteli, etkin ve ekonomik olarak yürütülebileceği görüşü hâkimdir.

Yetkilerini yerel yönetimlere aktaran sosyal devlet tanımı henüz tam anlamıyla ve geniş kapsamlı olarak yapılmamıştır. Ancak Seyyar (2008:3), adem-i merkeziyetçi devleti, merkezî idarenin görev ve fonksiyonlarının, diğer idare birimlerine (mahallî idareler, taşra kuruluşları, sivil toplum örgütleri vb.) kaydırılması ile şekillenen modern ve sivil bir devlet modeli” olarak tanımlamaktadır. Biz de bu çalışmamızda geleneksel kamusal (merkezî) sosyal politikaların belirli bir kısmını liberal eğilimler çerçevesinde yerel yönetimlere devreden sosyal devleti, “adem-i merkeziyetçi sosyal devlet” olarak tanımladık.

Sosyal hizmetlerin adem-i merkeziyetçilik anlayışı doğrultusunda yürütülmesi yaklaşımı Avrupa Birliği tarafından özellikle yerindenlik (subsidiarity) ilkesi ile de desteklenmektedir. Buna göre, hangi türden olursa olsun kamu hizmetleri tercihen yöre insana en yakın idarî birimler olan yerel yönetimlerin sorumluluğu altında sunulmalıdır (Al, 2007:366-367).

Adem-i merkeziyetçilik politikaları ile merkezî hükümetlerin yetkilerinin önemli bir kısmını yerele aktarması ile özellikle yerel yönetimlerin sosyal hizmet ayağı daha da güçlenmiştir. Ancak bununla birlikte yerel sosyal hizmetler ile ilgili tür ve boyutlar açısından karar verme mekanizmaları ve finans kaynaklarının tespiti gibi ana konular da yerel yönetimlerin uhdesine bırakılmıştır. Yerel yönetimler bu durumda sosyal belediyeçilik anlayışları doğrultusunda ya güçlü bir sosyal politika-hizmet üretimine karar verecek ve istikrarlı bir şekilde yürütecek ya da ekonomik şartlardan dolayı bu

alanda pasif bir politika izleyecektir. Bazı belediyeler ise, sahip oldukları dünya görüşlerine göre sosyal politika-hizmet ürünlerini serbest rekabet ortamında ya kendileri hazırlamakta ya STK'larla işbirliği yapmakta ya da piyasa sistemi içinde özel firmalardan satın almaktadır (Sallan Gül, 2009:88-90).

Bu anlayış doğrultusunda Türkiye'de de özellikle 10.07.2004 tarih ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile 2005 tarih ve 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle birlikte bütün belediyeler, yöre insanına yönelik sosyal hizmet programlarını piyasa aracılığıyla gerçekleştirebilme imkânına sahiptirler. Bir başka ifadeyle belediyeler, isterlerse sosyal hizmetlerini ihale yoluyla özel sektörden satın alma yoluna gidebilmektedirler (Sallan Gül, 2009:92).

Bununla birlikte kamu yönetimi sistemi merkezî rol üstlenmekten vazgeçmenin ve yerleşmenin ötesinde özellikle sivil demokrasiye önem veren sosyal devletler, ya hizmetlerini STK'larla paylaşmakta ya da tamamen onlara devretmektedir (Aydın, 2007:76-77).

1.1.3 (Merkezî) Sosyal Politika(lar)

Sosyal Politika (Sosyal Siyaset, Refah Politikası), devletin ve güçlü sosyal kurum ve kuruluşların mevcut sosyal düzen içinde farklı sosyal grupların birlikte sosyal barış içinde yaşamalarını ve sosyo-ekonomik dengesizliklerin giderilmesine yönelik tedbir ve politikaların bütünüdür.

Sosyal politikanın hedefi, toplumda ortaya çıkan muhtelif sosyal sorunları ortadan kaldırmak, sosyal adaletsizliği ortadan kaldırmaya yönelik olarak ve sosyal refahı artırmak ve yaygınlaştırmaktır. Hedeflerin arasında ayrıca değişik psiko-sosyal sorunların ve yüklerin ortaya çıkması halinde muhtaç insanlara, sosyal güvenlik yöntemleri (sosyal sigortalar, kamusal sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler) çerçevesinde geniş kapsamlı maddî ve manevî destek ve danışmanlık hizmetleri sunmak gelmektedir. Kısacası akla gelebilecek bütün sosyal risklere ve bunların doğurabileceği her türlü zararlara karşı toplumun bütün üyelerini sosyal güvenlik kapsamı altına almak ve onlara fırsat eşitliği çerçevesinde insan haysiyetine yaraşır bir hayatın idamesi için tedbirler almak sosyal politikanın temel hedeflerindedir (Seyyar, 2011:53-61).

Sosyal politika kavramsal boyutuyla, özellikle tarihî süreç içinde incelendiğinde, dar ve geniş anlam üzerine bina edilmektedir. Sanayi Devrimi sonrası ortaya çıkan çeşitli sorunlara çözüm bulma noktasında ortaya çıkan sosyal politika, dar anlamı ifade ederken, özellikle İkinci Dünya Savaşı ve Petrol Krizi gibi olayların sonrasında sosyal politikanın geniş anlamlı hal içerisinde ele alınması gereği doğmuştur. Sosyal politikanın dar anlamı, daha çok çalışma hayatı ve işçi sorunu üzerinden ele alınmaktadır. Dolayısıyla işçilerin sosyal güvencesi bağlamında “sosyal sigorta sistemi” algı ve uygulamaları çerçevesinde değerlendirilmektedir. Geniş anlamda sosyal politika kavramı ise daha çok yoksullar, çocuklar, gençler, yaşlılar, özürllüer, kadınlar gibi aynî/nakdî, maddî/manevî, sosyal/fizikî muhtaçlıklar içinde olan hemen herkes hedef kitle içinde görülmektedir. İşte bu hedef kitle için kullanılan yöntemlerin başında maddî destek hizmetleri ile “sosyal yardımlar” ve gayri maddî yaklaşımlarıyla “sosyal hizmetler” devreye girmektedir (Onuncu Kalkınma Planı, 2013).

Merkezî sosyal politika ile sosyal devlet (refah devlet) kavramları arasında yakın ilişki bulunmaktadır. Sosyal devlet denilince genelde devletin merkezî sosyal politikaları ve bununla bağlantılı olarak sosyal adalet yani gelir dağılımındaki adalet ve kamusal sosyal hizmet ve yardımlar gibi uygulamalar akla gelmektedir. Sosyal belediyeçilik kavramı ise yerel sosyal politikaları çağrıştırmaktadır. Belediyeler gibi yerel sosyal politika aktörleri, malî kaynakların elverdiği ölçüde sosyal bütçe imkânları doğrultusunda sorumlu oldukları bölgenin sosyal altyapısını oluşturmak ve geliştirmekle yerel halkın sosyal standardını ve hayat kalitesini yükseltme hedefini gütmektedirler (Seyyar, 2009:6-7).

1.1.3.1. Sosyal Yardımlar

Sosyal yardımlar, kendi ellerinde olmayan sebeplerden dolayı asgari seviyede dahi kendisini ve bakmakla yükümlü olduğu kişileri geçindirmekte zorlanan ve böylece sosyal dışlanma riski ile karşılaşan kişilere, yoksullara, az gelirlilere yönelik aynî ve nakdî yardımlar yoluyla “asgari bir hayat güvencesi” sağlamayı amaçlayan bir sosyal politika aracıdır (Onuncu Kalkınma Planı, 2013).

Sosyal yardımlar, ulusal uygulama ve denetim boyutuyla “Yerel ölçüler içinde minimum düzeyde dahî kendisini ve bakmakla yükümlü olduğu kişileri geçindirme imkânından mahrum kalmış fertlere, muhtaçlık tespitine ve kontrolüne dayalı olarak

yapılan ve onları kendi kendilerine yeterli hâle getirmek maksadını taşıyan aynî ve nakdî nitelikteki geçici veya süreli, sistemli ve düzenli karşılıksız yardımlardır” (Sosyal Hizmetler ve Sosyal Yardım Temel Kanunu Tasarısı Taslağı, 2003).

Sosyal yardımlar, kişiler arası (zenginden yoksula) olabileceği gibi STK’lar aracılığı ile de olabilmektedir (sivil sosyal yardımlar). Ancak sosyal politika aktörü olarak devletin vergi gelirlere sahip olmasından dolayı sosyal yardımlardan daha çok kamu yardımları anlaşılmaktadır. Kamusal sosyal yardımlar ise kendi ellerinde olmayan sebeplerden dolayı fakir olarak doğan veya sonradan fakirliğe düşen ve dolayısıyla mutlak anlamda yardıma muhtaç hâle gelen veya yeterli gelire sahip olmadıklarından dolayı kısmen yardıma muhtaç olan kişilere-ailelere, devlet bütçesinden yapılan karşılıksız maddî yardım ve desteklerdir (Seyyar, 2008:528).

Sosyal güvenlik yöntemini ifade eden kavramların en eskisi olan sosyal yardım, sosyal güvenliğin tarihî oluşum ve gelişim süreci içinde, bir başka ifadeyle daha sosyal sigorta sistemi kurulmadan evvel değişik tedbir ve vasıtalarla hayata geçirilmiş, özellikle dinî kurumlar ve vakıflar tarafından uygulanmıştır. Bugün, bir devletin sosyal sigorta sistemi ne kadar gelişmiş olursa olsun, bazen ortaya çıkan olağanüstü ve plân dışı sosyal riskler karşısında bu sosyal sigorta sistemi, sosyal güvenliğin temel hedeflerini herkesi içine alacak bir biçimde geniş kapsamlı olarak yerine getirememektedir. Sosyal yardımların, temelde diğer sosyal güvenlik sistemlerinin boşluklarını dolduran ve genellikle sadece münferit hallerde devreye girmesi gereken tamamlayıcı bir sosyal güvenliktir. Dolayısıyla, sosyal sigortalı olsun veya olmasın, gelir seviyesi düşük ve(ya) bununla birlikte değişik sosyal sebeplerden dolayı (çocuk, yüksek kira gibi) gideri yüksek olan muhtaç ve fakirlere, muhtaçlık ve fakirlik derecelerine göre, aynî ve nakdî yardımların yapılması, modern sosyal politikaların vazgeçilmez unsurlarındandır.

1.1.3.2. Sosyal Hizmetler

Sosyal politikaların maddî alanında en önemli araçlarından birisi sosyal güvenliktir. Son dönemlerde demokratik toplumlarda insanın ve toplumun gelişmesine yönelik olarak daha çok gayri maddi alanlara yoğunlaşan sosyal hizmetler ise sosyal politikaların diğer bir aracıdır. Sosyal hizmetler, sosyal politika amaçları doğrultusunda insan ve şahsiyet haklarının yanında sosyal adaletin tesisine hizmet

eden ve özellikle özel gereksinim gruplarına, yani dezavantajlı sosyal gruplara destek hizmetleri sunan bir uygulama alanıdır. Sosyal hizmetler ile ilgili birçok tanım yapılmakla birlikte ağırlıklı olarak bireylerin sosyal refah seviyesinin ve hayat kalitesinin yükseltilmesine yönelik kavramsal yaklaşımlar ağırlık kazanmaktadır.

Bu bağlamda Barker (1999:453), sosyal hizmetler (socialservices) kavramını “insanların sağlık ve iyilik hallerinin geliştirilmesinde, insanların başkalarına bağımlı olma hallerinin önlenmesinde ve kendilerine daha yeterli hale gelmelerinde, aile bağlarının güçlendirilmesinde, bireylerin, ailelerin, grupların veya toplulukların sosyal işlevlerini başarıyla yerine getirebilmelerinde yardımcı olmak maksadıyla sosyal hizmet uzmanları ve diğer profesyonel elemanlar tarafından gerçekleştirilen etkinlikler bütünü” olarak tanımlamaktadır.

1983 tarih ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ise sosyal hizmetleri şu şekilde tanımlamaktadır: Sosyal hizmetler, “kişi ve ailelerin kendi bünye ve çevre şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddî, manevî ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal sorunlarının önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olunmasını ve hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünüdür”. Bu tanımda görüldüğü üzere sosyal hizmetler geniş bir açılımla muhtaçların maddî yetersizliklerini de dâhil ederek sosyal güvenliğin özellikle primsiz sistem içinde yer alan kamusal sosyal yardımları da kendi kapsamına almış bulunmaktadır. Sosyal politikaların maddî destek hizmetleri kategorik olarak sosyal güvenliğin bir parçası olmasına rağmen birçok tanımda sosyal hizmet uygulamalarına da maddî yardım görevi verilmektedir.

Bu açıdan bakıldığında geniş anlamıyla sosyal hizmetler, sosyal politikalar ile kavramsal eşdeğerlilik çerçevesinde sosyal devletin temel görevleri arasında yer alan sosyal refah; sağlık, eğitim, sosyal güvenlik, sosyal yardımlar, konut hizmetleri ile insan vakarına uygun mutlu bir hayat sürmeleri için devletin özellikle muhtaç vatandaşlarına sunduğu kamusal hizmetlerin bütünüdür.

Uluslararası Sosyal Hizmet Okulları Birliği (International Association on Schools of SocialWork) ve Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu (International Federation of SocialWorker) sosyal hizmetleri “insan hakları ve sosyal adalet ilkelerini

temel alan; sosyal değişimi destekleyen, insanların iyilik durumunun geliştirilmesi için insan ilişkilerinde sorun çözmeyi, güçlendirmeyi ve özgürleştirmeyi amaçlayan ve bunun için insan davranışına ve sosyal sistemlere ilişkin teorilerden yararlanarak, insanların çevreleri ile ilişkilerine müdahale eden bir meslektir” diyerek sosyal hizmet mesleğinin ana iştiğal alanlarını belirlemiştir (Duyan, 2010:6).

Dar ve özel anlamıyla aslında sosyal hizmetler, devlet bütçesinden finanse edilen fakat sosyal güvenlik yöntemlerinden farklı olarak, maddî yardım programları oluşturmaktan çok korunmaya muhtaç ve(ya) sosyal sorunlu kişilerin davranışsal boyutuyla topluma uyum sağlamalarına yönelik danışmanlık ve destek hizmetlerinde bulunmaktadır. Batı toplumlarında bir bilim ve meslek dalı olarak gelişen sosyal hizmetler, sosyal adalet ve fırsat eşitliğini tesis etmek maksadıyla aydınlanma felsefesi, rasyonalizm ve uzmanlaşmanın bir gereği olarak ortaya çıkmıştır. Sahip olduğu sistematik teori kümesi, otoritesi, toplum yaptırımı, meslek etiği ve meslek kültürü sosyal hizmetin bir bilim, ihtisas alanı ve profesyonel bir meslek olduğunu açıkça ortaya koymaktadır (Kut, 1988:10).

Tomanbay (1999:237) da sosyal hizmetlerin meslekî ve bilimsel boyutuna işaret ederek, özel ihtiyaç gruplarının bakım ve korunmalarının toplumun sorumluluğu ve görevi olduğu anlayışından hareketle kamusal, yarı kamusal ve gönüllü etkinliklerle bu tür nüfus gruplarının bakımlarını, korunmalarını iş edinen, insanların yardımsız çözemedikleri bireysel ve toplumsal sorunlarının çözümleri için geliştirilen profesyonel bir meslek ve disiplin olduğunu ifade etmektedir.

Tomanbay (2007: 30), bir başka yerde sosyal hizmetlerin, toplumun bütün üyelerinden ziyade belirli özel ihtiyaç içinde bulunan bireylerine ve gruplarına yoğunlaşmakta olduğunun altını çizmektedir. Mesela korunmaya muhtaç çocuklar, gençler, kadınlar, düşkünler, engelliler, etnik gruplar, azınlıklar ve hayat kadınları gibi ve belirli bir sosyal gruba mensup olan bireyler sosyal hizmetlerin özel ilgi alanına girmektedir. Bu boyutuyla sosyal hizmetler, ismi geçen özel grupların toplumda uyumlu, verimli ve huzurlu yaşayabilmeleri için sunulan bütün destek hizmetleridir.

Cılga (2004:36,65), sosyal hizmetlerin hizmet türlerini ve gayelerini şu şekilde belirlemektedir:

- İnsanın ve toplumun özgürleşmesine yardımcı olmak, haklar perspektifi doğrultusunda yaşam kalitesini yükseltmek,
- Özgür birey, örgütlü toplum ve demokratik sosyal hukuk devletinin gelişmesine destekçi olmak,
- Bilimsel ve teknolojik gelişmeler doğrultusunda demokratik toplum düzeninin oluşması için insan haklarına dayalı anlayışla hareket etmek,
- Sosyal gelişme, barış ve katılım ilkeleri çerçevesinde bireyin ve toplumun gelişmesi için eşitsizliklerin, adaletsizliklerin ve çelişkilerin giderilmesine yardımcı olmak,
- Ekonomik gelişmelerle sosyal gelişmelerin uyum içerisinde oluşmasına, toplumun ve insanların yaşam kalitesinin yükseltilmesine çaba göstermek,
- İnsanca gelişme imkânlarını sürdürülebilir kalkınma anlayışı doğrultusunda iyileştirmek,
- İnsan, toplum ile gelişme ve değişme hareketlilikleri doğrultusunda yapısal, bütüncül, disiplinlerarası ve sorun alanları çeşitliliğinde politika, plan ve program geliştirme ile çözüm stratejileri oluşturmak,
- Meslekî felsefe, ahlak ve uygulama ilkeleri çerçevesinde topluma ve insana yardımcı olmak için gerekli kuramsal ve uygulamalı yöntemler geliştirmek,

Dinî, felsefî, hümanist (insancıl) ve demokratik ideallerden ve değerlerden esinlenerek ortaya çıkan sosyal hizmetler, müdahale yöntemleri olarak sosyal danışmanlığı, klinik sosyal hizmeti, grup çalışmasını, sosyal pedagojik çalışmayı, aile tedavisi ile terapisini benimsemektedir. Müdahaleler ayrıca kurum idaresini, toplum örgütlenmesini, sosyo-ekonomik gelişmeyi etkilemek amacıyla sosyal ve politik faaliyetlerde bulunmayı da öngörmektedir. Sosyal hizmetin bütüncül odağı evrenseldir, ancak sosyal hizmet uygulamasının öncelikleri kültürel, tarihsel ve sosyo-ekonomik şartlara bağlı olarak ülkeden ülkeye, zamandan zamana çeşitlilik gösterebilmektedir (Duyan, 2010: 7).

2012-2013 yıllarında “Onuncu Kalkınma Planı” çerçevesinde çalışmalar yapan “Sosyal Hizmetler ve Yardımlar Programı Çalışma Grubu” ise raporunda sosyal hizmetleri, “aileler, çocuklar-gençler, özürlü ve yaşlılar, (zor durumdaki) kadınlar, psiko-sosyal açıdan yardıma muhtaç hastalar, mülteci-sığınmacı ve göçmenler, sosyal

sapma gösteren gruplar, suçlular, yoksullar gibi birey ve grupların sosyal gelişmesini, sosyal refah ve mutluluklarını sağlamayı amaçlayan ve bu amacı koruyucu-önleyici, iyileştirici-rehabilitate edici, değiştirici-geliştirici bir çerçevede sunan bir primsiz sosyal güvenlik aracı” olarak tanımlamıştır (Onuncu Kalkınma Planı, 2013).

1.1.4. Sosyal Belediyecilik (Yerel Sosyal Politikalar)

Sosyal belediyecilik (socialmunicipality) kavramı, adem-i merkeziyetçilik politikalarının hayata geçirilmesi süreci içinde genel anlamda “yerel sosyal politikalar” daha spesifik anlamda “yerel sosyal hizmetler” ve daha da derinlemesine gidilecek olursa konumuzla ilgili olduğu için “yerel çocuk ve gençlik (refah) hizmetleri” ile özdeşleştirilmektedir. Bölgesel nitelikli sosyal politikaların mahallî sorumluluğa sahip olan yerel yönetimlerce daha etkili bir şekilde yürütülebileceği tezine dayanan sosyal belediyecilikte belediyeler, yerel refahtan sorumlu sosyal politika aktörleridir.

Literatürde sosyal belediyecilik kavramına değişik tanımlamalar yapılmıştır. Örneğin Can (2006:18), sosyal belediyeciliği bir sosyal model ekseninde ele almakta ve sosyal devlete ait olan klâsik görevleri ve hizmetleri adeta belediyelere yüklemektedir. Buna göre sosyal belediyecilik,

- yerel nitelikteki kamu harcamalarını sosyal güçsüzlerin korunmasına,
- sosyal güçsüzlerin yapabilirlik kapasitelerinin geliştirilmesine,
- maddî açıdan desteklenmesine yönlendiren,
- yerel düzeyde eğitim ve sağlık imkânlarının geliştirilmesine katkıda bulunan,
- sosyal adaletin tesis edilmesine yardımcı olan, sosyal sermayenin gelişimi için çalışmalara önem veren bir modeldir.

Benzer bir şekilde ve-fakat daha geniş yorumlarıyla Akdoğan (2002:35) da sosyal belediyecilik kapsamında yerel sosyal politika unsurlarını şu şekilde belirlemektedir:

- Mahallî idare, yerel sosyal politika alanlarında planlama ve düzenleme işlevi üstlenir,
- bu çerçevede kamu harcamalarını konut, sağlık, eğitim ve çevrenin korunması alanlarını kapsayacak şekilde sosyal hedeflere kanalize eder,
- işsiz ve kimsesizlere sosyal yardımlarda bulunur,
- sosyal dayanışma ve içerme (entegrasyon) amaçları doğrultusunda sosyo-kültürel faaliyetlerde bulunur,

- bireyler ve sosyal kesimler arasında zayıflayan sosyal iletişim ağlarını güçlendirilir,
- sosyal güvenlik sistemin işleyişine ve sosyal adaletin tesisine katkıda bulunur,
- özellikle çocuk ve gençlerin sosyalleştirilmesinde sosyal kontrol işlevleri üstlenir.

Seyyar (2011:197) ise sosyal belediyecilik kavramını “yerel (mahallî) düzeyde, yöre sakinlerinin beceri ve kaynaklarından yararlanılarak, sosyal hayatın ve gücünün, yerel ekonomik ve sosyal gelişmeyle desteklenmesini öngören sosyal politikalar” olarak tanımladıktan sonra Sosyal Belediyeciliğin İşlevlerini şu şekilde sıralamaktadır:

- 1.) Sosyalleştirme (rehabilitasyon hizmetleri).
- 2.) Sosyal kontrol ve müdahale.
- 3.) Sosyal danışmanlık ve rehberlik.
- 4.) Sosyal yardım(lar).
- 5.) Sosyal hizmetler.
- 6.) Kültür hizmetleri.

Seyyar (2008:408), sosyal belediyeciliğin geliştirilmesine yönelik olarak adem-i merkeziyetçilik ilkeleri doğrultusunda üç (3) ön şart aramaktadır:

- 1.) Yerinden yönetim: Mahallî idarelerin merkezî yönetim karşısındaki yetki ve özerkliğinin genişletilmesi.
- 2.) Yetkilerin, merkez ile taşra arasında paylaşılması.
- 3.) Yerel yönetimlerin yetki ve malî imkânlarının artırılması.

Yukarıdaki kavramsal açıklamalardan da anlaşılacağı üzere sosyal dokunun rehabilite edilmesine yönelik yerel sosyal hizmet yaklaşımlarının sosyal belediyecilik anlayışında ağırlık kazanmaktadır. Sosyal belediyecilik modelinde belediyeler, özellikle sosyal hizmetler alanında sosyal devletin yereldeki temsilcisi veya ortağı hükmündedir. Dolayısıyla bu sosyal modelde belediyeler, bilhassa sosyal devletin yetersiz kaldığı durum ve alanlarda yerel sosyal sorunların çözümünde aktif olmak ve çözüm üretmek mecburiyetindedirler.

Sosyal politikalar, merkezî ve yerel boyutuyla değerlendirildiğinde ortaya bu minval üzere iki temel alan ortaya çıkmaktadır. Genelde merkezî sosyal politikalar, ülke genelinde istihdam, sosyal güvenlik, sosyal adalet, eğitim gibi makro politikalar ve bunların uygulanmasına yönelik plânlama ve koordinasyon görevi üstelenmektedir. Yerel sosyal politikalar ise mahallî ölçekte sosyal sorunlar ve bunlara yönelik mikro çözüm stratejileri ile ilgilenmektedir. Yerel halkın değişik tür ve boyuttaki sosyal ihtiyaçlarını belirlemek ve bunların giderilmesine yönelik çalışmalar yapmak, yerel yönetimlerin uhdesinde olan görevlerdir. Bu yönüyle yerel sosyal politikalar, mahallî düzeyde, yöre sakinlerinin ve STK'ların beceri ve kaynaklarından da istifade ederek, sosyal hayatın ve gücünün, yerel sosyo-ekonomik gelişmeyle desteklenmesini öngören tedbir ve uygulamalardır (Eryılmaz, 2007:80-81).

Konumuzla ilgili olarak yerel yönetimler (belediyeler), sosyal belediyecilik modeli ve yerel sosyal hizmetler kapsamında diğer görevlerinin yanında çocuk ve gençlerin toplumsallaştırılmasını sağlayacak kültür, sanat ve spor merkezleri açmak, onlara meslek ve beceri edindirme kursları düzenlemek ve pisko-sosyal danışmanlık hizmetlerinde bulunmakla yörenin kalkınmasına da vesile olmaktadır (Es, 2007:30-31).

1.1.5. Türkiye’de Sosyal Belediyecilik

Yerel yönetimler denildiğinde Türkiye’de başta belediyeler olmak üzere İl Özel İdareler ile köyler akla gelmektedir. Bugün mevcut 16 büyükşehir belediyesine ilaveten 13 ilin büyükşehir olmasını öngören ve Türk yerel yönetim sisteminde bazı yeni uygulamaları öngören 2012 tarihli “Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile Bazın Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (6360 sayılı yeni Büyükşehir Yasası), yerel yönetim, mülki yönetim ve il yönetimi sistemlerinde önemli ve radikal değişimler getirmektedir.

Her şeyden önce 29 ilde il özel idareleri, belde belediyeleri, köyler, bucaklar ve yerel yönetim birlikleri bu kanunla birlikte ortadan kalkmaktadır. Büyükşehir belediyeleri, il mülki sınırlarını kapsayan bir görev ve yetki sahasına ulaşmaktadır. 2 bin altında kalan küçük nüfuslu belediyeler ise mahalleye dönüşmektedir. Bütün bunların ve kanundaki diğer hükümlerin hem yerel hem de mülki idare sisteminde derin etkiler bırakacağı için, biz bu çalışmamızda İl Özel İdarelerini ve köyleri kapsam dışında bırakıp sadece

(büyük şehir) belediyeleri, yerel sosyal politikalar açısından değerlendirmeye tâbi tutacağız.

1.1.5.1. Türk Mevzuatında Sosyal Belediyecilik

2005 tarih ve 5393 sayılı Belediye Kanunu'na göre belediye, belde sakinlerinin mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişidir (m. 3/a).

Mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçlar kapsamına ister istemez belde halkının sosyo-ekonomik ve kültürel olmak bütün temel ihtiyaçlar girmektedir. Buna bağlı olarak belediyeler yöre insanın sadece fizikî ihtiyaçlarını karşılamakla yükümlü değildir. Aynı zamanda yörenin sosyo-ekonomik ve kültürel kalkınması için de sosyal politikalar ve hizmetler üretmek durumundadır.

Tabii ki her belediyenin yerel sosyal politika anlayışı, uygulama biçimi, düzeyi ve imkânı, sahip olduğu kaynak ve personel durumuna göre farklı olmaktadır. Ancak genel bir yaklaşımla belediyeler, muhatap oldukları aşağıdaki bazen acil müdahaleyi gerektirecek boyutlara ulaşan temel sorunlarla ilgili olarak çözüm stratejileri geliştirmek zorundadırlar (Ateş, 2009:92-93):

- Yoksulluk, işsizlik, dilencilik, suçluluk ve benzeri toplumsal sorunlar.
- Afetlerden dolayı zarar gören yöredeki birey, aile ve toplulukların (hemşehrilerin) karşılaştıkları sorunlar.
- İnsanın tabiatından gelen ve(ya) sosyal çevrenin olumsuz şartların etkisiyle ortaya çıkan yaşlı, özürlü, çocuk ve gençlik sorunları.

Anayasal boyutuyla bir sosyal devlet olan Türkiye Cumhuriyeti'nde sosyal belediyecilikten bahsedebilmek için, ilk önce yerel sosyal politikaların kanunî çerçevesini ele almakta fayda vardır. Bu bağlamda 5393 sayılı Belediye Kanunu bütünüyle ele alındığında değişik maddelerde belediyelere yerel sosyal politika ve sosyal hizmetlerle ilgili görevler yüklendiği görülecektir. Bu görevleri aşağıda sıralandığı gibi tespit etmek mümkündür:

- Herkes ikamet ettiği beldenin bir hemşehrısı olarak belediye karar ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilenme ve belediye idaresinin yardımlarından yararlanma hakkına sahiptir. Yardımların insan onurunu zedelemeyecek şartlarda sunulması esastır (m. 13/1).
- Belediyeler, hemşehriler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması konusunda gerekli çalışmaları yapar. Bu çalışmalarda üniversitelerin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, sivil toplum kuruluşları ve uzman kişilerin katılımını sağlayacak tedbirler alınır (m. 13/2).
- Belediyeler, değişik alt yapı hizmetlerinin yanında konut; kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor; sosyal hizmet ve yardım, meslek ve beceri kazandırma; ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi hizmetlerini yapar veya yaptırır (m. 14/1)
- Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 50.000'i geçen belediyeler, kadınlar ve çocuklar için koruma evleri açar (m. 14/2).
- Belediyeler, okul öncesi eğitim kurumları açabilir; Devlete ait her derecedeki okul binalarının inşaatı ile bakım ve onarımını yapabilir veya yaptırabilir (m. 14/3).
- Belediyeler, gerektiğinde, öğrencilere, amatör spor kulüplerine malzeme verir ve gerekli desteği sağlar, her türlü amatör spor karşılaşmaları düzenler, yurt içi ve yurt dışı müsabakalarda üstün başarı gösteren veya derece alan sporculara belediye meclisi kararıyla ödül verebilir (m. 14/4).
- Belediyeler, kanunlarla başka bir kamu kurum ve kuruluşuna verilmeyen mahallî müşterek nitelikteki diğer görev ve hizmetleri de yapar veya yaptırır (m. 14/b).
- Hizmetlerin yerine getirilmesinde öncelik sırası, belediyenin malî durumu ve hizmetin ivediliği dikkate alınarak belirlenir(m. 14/5).
- Belediye hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulur. Sosyal hizmet ve yardım sunumunda özürlü, yaşlı, düşkün, kimsesiz, muhtaç, yoksul ve dar gelirlilerin durumuna uygun yöntemler uygulanır(m. 14/6; m. 60/i).
- Belediyeler; sağlık, eğitim, spor, çevre, sosyal hizmet ve yardım, kütüphane, park, trafik ve kültür hizmetleriyle, yaşlılara, kadın ve çocuklara, özörlölere, yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlerin yapılmasında beldede dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği artırmak maksadıyla gönöllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygularlar (m. 77/1).

- İl sınırları içinde büyükşehir belediyeleri, belediye ve mücavir alan sınırları içinde il belediyeleri ile nüfusu 50.000'i geçen belediyeler, meclis kararıyla; sağlık, sanayi ve ticaret yatırımlarının ve eğitim kurumlarının su, termal su, kanalizasyon, doğalgaz, yol ve aydınlatma gibi alt yapı çalışmalarını yapabilir veya yaptırabilir, bunun karşılığında yapılan tesislere ortak olabilir; sağlık, eğitim ve sosyal hizmet geliştirecek projelere İçişleri Bakanlığının onayı ile ücretsiz veya düşük bir bedelle amacı dışında kullanılmamak kaydıyla arsa tahsis edebilir (m. 15).

2004 tarih ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun 7. maddesi de, büyükşehir, ilçe ve ilk kademe belediyelerinin görev ve sorumluluklarını belirlemektedir. Yerel sosyal politikalar bağlamında önem arz eden görevleri şu şekilde belirlemek mümkündür.

- Büyükşehirin bütünlüğüne hizmet eden sosyal donatılar, bölge parkları, kütüphane, müze, spor, dinlenme, eğlence ve benzeri yerleri yapmak, yaptırmak, işletmek veya işlettmek (m. 7/m).

- Gerektiğinde sağlık, eğitim ve kültür hizmetleri için bina ve tesisler yapmak, kamu kurum ve kuruluşlarına ait bu hizmetlerle ilgili bina ve tesislerin her türlü bakımını, onarımını yapmak ve gerekli malzeme desteğini sağlamak (m. 7/n).

- İl düzeyinde yapılan plânlara uygun olarak, doğal afetlerle ilgili plânlamaları ve diğer hazırlıkları büyükşehir ölçeğinde yapmak; gerektiğinde diğer afet bölgelerine araç, gereç ve malzeme desteği vermek; Afet riski taşıyan veya can ve mal güvenliği açısından tehlike oluşturan binaları insandan tahliye etmek ve yıkmak (m. 7/u/z).

- Sağlık merkezleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işlettmek, bu hizmetleri yürütürken üniversiteler, yüksek okullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapmak (m. 7/v).

- Büyükşehir belediye başkanı, büyükşehir belediyesinin hak ve menfaatlerini korumak şartıyla, bütçede yoksul ve muhtaçlar için ayrılan ödeneği kullanma, özürlerle ilgili faaliyetlere destek olmak üzere özürler merkezleri oluşturma hakkına da sahiptir (m. 18/m).

1.2. Çocukluk ve Gençlik Kavramları

Sosyal politika bağlamında (merkezi ve yerel) çocuk ve gençlik politikalarının ilkesel stratejilerini belirlemeden ve dolayısıyla uygulama aşamasına koymadan önce bütün yönleriyle çocuk(luk) ve genç(lik) kavramlarının çerçevesinin belirlenmesi zaruridir. Bu ilk bölümün teze katkısı, çocuk(luk) ile genç(lik) kavramlarının sosyal politika kavramıyla birlikte anılmasına sağlayan teorik altyapısının oluşturulmasıdır. Diğer bölümlerde ele alınacak konular, bu çalışmada ortaya konulan teorik ve kavramsal çerçeve ışığında değerlendirilecek ve bilgi evi örneğinden yola çıkılarak, yerel çocuk ve gençlik politikalarının temel stratejileri belirlenecektir.

1.2.1. Yaş Kategorilerine Göre Çocukluk ve Gençlik

Çocuk ve genç konusunda ülkelerin ortak bir tanımı olmamakla beraber, Türkiye’de olduğu gibi birçok ülkede dahî çocuk ve gençlerle ilgili bazı hükümler bulunmasına karşılık çocuk ve gençlerin kavramsal çerçevesi tam olarak ortaya konulamamıştır. Ancak evrensel bir nitelik taşıdığı ve hukukî açıdan ülkeleri bağladığı için, BM- Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin çocuklarla ilgili olarak getirmiş olduğu yaş sınırı, küresel bir norm birliği olarak kabul edilmektedir (Sunal; 2010:64).

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, çocuğun şahsiyet değerlerini ve haklarını koruyan, BM tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde 191 devletin onayı ile kabul edilen uluslar arası bir sözleşmedir. Bu sözleşmenin altına Türkiye, 14 Eylül 1990'da imza atmış ve 09.12.1994'de, bazı maddelerine (17, 30, 39) Anayasa ve Lozan Antlaşmasına aykırı oldukları düşüncesiyle çekince koyarak, kabul edilmiştir. TBMM'ce onaylanan bu sözleşme, 1995 tarih ve 22184 sayılı kanunla iç hukuk kurallarına dönüştürülmüştür. BM-Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye göre çocuk, kanunlara göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, 18 yaşına kadar her insandır (m.1).

Bu sözleşmeyle kanunen bağlanmayı kabul eden T.C. Devleti, çocuk tanımını, yaş kategorisi açısından sözleşmenin hükümlerine uygun bir şekilde belirlemiştir. 2005 tarih ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’na göre çocuk, daha erken yaşta ergin olsa bile, 18 (on sekiz) yaşını doldurmamış kişidir (m. 3a).

0-18 yıllarına ait çocukluk dönemi, insanın, doğumundan, bulûğ (ergenlik- gençlik) çağına kadar geçen devirdir. Demek oluyor ki çocukluk denilen dönemin içine gençlik yılları da girmektedir. Ancak bir insan, gençlik dönemini, çocukluk yıllarını bitirdikten

sonra da yaşamaya devam etmektedir. Aşağıdaki açıklamalarda da görüleceği üzere gençlik dönemi, çocukluk dönemini de içine alan ve fakat 15-18 yaş döneminden sonra da 24-27 yaşlara kadar devam eden bir süreçtir.

Uluslar arası ve ulusal mevzuata baktığımızda istisnalar hariç reşit olma yaşı da 18 ile başlamaktadır. Hukukî anlamda reşit olmak, kanunlar açısından davranışlarının sorumluluğunu tek başına almak ve direkt olarak ana-baba velayetinden çıkmak anlamına gelmektedir. Bir başka deyişle 17 yaşını tamamlamış ve 18 yaşından bir gün almış herkes, tutum ve davranışlarından sorumlu tutulacağı için ve dolayısıyla cezai ehliyet taşıdığı için genç de olsa çocukluktan çıkmış sayılır. 18 yaşına girmiş her genç, bu yönüyle özgür ve bağımsızdır. 18 yaşının altında olan çocuk ve gençler ise bağımlıdır ve sınırlı ölçüde sorumludur. Öncelikle bu bağımlılık, çocukların sosyal korunmasını içine alan bir kavram olduğunu ifade etmek gerekmektedir. Çocuk hakları çerçevesinde çocukların koruma kapsamına alınmasından birinci derecede sorumlu olan aileler ile aile ve çocuk dostu sosyal politikalar üretmekte yükümlü olan sosyal devlettir (Sunal; 2010: 64-65).

Uluslararası antlaşmalara baktığımızda gençlik, belirlenen yaş aralığı arasında yer alan nüfus olarak tanımlanmaktadır. Bu yaş aralığı ülkelere göre değişmekle birlikte BM'nin, Dünya Bankası'nın ve ILO'nun önerdiği bir şekilde genel olarak 15-24 yaş aralığı olarak kullanılmaktadır.

Gençlik, buluş (ergenlik) ve (ya) reşit olma kavramlarıyla sık sık birlikte anılmaktadır. Çocukluk dönemi, sağlığın bozulması gibi arızî bir durum söz konusu olmadığı sürece genelde bedenî anlamda bulûğa, aklî anlamda ise rüştle tamamlanmaktadır. Reşit olma veya bir başka ifadeyle buluş (ergenlik), aynı zamanda medenî hakları kullanma yeterliliğine sahip olma anlamına da gelmektedir. Rüşt yaşı, hem ülkeler arasında, hem de belirli bir ülkedeki medenî hukuk, ceza hukuku, siyasî ve diğer kurallara göre değişiklik gösteren bir kavramdır. Mesela; Küba'da reşit olma yaşı 18, Bolivya'da ise 21'dir. Nikaragua'da 15 yaşından büyük erkek, 14 yaşından büyük kız çocukları, anne babalarının izni olmadan evlenebilmektedir (Seyyar, 2008:85-86).

Almanya'da Gençlik Mahkemesi Kanunu'na göre 18 yaşını tamamlamış fakat henüz 21 yaşını doldurmamış gençler, yetişmekte olan genç insanlar olarak tanımlanmaktadır (Jugendgerichtsgesetz-JGG; m. 2-1). Yetişmekte olan bir insanın

(Heranwachsender), bu dönemde olgunlaşma ile ilgili bir yetersizlik nedeniyle veya gençlere mahsus tipik bir özellik taşıyan ve suç teşkil eden bir eylemde bulunması halinde Gençlik Mahkemesi Kanunu'nun hükümleri (m. 105) uygulanmaktadır. Bu durumda verilecek azamî gençlik ceza süresi 10 yıldır. Suç işleyen genç reşit insanın yargılanması, genel ceza hukukuna göre mi yoksa Gençlik Mahkemesi Kanunu'na göre mi yapılacağı Gençlik Mahkemesinin yargıcı tarafından kararlaştırılmaktadır (Pruin; 2007:105).

1.2.2. Türk Mevzuatında Çocukluk ve Gençlik

Bir ülkede yaşayan vatandaşların hak ve sorumlulukları, o ülkenin parlamentoları tarafından kabul edilen kanunlarca belirlenmektedir. Çocuk(luk) ve(ya) genç(lik) kavramlarının ne olduğu, hangi kriterleri sağlayanların çocuk ve(ya) genç sayıldığı, çocuk ve gençlerin hak ve sorumlulukların ne olduğunu açıklayan mevzuat, “Çocuk veya Gençlik Kanunu” olarak adlandırılabilir. Her ülke, bu mevzuat ilkelerine göre çocuk ve gençlere yönelik sosyal politikalarını oluşturmak ve geliştirmektedir. Bu minvalde çocuk ve gençlerle ilgili mevzuatı, ulusal ve uluslararası olmak üzere iki kategoride belirleyebiliriz. Görüleceği üzere Türk mevzuatında çocuk ve gençlerle ilgili tek bir kanunî düzenlemeden ziyade karmaşık bir yapı içinde birden fazla kanun mevcuttur (Seyyar, 2008:86).

1.2.2.1. Anayasa'da Çocuk ve Gençler

En temel kanunî kuralların belirlendiği 1982 tarihli T.C. Anayasa'sında çocuk(luk) ve genç(lik) ile ilgili kavramsal bir tanım bulunmakla birlikte gençler, alkol, uyuşturucu, suç, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan korunması gereken bir nüfus olarak takdim edilmektedir. T.C. Anayasası, sosyal devlet ilkesini benimseyerek, özellikle korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alacağını (m. 61/III) ve bu amaçla gerekli teşkilat ve sosyal tesisleri kuracağını veya kurduracağını (m. 61/IV) açıkça beyan etmektedir. T.C. Devleti anayasanın 58. maddesinde gençler, Cumhuriyetin ideolojik ilkeleri çerçevesinde şu şekilde ele alınmıştır:

“Devlet, istiklâl ve Cumhuriyetimizin emanet edildiği gençlerin müsbet ilmin ışığında, Atatürk ilke ve inkılâpları doğrultusunda ve Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü ortadan kaldırmayı amaç edinen görüşlere karşı yetiştirme ve gelişmelerini

sağlayıcı tedbirleri alır. Devlet, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır.”

Anayasa’da yer alan bu madde, çocukları kapsama almadan gençleri sadece olumsuzluk ile özdeşleştirerek, alınacak devlet tedbirleriyle değişik sosyal risklere karşı korunması gereken bir grup olarak görmektedir. Oysaki çocuklar dâhil gençleri sosyal koruma kapsamına alınması ne kadar önemli ise teşvik edilmeleri de o kadar önemlidir. Diğer taraftan gençler, devletin siyasî ve ideolojik yapılanmanın sürdürülebilirliğinin garantörü olarak rejimin taşıyıcısı olarak görülmektedir.

1.2.2.2. Türk Medeni Kanunu’nda Çocuk ve Gençler

Türkiye’de reşit olma, evlenme, çalışma, ceza-i ehliyet gibi alanlardaki yaşa ilişkin düzenlemeler kanunlarda belirlenmiştir. 22.11.2001 tarihinde kabul edilen Türk Medeni Kanununda reşit olma durumu, kişinin 18 yaşını tamamlaması ile başladığı ifade edilmektedir (m. 11). Diğer yandan aynı kanun, istisnâî bir hüküm olarak 15 yaşını dolduran bir kişinin, kendi isteği ve velisinin rızası ile ergin kılınabileceği de hükme bağlamaktadır (m. 12). Medeni Kanunu, “erkek ve kadın 17 yaşını doldurmadıkça evlenemez. Ancak, hâkim olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple 16 yaşını doldurmuş kadın veya erkeğin evlenmesine izin verebilmektedir” (m. 124). Dolayısıyla Medeni Kanunu, bu şartlarda evlilik yapan kişileri (çocukları) ergin saymaktadır.

1.2.2.3. Türk Ceza Kanunu’nda Çocuk ve Gençler

Çocuk Mahkemelerinin Kuruluş, Görev Ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Kanunu’nun 11. ve 12. maddelerinde ve Türk Ceza Kanununun 53.-58. maddelerinde 11 yaşın altındakilerin işledikleri suçlar için kovuşturma yapılamayacağı ve ceza verilemeyeceği, 11–15 yaş arasında işlediği fiilin suç olduğunun farkında olmaması (farik ve mümeyyiz olmadıkları) durumunda ceza verilemeyeceğini, farkında olmaları durumunda ise indirimli ceza verileceği, 18 yaşın altında olanlara ölüm cezasının verilemeyeceğini hükme bağlanmıştır.

1.2.2.4. İş Kanunu'nda Çocuk ve Gençler

İş Kanunu'nun 67. maddesinde; 15 yaşın altındaki çocukların çalıştırılmayacakları, ancak meslekî eğitim kapsamında, ağır şartlarda çalıştırılmamaları şartıyla 13 yaşını tamamlayanların çalıştırılabileceği belirtilmektedir. Türkiye'de çocukların tanımı, yaş kategorisi bağlamında belirlendiğini yukarıda görmüş olduk.

Ancak çocukluğun ve gençliğin ne olduğuna ve kimlerin çocuk ve genç olduğuna dair Türk mevzuatında ortak kanunî bir tanıma rastlanılmamıştır. Türkiye'de çocuk ve gençlerle ilgili standart ve genel kabul görmüş bir tanım yapılmadığından dolayı çocuk ve gençlere yönelik sosyal politikalar da arzu edilen bir seviyede geliştirilememiştir.

1.2.3. Çocukluk Döneminin Gelişimsel Özellikleri

Farklı bakış açıları ile tanımlanabilen çocukluk ve gençlik kavramı, kanunî düzenlemeler (sosyal haklar) bağlamında ele alınacağı gibi sosyal, biyolojik ve psikolojik boyutlarıyla da irdelenebilmektedir. Biyolojik ve psiko-sosyal gelişim süreci açısından çocukluk dönemini dört aşamada değerlendirmek mümkündür (Seyyar ve Genç, 2010:152).

-Bebeklik-Sabi Dönemi

Çocuğun henüz süt emdiği dönemdir. Yeni doğan bir çocuğun yetişkinlerin bakımına bütünüyle bağımlı olduğu dönemdir. Gelişim ruh biliminde doğumdan sonra bütünüyle bakıma muhtaçlık süresi üç yıldır. Bu dönemden sonra sosyalleşme süreci ile birlikte çocuğun bakım ve koruma yoğunluğu, tedricî de olsa her geçen yıl azalmaktadır.

-Ana Okul Dönemi

Çocuğun, üç yaşından itibaren altı-yedi yaşına gelinceye kadarki dönemdir. Bu dönemde çocuklar, kreş, ana okul, çocuk kulübü ve çocuk yuvası gibi aileyi destekleyen sosyal kuruluşlarda eğitim alabilmektedir.

-Mümeyyiz veya Okul Dönemi

Yedi-sekiz (7-8) yaşından bulûğ çağına kadar (12–15 yaş arası) olan dönem, çocukların mümeyyiz-temyiz dönemidir. Bu dönemde çocuklar ilk ve orta eğitimi almaktadır.

-Ergenlik (Gençlik) Dönemi

Ortalama olarak 12–15 ile 18–21 yaşları arasına rastlayan dönemdir. Çocukluğun sona ererek, üretim organlarının görev yapabilir duruma geldiği bir dönem olarak ergenlik veya gençlik dönemi, insan hayatının ortalama olarak 12 ile 21 yaşları arasına rastlayan dönemidir. Çocukluğu yetişkinliğe bağlayan fizyolojik, psikolojik, sosyolojik ve pedagojik yönleriyle genç insanın gelişme yılları ve uyum sağlamada karşılaştığı yeni zorluklar çağıdır. Bu çağın başlangıç dönemine bulûğ denilmektedir. Onun için ergenlik, bulûğ ile yetişkinlik arasındaki bir geçiş dönemidir. Kesin olarak belirlenmesi mümkün olmasa da, ergenlik dönemi, genelde 12–15 yaştan sonraki döneme rastlamaktadır. Kızlar, genelde erkeklere göre iki (2) yıl kadar önce olgunlaşmaktadır. Türkiye açısından bakıldığında ergenlik yaşı, kızlar için 10-12 ve erkekler için 12-14 yaşları arasında başlamaktadır. Ergenliğin sonuna doğru cinsiyetler arası gelişimsel fark kapanmaktadır. Ergenlik dönemi, yetişkinliğin ilk yıllarını da içine alarak bazen 21-25 yaşına kadar sürmekte ve olgunlaşma manasına gelen "adölesan" terimiyle de adlandırılmaktadır (Seyyar-Genç, 2010:201-202).

1.2.4. Gençlik ve Ergenlik Döneminde Sorunsal Özellikler

Ergenlik döneminde gençler, birçok fizyolojik ve psiko-sosyal sorunlarla karşı karşıya gelebilmektedir. Dolayısıyla gençlik çağı kendine has sorunları olan sağlıklı bir şekilde atlatılması gereken bir dönemdir. Gençlik çağı, bir yandan bunalımlar, öfkeler, çatışmalar ve kaygılar dönemi; yanlıgıların, bencilliğin, başkaldırmanın sık görüldüğü bocalama çelişkiler ve kararsızlık dönemi; gencin kendi kendisiyle ve çevresiyle çatışma ve savaşıma dönemi iken; diğere yandan da, tatlı hayallerin, tutkuların ve idealizmin filizlendiği, sıkı arkadaşlıkların, ilk sevgilerin yaşandığı; aynı zamanda, yeniliğe ve ileriye atılımların yapıldığı, kendini kanıtlama ve kendi kimliğini arayıp bulma çabalarının yoğunlaştığı dönemdir (Yörükoğlu, 1998:19).

Gençlik kesimlerini Türkiye gerçeği çerçevesinde sorunların çeşitliliği çerçevesinde nitelemek ve adlandırmak mümkündür. Buna göre; çalışan gençlik, işsiz gençlik, kır kesimindeki gençlik, köy ve kasaba gençliği, taşralı gençlik, kent gençliği, gecekondu

gençliği, eyyamcı (başıboş, günübirlıkçı) gençlik, metropol gençliği, sosyete gençliği, marka düşkünü gençlik, apolitik gençlik, arabeskçi gençlik, ortaöğretim gençliği, yükseköğretim gençliği gibi çok çeşitli gençlik kesimleri, küme ve isimlerinden söz edebilir (Doğan, 1991:597).

Türk gençliğinin ergenlik çağının kendine has özellikleri, ailevi, tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş aşaması, geleneksel kültürle modern kültür arasında tercih, kuşaklar arası çatışma, ekonomik, istihdam, eğitim, sağlık, barınma, beslenme, boş zaman etkinlikleriyle ortaya çıkan sorunlar olmak üzere çeşitli sorunlara karşı ve kültürel çevreleri farklı olan gençlik gruplarının; zaman, mekan ve içinde buldukları koşullara göre farklı sorunlarının olması sorunların çeşitliliğini ve karmaşıklığı göstermektedir.

Gençlik sorunları, gençlerin dahil oldukları sosyal çevre ve gruplara göre yoğunlaşması veya azalması, çeşitlilik göstermesi ve dönemlere ayrılması normal bir gelişmedir. Türkiye'nin geçirdiği yoğun değişim süreci incelendiğinde cumhuriyet dönemi gençliği kuşaklar arası veya dönemler arası diye dönemlere ayrılmaya çalışılsa çok sayıda kategoriden bahsedilebilir.

Gençlik sorunları; psiko-fizyolojik, cinsel, ekonomik, eğitim, kuşaklar arası anlaşmazlık, uyuşturucu madde bağımlılığı, ideolojik sapma, işsizlik, barınma, beslenme ve sağlık, istismar, çarpık kentleşme, değerlerdeki değişmeler, gelecek korkusu, anomi ve yabancılaşma, kimlik bunalımı, sosyal psikolojik sorunlar, yalnızlık, stres, güvensizlik ve medyanın tek boyutlu etkisiyle meydana gelen kültürel yabancılaşma, şiddet vb. olarak analiz edilebilir. Bu sorunların belirlenip, çözülmesi sağlıklı bir toplum yapısı için gerekli olan şartlardan birisini teşkil etmektedir (Bayhan,1997:373).

Gençliğe hangi teorik çerçevede bakarsak bakalım yaşadıkları sorunlarının üstesinden gelebilmeleri için kendilerine psiko-sosyal ve pedagojik desteğin verilmesi gerekmektedir. Bunun yanında özellikle ergenlik döneminde, gençlerin gelişim süreçleriyle bağlantılı olarak bir takım sorumluluk ve görevler üstlenmeleri kaçınılmaz olmaktadır. Gelişimsel sorumluluk çerçevesinde çocuk gelişim uzmanları gençlere genelde aşığıdaki önerileri yapmaktadır (Seyyar-Genç, 2010:202. <http://www.okulpdr.net/ergenlik.htm>:11.11.2012):

- 1.) Bedenî değişiklikleri ve oluşan özellikleri kabul etmek ve sabırlı olmak.
- 2.) Kendi cinsine uygun biçimde sosyal rolünü belirlemek.
- 3.) Her iki cinsten yaşıtlarla daha olgun-sağlıklı sosyal münasebetler kurmak, tutarsız davranışlardan kaçınmak, duygulara hâkim olmak, taşkınlıktan ve ölçsüzlükten kaçınmak.
- 4.) Ebeveynlerden ve diğer yetişkinlerden bağımsız bir hayata hazırlık yaparken büyüklere saygıda dikkatli olmak ve kuşak çatışmasından mümkün mertebe uzak durmak.
- 5.) Kendisi ile ilgili önemli kararlar verebilme olgunluğuna erişmek.
- 6.) Maddî bağımsızlığına yönelik ilk tedbirleri almak. Bu bağlamda bir meslek sahibi olabilmek için, meslek seçimi için gerekli ön hazırlıkları yapmak ve en uygun mesleği seçebilmek.
- 7.) Evliliğe ve aile yaşamına hazır olmak.
- 8.) Sosyal sorumluluk konumuna gelebilecek şartları yerine getirmek.
- 9) Topluma faydalı bir insan olabilmek için, millî ve manevî değerleri benimsemek ve hayata geçirmek.

1.2.4.1. Gençliğe İdeal Bakış

Gençliği tanımlamada kullanılan “ideal gençlik bakışı”, normatif özellikler taşıdığı için, gençlik politikaları açısından ele alınmasında fayda vardır. İdeal gençlik bakışına göre gençler; aktif, yenilikçi, dinamizm dolu ve toplumu ileriye götürebilecek insan kaynağı olarak görölmektedir (Lüküslü, 2008:287).

Nasıl bir genç veya gençlik istiyoruz sorusu, ister istemez toplumsal değerler üzerinden cevap verilmesi gereken bir konudur. O halde toplumsal beklentilere paralel olarak “ideal” bir gençlik portresi ortaya çıkması çok muhtemeldir. Gençlerden beklediğimiz her ne ise, mutlaka “olması gereken”lerle bağlantılı olması gerekmektedir. Bu normatif yaklaşıma gençler ne kadar uyarsa, toplumun beklentisi o nispette yerine getirilmiş sayılmaktadır. Gençlere dönük sosyal politikalar da genelde bu normatif hükümler üzerine bina edilerek geliştirilmektedir. Ancak toplumun normatif beklentilerine bağlı olarak geliştirilen gençlik politikalarının içeriği, çocuk ve

gençlerin talep ve beklentileriyle uyumlu olmaması durumunda, arzu edilen sonuçların gerçekleşmemesi ihtimali de o derece yüksek olabilmektedir. Bu durumda gençlik hakkında ta baştan beri yanılgısal bir sapma söz konusu olur ki Lüküslü, bunu “gençlik miti” kavramıyla açıklamaktadır. Gerçi bu kavramın içeriğinde gençlerden beklenen olumlu birçok tutum ve davranış unsurları bulunmaktadır (Lüküslü; 2008:288).

Örneğin sosyal ve siyasî hayatta girişken, aktif ve dinamik olmanın ötesinde toplumu ileriye götürecek “aydın” bir gençlik hayali, vizyonel olarak ideal bir hedef olarak gösterilebilir. Ne var ki çocuk ve gençlerin katılımcılık sürecine dâhil edilmeden, sosyo-kültürel ve ekonomik realiteler dikkate alınmadan ve buna bağlı uygulanabilir sosyal politika alt yapısı oluşturulmadan bu hedefin gerçekleşmesi mitolojik bir yaklaşımla hayalî olmak durumundadır. Dolayısıyla gençlerden geleceğe dönük olarak toplumsal boyutuyla beklenenlerin gençlerin hedefleri ile büyük çapta uyum sağlaması durumunda çocuk ve gençlere yönelik ideal bir sosyal politika oluşturmak da mümkündür. Bunun için de millî değerler ekseninde toplumun bütün kesimlerine ortak bir sosyal sorumluluk duygusunu ve bilincini verecek olan aktif bir sosyal devlet kurumuna ihtiyaç vardır. Böyle bir sosyal devlet, katılımcı demokrasi anlayışıyla oluşturacağı merkezî çocuk ve gençlik politikalarının konseptini yerele yani belediyelere de yansıtılabilmelidir. Dolayısıyla çocuk ve gençlik politikalarının uygulanmasında sosyal devlet ile sosyal belediyecilik ilişkisinin güçlendirilmesi gerekmektedir.

1.2.5. Türkiye’de Çocuk ve Gençlerle İlgili İstatistik

Türkiye’de yaşayan çocuk ve gençlerin sayısı ve toplam nüfus içindeki oranı, demografik gelişmelere paralel olarak yıllara göre bazı değişiklikler göstermektedir. Ancak her ne kadar nüfus artış hızı azalmakta ve yaşlı oranı artmakta ise de toplam nüfus içinde çocuk ve gençlerin oranı gelişmiş ülkelere göre halen yüksek bir seviyededir.

a) **Çocuk-Genç Sayısı ve Oranı (2006):** 2006 IV. döneminde Türkiye genelinde 6-17 yaş grubundaki çocuk sayısı 16 milyon 264 bindir. 0-5 yaş grubuna mensup çocuklar da (8 milyon 479 bin) 6-17 yaş grubuna mensup çocukların sayısına eklersek Türkiye’de 0-17 yaş grubundaki çocuk sayısının 24 milyon 743 bin civarında olduğunu söyleyebiliriz. 6-17 yaş grubundaki çocuklar, kurumsal olmayan sivil

nüfusun % 22,3'ünü oluşturmaktadır Kurumsal olmayan sivil nüfus, okul, yurt, otel, çocuk yuvası, huzurevi, özel nitelikteki hastane, hapisane, kışla ya da orduvinde ikamet edenler dışında kalan nüfustur. 0-17 yaş grubundaki çocukların toplum nüfus içindeki oranı ise % 33,9'dur. Bu çocukların % 84,7'si bir okula devam ederken, % 15,3'ü okula devam etmemektedir. Okula devam etmeyen çocukların % 58,8'ini kız çocukları oluşturmaktadır (TÜİK, 2007).

b) **Çocuk-Genç Sayısı ve Oranı (2012):**Türkiye nüfusu, 31 Aralık 2012 tarihi itibarıyla 75 milyon 627 bin kişidir. Türkiye'de 0-14 yaş grubundaki çocuk nüfusun sayısal rakamı 18 milyon 857 kişidir. Bir başka ifadeyle toplam nüfus içindeki çocukların oranı yaklaşık olarak % 25'tir (TÜİK, 2013). Oysa AB nüfusu içinde bu yaş grubunun oranı yaklaşık olarak % 16'dır (UNİCEF (2011)). Dolayısıyla Türkiye'nin nüfusu içinde çocuk ve gençlerin oranı tedricî bir şekilde azalmakta ise de Avrupa ülkelerine göre halen yüksektir. BM'nin tanımını esas alırsak, yani 0-18 yaş grubunu çocuk olarak tanımlarsak Türkiye'de yaklaşık olarak 23 milyon kişi 18 yaşın altındadır. Bir başka deyişle Türkiye'de nüfusun ortalama olarak yüzde 31'i, 18 yaşın altındadır. Ancak, ekonomik kalkınma, kentleşme ve kız çocukların eğitimi doğurganlıkta azalmayı da beraberinde getirmekte ve nüfus içinde 0-4 ile 5-9 yaş gruplarının payı düşmeye başlamaktadır (Bkz. Şekil 1).

c) **Çocuk-Genç Yaş Dağılımı (2012):** Aşağıdaki Şekil 1'de görüleceği üzere 0-4 yaş grubu, 5-9 yaş grubu, 10-14 yaş grubu, 15-19 yaş grubu ve 20-24 yaş grubuna mensup çocuk ve gençlerin toplam nüfus içindeki oranı ortalama % 8 ile hemen hemen aynıdır. Gerçi 10-14 yaş grubu ile 15-19 yaş grubunun toplum içindeki oranı % 8'in biraz üzerindedir ama genel hatlarıyla eğilim artı ve eksiklikleriyle % 8 civarında seyretmektedir. Böylece bir kaba genelleme yapacak olursak 0-24 yaş grubu çocuk ve gençlerin toplam nüfus içindeki oranının % 40 civarında olduğunu söyleyebiliriz (Bkz. Tablo 1; Şekil 1).

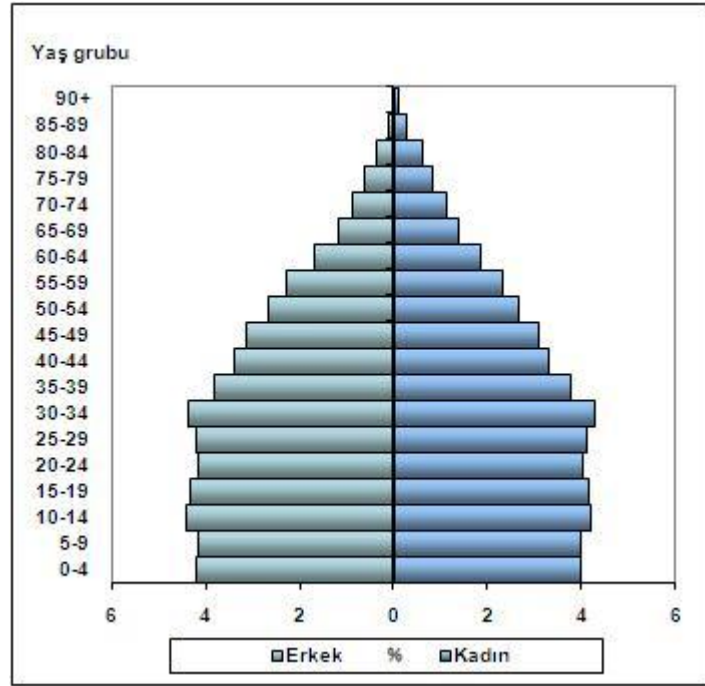
Tablo 1: Çocuk ve Yaş Gruplarının Toplam Nüfus İçindeki Payı

Yaş Grubu	Toplam Nüfus İçindeki Ortalama Oranı	Yaş Grubuna Göre Kümülatif
0-4	% 8	% 8 (0-4 yaş grubu)
5-9	% 8	% 16 (0-9 yaş grubu)

10-14	% 8	% 24 (0-14 yaş grubu)
15-19	% 8	% 32 (0-19 yaş grubu)
20-24	% 8	% 40 (0-24 yaş grubu)

d) **Gençlerle İlgili Gelecek Projeksiyonu:** 1935 yılında genel nüfus sayımı sonucuna göre Türkiye’de 2 milyon 434 bin kişi olan genç nüfus (15-24 yaş grubu) (TÜİK, 2012), 2011 yılında yaklaşık olarak beş altı kat artarak 12 milyon 542 bin kişiye ulaşmıştır. Bu sayı, toplumun nüfus içindeki oranının % 17’sine tekabül etmektedir. Nüfus projeksiyonlarına göre 2025 yılında genç nüfusun 12 milyon ile 13 milyon arasında olacağı tahmin edilmektedir. Buna göre artan toplam nüfus içinde genç nüfus oranının azalacağına işaretler (TÜİK, 2007-2011).

Şekil 1: Yaş gruplarına ve Cinsiyete göre Türkiye’de Nüfus Piramidi (2012 Yılında Göre Toplam Nüfusun %’si)



Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=1342>; 28.01.2013.

1.3. Türkiye’nin Kurumsal ve İdarî Yapısı Açısından Çocuk Ve Gençlik Politikaları

Türkiye’deki çocuk ve gençlik ekseninde sosyal politika ve sosyal hizmet ile ilgili yapı dengesinde öncelikli olarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) ile Gençlik ve

Spor Bakanlığı (GSB) ile bunların bünyesindeki birimler ve faaliyetler aklı gelmektedir. Bunun yanında MEB, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Merkezi Başkanlığı (Ulusal Ajans) gibi bakanlıklar ve kurumlar da gençlere yönelik farklı alanlarda politikalar üretmektedir. Biz bu çalışmamızda sosyal politika ağırlıklı çocuk ve gençlik hizmetlerine yer vereceğimiz için ASPB ve GSP ile bu bakanlıklara bağlı birimleri değerlendireceğiz. Fakat bundan önce çocuk ve gençlik politikalarının-hizmetlerinin (çocuk refah hizmetlerinin) temel esaslarına yönelik özellikle sosyal haklar bağlamında bazı kavramsal ve teorik açılımlarda bulunacağız.

1.3.1. Çocuk ve Gençlere Yönelik Sosyal Hizmetler (Çocuk Refah Hizmetleri)

Çocuk ve gençlere yönelik sosyal hizmet politikaları veya daha kısa bir ifadeyle çocuk refah hizmetleri, çocuk ve “gençlerin kaliteli eğitim almalarına, sosyal hayata uyumuna, meslekî yönden ilerlemelerine, şahsî gelişimlerini tamamlayıp toplumda saygın ve bağımsız bir fert olmalarına yönelik olarak sunulan tedbir ve hizmetlerin bütünüdür” (Seyyar, 2011:407).

Çocuğun “refahı” veya “iyi olma hali” (childwell-being), çocuğun içinde bulunduğu hayat kalitesini ölçmek adına sağlık, gelir, ev-çevre, katılım, sosyal ilişkiler, risk-güvenlik ve öznel iyi olma hâli gibi durumlarını ele alan çok boyutlu ve bütüncül bir yaklaşıma dayanan bir kavramdır (Semerci vd; 2011:277).

Çocuk ve gençlik hizmetleri politikalarının özeline inildiğinde ve öncelikle aile hizmetleri kapsamında ele alındığında bu politikaların iki uçlu olduğu görülmektedir. Bir ucunda çocuk ve gençlere maddî destek sağlamak var iken, diğer ucunda manevî (sosyal) hizmet vermek bulunmaktadır. Maddi destek kapsamında örneğin ebeveynlerinden ayrılan ya da boşanan aileden olan her çocuk, miktarı ebeveynin gelirine göre değişebilen ve devletin aracılık yapması ile işlerlik kazanan gelir desteği (nafaka) alma hakkına sahiptir. Diğer ucunda ise ebeveynin ve çocuklarının sosyal hizmetler kapsamında yetiştirilmesi bulunmaktadır.

Çocuk ve gençlik hizmetleri, sosyal devletin varlığına dair bir gerekçe olarak genelde kamu eliyle yürütülmektedir. Kamusal çocuk ve gençlik hizmetleri, devlet ve kamusal sosyal kurumlar tarafından, çocuklar ve genç insanlar için tertiplenen sosyal hizmetler programlarının bütünü olarak değerlendirmek mümkündür (Seyyar, 2011:413)

Çocuk ve gençlere yönelik sosyal hizmetlerin etkin olabilmesi için, başta aile ve okul olmak üzere, içinde yaşadıkları sosyal çevre ve toplumla uyumuna yönelik sosyal hedeflerin belirlenmesi gerekmektedir.

Çocuğun öncelikli olarak temel ihtiyaçlarının azamî derecede karşılanmasını ön plânda tutan geniş anlamda sosyal hizmet politikaları, dar anlamda çocuk refah hizmetlerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Çocuk refah hizmetleri, çocuğun ülke çapında bedenî, ruhî, aklî ve psiko-sosyal gelişimin önündeki engelleri kaldırmayı ve çocuk gelişimini en üst seviyede sağlamayı hedefleyen resmî, mahallî, özel ve gönüllü sosyal hizmetler ve refah politikaların bütünüdür. Kapsamı veya yöntemlerini şu şekilde belirlemek mümkündür (Seyyar; 2011:413-414):

- 1.) Aileye yönelik sosyal hizmetler kapsamında aile ve çocuk danışmanlığı hizmetleri.
- 2.) Aile bakımı kapsamında aile ortamında yaşayan özürlü ve bakıma muhtaç çocuklara eve yönelik bakım hizmetleri.
- 3.) Aile ve çocukların sosyal güvenlik kapsamına alınması
- 4.) Çocuklu ailelerin aile ödeneklerinden yararlanabilmesi için, devletçe bakılma veya kamusal sosyal yardım kapsamında çocuk parası, çocuk bakım parası gibi ailenin refah seviyesini iyileştirici programların uygulanması.
- 5.) Korunmaya muhtaç çocuklara yönelik kurumsal eğitim ve bakım hizmetleri (Örn.:Çocuk Yuvası; Çocuk Merkezi;Çocuk Islahevi; Çocuk Gündüz Bakımevi; Çocuk Kulübü; Yetiştirme Yurtları).
- 6.) Çocuk haklarının uygulanmasına yönelik tedbirler ve politikalar.

1.3.1.1. Çocuk Hakları Bağlamında Çocuk Refah Hizmetleri

Hukukî bakımdan, doğduğu andan başlayarak reşit olduğu ana kadar her çocuk, bedenî ve ruhî yönleriyle tam olarak gelişmemiş olduğundan dolayı, korunmaya muhtaçtır. Dolayısıyla her bir çocuk, kendine özgü ihtiyaçları ve hakları bulunan, yaşı küçük olması sebebiyle özel olarak korunması gereken insandır.

Çocuğun bedenî, zihnî, hissî, sosyal ve ahlâkî bakımlardan hürriyet ve saygınlık içinde, sağlıklı ve normal şartlar içinde gelişebilmesi için, hukuk kaideleri içinde korunması çocuk hakları kapsamına girmektedir. Çocuk haklarının başında yaşama

hakkı, korunma ve gelişme hakkı, katılma hakkı, ana-babalara karşı haklar ve temel sosyo-ekonomik haklar (sosyal güvenlik hakkı) gelmektedir.

2005 tarih ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'na göre çocuk haklarının temel ilkeleri şunlardır (m. 4):

- a) Çocuğun yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarının güvence altına alınması,
- b) Çocuğun yarar ve esenliğinin gözetilmesi,
- c) Çocuk ve ailesinin herhangi bir nedenle ayrımcılığa tâbi tutulmaması,
- d) Çocuk ve ailesi bilgilendirilmek suretiyle karar sürecine katılımlarının sağlanması,
- e) Çocuğun, ailesinin, ilgililerin, kamu kurumlarının ve STK'ların işbirliği içinde çalışmaları,
- f) İnsan haklarına dayalı, adil, etkili ve süratli bir usûl izlenmesi,
- g) Soruşturma ve kovuşturma sürecinde çocuğun durumuna uygun özel ihtimam gösterilmesi,
- h) Kararların alınmasında ve uygulanmasında, çocuğun yaşına ve gelişimine uygun eğitimini ve öğrenimini, kişiliğini ve toplumsal sorumluluğunu geliştirmesinin desteklenmesi,
- i) Çocuklar hakkında özgürlüğü kısıtlayıcı tedbirler ile hapis cezasına en son çare olarak başvurulması,
- j) Tedbir kararı verilirken kurumda bakım ve kurumda tutmanın son çare olarak görülmesi, kararların verilmesinde ve uygulanmasında toplumsal sorumluluğun paylaşılmasının sağlanması,
- k) Çocukların bakılıp gözetildiği, tedbir kararlarının uygulandığı kurumlarda yetişkinlerden ayrı tutulmaları,
- l) Çocuklar hakkında yürütülen işlemlerde, yargılama ve kararların yerine getirilmesinde kimliğinin başkaları tarafından belirlenememesine yönelik önlemler alınması.

1.3.1.2. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Kapsamında Çocuk Refah Hizmetleri

Çocuk hakları, uluslar arası boyutuyla da koruma altına alınmıştır. Çocuk Hakları Sözleşmesi, bu anlamda zikredilmesi gereken uluslar arası bir sözleşmedir.

Çocuk Hakları Sözleşmesinin temel ilkeleri şunlardır (Seyyar ve Genç; 2010:145):

- 1.) Çocuklar arasında hangi sebeple olursa olsun hiç bir ayrımcılığın yapılmamasını içeren "Eşitlik hakkı",
- 2.) Yeterli hayat standartları ve sağlık hizmetlerinden yararlanmalarına ilişkin "yaşama hakkı",
- 3.) Eğitim, bilgilendirme, oyun, serbest zaman ve kültürel etkinliklere katılma, düşünce, din ve vicdan özgürlüklerini içeren "yeteneklerin geliştirilmesi hakkı",
- 4.) Sömürü ve zulmün bütün biçimlerini, çocuğun ailesinden keyfi bir şekilde ayrılmasını ve ceza sistemindeki sorunların giderilmesini içeren "korunma hakkı",
- 5.) Düşüncelerini serbestçe ifade etme, kendisini ilgilendiren konularda söz ve karar sahibi olma, toplumda aktif rol almayı içeren "katılma hakkı",
- 6.) Çocuğun yüksek yararının her zaman, her konumda özen gösterilmesi.

Sözleşme, çocukların açlık ve yoksulluktan, ihmalden ve sömürüden ve diğer kötü davranışlardan uzakta kendi potansiyellerini tam anlamıyla gerçekleştirebilecek şekilde yetiştirilmelerini öngörmektedir. Çocukların ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik sorumluluklar, sıra ile aileye, ülke yönetimlerine ve en genel anlamda topluma verilmiştir.

Devletler; bu sözleşmeye göre (Seyyar ve Genç; 2010:145-146):

- a) toplumun temel birimi olan ve tüm üyelerinin ve özellikle çocukların gelişmeleri ve mutlulukları için, tabii ortamı oluşturan ailenin toplum içinde kendisinden beklenen sorumlulukları tam olarak yerine getirebilmesi için, gerekli koruma ve yardımı görmesinin zorunluluğuna inanmıştır.
- b) Çocuğun kişiliğinin tam ve uyumlu olarak gelişebilmesi için mutluluk, sevgi ve anlayış havasının içindeki bir aile ortamında yetişmesinin gerekliliğini kabul etmiştir.

- c) Çocuğun toplumda şahsî hayatını sürdürebilmesi için, her yönüyle hazırlanmasının ve özellikle barış, değerbilirlik, hoşgörü, özgürlük, eşitlik ve dayanışma ruhuyla yetiştirilmesinin gerekliliğini göz önünde bulundurmıştır.
- d) Çocuk Hakları Bildirisinde de belirtildiği gibi "çocuğun gerek bedensel, gerek zihinsel bakımdan tam erginliğe ulaşmamış olması sebebiyle doğum sonrasında olduğu kadar, doğum öncesinde de uygun kanunî korumayı da ihtiva eden özel güvence ve koruma ihtiyacının bulunduğu"nu hatırd tutmuştur.
- e) Çocuğun korunması ve uyumlu gelişmesi bakımından her halkın kendine has geleneklerinin ve kültürel değerlerinin taşıdığı önemi göz önünde tutarak, her ülkedeki, özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki çocukların yaşama şartlarının iyileştirilmesi için, uluslararası işbirliğinin taşıdığı önemin bilincinde olarak çocuk haklarının uygulanması hususunda anlaşmaya varmışlardır.

1.3.1.3. Gençlik Refah Hizmetleri

Gençlerin kaliteli eğitim almalarına, sosyal hayata uyumuna, meslekî yönden ilerlemelerine, şahsî gelişimlerini tamamlayıp toplumda saygın ve bağımsız bir fert olmalarına yönelik olarak sunulan tedbir ve hizmetlere kısaca gençlik hizmetleri diyebiliriz.

Kamusal gençlik hizmetleri ise, devlet ve kamusal sosyal kurumlar tarafından, genç insanlar için tertiplenen sosyal hizmetler programlarının bütünüdür.

Gençlere yönelik sosyal hizmetler kapsamına şu çalışmalar girmektedir (Seyyar-Genç; 2010:259):

- 1.) Okul dışı eğitim desteği.
- 2.) Sportif faaliyetler.
- 3.) Sosyal sorunlu gençler ve genç özürülüler için sosyal-pedagojik destek.
- 4.) Çalışma hayatına hazırlık.
- 5.) Aile içi şiddet durumunda yurt ve beslenme hizmetleri.
- 6.) Tatil, eğlence ve boş zaman değerlendirme programları.
- 7.) Ebeveynlerin boşanması veya ebeveynlerden her hangi birsinin ölümü sonucunda boşta kalan gençlere manevî destek.

Kamusal gençlik hizmetlerinde gençlik merkezleri önemli bir rol üstlenmektedir. Gençlik merkezleri, bazen ebeveyn anlaşmazlığı, kötü alışkanlık, aile içi şiddet, sokağa atılma gibi sebeplerden dolayı değişik tehlikelere maruz kalan gençleri korumak maksadıyla kurulmaktadır. Yatılı veya gündüzlü olarak hizmet veren bu kuruluşlar, bu durumda sosyal rehabilitasyon merkezleri gibi çalışmaktadır. Bazen de gençlik merkezleri, gençlerin boş zamanlarını iyi ve faydalı meşguliyetlerle değerlendirmelerini sağlamak amacıyla da kurulabilmektedir.

1.3.2. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) Ve İlgili Birimler

ASPB, 08.06.2011 tarihli ve 27958 sayılı mükerrer Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kurulmuş olan bir bakanlıktır. Bu bakanlık, Türkiye’deki kamusal sosyal politikalar, sosyal hizmetler ve yardımların merkezî kurumu konumundadır. Birçok görevi içinde en temel görevi olarak “sosyal hizmetler ve yardımlara ilişkin ulusal düzeyde politika ve stratejiler geliştirmek, uygulamak, uygulanmasını izlemek ve ortaya çıkan yeni hizmet modellerine göre güncelleyerek geliştirmek” (ASPB, 2011:14) bulunmaktadır.

Bu temel görev ve temel görev ile ilgili birçok irtibatlı görev ve sorumluluklar çerçevesinde ASPB bünyesinde sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerini yürütmekte olan beş genel müdürlük, bir daire başkanlığı ve bazı uygulamalar bulunmaktadır. Daha somut bir ifadeyle bakanlık bünyesinde Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Şehit Yakınları ve Gaziler Dairesi Başkanlığı’nın yanında konumuzla direkt ilgili olduğu için Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü de bulunmaktadır.

1.3.2.1. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü (ÇHGM)

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 08.06.2011 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kurulan ASPB’ye bağlanmıştır. Bakanlık teşkilatı kapsamında yeni kurulan bu Genel Müdürlüğün görevleri şunlardır (m.8):

1.) Bakanlığın çocuklara yönelik koruyucu, önleyici, eğitici, geliştirici, rehberlik ve rehabilite edici sosyal hizmet faaliyetlerini yürütmek ve koordine etmek.

- 2.) Çocuklara yönelik sosyal hizmetler konusunda politika ve stratejiler belirlenmesine ilişkin çalışmaları koordine etmek, belirlenen politika ve stratejileri uygulamak, uygulanmasını izlemek ve değerlendirmek.
- 3.) Kamu kurum ve kuruluşları, gönüllü kuruluşlar ile gerçek ve tüzel kişilerce çocuklara yönelik yürütülen sosyal hizmetlere ilişkin ilke, usul ve standartları belirlemek ve bunlara uyulmasını sağlamak.
- 4.) Çocukların her türlü ihmal ve istismardan korunması ve sağlıklı gelişimi için gerekli önleyici ve telafi edici mekanizmaları oluşturmak ve uygulamaya koymak.
- 5.) Geçici ya da sürekli olarak aile ortamından mahrum kalan veya yüksek yararı ailesinin yanında bulunmamayı gerektiren çocuklara, özel bakım ve koruma hizmeti sunmak.
- 6.) Özel surette korunması gereken çocuklara yönelik hizmetleri, habersiz denetimleri de kapsayacak şekilde yerinde denetlemek, tespit edilen aksaklıklara ve yetersizliklere karşı gerekli önlemleri ivedilikle almak.
- 7.) Özel surette korunması gereken çocuklara en nitelikli hizmetin verilebilmesini teminen, fiziki altyapı, nitelikli personel yetiştirilmesi ve istihdamı gibi hususlarda her türlü önlemi almak.
- 8.) Özel surette korunması gereken çocukların ilgili mevzuat uyarınca işe yerleştirilmesi işlemlerinde koordinasyonu sağlamak.
- 9.) Özel surette korunması gereken çocuklara yönelik hizmetler konusunda kamu kurum ve kuruluşlarıyla gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak, bu alandaki gönüllü girişimleri teşvik edici mekanizmaları geliştirmek ve uygulamak.
- 10.) Özel surette korunması gereken çocuklar sorununda toplumsal duyarlılığı ve dayanışmayı güçlendirici faaliyet, proje ve kampanyalar düzenlemek.
- 11.) Evlat edindirme ve koruyucu aile hizmetlerini koordine etmek.
- 12.) 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda belirlenen tedbirleri yürütmek ve koordinasyonunu sağlamak.

Yukarıda kanunca belirlenen görevler ve BM'ye yönelik çalışmalar kapsamında ÇHGM bünyesinde yürütülen faaliyetleri kısaca şu şekilde belirlemek mümkündür:

- 1.) Çocuklara yönelik gündüzlü hizmetler,
- 2.) Çocuklara yönelik kuruluş bakım hizmetleri,
- 3.) Evlat edinme hizmeti,
- 4.) Koruyucu aile hizmeti,
- 5.) Sosyal ve ekonomik destek hizmeti,
- 6.) Çocukların toplum içinde izlenmesi, desteklenmesi ve işe yerleştirilmesi,
- 7.) Çocuklara yönelik sosyal rehabilitasyon hizmetleri,
- 8.) Sokakta yaşayan veya çalıştırılan çocuklara yönelik yürütülen faaliyetler,

Çocuklara yönelik gündüzlü hizmetler, bir başka ifadeyle Özel Kreş ve Gündüz Bakımevlerinin yürütülmesindeki amaç, 1983 tarih ve 2828 sayılı SHÇEK-Kanun'unda "çalışan anne-babanın, 0-6 yaş grubundaki çocuklarının bakımlarını gerçekleştirmek, bedensel ve ruhsal sağlıklarını korumak, geliştirmek, bu çocuklara temel değer ve alışkanlıkları kazandırmak" (m. 3) şeklinde ifade edilmiştir.

Özel Kreş ve Gündüz Bakımevlerinin yanında Özel Çocuk Kulüplerinin açılış, işleyiş ve denetim işlemleri, yine ASPB tarafından yürütülmektedir.

Konumuz itibariyle bilgi evlerine en yakın hizmet biriminin "Çocuklara Yönelik Gündüzlü Hizmetler" kapsamına "Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri ile Çocuk Kulüpleri" girmektedir. Dolayısıyla çalışmanın sınırlarını aşmamak düşüncesiyle burada sadece "Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri ile Çocuk Kulüpleri"ni ele alınacak ve özellikle 2. Bölümde Çocuk Kulüpleri üzerinde durulacaktır.

1.3.2.2. ÇHGM ve Çocuk Haklarına Yönelik Çalışmalar

ÇHGM'nin bir başka hizmet türü de "Çocuk Haklarına Yönelik Çalışmaları"dır. Çocuk Hakları Sözleşmesinden doğan yükümlülükler doğrultusunda, ASPB koordinatörlüğünde; ilgili kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, üniversiteler ve STK'ların katkıları ile ulusal çalışmalar yapılmakta ve bunlarla ilgili raporlar hazırlanmaktadır. Bilindiği gibi taraf Devletlerin taahhüt ettiği üzere, sözleşmede çocuklara tanınan hakları yürürlüğe koymak için gerekli tedbirleri almak ve çocuk

haklarının hayata geçirilmesini sağlamak, çocukla birebir ve dolaylı olarak çalışan tüm kurumların sorumluluğu altındadır. Buna bağlı olarak Türkiye’de de ASPB’nin öncülüğünde çocuk haklarının hayata geçirilmesi için çocuklar, yetişkinler ve ilgili tüm sektör temsilcilerinin katılımı ile çalışmalar düzenlenmektedir. Bu çalışmalar çerçevesinde yapılan etkinlikleri şu şekilde sıralamak mümkündür (http://sgb.aile.gov.tr/upload/mce/2012/faaliyet_raporlari/2011_bakanlik_faaliyet_raporu.pdf; 15.01.2013):

- 1.) BM Çocuk Hakları Komitesine sunulan birleştirilmiş ikinci ve üçüncü Ulusal Rapor, 59. Oturum çerçevesinde 10-14Ekim 2011 tarihlerinde gerçekleştirilen çalışma grubu toplantısında incelenmiştir.
- 2.) ASPB bünyesindeki “Çocuk Hakları İl Komiteleri”, 2000 yılından bu yana çalışmalarını sürdürmekte olup ülke çapında çocuk katılımını sağlayan bir örgütlenme oluşturmaktadır. Her il komitesinde, üye çocukları temsilen bir kız ve bir erkek olmak üzere iki çocuk delege bulunmaktadır. Komite üyeleri toplumun tüm kesimlerinden gelmekte olup böylece ulusal çapta geniş bir katılım sağlanmaktadır. Çocuk Hakları Sözleşmesi uyarınca hazırlanan ulusal raporlara komite üyelerinin görüşleri alınarak, “Çocuk Katılımı” sağlanmaktadır. Çocuk temsilciler ayrıca “Ulusal Çocuk Forumları”na katılma hakkına sahiptirler.
- 3.) Çocuk Hakları Sözleşmesi uyarınca “Çocuk Hakları İl Çocuk Komitesi” çocuk temsilcilerinin katılımı ile UNICEF ile işbirliğinde Dünya Çocuk Hakları Günü kapsamında her yıl olmak üzere 2011 yılına kadar 12 “Ulusal Çocuk Forumu” gerçekleştirilmiştir.
- 4.) Kültürel Miras Projesi Kapsamında; çocuk haklarının tanıtılması amacıyla, İl Çocuk Hakları Komitelerinden çocuk temsilcilerinin katılımıyla 18-22 Nisan 2011 tarihleri arasında İstanbul’dan Kars’a kadar özel bir “Dostluk Treni” seferi düzenlenmiştir. Dostluk treni faaliyetine katılan ve proje kapsamında eğitim alan çocuk temsilcilerin katılımıyla “Kültürel Miras Projesi ve Dostluk Treni Değerlendirme Çalıştayı” gerçekleştirilmiştir.
- 5.) Çocuk haklarına yönelik hizmetlerde önceliklerinden birisi de, çocuk ve gençler ile dezavantajlı grupların, karar alma süreçlerine katılımlarının mümkün olduğunca sağlanmasıdır. Bu kapsamda, her yıl düzenlenen forumlarda, çocukları

ilgilendiren güncel konulara ilişkin çocuk görüşleri Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde milletvekilleri ve yetkililerle paylaşılmaktadır.

6.) Çocuk haklarının etkin bir şekilde uygulanması ve koordinasyonunun sağlanması için 2012-2016 yıllarını kapsayan "I. Türkiye Çocuk Hakları Strateji Belgesi" hazırlanmıştır. Strateji belgesinin hazırlık aşamasında çocuk görüşünün alınmasına özel önem verilmiştir. Bu süreçte çocuk görüşü alınması amacıyla, 81 ilin demokrasi ve öğrenci meclisleri, çocuk meclisleri ve il çocuk hakları komitelerine üye 9-18 yaş grubuna mensup 6.230 çocukla anket çalışması yapılarak bir rapor hazırlanmış ve ayrıca 70 çocuğun katılımıyla bir çocuk çalıştay gerçekleştirilmiştir.

7.) TBMM Başkanının himayelerinde 25-27 Şubat 2011 tarihinde "I. Türkiye Çocuk Hakları Stratejisi ve Uygulama Planı" çerçevesinde değişik paydaşlarla "I. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi" gerçekleştirilmiştir. Kongrede, çocuk ve yetişkin temsilciler strateji belgesini müzakere etmişlerdir. Kongrenin bütün sürecinde çocuk görüşü alınmış ve kongre kapsamında çocuk hakları alanında yaşanan pek çok soruna ilişkin çocuk ve yetişkin bildirimleri yayınlanmıştır.

8.) Çocuk haklarına yönelik çalışmaların merkezi ve yerel düzeyde sistematik ve koordineli bir şekilde uygulanabilmesi için, Başbakanlık Genelgesine dönüştürülmesi amacıyla "Çocuk Hakları İzleme ve Değerlendirme Üst Kurulu ve İl/İlçe Kurulları" taslağı hazırlanmıştır.

1.3.3. Gençlik ve Spor Bakanlığı (GSB) Ve İlgili Birimler

03.06.2011 tarih ve 638 sayılı Gençlik ve Spor Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile kurulan GSB'ye aşağıdaki görevler verilmiştir (m. 2):

a) Gençliğin kişisel ve sosyal gelişimini destekleyici politikaları tespit etmek, farklı genç gruplarının ihtiyaçlarını da dikkate alarak gençlerin kendi potansiyellerini gerçekleştirebilmelerine imkân sağlamak, karar alma ve uygulama süreçleri ile sosyal hayatın her alanına etkin katılımını sağlayıcı öneriler geliştirmek ve bu doğrultuda faaliyetler yürütmek, ilgili kurumların gençliği ilgilendiren hizmetlerinde koordinasyon ve işbirliğini sağlamak.

b) Gençliğin ihtiyaçları ile gençliğe sunulan hizmet ve imkânlar konusunda inceleme ve araştırmalar yapmak ve öneriler geliştirmek, gençlik alanında bilgilendirme, rehberlik ve danışmanlık yapmak.

c) Gençlik alışma ve projelerine ilişkin usul ve esasları belirlemek.

) Gençlik alışma ve projeleri yapmak, bu çalışma ve projeleri desteklemek, bunların uygulama ve sonuçlarını denetlemek.

d) Spor faaliyetlerinin plan ve program dâhilinde ve mevzuata uygun bir şekilde yürütülmesini gözetmek, gelişmesini ve yaygınlaşmasını teşvik edici tedbirler almak.

e) Spor alanında uygulanacak politikaları tespit etmek ve uluslararası kuralların ve talimatların uygulanmasını temin etmek.

GSB, gençlerin spora yönelmelerini önemseyen bir bakanlıktır. Bundan dolayı gençleri ve sporu doğrudan veya dolaylı etkileyen politika ve faaliyetleri yürüten kamu kurum ve kuruluşları arasında koordinasyon ve işbirliğinin sağlanması amacıyla, Bakanlık tarafından hazırlanarak Bakanlar Kurulunun onayına “Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi” sunulmaktadır. Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi, en geç dört yıllık dönemler itibarıyla gözden geçirilerek güncellenmektedir. Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesinin güncellenmesinde ilgili kamu kurum ve kuruluşları, spor federasyonları ile STK’lardan gelen öneriler dikkate alınmaktadır. (m. 18/1).

Gençlik ve spor hizmetleri ile ilgili faaliyetler konusunda ihtiyaç ve sorunları belirlemek ve bu doğrultuda öneriler geliştirmek amacıyla GSB himayesinde dört yılda bir ayrı ayrı gençlik ve spor şûraları da düzenlenmektedir (m. 19/1).

Daha önceden il ve ilçe düzeyinde faaliyetlerini sürdüren Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü il ve ilçe müdürlükleri GSB’ye bağlanarak Spor Genel Müdürlüğü il ve ilçe müdürlükleri olarak faaliyetlerine devam etmektedir. Bir başka ifadeyle GSB’nin görev alanıyla ilgili olarak il düzeyinde yapılması gereken iş ve işlemler 2011 tarihinden beri Spor Genel Müdürlüğü il müdürlükleri aracılığıyla yürütülmektedir. (m. 29/1).

GSB, kamu kurum ve kuruluşları, mahalli idareler ile diğer gerçek ve tüzel kişiler tarafından gençlik merkezleri ve benzeri tesislerin kurulmasına ve gençlik kamplarının düzenlenmesine izin vermektedir (m. 28/1). İl ve ilçelerde kurulan Gençlik

Merkezlerinin çalışma alanları bilgi evlerinininkine benzerlik arz ettiği için 2. Bölümde daha ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

GSB'nin hizmet birimleri arasında Proje ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Eğitim, Kültür ve Araştırma Genel Müdürlüğü'nün yanında Gençlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü ile Gençlik Hizmetleri Dairesi Başkanlığıda yer almaktadır (m. 6/1).Konumuzla yakın ilgili olduğu için biz bu çalışmamızda Gençlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Gençlik Hizmetleri Dairesi Başkanlığı,Gençlik Merkezleri Şube Müdürlükleri ve GSB'ye bağlanan eski adıyla Spor ve Gençlik Genel Müdürlükleri yeni adıyla Spor Genel Müdürlüklerinin görevleri üzerinde bir inceleme yapacağız.

1.3.3.1. Gençlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Gençlik Hizmetleri Genel Müdürlüğünün görevleri şunlardır (m. 7/1):

- a) Gençlere yönelik istismarın ve şiddetin engellenmesi ile gençler arasında her türlü ayrımcılığın giderilmesi amacıyla gerekli tedbirleri almak ve bu hususlarda öneriler geliştirmek.
- b) Yurtiçi veya yurtdışında gençlikle ilgili toplantı, kurs, seminer ve benzeri faaliyetler düzenlemek, düzenlenen faaliyetlere katılmak ve bu faaliyetleri desteklemek.
- c) Gençlere hizmet veren gençlik merkezi ve benzeri tesisler ile gençlik kamplarının kurulması ve çalışmasına ilişkin usul ve esasları belirlemek, bunları geliştirici ve tanıtıcı faaliyetlerde bulunmak.
- ç) Sosyal hayatın her alanına gençliğin etkin katılımını sağlayıcı öneriler geliştirmek.
- d) Gençlik derneklerinin tescil, vize ve aktarma işlemlerini yapmak.
- e) Gençleri kötü alışkanlıklardan koruyacak çalışmalar yapmak ve bu konuda faaliyetler yürütmek.
- f) Ulusal ve yerel düzeyde gençlik etkinlikleri düzenlemek.
- g) Gençlik haftası etkinliklerini düzenlemek.
- ğ) Yurtiçi ve yurtdışında gençlikle ilgili inceleme ve araştırmalar yapmak veya yaptırmak, bunların sonuçlarını ilgili kurum ve kuruluşlarla paylaşmak.

h) Gençliğe ilişkin istatistiki verilerin ve araştırma sonuçlarının yer alacağı gençlik veritabanı ile gençlik bilgilendirmesi sisteminin kurulması ve işletilmesine ilişkin iş ve işlemleri yürütmek.

1.3.3.2. Gençlik Hizmetleri Dairesi Başkanlığı

Spor dışında gençlere yönelik sosyal politikalar uygulamakla görevli olan birim ise “Gençlik Hizmetleri Dairesi Başkanlığı”dır. Özellikle “Rehberlik Danışma Ve Araştırma Şube Müdürlüğü” ile “Gençlik Merkezleri Şube Müdürlüğü” gençlerin sosyal sorunlarıyla doğrudan ilgilenmektedir. “Rehberlik Danışma Ve Araştırma Şube Müdürlüğü”nün görevleri şunlardır (<https://www.gsgm.gov.tr/Sayfalar/TeskilatSemasi.aspx;18.12.2012>):

- a) Gençleri madde bağımlılığı konusunda bilgilendirmek, bu konuda faaliyet gösteren diğer kurum ve kuruluşlarla işbirliği yaparak toplantı ve çalışmalara katılmak,
- b) Üniversitelerimizin gençlikle ilgili yapmış oldukları tez, yayın ve akademik araştırmaları toplayarak gençlerimizin hizmetine sunmak,
- c) Sokakta çalışan, yaşayan çocuklarla ilgili çalışmalar yapan belediyeler ve sivil toplum örgütleriyle proje üretmek, ortak çalışmalar yapmak,
- d) Gençlikle ilgili çalışmalar yapan kamu kurum ve kuruluşlar, üniversiteler ve sivil toplum örgütlerinin düzenleyeceği panel, sempozyum, konferans gibi etkinlikleri izlemek ve işbirliği yapmak,
- e) İllerimizde önemli gün ve haftalarda (Yeşilay Haftası, Dünya Sigarasız Günü vb.) çeşitli etkinliklerle düzenlemek,
- f) Radyo ve televizyon kurumlarında gençliğe yönelik programların yayın saatinin arttırılması için girişimlerde bulunmak,
- g) Gençlik hizmet ve sorunlarına ilişkin araştırmaların sonuçlarına göre yapılacak işlemleri belirlemek, uygulayıcı kurumlarla işbirliğine gitmek,
- h) Devlet İstatistik Enstitüsü Kurumu ile işbirliğine gidilerek 15-24 yaş grubu çocuk ve gençliğe yönelik yapılan araştırmaların istatistiki verileri alınarak gençlerin yararına sunulmasını sağlamak.

1.3.3.3. Gençlik Merkezleri Şube Müdürlükleri

“Gençlik Merkezleri Şube Müdürlüğü”nün sosyal içerikli bazı görevleri şunlardır (<https://www.gsgm.gov.tr/Sayfalar/TeskilatSemasi.aspx>; Erişim: 18.12.2012):

- a) Gençlerin serbest zamanlarını sosyal ve kültürel faaliyetlerle değerlendirmelerine, bilgi ve beceri sahibi olmalarına yardımcı olmak,
- b) Gençlik merkezlerinin açılması, işletilmesi ve yurt çapında yaygınlaştırılması ve hizmet niteliğinin geliştirilmesi için tedbirlerin alınmasını sağlamak,
- c) Gençlik merkezlerinin ihtiyaçlarının belirlenerek daha aktif kullanılabilir hale getirilmesi ve merkezlere devam eden üye sayısının artırılması için çalışmalar yapmak,
- d) Gençlik merkezi yönetici, lider ve öğreticileri için kurs ve seminerler düzenlemek, çalışmaların değerlendirmesini yapmak,
- e) Gençlik merkezlerinin amaç, ilke hedef ve politikalarını belirlemek, ülke genelinde ve yöresel farklılıklara göre bu politikaların uygulanmasını sağlamak,
- f) Gençlik merkezleri ile ilgili yayınları hazırlamak ve hizmete sunmak,
- g) Gençlik merkezleri liderleri arasında gönüllü gençlik grubu oluşturmak ve bu grup üyelerinin faal olarak gençlik merkezlerinde çalışmalarını sağlamak,
- h) Ülkemizde gençlik alanında faaliyette bulunan kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliğini sağlamak, faaliyetler yapılmasını teşvik etmek ve daha çok gencin bu faaliyetlere katılmasını sağlamak,
- i) Gençlerin ilgi alanlarının ve yeteneklerinin belirlenmesi, yetenekli gençlerin bulunarak teşvik edilmesi ve yönlendirilmesi konusunda çalışmalar yapmak,
- j) Gençlik merkezi üyesi gençlerin bölgelerinin özellikleri ve ihtiyaçları doğrultusunda eğitim programları hazırlamak ve çalışmalar için kaynak yaratmak,
- k) 81 ilde gençlik merkezlerinde gençlerin ürettikleri heykel, çini karikatür, fotoğraf, dans, halk oyunları, el sanatları, resim, vb. eserlerin sergilenmesi için festival düzenlemek,
- l) Gençlerin ülkemizin tarihi ve turistik yerlerini görmesini sağlamak.

1.3.3.4. Spor Genel Müdürlükleri

21.05.1986 tarih ve 3289 sayılı “Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun” (Değişik bent: 03.06.2011 tarih ve 638 sayılı KHK; m. 31) gereğince GSB’ye bağlı, merkezde katma bütçeli ve tüzel kişiliğe sahip olan Spor Genel Müdürlüklerinin, taşrada ise özel bütçeli Spor İl ve İlçe Müdürlüklerinin gençlik hizmetleri kapsamındaki görevleri şunlardır (m. 2):

- a) Vatandaşın ve okul dışı gençlerin fizik, moral güç ve yeteneklerini sağlayan beden eğitimi, oyun, jimnastik ve spor faaliyetlerini sevk ve idare etmek,
- b) Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bütün öğretim kurumlarının; yurt içi ve yurt dışı spor faaliyetlerini programlamak, beden eğitimi ve spor faaliyetlerinin esaslarını tespit etmek, yürütmek, bu faaliyetlere ait araç, gereç ve benzeri ihtiyaçları sağlamak,
- c) Okul dışı izcilik ve spor faaliyetlerini programlamak, düzenlemek, yönetmek ve gelişmesini sağlamak; spor idarecisi, antrenör, monitör, spor elemanları ve hakemleri yetiştirmek, eğitmek, sayılarını artırmak, eğitim merkezleri kurmak,
- d) Sporcu ve spor kulüplerinin tescil, vize, aktarma işlemlerini yapmak.

1.3.4. Çocuk ve Gençlik Hizmetlerinde Küresel Eğilimler

Genel anlamda sosyal hizmetler özel anlamda çocuk ve gençlik hizmetleri alanında dünya ölçeğinde belirli eğilimler söz konusudur. Aile yapısının ve içeriğinin dönüşmesi ve buna göre sosyal hizmetlerin yeniden şekillenmesi çerçevesinde son yıllarda aile içindeki çocuk ve gençlere daha önem verilmektedir.

Diğer yandan sosyal hizmetlerin “hak temelli” işlerliği temelinde çocuk ve gençlere yönelik hizmetler de bu çerçevede değerlendirilmesi gerektiği düşünceler gittikçe ağırlık kazanmaktadır. Buna göre çocuk ve gençlik hizmetleri, hedef kitlenin üyeleri için bir “hak”tır.

Bununla birlikte sosyal hizmet programlarının idaresi hususunda yerleşme eğilimleri görülmektedir. Bu eğilimlerin arka planında iki temel gerekçe bulunmaktadır. Birincisi, muhtemel sıkıntıların çözümünde en yakın idarî merci olma noktasında yerel yönetimlerin etkin bir konumda olabileceği gerçeğidir. İkincisinde ise yerleşme ile sosyal hizmet alanında esnekliğin sağlanabilme imkânıdır. Esnekleşme ile sosyal hizmetlerden faydalanacak olan çocuk ve gençlerin yerel yönetimler tarafından daha

kolay bir şekilde sosyal kontrol mekanizmalarından geçirilmesi söz konusu olmaktadır. Ancak sosyal hizmetlerin yürütülmesi düşüncesinde ağırlıklı olarak yerleşme çözümünde görülse de birçok Avrupa ülkesinde (Belçika, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Almanya, İngiltere, Fransa, Hollanda ve İsveç örneklerinde olduğu gibi) sosyal hizmetlerin ilke ve standartları ile ilgili kuralların yine de merkezi yönetim tarafından belirlenmesi hususu devam etmektedir (Hacımahmutoğlu, 2009:43).

1.3.5. Küresel Gelişmelerin Türkiye'nin Çocuk ve Gençlik Hizmetlerine Etkisi

Dünyada sosyal hizmet alanındaki gelişme eğilimleri bu araştırmada belirtilenlerle elbette sınırlı değildir, ancak konumuzla yakın olan konular çerçevesinde son dönemlerde en çok öne çıkan eğilimler değerlendirilmiştir. Bahsedilen eğilimlerin ve zihniyet dönüşümünün küresel etkilerin bir kısmının Türkiye'nin sosyal hizmetler sistemine ve bu çerçevede çocuk ve gençlik hizmetlerine yansımaları da söz konusu olabilmektedir.

Dünyadaki gelişmelerin Türkiye'ye yansımaları bağlamında çocuk ve gençlik hizmetlerinin yapısal konumu önemli hâle gelmektedir. Burada dikkat çeken hususlar, teşkilat yapısı ile yerleşme konulardır.

1.3.5.1. Sosyal Politikalarda Bütüncül Bir Teşkilatlanma

Sosyal hizmetler, içerik ve yöntem açısından sosyal politikalarla iç içe olduğundan dolayı Türkiye'de de son yıllarda yeniden yapılandırma çerçevesinde sosyal hizmet ve sosyal politika gittikçe daha çok yakınlaşmaktadır. Böylece çocuk ve gençlik politikaları ve hizmetleri de bir bütünlük içinde teşkilatlanmaya gitmektedir. Daha önceki dönemlerde sosyal hizmetler ve sosyal politikalar (sosyal güvenlik sistemleri) daha çok birbirlerinden ayrı düşünülmekte ve bu sebeple teşkilatlanma noktasında da ayrı kurumsal bünyeler oluşturulmaktaydı.

Türkiye'de sosyal politika ve sosyal güvenlik denildiğinde geleneksel ve dar anlamda çalışma hayatı ve kayıtlı çalışanların sosyal güvencesi yani sosyal sigortalar sistemi akla gelmekteydi. Geçmişte olduğu gibi bugün de çalışanların sosyal güvencesine yönelik sosyal politikalar üreten bakanlık, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'dır. Hâlbuki geniş açılımlarıyla sosyal politikaların bir diğer ayağı da primsiz sistem olarak da ifade edilen kamusal sosyal hizmetler ve sosyal yardımlardır. Bu iki bileşen,

ASPB'nin kurulmasına kadar farklı kurumlar üzerinden işlerlik kazandırılan bir yapıya sahipti.

Gelinen nokta, sosyal hizmetlerin bir tamamlayıcı alan/unsur olarak sosyal politikaların bir aracı olduğu ve böylece teşkilatlanma açısından da birliğe gidilmesi gereğidir. Bu çerçevede 2011 yılında 633 sayılı KHK ile sosyal hizmetleri esas alan ASPB ihdas edilmiştir. Önceki dönemlerde farklı bakanlıklar ve kurumlar şeklinde dağınık olan sosyal politikalar ve sosyal hizmetler (sosyal politika odaklı çocuk ve gençlik hizmetleri) böylece mantıksal çerçevede bir yapı içine alınmıştır. Sosyal hizmetlerin uygulama aşamasında merkezî kamu kurumu olarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, çocuk ve gençlere daha etkin hizmet götürmek adına gerektiğinde diğer Bakanlıklar (Sosyal Güvenlik Bakanlığı; MEB) ile de işbirliği yapmaktadır. Bakanlık bünyesinde birçok birimin yanında Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü de bulunmaktadır. Dolayısıyla, Türkiye'de merkezî çocuk ve gençlik politikalarının temellerinin oluşturulmasıyla birlikte bu politikaların yerele uygulanmasına yönelik ilk adımların da atılması söz konusudur.

1.3.5.2. Sosyal Politikalarda Yerelleşme

Sosyal politikaların (sosyal hizmetlerin) ve dolayısıyla çocuk ve gençlik hizmetlerinin yapısı konusunda yerelleşme yaklaşımı Türkiye'de de revaç görmektedir. Burada çocuk ve gençlik hizmetlerinin merkezî yönetimden yerele devredilmesi ile bunu kesin bir şekilde reddeden iki uç görüş arasında, çocuk ve gençlik hizmetleri ile ilgili ilke, standart, norm ve benzeri hususların devlet tarafından sağlanıp, uygulamaların yerel yönetimlerce denetimin de devlet eliyle olması şeklindeki orta yol bulunmaktadır.

Yerelleşme, bir başka boyutuyla yerindelik demektir ve yerindelik, hizmeti en etkili ve en hızlı şekilde yapmak için ne gerekiyorsa bunun gereklerini yerine getirmek anlamına gelmektedir. Bu yaklaşım da daha çok yerel yönetimlerin esnek yapısı ile çok iyi örtüşmektedir. Ayrıca yerelleşme, her bölgenin/yörenin/kentin kendine has özel şartlarının olması ve bunun kişinin (çocukların) sosyal hizmet ve eğitim alma sürecinde farklılıkları doğurması sebebiyle de tercih edilen bir durum olarak ortaya çıkmaktadır.

Türkiye'de yerelleşme ile birlikte yerel demokrasinin güçlendirilmesinde AB standartlarına uyum süreci önemli bir rol oynamıştır. Yerel demokrasinin geliştirilmesi

de Türkiye’de 2004 yılında başlayan kamu yönetimi reformu süreciyle paralellik arz etmektedir. Yerel yönetimlerin temel değerleri olan demokrasi, katılım, özerklik ve etkinlik ilkeleri bu reform girişimleriyle yerel yönetimlere yansıtılmaya çalışılmaktadır (Yaylı, 2009:151-152).

Reform hareketiyle Türkiye’de daha önce hâkim olan hiyerarşik ve bürokratik bir yapılanma büyük çapta giderilmiş ve yerel yönetimler üzerinde merkezî idarenin ağır idarî vesayeti büyük oranda ortadan kalkmıştır. Reformun belediyelerde özellikle yerel sosyal hizmetler ve çocuk refah hizmetleri üzerindeki (kısmî de olsa) etkilerini şöyle özetleyebiliriz (Toksöz vd.; 2009:43-44):

- Belediye meclisi içindeki ihtisas komisyonlarına STK, yerel kamu kurumları ve üniversite temsilcilerinin yanında muhtarlar da iştirak edebilmektedir.
- Kent konseylerinin kurulmasıyla kenti ilgilendiren konularda STK’ları başta olmak üzere diğer paydaşların görüş oluşturması, belediye hizmetlerini şekillendirmesi, etkilemesi ve denetlemesi mümkün olabilmıştır.
- Kent konseyleri çatısı altında çocuk ve gençlik meclislerinin oluşturulması ile birlikte gönüllü katılımın katkılarıyla genel anlamda yerel sosyal hizmetler dar anlamda çocuk refah hizmetlerinin temeli oluşturulabilmıştır.

1.3.5.3. Yerel Çocuk Refah Hizmetlerinde Kanunî Çerçeve

Gerek Belediye Kanunu (m. 14) gerekse Büyükşehir Belediyesi Kanunu (m. 7) çocuklar için koruma evlerinin açılmasını veya çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetlerin yürütülmesini, geliştirilmesini ve bu maksatla sosyal tesislerin kurulmasını öngörmektedir. Bu anlamda Türkiye’de birçok belediye, sosyal belediyecilik ruhuyla kanunlardan aldığı göre ve yetki sorumluluğu ile çocuklar için kreş, çocuk yuvası, çocuk kulübü, yetiştirme yurdu, gençlik merkezi, çocuk bahçesi, çocuk-gençlik meclisi, halk kütüphanesi, trafik ve eğitim alanı ve bilgi evi açmaktadır.

BÖLÜM 2: TÜRKİYE’DE ÇOCUK VE GENÇLİK HİZMETLERİNİN YEREL AKTÖRLERİ: KARŞILAŞTIRMALI OLARAK BİLGİ EVLERİ VE DİĞER KURULUŞLAR

Eğitim sektöründe bilgi evlerine en yakın resmî veya özel öğretim hizmet kurum ve kuruluşları arasında halk kütüphaneleri, çocuk kulüpleri, çocuk ve gençlik merkezleri, internet kafeleri, özel dershaneler, halk eğitim merkezleri ve özel öğrenci etüt eğitim merkezleri gelmektedir. Ücretsiz sosyo-kültürel etkinliklerin yanında eğitim hizmetlerinde bulunan bilgi evlerinin mahiyetini ve ortaya çıkış nedenlerini anlayabilmek için, özellikle özel sektöre ait eğitim kuruluşlarının çalışma şartlarını ve alanlarını da bilmek gerekmektedir. Çocuk ve gençler olmak üzere hemen hemen aynı hedef kitleye hitap eden bu eğitim kuruluşlarını değişik kriterler açısından kıyaslamalı olarak değerlendirmek bu bölümün ana hedeflerinden birisidir.

2.1. Bilgi Evleri ve Tarihî Süreç İçindeki Gelişimi

Türkiye’de belediyeye bağlı ilk bilgi evi, Zeytinburnu Belediyesi tarafından Şubat 2005 tarihinde 25 belediye başkanının katılımıyla Seyitnizam Mahallesinde açılmıştır. 3 öğretmen ve 1 hademe ile açılan bilgi evinin bünyesinde bir kütüphane ile bir bilgisayar sınıfı oluşturulmuştur. İlk yılda müracaat eden öğrenci sayısı 1.970 olarak belirlenmiştir. Birbirini takip edecek ilk bilgi evinin açılma sebebi, Mart 2004'teki yerel seçimlerde Ak Partinin elde ettiği başarı ile yakından ilgilidir. Seçim sonrası Başbakan ve AK Parti Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın başkanlığında bütün belediye başkanları biraraya gelmiş ve gençlere yönelik yerel sosyal hizmetlere ağırlık verilmesi gerektiği yönünde görüş ağırlık kazanmıştır (Gülmez, 2006:51).

Bu çerçevede Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın talimatıyla gençleri, özellikle ilköğretim öğrencilerini internet kafelerinden uzak tutacak bilgi evleri projesinin geliştirilmesi uygun görülmüştür. Pilot kent olarak İstanbul ve ilk etap olarak da Zeytinburnu Belediyesi seçilmiştir Daha sonraki aylarda ise İstanbul’un birçok ilçesinde yeni bilgi evleri açılmıştır. İstanbul dışındaki ilk bilgi evi ise Zeytinburnu Belediyesi'nin danışmanlığında Çanakkale Kepez Belde Belediyesi tarafından 24 Kasım 2005'te açılmıştır (Gülmez, 2006:51).

İlk kurulan bilgi evleri, güvensiz olarak algılanan internet kafelerine alternatif teşkil etmesi düşüncesiyle ilk etapta bilgisayar sınıfı ve kütüphaneden oluşan bir yapı ile

ortaya çıkmıştır. Daha sonraki aşamalarda bu yapı etüt sınıfları ve sosyal amaçlı diğer birimlerle zenginleştirilmiştir (<http://www.uskudarbilgievleri.com/bilgievlerimiz-tarih.php>; Erişim:12.12.12).

2.1.1. Bilgi Evlerine Verilen İsimler ve Sayısal Boyut

Türkiye’de Ocak 2013 tarihine göre 29 Eyalette toplam 229 bilgi evi bulunmaktadır. Bunlardan 138’i İstanbul İlinde bulunmaktadır. İstanbul’da en çok bilgi evine sahip olan İlçe ise Üsküdar’dır (14 tane). Bunun dışında en çok bilgi evine sahip olan iller Ankara ve Kocaeli’dir. Her bir İlde 14 bilgi evi faaliyet göstermektedir (<http://www.bilgievlericalistayi.com/sayfalar.asp?id=18>; Erişim: 01.01.2013).

Birçok il (merkez) ve ilçede faaliyet gösteren bu evler, yörenin-mahallenin veya ünlü isimlerin adı da verilerek bilgi evi ismi altında faaliyet göstermektedir. Bunun yanında birçok yerde bilgi evlerine fonksiyonlarını dile getiren başka isimler de eklenmektedir. Ayrıca bilgi evi ismi yerine tamamen farklı bir isim altında hizmet eden kuruluşlar da mevcuttur. Aşağıda il (Merkez) ve ilçelerde değişik isimler altında hizmet veren bilgi evleri alfabetik sıraya göre listelenmiştir

(<http://www.bilgievlericalistayi.com/sayfalar.asp?id=18>; Erişim: 01.01.2013):

- Ata Evi-Sosyal Hizmet Merkezi (İstanbul-Ataşehir),
- Bilgi Evi Anaokulu (Antalya-Merkez);
- Bilgi Evi Bilgi Kültür Merkezi (Sakarya-Merkez)
- Bilgi Evi İnternet ve Danışmanlık (Antalya-Merkez);
- Bilgi Evi Öğrenci Etüt Eğitim Merkezi (Ankara-Keçiören);
- Bilgi Evi ve Gençlik Kulübü (İstanbul-Tuzla);
- Bilgi Evi-Cumhuriyet Evi (İstanbul-B.çekmece);
- Bilgi Evi-Okuma Evi (Bitlis);
- Bilgi Evleri ve Kurs Merkezleri (Denizli);
- Bilgi ve Etüt Evi (Esenyurt);
- Bilgi ve Etüt Merkezi (Pendik);
- Bilgi ve Kültür Evi (Adıyaman; Bursa; Sakarya-Akyazı);
- Eğitim Evi (Maltepe);
- Engelsiz Bilgi Evi (İstanbul-Kartal);
- Gençlik Merkezi ve Bilgi Evi (İstanbul-Beyoğlu-Gaziosmanpaşa);

- Gençlik ve Bilgi Evi (Esenler: ESGEV)
- Halk Kütüphanesi ve Bilgi Evi (İstanbul-Bahçelievler);
- İnternet ve Bilgi Evi (Kayseri);
- Kadın Danışma ve Dayanışma Merkezi Bilgi Evi (Malatya);
- Kültür Merkezi ve Bilgi Evi (İstanbul-Bağcılar);
- Kültür Sanat Merkezi Bilgi Evi (Uşak).
- Kültür ve Bilgi Merkezi (İstanbul-Sancaktepe);
- Psikolojik Danışma Merkezi ve Bilgi Evi (İstanbul-Beykoz-Kavacık);
- Yaşam Kalitesini Yükseltme Merkezi (İstanbul-Kartal).

2.1.2. Bilgi Evlerinin Tanımı

Çocuk ve gençlerin okul dışı serbest zamanlarını iyi değerlendirebilmeleri için genelde yerel yönetimler (belediyeler) tarafından açılan bilgi evlerinin ortak tanımı henüz yapılmış değildir. Bununla birlikte her belediye, bilgi evlerini içerik olarak birbirine benzer ifade ve yorumlarla açıklamaktadır. Ocak 2013 tarihine göre altı (6) bilgi evine sahip olan İstanbul-Fatih Belediyesi, bilgi evini şu şekilde tanımlamaktadır:

Bilgi evi, “İlköğretim ve lise çağındaki gençlere kütüphaneye gitme ve kitap okuma alışkanlığı kazandırmayı hedefleyen; geleneksel kütüphanecilik anlayışının dışında, bilgisayar, internet ve kitapların bir arada olduğu, okul derslerine ve SBS’ye hazırlık kursları ile çocuklarımızın eğitimini destekleyen, farklı seminer ve yarışmaların düzenlendiği, çocuklarımızın sosyal gelişimini sağlayan, çağdaş bilgi ve teknoloji merkezidir” (<http://www.fatih.bel.tr/bpi.asp?caid=645&cid=3397>;03.01.2012).

İstanbul-Fatih Belediyesi bilgi evlerini, “özellikle eğitim çağındaki öğrencilerin sağlıksız ve güvensiz ortamlardan kurtarılarak, okul ve aile dışında üçüncü bir güvenli adres” olarak görmektedir

(<http://www.fatih.bel.tr/bpi.asp?caid=645&cid=339>;06.01.2013).

İstanbul-Zeytinburnu Belediyesi bilgi evini, “bilgisayar ve internete ulaşma fırsatı olmayan çocuklara bu imkânı vermek, şehir merkezlerinde bulunan kütüphanelere ulaşma zorluğunu aşarak kitap okuma alışkanlığını yaygınlaştırmak, ders çalışma ortamları müsait olmayan çocuklara çalışma ortamı sağlamak, kültürel ve sosyal hayatın gelişmesine yardımcı olmak, çocuklara bu doğrultuda rehberlik etmek ve

onları yönlendirmek amacıyla açılmış olan sosyal mekân” olarak tarif etmektedir (<http://www.bilgievi.org.tr/Sayfalar/56/Merak-Ettikleriniz.aspx>;05.01.2013).

2.1.3. Bilgi Evlerinin Genel Gayesi (Vizyonu)

İstanbul Küçükçekmece Belediyesi, bilgi evini tanımlamış olmamakla beraber kendi ilçesinde 2008 yılından beri 8-14 yaş grubu için kurduğu yedi (7) bilgi evinin amacını şu şekilde belirlemiştir (<http://kucukcekmecebilgievleri.com/Sayfalar/amac-ve-hizmetlerimiz/43>;03.01.2013):

- 1.) İlköğretim düzeyindeki öğrencilerin, okul harici zamanlarını en iyi şekilde değerlendirebilmeleri için, bilginin değerini ve önemini anlamalarını sağlamak,
- 2.) Kütüphane ve internet kullanımı gibi bilgiye ulaşma ihtiyaçlarını karşılamak, bunu ihtiyaç olarak algılamayanları ise motive etmek.
- 3.) Yeni hobiler edinebilecekleri kulüp faaliyetlerinde yeteneklerini keşfetmelerine ve geliştirmelerine imkân sunmak,
- 4.) Kültürel düzeylerini ve akademik başarılarını yükseltmek,
- 5.) Sosyal faaliyetlere katılma imkânı sağlayarak, sağlıklı bir birey olmalarını, sosyal ve kişilik gelişimlerini desteklemek.

Güngören Belediyesi, Ocak 2013 tarihi itibarıyla açmış olduğu 6 bilgi evinin hedefini yörede-mahallede yaşayan çocukları, “bilgi toplumunun ufku açık, özgüveni yüksek, kendilerini ifade edebilen iyi yetişmiş bireyler olarak geleceğe hazırlamak” şeklinde belirlemektedir (<http://www.bilgievlerimiz.com>;04.01.2013).

İstanbul-Fatih Belediyesi, bilgi evleriyle tecrübeli öğretmenler eşliğinde, tam donanımlı sınıflarda öğrencilerin bilgi eksikliklerini ücretsiz olarak tamamlama fırsatı sağlandığını ifade etmektedir. Oluşturulan güvenilir eğitim ortam ve mekânları sayesinde öğrencilerin kişisel gelişimleri ve sosyalleşmeleri de böylece sağlandığı ileri sürülmektedir.

İstanbul-Fatih Belediyesi, bilgi evlerinin toplumun tüm kesimlerindeki öğrencileri hedeflediğini belirtmektedir. Diğer yandan da belediye, Sosyal Belediyecilik anlayışını özellikle maddî imkânları kısıtlı öğrencilere yönelik olarak uyguladığını ve

böylece eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması noktasında önemli bir icraat yaptığını savunmaktadır (<http://www.fatih.bel.tr/bpi.asp?caid=645&cid=339>;06.01.2013).

2.1.4. Bilgi Evlerinin Genel Hizmet Kapsamındaki Görevleri (Misyonu)

Bilgi evlerinde birden fazla sosyo-kültürel hizmet sunulmaktadır. Bunlardan en önemlilerini şu şekilde belirleyebiliriz (<http://www.bilgievlerimiz.com>;04.01.2013):

- İlköğretim öğrencilerinin örgün eğitim kurumlarında aldıkları eğitime katkı sağlamak,
- Öğrencilere bilgisayar ve internetten kontrollü bir şekilde yararlanma imkânı sunmak,
- Serbest zamanlarını üretken, etkin ve verimli şekilde değerlendirmelerine yönelik ortam hazırlamak,
- Örgün eğitimde başarılı olamayan öğrencilere etüt imkânı sunmak,
- Ders çalışma alışkanlığı kazandırmak ve öz güveni artırmak,
- Düşünme, öğrenme, araştırma ve geliştirme becerilerini geliştirmek,
- Branş öğretmenlerinin gözetimi altında verilen rehberlik hizmetleri ile kendilerine kendi kendine özgürce ifade edebilme ve yeteneklerini geliştirebilme fırsatı vermek,
- Sanatsal etkinlikler ile içlerindeki gizli potansiyelleri gün ışığına çıkarmalarını teşvik etmek,
- Teknolojik materyaller eşliğinde müşahede ederek, el becerilerini geliştirerek ve süreçleri tâkip ederek öğrenme bilincini geliştirmek,
- Tarihî ve kültürel mekânlara, değişik kurum, kuruluş ve fuarlara geziler düzenlemek.

2.1.5. Bilgi Evlerinin İdarî Yapısı

Bilgi evleri, genelde Belediyelerin Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü'ne bağlı olarak faaliyet göstermektedir. Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü çatısı altında Bilgi Evleri Koordinatörlüğü tesis edilmiştir. Bilgi Evi Yöneticileri de koordinatöre bağlı olarak hizmetlerini yürütmektedir

(<http://www.bilgievi.org.tr/Sayfalar/51/Kurumsal/Organizasyon-Semasi.aspx>:

03.11.2012)

2.1.6. Bilgi Evlerinin Hedef Kitlesi ve Üyelik Şartı

Bilgi evlerinin hedef kitlesi genelde genç nüfus ve özelde örgün ilköğretim öğrencileridir (<http://kucukcekmecebilgievleri.com/Hakkimizda.aspx>;26.12.2012).

İstanbul-Zeytinburnu Belediyesi'nin hedef kitlesi ise 8-18 yaş grubu çocuk ve gençlerdir (<http://www.bilgievi.org.tr/Sayfalar/56/Merak-Ettikleriniz.aspx>;05.01.2013).

İstanbul Küçükçekmece Belediyesi ise daha çok 8-14 yaş grubu çocuk ve gençlere hizmet etmektedir (<http://kucukcekmecebilgievleri.com/Sayfalar/amac-ve-hizmetlerimiz/43>;03.01.2013):

Bilgi evlerinin ücretsiz hizmetlerinden yararlanabilmek için, öğrencilerin üye olması gerekmektedir. Bunun için genelde 2 adet vesikalık fotoğraf, kimlik fotokopisi, fatura fotokopisi ve veli tarafından üyelik doldurulmuş form istenmektedir. Örgün ilköğretim öğrencisi sıfatı taşımayan çocuk ve gençler de misafir olarak kabul edilmektedir. Ancak Bilgi Evi Komisyonu hizmet alma kapsamını sınırlandırabilir (<http://www.bilgievlerimiz.com>; Erişim: 04.01.2013).

2.1.7. Bilgi Evlerinin Personel Yapısı

Genelde belediyeye bağlı bütün bilgi evlerinden sorumlu genel bir koordinatörün dışında hemen her bilgi evinde bir yönetici bulunmaktadır. Bunun yanında tam donanımla bir bilgi evinde bir etüt hocası, sözel (sayısal) dersler eğitmeni, bir bilgisayar hocası, bir yabancı dil (İngilizce) hocası, bir kütüphane görevlisi, bir rehber öğretmen, bir danışma görevlisi, bir yardımcı hizmetler görevlisi ve bir temizlik görevlisi de bulunmaktadır (<http://kucukcekmecebilgievleri.com/Hakkimizda.aspx>; Erişim: 26.12.2012).

2.1.8. Bilgi Evlerinin Hizmet Birimleri

Genelde her bir bilgi evinde bir yönetici odası, bir sergi-oturma-dinlenme salonu, bir bilgisayar laboratuvarı, bir İngilizce eğitim sınıfı, bir sayısal-sözel dersler etüt sınıfı, bir kütüphane, derslik ve öğrenci kulüpler için tahsis edilmiş odalar bulunmaktadır (<http://kucukcekmecebilgievleri.com/Hakkimizda.aspx>; Erişim: 26.12.2012).

Bazı bilgi evlerinde derslikler,modern eğitim araçlarıyla donatılmıştır. Örneğin Fatih Belediyesi'ne bağlı bilgi evlerinde, pek çok özel okulda dahî olmayan ve çocukların

dersleri interaktif bir şekilde, hızla öğrenmesini sağlayan akıllı tahtalar kullanılmaktadır (<http://www.fatih.bel.tr/bpi.asp?caid=645&cid=3397>;03.01.2012).

Birimlerin özel fonksiyonlarını şu şekilde belirlemek mümkündür:

a) Kütüphane: Hemen her bilgi evinde mutlak anlamda orta ölçekli bir kütüphanebulunmaktadır. Bazı kütüphanelerde kitap sayısı 5000’ni bulabilmektedir. Öğrenciler, beğendikleri kitapları ister okuma salonunda isterse ödünç kitap olarak kütüphaneden yararlanabilmektedirler. Kitaplar, ilköğretimin bütün seviyelerine uygun ve çocukların araştırma ve ödev hazırlama ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikteki kaynak kitaplardan oluşmaktadır. Ayrıca dünya klasiklerini de içeren romanların yanında hikâyeler, masallar, şiirler, biyografiler, fıkralar, bilmece ve gezi kitapları da genelde bulunmaktadır. Bazı bilgi evlerinde öğrencilere kitap okuma alışkanlığı ve sevgisi kazandırmaya yönelik özel okuma günleri de tertiplenmektedir. Bu birimin hedefleri, genelde aşağıdaki faaliyetlerin içeriği ile yakında ilgilidir(<http://www.bilgievlerimiz.com>;04.01.2013):

- Öğrencilere ödevlerini bulmada ve araştırmalarında destekçi olmak.
- Öğrencilere okuma sevgisi ve alışkanlığını kazandırmak.
- Kitap okuma programları düzenlemek, farklı yöntemlerle okumayı teşvik etmek.
- Öğrencilerin araştırma, dokümantasyon, arşivleme faaliyetlerini öğrenmelerini ve bu konuda kabiliyetlerinin gelişmesini sağlamak.
- Alanı ile ilgili kulüp çalışmaları yapmak.
- Alanı ile ilgili belirli gün ve haftalarda etkinlikler düzenlemek ve panolar hazırlamak.
- Alanıyla ilgili yerlere, kurumlara ve fuarlara geziler düzenlemek.

b) Etüt Salonu: Okullarında veya evlerinde ders çalışma imkânı veya desteği yeterince bulamayan öğrenciler etüt salonunda, eğitimci gözetiminde derslerine ağırlık verebilmektedirler. Etüt öğretmenleri, genelde MEB müfredatında verilen dersleri tekrarlamak, testler ile çocukların bilgi seviyesini ölçmek ve sınavlar için test teknikleri geliştirmek suretiyle öğrencilerin başarı derecesini artırabilmektedir.

c) Bilgisayar Sınıfı: Bilgisayar sınıflarında, çocuklara temel bilgisayar kullanımı, ödev hazırlama, internete girip araştırma yapma konularında bilgiler verilmektedir. Bu sınıflarda öğrenciler belirli bir zaman dilimi çerçevesindeoyun oynayabilme imkânı da

bulmaktadır. Bu birimin en fazla göze çarpan faaliyetleri ve hedefleri şunlardır (<http://www.bilgievlerimiz.com>;04.01.2013):

- Öğrencilere bilgisayar gibi iletişim teknolojilerini faydalı ve verimli şekilde kullanma bilinci kazandırmak,
- Öğrencilere temel bilgisayar bilgilerini, internette araştırma yapmayı ve sunum hazırlamayı öğretmek.
- Bilgisayar kulübü oluşturmak ve kulüpteki öğrencilerle birlikte internet sayfası hazırlamak.
- Alanıyla ilgili kurum, kuruluş ve fuarlara geziler düzenlemek.

d) Kulüp Sınıfı: Kulüp sınıfında öğrenciler, ilgi duydukları sosyal konularda küçük gruplar halinde ve öğretmenler gözetiminde hobi çalışmaları yapma fırsatı bulabilmektedir. Dönem sonunda sergi, turnuva, gezi ve gösteri gibi etkinlikler de yapılmaktadır. Öğrencilerin becerilerini keşfedip, stres atarak eğlenceli bilgi edinmelerini amaçlayan kulüp faaliyetlerinin sosyalleşme fonksiyonu büyüktür.

Bilgi evlerinde faaliyetlerine devam eden kulüplerden bazılarını şu şekilde sıralamak mümkündür: On parmak Klavye Kulübü, Ahşap Boyama Kulübü, Araştırma-Geliştirme Kulübü, Bilimsel Araştırma Kulübü, Bilinçli Tercih Kulübü, Bilişim Ve İnternet Kulübü, Boyama Kulübü, Deney Kulübü, Farklı Düşünenler Kulübü, Folklor Kulübü, Fotoğrafçılık Kulübü, Genç Kitapseverler Kulübü, Genç Yazarlar Kulübü, Genç Yetenekler Kulübü, Genel Kültür Oyunları Kulübü, Hafıza Kulübü, İngilizce (Kelime; Kitap Okuma vb) Kulübü, İnternet Sörf Kulübü, İş-Teknik Kulübü, Kariyer Kulübü, Kelime Ezberleme-Oyunları Kulübü, Kısa Film Kulübü, Kıssadan Hisse Kulübü, Komedi Kulübü, Küçük Hanımlar Ve Beyler Kulübü, Masa Oyunları Kulübü, Masal Kulübü, Matematik Oyunlar Kulübü, Münazara Kulübü.

7 (yedi) bilgi evine sahip olan İstanbul-Zeytinburnu Belediyesi, kulüp üyelerinin kontenjanını çalışmaların sağlıklı işleyebilmesi ve en iyi seviyede verim alınabilmesi için azami 30 kişiyle sınırlı tutulmaktadır (www.bilgievi.org.tr/Sayfalar/7/Bilgi-Evleri.aspx;05.01.2013).

2.1.9. Bilgi Evlerinde Eğitim ve Kurs Faaliyetleri

Birçok bilgi evinde aşağıdaki eğitim hizmetleri verilmektedir:

a) Sayısal-Sözel Etüt Eğitimleri: Sayısal etütlerde öğrencilerin Matematik ve Fen Bilgisi gibi derslerinde başarılı olabilmeleri için destekçi olunmaktadır. Ödevlerini yapmalarına ve zorlandıkları konularda konu tekrarları yapılmaktadır. Bunun yanında konu anlatımları ile öğrencilerin okulda gördükleri derslerin içeriği daha anlaşılır hâle getirilmektedir. Sözel etütlerde ise öğrencilerin Türkçe, Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Tarih ve Coğrafya gibi derslerine pedagojik destek sağlanmaktadır. Konu tekrarları ve anlatımları ile zor anlaşılan meseleler daha kolay kavranılır hâle gelmektedir. Bir sözel ve bir sayısal öğretmenin bulunduğu etüt salonlarının önemli faaliyetleri ve hedefleri şunlardır (<http://www.bilgievlerimiz.com>;04.01.2013):

- Öğrencilerin derslerle ilgili sorularına cevap vermek ve kaynaklara müracaat ederek müstakil olarak araştırma yapmalarına teşvikte bulunmak,
- Grup oluşturarak, öğrencilere anlamadıkları konuları aydınlatmak,
- Branşlarıyla ilgili kulüpler kurarak öğrencilere nitelikli okuma, yazma, araştırma alışkanlığı kazandırmak ve onlara bilim dallarını sevdirmek,
- Öğrencilerde psikolojik sorunlar ve(ya) öğrenme bozuklukları tespit edildiğinde onları PDR hizmetlerine yönlendirmek;
- Belirli gün ve haftalarda sosyo-kültürel etkinlikler düzenlemek ve panolar hazırlamak,
- Gerekğinde ders yüklerini bilgisayar destekli yöntemlerle ortadan kaldırmak,
- Kütüphane görevlisinin koordinasyonu altında okuma grupları oluşturmak ve(ya) okuma yarışmaları düzenlemek,
- Alanıyla ilgili yerlere, kurumlara ve fuarlara geziler düzenlemek.

b) İngilizce Etüt Eğitim: İngilizce ev ödevlerinin yapılmasında öğrencilere destek verilmektedir. Bunun yanında ödevlerini yapmalarına ve zorlandıkları konularda konu tekrarları ve anlatımları yapılmaktadır.

c) İnternet Destek Eğitimi: Serbest internet saatlerinde öğrenciler, öğretmenin gözetiminde ve desteği ile ödevlerini derinlemesine araştırabilmekte ve çıktılar alabilmektedir. Bunun yanında öğrenciler, öğretmenlerin gözetiminde internet üzerinden oyun da oynayabilmektedir.

d) İngilizce Kursları: Birçok bilgi evi, rutin eğitim hizmetlerinin yanında dinlediğini anlayabilme ve konuşmaya dayalı İngilizce kursları da düzenlemektedir.

e) **Yetenek Geliştirme Kursları:** Bazı bilgi evleri bilgisayar, resim, karikatür ve müzik enstrüman (keman, gitarvb.) gibi değişik alanlarda kurslar tertiplemektedir.

2.1.10. Bilgi Evlerinde Rehberlik Hizmetleri

Bazı bilgi evlerinde öğrenci ve velilerine sosyal danışmanlık hizmetleri de verilmektedir. Rehberlik hizmeti, genelde Eğitim Danışmanlığı, Kişisel Sosyal Danışmanlık, Psikolojik Danışmanlık, Aile Danışmanlığı ve Meslekî Danışmanlık alanlarında verilmektedir. Bazı bilgi evleri, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik (PDR) hizmetleri çerçevesinde çocukların özel ilgi alanlarına uygun fizikî, sosyal ve zihinsel gelişimine uygun etkili programlar uygulamaktadır. Bu bağlamda PDR servislerinde “aile-okul” ve “aile-çocuk” ilişkisinde ortaya çıkan sorunlar tespit edilmekte, çözümü için üye öğrenci ve ailesi ile birebir görüşmeler yapılmaktadır. Bu bağlamda sorunlu çocukların davranış özellikleri kaydedilmekte ve değerlendirme cetvellerinde düzenlenmektedir. Öğrenciler, yaş gruplarına ve gelişim dönemlerine göre belirlendikten sonra grup odaklı terapi ve kişisel gelişim çalışmaları da PDR hizmetleri kapsamında yapılmaktadır (<http://www.bilgievlerimiz.com>;04.01.2013).

2.1.11. Bilgi Evlerinde Sosyal Hizmetler

Bilgi evlerinin özellikle psiko-sosyal ve kültürel fonksiyon ve etkileri bakımından incelenebilmesi için, araştırmaya dayanak olması açısından bununla ilintili psikoloji, sosyoloji, sosyal politika ve sosyal hizmetler alanlarında geliştirilmiş bazı önemli sosyal teoriler çerçevesinde değerlendirmelerin yapılması gerekmektedir. Genelde sosyal teoriler, “kainatta ve sosyal hayatta bir nizamın bulunduğunu, bu nizamın keşfedilebilir ve anlaşılabilir olduğunu iddia eden, bu keşfe kılavuzluk (rehberlik) eden, materyalist (pozitivist) veya idealist dünya görüşlerine göre sosyal bilimler alanında farklı izahlar ve yaklaşımlar sergileyen değişik nazarî düşünce ve fikirlerdir” (Seyyar; 2008:523).

Seyyar’e göre genel anlamda sosyal teorilerin boyutlarını, dört ana kategoride toplamak mümkündür (Seyyar, 2008:523):

1.) *Bilişsel Boyut:* Sosyal hayat ile ilgili bilgi oluşturmaya yönelik varsayım.

2.) *Duygusal Boyut:* Sosyal hayata yönelik kişisel tecrübelerin, değerlerin, fikirlerin, dünya görüşünün teorileştirilmiş yönü.

3.) *Yansıtıcı Boyut*: Toplumsal hayatta cereyan eden olayların, daha kolay anlamamızı sağlayan yansıtıcı-aksettirici varsayımlar ve paradigmlar. Burada, sosyal teori, hem bir vasıta, hem de toplumsal hayatın bir parçasıdır.

4.) *Normatif Boyut*: Sosyal hayatın nasıl olması gerektiğine dair açık ve gizli varsayımlara dayanan hipotezler.

Hangi isim altında ve hatta hangi çocuk grubuna yönelik olarak açılmış olursa olsun hemen hemen bütün bilgi evlerinin ortak özelliği, klâsik eğitim hizmetlerinin ötesinde muhataplarına sosyo-fonksiyonel olarak serbest zamanlarını değerlendirme fırsatı vermekte, buna bağlı olarak rekreasyon hizmetleri sunmakta ve özellikle dezavantajlı sosyal kesimlerden gelen çocuk ve gençlerin sosyal içirme ve uyumuna destekçi olmaktadır. Bu üç sosyal işlevi, yerel çocuk ve gençlik hizmetlerinin açılımlarını oluşturmak adına biraz daha yakından değerlendirmekte fayda vardır.

2.1.11.1. Serbest Zamanı Değerlendirme Hizmetleri

Farsça bir kelime olan “serbest”, “başı bağı olmak” anlamına gelmektedir. Dolayısıyla serbest zaman, kişinin programlanmış ve düzenlenmiş bir zamana kendisini bağlamasıdır (Doğan; 2000:21). Seyyar ve Genç’e göre serbest zaman (Leisure time), “kişinin, şahsî (sosyo-kültürel) ihtiyaçlarını karşılamak veya toplumsal görevlerini yerine getirmek maksadıyla hür iradesiyle kullanabileceği kendine ait zaman dilimidir” (Seyyar ve Genç). Bir başka deyişle serbest zaman, kişinin uyku, yemek yeme gibi temel ihtiyaçlarını karşılaması yanında çalışmak gibi sorumluluk kapsamında olan zorunlu görevlerini yerine getirmesinden sonra arta kalan zamanıdır. Kişi, bu arta kalan zamanı kendi adına özgürce kullanma hakkına sahiptir (Gökmen ve diğerleri; 1985:68. Tezcan; 1994:42).

Serbest zaman, olumlu yönüyle yani dinlenmek, eğlenmek, kişisel gelişim veya sosyal faydası olan bir toplum hizmetinde değerlendirilebileceği gibi olumsuz yönüyle de kullanılabilir. Bu durumda serbest zaman, kişiye zarar veren yönüyle ortaya çıkmakta ve kişinin bunalımına, başı bozulmasına veya sorumsuzluğuna yol açmaktadır (Karaküçük; 1995:29-30).

Sosyal psikoloji ve sosyal hizmetlerde sosyo-kültürel teşvik (socio-culturelanimation) olarak da bilinen Serbest Zaman Pedagojisi, sosyal pedagojik yöntemlerle kişilerin serbest zamanlarını faydalı meşguliyetlerle geçirmelerini sağlamayı amaçlayan sosyal

teşvik nitelikli proje ve programlardır. Sosyal çalışma (sosyal hizmetler) alanında önemli bir yeri olan “Sosyokültürel Teşvik” kavramı, ilk kez Fransa’da 1950’lilerden sonra kullanılmıştır. Zürih Üniversitesinde sosyal çalışma bölümünde yüksek lisans programı olarak “Sosyo-kültürel Teşvik” sunulmaktadır. Almanya’da ise “Sosyo-kültürel Teşvik” kavramı yerine daha çok “Serbest Zaman Pedagojisi” (Freizeitpädagogik) kullanılmaktadır. Daha kolay anlaşılır olduğunu düşünerek biz de tezimizde bu kavramı tercih ettik. Bazen bu kavrama eş anlamlı olarak “Gençlik Hizmetleri”, “Gençlere Yardım” (Jugendhilfe), “Toplumla Çalışma”, “Sosyal Refah Hizmetleri”, Toplum Yararına Sosyal Hizmetler (Gemeinwesenarbeit), veya “Toplum Kalkınması” (Community Development) kavramları da kullanılmaktadır.

Serbest Zaman Pedagojisinin sosyal teorisinin etmenleri ve varsayımları şunlardır (Seyyar ve Genç; 2010:113):

- 1.) Serbest Zaman Pedagojisi ile kişiler, birbirlerine sosyal olarak bağlı kalarak, şahsî hedefler ve beklentiler doğrultusunda ortak hareket etmeleri sağlanır.
- 2.) Kişinin şahsiyeti ön plânda tutularak, aidiyet hissi geliştirilir.
- 3.) Etkili sosyal iletişim ve dayanışma sağlanır.

Serbest zamanları boş veya zararlı geçirmenin kişiye psiko-sosyal sıkıntılar verebileceğinden yola çıkılarak, serbest zaman pedagojisi kapsamında geliştirilen sosyo-kültürel teşvik programlarının gittikçe önemi artmaktadır. Serbest Zaman Pedagojisi kapsamında yapılan etkinlikler sayesinde kişiler (gençler), günlük hayatın rutin akışın dışına çıkabilme fırsatı bulabilmekte ve sosyalleşme sürecinde kişiler daha kolay hayata intibak edebilmektedir. Dolayısıyla sosyo-kültürel teşvik etkinlikleri bir nevi toplum hayatına uyum destek hizmetleridir (Seyyar ve Genç; 2010:642-643).

Türkiye’nin genel şartlarından yola çıkarak, serbest zamanların iyi değerlendirilmediği varsayımıyla bilgi evlerinin çocuk ve gençler gibi önemli bir sosyal kesime serbest zamanlarını faydalı sosyo-kültürel etkinliklerle geçirebilmelerine imkân sağladığını söyleyebiliriz. Bu yönüyle bilgi evleri, önemli bir sosyo-kültürel teşvik merkezleri olduğu söylenebilir.

2.1.11.2. Rekreasyon Hizmetleri

Serbest zamanın kişiye fayda sağlayıp sağlamadığı, kişinin onu nasıl kullandığına bağlıdır. İyi değerlendirmesi halinde serbest zaman, hem kişisel hem de toplumsal gelişmeye katkı sağlayan önemli bir araçtır. Bilgi evleri, bu anlamda kişilerin (çocuk ve gençlerin) serbest zamanlarını iyi değerlendirmelerine değişik imkânlar sunan bir sosyo-kültürel kuruluşlardır. Bilgi evleri, serbest zamanlarda yapılması mümkün olan değişik etkinlikler sunmakla birlikte aslında rekreasyon alanında önemli bir boşluğu doldurmaktadır.

Bilindiği gibi bir serbest zaman faaliyetler ve meşguliyetler zinciri olan rekreasyon kavramı (Free time occupation; Recreation) kişinin serbest zamanlarında isteyerek uğraştığı, ruhen ve bedenen dinlenip gevşemesine ve dinlenmesine yardımcı olan etkinliklerin bütünüdür (Seyyar-Genç; 2010:113).

Okul çağındaki erkek ve kız çocuklara yönelik rekreasyon etkinliklerinin genelde öğrenciler üzerinde psiko-sosyal terapi etkisi yaptığı ve suç işleme riskini önlediği birçok araştırma teyit etmektedir (Buhrman ve Bratten; 1978:2. Segrave ve diğerleri; 1985:8-9).

2.1.11.3. Sosyal İçerme Hizmetleri

Çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemi olan gençlik, beraberinde hem bireysel hem de yapısal sorunlardan kaynaklanan bir takım psiko-sosyal sorunlar getirebilmekte ve bazı durumlarda bu durum bir dezavantajlılığa dönüşebilmektedir. Dolayısıyla dezavantajlı konumda olan çocuk ve gençlerin bu dönemde toplum hayatı ile bağlarının kesilmemesi için sosyal içerme odaklı hizmetlerin plânlanması ve uygulanması gerekmektedir.

Seyyar ve Genç'e göre (2010:633-634)sosyal içerme (socialinclusion), sosyal dışlanmaya maruz kalan birey veya grupların sosyal hayatta yer almalarına engel olan faktörlerin ortadan kaldırılması ve hayat seviyelerinin toplumda kabul edilebilir bir düzeye getirilmesine bağlı olarak toplumla bütünleşmelerinin siyasî iradeyle alınmış bir kurumsal önlemlerle sağlanmasıdır.

Sosyal içerme kavramı, dezavantajlı sosyal grupların sosyal dışlanmalarına karşı bir mücadele yöntemi olarak ilk kez AB tarafından Mart 2000 Lizbon Zirvesi'nde

kullanılmıştır. Bu zirvede “Yoksulluk ve sosyal dışlanma ile mücadelede üye ülkelerin çabalarını desteklemek” ve “sosyal içermeye daha fazla imkân sağlayan bir Avrupa kurmak” yönünde hedefler belirlenmiştir. Nice Avrupa Konseyi, Aralık 2000’de yoksulluk ve sosyal dışlanma ile mücadelede önemli hedefleri belirleyen siyasî belgeyi onaylamıştır. Üye ve aday ülkelerin kendi ulusal politikalarında Birliğin ekonomik, sosyal ve çevresel hedeflerini uygulamalarına destek olmak amacıyla şekillendirilen “Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma ile Mücadele Stratejisi” temel olarak toplumdaki dezavantajlı grupları kapsamakta ve bu grupları projeler vasıtasıyla sosyal hayata ve emek piyasasına dâhil etmeyi hedeflemektedir. Bu vesile ile Avrupa Konseyi tarafından oluşturulan Sosyal Koruma Komitesi, 2001 yılında üye devletlerden kendilerini bağlayacak sosyal içerme amaçlı “Ulusal Sosyal Koruma Planı”nın hazırlamasını istemiştir. (ÇSGB, 2005:13-15).

AB adaylık sürecinde Türkiye’nin yükümlülükleri arasında olan sosyal dışlanma ile mücadelede üye ve aday ülkelerin ulusal eylem programı olarak kabul edilen “Sosyal İçerme Belgesinin” (JointInclusion Memorandum) hazırlanması çalışmaları 2004 yılından beri devam etmektedir. Türkiye’de “Sosyal İçerme” resmî olarak ilk kez Devlet Planlama Teşkilatı tarafından 2006-2008 dönemi için hazırlanan “Orta Vadeli Program”da yer almıştır. “Sosyal İçerme ve Yoksullukla Mücadele” başlığını taşıyan bu maddede, sosyal hayatın dışında kalan dezavantajlı kesimlerin (sosyal güvencesi olmadan çalışanlar, eğitimsiz kişiler, korunmaya muhtaç ve suça eğilimli çocuklar, yaşlılar ve özürlüler gibi) hayat şartlarının iyileştirilmesini amaçlayan sosyal politikalara vurgu yapılmaktadır. Özetlemek gerekirse sosyal dışlanma ve yoksullukla mücadelede en önemli araç, istihdamın artırılması ve sosyal koruma sisteminin geliştirilmesidir (Seyyar, 2008:410. Gençlik Şurası Ön Komisyon Raporu, 2012).

Sosyal içermenin nihaî hedefi, toplumun muhtelif sosyal gruplarını, bir mana ifade edecek ve işleyecek bir mantikî bütünlük içinde bir araya getirmek, birlik oluşturmak, birbirlerini tamamlamalarını ve kaynaşmalarını sağlamaktır.

Türkiye’de örgün eğitim hizmetlerinin yetersizliği, sınıfların kalabalık olması ve eğitimde fırsat eşitsizliğinin söz konusu olması, eğitim çağında bulunan çocuk ve gençleri sosyal dışlanma riski ile karşı karşıya bırakmaktadır. Buna bağlı olarak bilgi evleri aracılığıyla sunulan alternatif ya da örgün eğitimi destekleyici ve tamamlayıcı

kurumsal eğitim hizmetleri, aynı zamanda özellikle dezavantajlı çocuk ve gençlerin toplum hayatına kazandırılmalarına yönelik sosyal içerme programlarıdır (Kavi ve Koçak; 2010:570).

2.2. Bilgi Evleri İle Diğer Benzer Kuruluşlar Arasındaki İlişki

Bilgi evlerinde öğrencilerin derslerine yardım eden branş ya da bilgisayar öğretmenleri bulunduğu için, diğer eğitim merkezleri ile ilişki boyutu önemlidir. Bilgi evleri; halk kütüphaneleri, çocuk ve gençlik merkezleri, çocuk kulüpleri, dershaneler, halk eğitim merkezleri veya etüt merkezlerine benzer eğitim hizmetleri vermektedir. Dolayısıyla bu bölümde yerel çocuk ve gençlik hizmetleri kapsamında değişik bakanlıklara ve(ya) müdürlüklere bağlı olarak faaliyet gösteren kuruluşlar mukayeseli olarak değerlendirilecektir.

2.2.1. Halk Kütüphaneleri

Kültür ve Turizm Bakanlığı'na (KTB) bağlı Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan 11.01.2012 tarih ve 28170 sayılı "Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği" kapsamında Türkiye'de Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı olarak hizmet veren halk kütüphaneleri, toplumun kütüphane ile münasebetlerini artırarak okuma ve araştırma alışkanlığını geliştiren, düşünce ve bilgi ürünlerinin insanlar arasında paylaşılmasını sağlayan kuruluşlardır. Bunun yanında halk kütüphaneleri, her yaşta, her sosyo-ekonomik düzeyde insanların ayırım gözetilmeksizin ücretsiz ve serbestçe yararlandığı merkezlerdir. Özellikle çocuklar, halk kütüphanelerindeki çocuk bölümlerini kullandıkları gibi sadece çocuklara yönelik hizmet veren çocuk kütüphanelerinden de yararlanabilmektedir. Çocuk kütüphaneleri, il veya ilçe halk kütüphanelerine bağlı olarak on dört (14) yaşına kadar olan çocuklara ayrı bir binada hizmet veren özel kütüphanelerdir (m. 4/1-c). Yerleşik kütüphane hizmetinden yararlanamayan çocuk ve gençlere seyyar kütüphane araçlarıyla da hizmet verilmektedir.

2.2.1.1. İşlevleri ve Görevleri

Kültür ve Turizm Bakanlığı, bu doğrultuda hizmet veren halk kütüphanelerinin sadece kitap okunan yerler olmadığını ifade ederek, Yönetmelik doğrultusunda eğitici ve kültürel etkinliklerin de yapıldığını belirtmektedir. Bir başka ifadeyle halkın eğitsel, kültürel, bireysel ve toplumsal gelişimine katkı sunmak üzere kütüphane içinde veya

kütüphane dışında birçok etkinlik (m. 4/1-f) yapılmaktadır. Bilgi evlerinin sosyo-kültürel etkinliklerine benzemesi açısından özellikle aşağıda sıralanan kültürel, eğitici, dinlendirici-eğlendirici etkinliklerin belirtilmesinde fayda vardır (<http://www.kygm.gov.tr/TR,131/kutuphaneler.html>; 15.12.2012):

- Güncel, çarpıcı, kamuoyunu ilgilendiren konularda konferanslar, seminerler, yuvarlak masa toplantıları ve kurslar,
- Konserler, şiir-edebiyat günleri,
- Tiyatro çalışmaları,
- Turnuvalar (satranç vb.) ve yarışmalar,
- El becerileri ve sanat sergileri,
- Çocuklar için sosyo-kültürel etkinlikler (kitap okuma saatleri, yazarlarla imza günleri, çeşitli oyunlar, karagöz, kukla gösterisi, kitap özetleme yarışmaları, çocuk şenlikleri vb).

Kütüphaneler, halkın internet üzerindeki kamuya açık bilgilere erişimini sağlamak ve bilgi teknolojileri ile bilgi okuryazarlığı becerilerini geliştirmek amacıyla internet erişim hizmetleri de sunmaktadır. Kütüphaneler, işlev ve görevlerini gerçekleştirmek ve sundukları hizmetlerin niteliğini yükseltmek gayesiyle her türlü bilgi teknolojilerini kullanma (m. 32) hakkına ve yetkisine sahiptirler.

Yönetmelik, kütüphane açma ilke ve standartlarını il-ilçe nüfuslarının büyüklüğüne göre tespit etmektedir. Şöyle ki nüfusu 50.000'nin üzerinde bulunan il ve ilçelerde bir merkez kütüphane dışında her 50.000 kişi için bir şube halk kütüphanesi kurulur (m. 10/d). Diğer yandan nüfus yoğunluğu fazla olan yerlerde ise 100.000 kişiye kadar bir şube halk kütüphanesi kurulur (m. 10/e). Ayrıca nüfusu en az 3.000 olan yerleşim birimlerinde bir şube halk kütüphanesi kurulur (m. 10/f). Ve nihayetinde her il merkezinde bir il halk kütüphanesi müdürlüğü ile en az bir çocuk kütüphanesi kurulur (m. 10/g). Ancak ilçeler ile büyükşehir sisteminin uygulandığı yerleşim birimlerinde nüfusa bakılmaksızın bir ilçe halk kütüphanesi müdürlüğü kurulur (m. 10/ç).

Tablo 2: Türkiye’de Halk Kütüphanelerin Sosyo-Kültürel İşlevleri ve Görevleri

Boyut	İşlevleri	Görevleri
Genel (Toplumsal)	<ul style="list-style-type: none">-Halkın bilgi edinme gereksinimini karşılar.-Bireysel ve yaşam boyu öğrenme çabalarını destekler.-Toplumun bilgi okur-yazarlığı becerisi kazanmasını ve geliştirmesini sağlar.-Öncelikle bulunduğu bölge olmak üzere, toplumun kültürel ve sosyo-ekonomik kalkınmasına destek sağlar.-Toplumda (somut olmayan yerel) kültürel mirasa, sanata ve bilime karşı duyarlılık oluşturur, bu bilincin geliştirilmesini ve geleceğe aktarılmasına katkı sağlar.	<ul style="list-style-type: none">-Kütüphane materyalini kütüphane dışında kullanılmak üzere ödünç verir.-Bulunduğu bölgenin kültürel, sosyal, tarihi ve ekonomik yapısı ile ilgili yerel derme oluşturur ve hizmete sunar.-Yerel girişimcilere ve yerel ekonomik gruplara bilgi gereksinmelerini karşılayacak bilgi hizmetlerinin organizasyonunu yapar.-Tüm yaş grupları için sanatsal, bilimsel, eğitici ve kültürel etkinlikler düzenler, mevcut etkinliklere katılım ve destek sağlar.-Çevresindeki diğer kamu kurumları, yerel yönetimler, STK’lar ile diğer gönüllü merkez ve kişilerle işbirliği yapar.
Özel (Belirli Alan veya Gruplar)	<ul style="list-style-type: none">-Başta çocuklar olmak üzere, bölge halkında okuma kültürü ve kütüphane kullanma alışkanlığı güçlendirir.-Her düzeyde örgün ve yaygın eğitimi destekler.-Çocuk ve gençlerin zihinsel yaratıcılıklarını geliştirmelerini destekler ve bu yönde fırsatlar sağlar.	<ul style="list-style-type: none">-Engelli, hasta, yaşlı ve eve bağımlı kişiler için uygun hizmetler sunar.-Yerleşik kütüphane hizmetinden yararlanamayan özel yerleşim birimlerine gezici kütüphane aracı ile hizmet götürür.-Kadınlara yönelik pozitif ayrımcılığı desteklemek amacıyla özel hizmetler sunar.-İnternet erişim hizmetleri sunmak.

Kaynak: 11.01.2012 tarihli “Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği”; m. 6-7.

Personel ilke ve standartları açısından Yönetmelik, her il ve ilçe halk kütüphanesinde bir müdür ile en az bir müdür yardımcısının bulundurulmasını öngörmektedir. Ayrıca her kütüphanede en az bir kütüphanecinin istihdam edilmesi zorunludur. Kütüphanede görevlendirilecek kütüphaneci sayısının toplam personel sayısının 1/3’ü oranında olması gerekmektedir. Her il halk kütüphanesinde en az iki memur, bir ambar memuru, bir teknisyen, bir kaloriferci, eğer gezici kütüphane aracı varsa bir şoförün de istihdamı şarttır. Şube halk kütüphanelerinde ise her 10.000 kişi için bir kütüphaneci, iki memur ve bir hizmetlinin görevlendirilmesi gerekmektedir. Gezici kütüphanede en az bir kütüphaneci veya memur ile şoförün bulunması zorunludur. Diğer yandan yerel yönetimlerle işbirliği sonucu açılan kütüphanelerde, Bakanlıkça personel atanıncaya kadar yerel yönetimler tarafından tam zamanlı çalışan en az ortaöğretim mezunu

birpersonelin görevlendirilmesi de Yönetmeliğin aradığı şartlardan bir tanesidir (m. 13/a-e).

2.2.1.2. Sayısal Boyut

Türkiye ile yakın nüfusa sahip AB üyesi ülkelerden 2000 yılı verilerine göre Almanya’da 11.332, Fransa’da 4.008, İngiltere’de 4.937 ve İspanya’da 5.209 halk kütüphanesi var iken, Türkiye’de 1997 yılı verilerine göre 1310, 2000 yılı verilerine göre 1.502 ve 2011 yılı verilene göre ise 1.118 halk kütüphanesi bulunmaktadır.

Tablo 3: Halk Kütüphanelerinin 2011 Yılı İstatistik Bilgileri

Kütüphane Sayısı (Çocuk Kütüphaneleri Dâhildir.)	1.310 (1997) 1.502 (2000) 1.118 (2011)
Çocuk Kütüphanesi Sayısı (Müstakil Binada Hizmet Veren Çocuk Kütüphaneleri)	45
Materyal	
Kitap Sayısı	15.621.478
Merkezden Satın Alınan Kitap Sayısı	1.024.600
Kütüphaneler Tarafından Satın Alınan Kitap Sayısı	81.000
Abone Olunan Süreli Yay. Say.	248
Derlenen Kitap Sayısı	44.635
Derlenen Süreli Yayın Sayısı	12.555
Cilt Atöly. Ciltlenen Kit. Say.	3.751
Kullanıcı	
Kullanıcı (Okuyucu) Sayısı	18.826.715
Kayıtlı Üye Sayısı	753.378
Ödünç Verilen Materyal Sayısı	6.215.605
Kültürel Etkinlik Sayısı	3.646
Kültürel Etkinliklerden Yararlanan Kullanıcı Sayısı	781.228
Personel	
Personel Sayısı	2.973
Kütüphaneci Sayısı	316
Gezici Kütüphane	
Gezici Kütüphane Sayısı	43
Hizmet Götürülen Yer Sayısı	737
Kitap Sayısı	99.468
Kullanıcı Sayısı	234.236
Kayıtlı Üye Sayısı	29.485
Ödünç Verilen Kitap Sayısı	244.323

Kaynak:<http://www.kygm.gov.tr/TR,9/istatistikler.html>; 06.02.2013.

Bir başka ifadeyle Türkiye’de halk evlerinin sayısı yıllara göre azalmakta göstermektedir. Ancak yıllar içinde okuyucu-üye kitle sayısında belirgin bir artış görülmektedir (Bkz. Tablo 3).

2.2.1.3. Halk Kütüphaneleri İle Bilgi Evlerinin Ortak/Farklı İşlevleri

Halk kütüphanelerinin resmî işlev ve görevleri dikkatlice incelendiğinde bu kapsamda benzer hizmetlerin bilgi evlerinde de sunulduğu görülecektir. Halk kütüphaneleri her ne kadar toplumun bütün kesimlerine yönelik olarak hizmet ettiğini iddia ediyorsa da sosyo-kültürel alandaki ilave etkinliklerini de dikkate alacak olursak halk kütüphanelerinden yararlananlarının ekseriyetin çocuk ve gençlerden oluştuğunu söylemek mümkündür. Bu yönüyle halk kütüphaneleri, bilgi evleriyle adeta rekabet halinde olan bir devlet kurumudur. Kütüphanecilik konusunda daha zengin bir arşiv ve sayıya sahip olan halk kütüphaneleri, bu yönüyle bilgi evlerine göre daha avantajlı konumda olduğu söylenebilir. Benzer ve farklı yönleriyle halk kütüphaneleriyle bilgi evleri arasındaki hizmet anlayışını ve türlerini Tablo 4’de görmek mümkündür.

Tablo 4:Türkiye’de Halk Kütüphanelerin ve Bilgi Evlerinin Ortak/Farklı İşlevleri

İşlevsel İlişki	Kütüphaneler	Bilgi Evleri
Farklı İşlevler	<ul style="list-style-type: none"> -Halkın bilgi edinme ihtiyacını karşılar. -Toplumun kültürel ve sosyo-ekonomik kalkınmasına destek sağlar -Toplumun bilgi okur-yazarlığı becerisi kazanmasını ve geliştirmesini sağlar. -Toplumda kültürel mirasa, sanata ve bilime karşı duyarlılık oluşturur. -Halka yönelik olarak ağırlıklı olarak kütüphanecilik hizmetleri sunar. 	<ul style="list-style-type: none"> -Çocukların bilgi edinme ihtiyacını karşılar. -Çocukların sosyo-kültürel gelişimine destek sağlar. -Çocukların bilgi okur-yazarlığı becerisi geliştirmesini sağlar. -Çocuklarda kültürel mirasa, sanata ve bilime karşı duyarlılık oluşturur. -Çocuklara yönelik olmak kaydıyla diğer hizmetlerin yanında kütüphanecilik hizmetleri de sunar.
Benzer İşlevler	<ul style="list-style-type: none"> -Başta çocuklar olmak üzere, bölge halkında okuma kültürü ve kütüphane kullanma alışkanlığını güçlendirir. -Her düzeyde örgün ve yaygın eğitimi destekler. -Çocukların zihinsel becerilerini geliştirmelerini destekler ve bu yönde fırsatlar sağlar. -İnternet erişim hizmetleri sunar. 	<ul style="list-style-type: none"> - Çocuklarda okuma kültürü ve kütüphane kullanma alışkanlığını güçlendirir. -Örgün ilk ve orta eğitimi destekler. --Çocukların zihinsel becerilerini geliştirmelerini destekler ve bu yönde fırsatlar sağlar. -İnternet erişim odaları kurar.

2.2.2. Çocuk Kulüpleri

Çocuk kulüpleri, daha çok temel eğitim çağındaki çocukların ders dışı saatlerini pedagojik ve psiko-sosyal bakımdan en verimli bir şekilde geçirebilecekleri, en az 10–15 çocuktan meydana gelen, ev ödevlerinden oyuna değin çeşitli sosyal aktivitelerin yapılabileceği gündüzlü eğitim kuruluşlarıdır (Seyyar ve Genç2010:148).

2.2.2.1. MEB Bünyesindeki Okul Öncesi Çocuk Kulüpleri

MEB'ye bağlı resmî-özel okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 3-5 yaş grubundaki çocukların, eğitim saatleri dışındaki zamanlarda eğitimlerinin desteklenmesi için açılan çocuk kulüplerinin işleyişine ilişkin usul ve esaslar, 2008 tarih ve 2605 sayılı “MEB Okul Öncesi Eğitim KurumlarıÇocuk Kulüpleri Yönergesi”nde belirlenmiştir. Buna göre çocuk kulübü, “İstekli velilerin 3-5 yaş grubundaki çocukları için, eğitim saatleri dışında öğretmen ve(ya) usta öğretici gözetiminde eğitim etkinlikleri yapılan kulüptür. Her bir kulüpte kayıtlı çocukların velileri tarafından ödenen ücretlerden oluşan bir çocuk kulübü bütçesi mevcuttur.

Yönergede bünyesinde çocuk kulübü açılan okulun müdür, müdür yardımcısı ve okulun öğretmenler kurulunca seçilen bir okul öncesi eğitimi öğretmeni ile okul-aile birliğince çocukları kulübe kayıtlı velilerin arasından seçilen dört temsilciden oluşan bir yönetimin kurulması da öngörülmüştür (m. 4).

Ücretli olan çocuk kulüpleri, personel ve fizikî imkânlarının yeterli olması halinde bağlı oldukları (ana)okullarda kurulabilmektedir. Uygun eğitim ortamı bulunan ve kulüp için yeterli sayıda başvuru yapılan anaokulu ile ana sınıfları ve uygulama sınıflarının bulunduğu okullarda, okul müdürlüğünün teklifi ve il-ilçe millî eğitim müdürlüğünün onayı ile kurulan çocuk kulüplerinin adı, okulun adı ile aynı olması gerekmektedir (m. 5). Çocuk kulübü kurulamayan okullardaki-sınıflardaki çocuklar, isterlerse çocuk kulübü bulunan başka okulların çocuk kulüplerine kayıt olabilmektedir.

Çocuk kulübü kurulan her okul, aynı zamanda çocuk kulübü merkezidir. Çocuk kulübü yönetim kurulu başkanı ise aynı zamanda çocuk kulübü merkezi müdürüdür (m. 14).

Çocuk kulüplerinin amaçları şunlardır (m. 6);

- a) Türk Millî Eğitiminin genel amaç ve temel ilkeleri doğrultusunda, 3-5 yaş grubundaki çocukların eğitim etkinliklerinin, günlük eğitim saatlerinin dışında görevlendirilen öğretmen ve(ya) usta öğretici gözetiminde sürdürmek,
- b) Okul öncesi eğitim çağındaki çocuklara resim, müzik, drama ve oyun etkinlikleri yaptırılarak eğitimlerini desteklemek,
- c) Yapılacak etkinlikler ile farklı yaş gruplarındaki çocukların, sosyal uyumlarını ve sosyal gelişimlerini sağlamak.
- ç) Sorumluluk kazanmalarını sağlayacak bir ortam hazırlayıp; ilgi ve ihtiyaçlarına uygun etkinlikler düzenleyerek, çocukların kişisel yeteneklerinin ortaya çıkarılmasına ve geliştirilmesine yardımcı olmaktır.

Çocuk kulübüne ilişkin çalışma esasları şunlardır (m. 7);

- a) Çocukların kulübe kayıtları velilerin isteğine bağlı ve ücretlidir. Ancak, okul-aile birliğince önerilen ve okul yönetimince de uygun bulunan ekonomik durumları yetersiz aile çocukları, her çocuk grubuna bir çocuk olmak üzere ücretsiz kayıt edilir.
- b) Anaokulunda ve/veya ana sınıfı ve uygulama sınıfının bağlı bulunduğu okulda çocuk kulübü kurulabilmesi için, boş dersliğin veya kulüp etkinliklerinin yapılabileceği uygun bir salonun bulunması gerekir.Kulübe yer açmak amacıyla mevcut ana sınıfları kapatılamaz.
- c) Çocuk kulübü kurulabilmesi için okul müdürlüğüne 10 çocuk velisinin başvuruda bulunması esastır. Yeterli sayısının oluşturulamaması halinde daha az sayıdaki çocukla da kulüp kurulabilir. Çocuk kulüplerinde bir gruptaki çocuk sayısının 15'i geçmemesine özen gösterilir. Ancak, yeni grup oluşturacak sayıda başvurunun olmaması hâlinde, bu sayı 20 çocuğa çıkartılabilir. Her yaş grubunda yeterli sayıda başvuru olması hâlinde çocuklar, seviyelerine uygun yaş gruplarına göre kulüp etkinliklerine alınır. Zorunlu hâllerde ise 3-5 yaş grubundaki çocuklara bir arada da kulüp etkinliği yaptırılabilir.
- ç) Resmî ve dinî bayram günleri ile hafta sonu tatillerinde çocuk kulübü faaliyetleri yapılmaz. Günlük kulüp etkinliklerinin süresi, 2 çalışma saatinden az, 6 çalışma saatinden çok olamaz.Etkinliklerin en geç saat 19.00'da sona erdirilmesi zorunludur. Ancak yarıyıl ve yaz tatillerinde kulüplerde 8 çalışma saati etkinlik yapılır.

d) Okul müdürü, aynı zamanda çocuk kulübünün yöneticisidir. Uygulama sınıflarında bölüm şefi, müdür yardımcısı bulunmayan anaokullarında öğretmenler kurulunca seçilecek bir öğretmen, çocuk kulübü yönetiminde görevlendirilebilir.

e) Kulüplerde görevlendirilecek öğretmen, yüksek öğretim kurumlarının okul öncesi/çocuk gelişimi ve eğitimi öğretmenliğine atanabilen bölümlerinden mezun kadrolu, sözleşmeli, ücretli ve emekli öğretmenler ile en az 60 saat süre ile eğitim semineri alan kadrosuz usta öğreticilerden seçilir. Öğretmen ve usta öğretici görevlendirmelerinde sosyal-kültürel etkinliklerde başarılı ve sertifika sahibi olanlara öncelik tanınır.

f) Çocuk kulüplerinde okul öncesi/çocuk gelişimi eğitimi alanlarında öğrenim gören öğrencilerin uygulama yapmalarına imkân verilir.

g) Çevrenin sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif imkânlarının kullanılmasında ilgili kurum/kuruluşlar ile iş birliği yapılır.

ğ) Kulübün temizlik ve büro hizmetlerinde, okulun mevcut kadrolu ve sözleşmeli personeli arasından görevlendirme yapılır.

h) Kulüpte görevlendirilen yönetici, öğretmen ve personele ödenecek birim saat ücretinin hesaplanmasında, 50 dakikalık çalışma saati süresi esas alınır.

ı) Kulüp yöneticilerine, görevli öğretmen, memur ve diğer personele ödenecek ders saati ücreti; kulüp gelirlerinin yukarıda belirtilen görevliler için ayrılan oranları, yapılan ders saati/görev saati sayısı toplamına bölünerek bulunur.

i) Veliden alınan kulüp ücreti, kulüp hizmetleri dışında başka amaçlarla kullanılamaz.

Çocuk kulübü isteğe bağlı olup ücretlidir (m. 18). Velilerin ekonomik durumları ve kulübe devam eden çocuk sayısı esas alınarak; çocuk kulübünün birim saat ücreti belirlenmektedir. Veliler çocuklarının katıldıkları eğitim saati sayısına göre belirlenen ve kendilerine duyurulan kulüp ücretini her ay peşin olarak, okul-aile birliğince çocuk kulübü adına bankada açılan hesaba yatırarak dekontunu yönetime teslim eder.

2.2.2.2. ASPB'ye Bağlı veya Onun İzniyle Açılan Çocuk Kulüpleri

Türkiye'de özel kulüpler ile ilgili kanunî düzenleme SHÇEK Kanununa bağlı Özel Çocuk Kulüpleri Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik'te (1996)

belirlenmiştir. Buna göre çocuk kulüpleri, “7–14 yaş grubu çocukların boş zamanlarını uygun program düzenleyerek değerlendiren ve bu suretle bakım ve korunmalarını sağlayan kulüpler”dir (Değişik bent: 12.11.2008 tarih ve 27052 sayılı RG; m. 4 c). Ancak uygulamada 0-6 yaş grubuna mensup çocuklar için de Çocuk Kulüpleri açılmaktadır. Üstelik bunların sayısı 7-14 yaş grubuna mensup Çocuk Kulüplerinkinden daha fazladır (Bkz. Tablo 5).

Çocuk Kulüplerinde personelin nitelik ve sorumlulukları ilgili hükümler şu şekilde belirlenmiştir (Değişik bent: 06.07.2011 tarih ve 27986 sayılı RG; m. 12 b):

- 1) Sosyal Hizmet, Psikoloji, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Okul Öncesi Eğitimi, Anaokulu Öğretmenliği, Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışman yetiştiren alanlardan birinde 4 yıllık yüksek öğrenim yapmış olmak,
- 2) Sınıf Öğretmeni unvanına sahip olmak,
- 3) Sosyal Hizmet, Çocuk Gelişimi, Anaokulu Öğretmenliği önlisans mezunu olup, en az iki yıl resmi/özel okul öncesi eğitim kuruluşlarında görev yapmış olmak,
- 4) Resmi/özel okul öncesi, ilk ve ortaöğretim kurumlarında müdür olarak en az iki yıl görev yapmış olmak.

Özel Çocuk Kulüplerinde, sabahçı ve öğlenci çocuklara yönelik iki bölümde hizmet verilmektedir. Grupların en fazla 20 çocuktan oluşması gerekmektedir. Öğretim dönemlerinde sabah ve öğleden sonra gelen çocukların toplamı bir grup için belirlenen miktarı geçmemelidir. Her grup için bir grup sorumlusu görevlendirilmektedir (m. 14).

Çocuk Kulübünde, çalışma bölümlerinin bütünü, bir dersane izlenimi yaratmayacak biçimde tefriş edilmelidir (m. 18).Çocuk kulüplerinde çocukların derslerini çalışmalarına, ödevlerini yapmalarına yardımcı olunmakta, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda sosyal, kültürel ve sportif etkinlikler düzenlenmektedir. Bu doğrultuda grup sorumlularınca düzenlenen etkinlikler bunun için özel hazırlanmış belge ile denetim amaçlı olarak kayıt altına alınmaktadır (Değişik bent: 06.07.2011 tarih ve 27986 sayılı RG; m. 18a).

Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, kuruluşların kapasitelerine göre en az iki çocuk olmak üzere % 5 ücretsiz kontenjan kullanma hakkına sahiptir. Bu sayı, kuruluşun kapasite sayısı haricinde kullanılmaktadır (m. 27). İl Müdürlüğü, bu ücretsiz

kontenjanı aşağıda belirtilen esaslar çerçevesinde ve sosyal çalışmacı tarafından düzenlenecek sosyal inceleme raporuna göre değerlendirilmektedir. Buna göre aşağıda belirlenen kişi ve gruplara pozitif ayrımcılık ilkesi doğrultusunda imtiyaz verilmektedir:

- Ekonomik gücü yeterli olmayan ailelerin çocukları,
- Ekonomik gücü yeterli olmayan, anne ve babası ölü olup, bir yakını tarafından bakılan çocuklar,
- Ekonomik gücü yeterli olmayan tek ebeveyni ile yaşayan çocuklar,
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kadın Konukevlerinde bulunan kadınların çocukları,
- Cezaevlerinde bulunan kadın mahkûmların çocukları.
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunda korunma altında bulunan çocuklar,
- Şehit ve malûl gazi çocukları,
- Ekonomik gücü yeterli olmayan engelli ebeveyni olan çocuklar.

2011 yılı itibariyle Türkiye’de Kreş ve Gündüz Bakımevleri, Çocuk Kulüpleri ve Kreş ve Gündüz Bakımevleri ile Çocuk Kulüplerinin bir arada olduğu merkezlerin toplam sayısı 1.639’dur. Bu kuruluşlarda toplam olarak 52.366 çocuk bakılmaktadır. Kuruluşların toplam kapasite ise 95.608’dir.

Tablo 5: Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri ile Çocuk Kulüpleri (2011)

Yaş Grubu	Kreş ve Gündüz Bakımevleri		Çocuk Kulübü		Kreş ve Gündüz Bakımevleri ile Çocuk Kulüpleri Bir Arada Toplam Kuruluş		Toplam Kuruluş	Toplam Bakılan Çocuk	Toplam Kapasite
	0-2 Yaş	3-6 Yaş	0-6 Yaş	7-14 Yaş	3-14 Yaş	7-14 Yaş			
Kuruluş Sayısı	8	1.176	272	39	111	33	1.639	52.366	95.608

Kaynak: (ASPB, 2011:79).

Özellikle 3-6 yaş grubu çocukların kreş ve gündüz bakımevindeki sayısı 1.176 ile en yüksek miktardadır; en düşük miktarsa 0-2 yaş grubu kreş ve gündüz bakımevindeki çocuklar içindir.0-6 yaş grubuna mensup çocuklar için açılan Çocuk Kulübü sayısı 272 iken 7-14 yaş grubu çocuklar için açılan Çocuk Kulübü sayısı ise 39'dur. Dolayısıyla Türkiye'de Çocuk Kulüpleri daha çok 0-6 yaş grubu için açılmaktadır. (Bkz. Tablo 5).

2.2.3.1. Belediyelere Bağlı Çocuk Kulüpleri

Bazı belediyeler, eğitim ağırlıklı bilgi evleri açmanın yanında daha çok yoksul kent mahallelerinde yaşayan çocuklara sosyal amaçlı hizmetler götürmek amacıyla çocuk kulüpleri ismi altında merkezler açmaktadır. Bunların başında Ankara Büyükşehir Belediyesi gelmektedir. Ankara Büyükşehir Belediyesi, çocuk kulüplerinin amacını yoksul çocuklara yönelik temel sosyal hizmetler sunmakla, sosyal eşitsizlikleri azaltmak olarak belirtmektedir. Ayrıca bu kulüpler, çocukların, olumsuz alışkanlıklar kazanmalarından uzak tutarak, olumlu alışkanlıklar kazandırmak, sosyal ve kültürel gelişimlerini olumlu yönde desteklemek, organize suç grupları tarafından istismar edilmelerini ve sigara, alkol, kumar vb. kötü alışkanlıklara sürüklenmelerini önlemek istemektedir (<http://www.ankara-bel.gov.tr/sosyal-hizmetler/cocuk-hizmetleri/cocuk-kulupleri>, 02.02.2013).

Binlerce çocuğun faydalandığı kulüplerde çocuklar, boş vakitlerini değerlendirebilmekte, oyun salonlarında gönüllerince eğlenebilmekte, spor aktivitelerinden yararlanabilmekte, çeşitli alanlarda açılmış eğitim amaçlı kurslara katılabilmektedirler. Özellikle 8 bin üyeye sahip Ankara Batıpark Çocuk Kulübü, televizyon başında vakit geçirmek, sokakta oynamak ya da uygunsuz ortamlarda bulunmak istemeyen, yeteneklerini keşfetmek, derslerine takviye almak, spor yapmak, el becerilerini geliştirmek, sinema ve tiyatro gibi sanatsal faaliyetlerle vakit geçirmek isteyen çocuklara aşağıdaki hizmetleri sunmaktadır (<http://www.ankara-bel.gov.tr/sosyal-hizmetler/cocuk-hizmetleri/cocuk-kulupleri>; 02.02.2013).

- Yaz kampları, özel günleri anma toplantıları, konferans, tiyatro, konser, gezi, piknik, müsabaka, turnuvalar gibi her türlü sosyal, kültürel ve sportif etkinlikler;
- Bireysel sorunların çözümünde nitelikli ve uzman personel eşliğinde psiko-sosyal destek hizmetleri;
- Eğitim destek hizmetleri ile rehberlik ve danışmanlık hizmetleri;

- Salon sporlarının gözde oyunları; bilardo, masa tenisi, air hokey, masa futbolu, satranç vb.
- Okuma - araştırma amaçlı kütüphane;
- Sağlık alanında pratik bilgi edinebilir ve acil durumlarda müdahale imkânına sahip sağlık odası ve sağlık hizmetleri;
- Eğitim, panel, seminer, söyleşi imkânı sunan salonlar;
- Bölgedeki 11 okuldan 44 sınıfın öğrencilerine “Serbest Zaman Etkinliği Dersi” çerçevesinde Çocuk Kulübü’nde film seyretme, masa tenisi oynama ve kurslara katılma imkânı sağlanmaktadır.

Her belediye, ya yerel çocuk ve gençlik hizmetlerine yönelik sosyal politika konseptleri geliştiremediği için ya da malî imkânları elverişli olmadığı için çocuk kulüpleri açamamaktadır. Belediyelerce açılan çocuk kulübü sayısına yönelik makro seviyede bir koordinasyon çalışması yapılmadığı için Türkiye’de belediyelerce açılan çocuk kulüpleri ve nitelikleri hakkında bir değerlendirme yapmak henüz erken görünmemektedir. Ancak şu kadarına şimdiden söylemek mümkündür. Ankara Büyükşehir Belediyesi örneğinde görüldüğü gibi, çocuk kulüplerinin organizasyonu ve hizmet anlayışı bilgi evlerinininkine benzer bir şekilde yapılandırılmıştır.

Bazı küçük belediyeler de uluslar arası finans kaynaklarından yararlanarak geliştirdikleri ve kabul ettirebildikleri sosyal projeler sayesinde çocuk kulüpleri açabilmektedirler. Mesela İzmir İline bağlı ve köyleriyle birlikte (2010 yılı için) 100 bin civarında bir nüfusa sahip olan Bergama Belediyesi, UNİCEF’in Çocuk Dostu Kentler projesine katılımı ile ilgili olarak Belediye Meclisi’nde oy birliği ile alınan karar doğrultusunda Kasım 2011’de bir Çocuk Kulübü açabilmiştir.

Çocuk kulübünde Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin ilklerine uygun olarak çocuklarla ilgili bütün kararların, çocukların onayı ile alınacağı, kulüp çerçevesinde, çocukların üretimlerinin yansıtılacağı ve değerlendirileceği, anne ve babaların de destek vereceği bir çocuk gazetesinin yayınlanacağı ve kulübe üye olan her çocuğa belirlenen üye işyerlerinden indirimli alışveriş yapabilmelerini sağlayan kartların verileceği belediyece bildirilmektedir <http://www.bergamailcesi.com/turkiye%E2%80%99de-bir-ilk-bergama-belediyesi-cocuk-kulubu-kurdu.html>; 05.02.2013).

Çocuk kulübü üyelerine indirim yapan işyeri Kasım 2012 tarihine göre toplam 33'tür. İndirim oranları ise % 2 ile % 50 arasında değişmektedir (Bergama Belediyesi, 2012:1).

Bergama çocuk kulübüne 05-14 yaş arası her çocuk üye olabilmektedir Çocuk kulübünün temel amacı ise şu şekilde belirlenmiştir <http://www.bergama.bel.tr/IcerikListeler.aspx?kd=327;07.03.2013>)

- Çocukların sosyal ve kültürel yönden gelişimine katkıda bulunmak,
- Kent kültürü, kent yaşamı, tarih konularında bilgi sahibi olmalarını sağlamak,
- Yeteneklerinin gelişmesi için uygun ortam yaratarak geleceğin başarılı bireyleri olma yolundaki çocukları desteklemektir.
- Çağdaş, toplumsal ve bilimsel düşünen, barışçıl bir neslin gelişimine katkıda bulunmak.

2.2.3. Çocuk ve Gençlik Merkezleri

2.2.3.1. ASPB Bünyesindeki Çocuk ve Gençlik Merkezleri

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın (ASPB) bir birimi olan Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü (ÇHGM) eli ile yürütülen birçok hizmet birimi bulunmaktadır. Bunların başında "Çocuklara Yönelik Sosyal Rehabilitasyon Hizmetleri" kapsamında "Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri", "Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri" ve "Çocuk ve Gençlik Merkezleri" gelmektedir. İhtiyaç halinde bu merkezler başta MEB, Sağlık Bakanlığı ve(ya) diğer resmi kurum ve kuruluşların yanında STK'larla da işbirliği yapmaktadır. "Çocuklara Yönelik Sosyal Rehabilitasyon Hizmetleri"ne yönelik çalışmalar yapan bu merkezlerin ortak hizmet türlerini şu şekilde sıralamak mümkündür (ASPB, 2011:87-88):

- 1.) Çocukların ailelerinin, psiko- sosyal incelenmesi,
- 2.) Psiko-sosyal gelişimini destekleme çalışmaları, barınma, bakım, giyim ve gıda ihtiyaçlarının karşılanması,
- 3.) Eğitimin önemi konusunda bilgilendirme, eğitime yeniden kazandırma, eğitimlerini destekleyici ve eğitim ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik çalışmalar,
- 4.) Meslek edindirmeye yönelik çalışmalar,
- 5.) Sosyal kültürel, sanatsal etkinlikler ile sportif ve hobi faaliyetler

6.) Tedavi ve rehabilite edici hizmetler.

2011 yılına ait verilere göre Türkiye’de “Çocuklara Yönelik Sosyal Rehabilitasyon Hizmetleri” kapsamında faaliyette bulunan merkez sayısı toplam 75’dir. Buralardan faydalananların sayısı, 1.983’ü kız ve 6.961’i erkek olmak üzere toplam 8.947 çocuk ve(ya) gençtir. Bu merkezlerin en fazla olanı 37 merkez ile Çocuk ve Gençlik Merkezleri’dir. Çocuk ve Gençlik Merkezleri’nden yararlananların sayısı aynı yılda kızlar için 1.559 ve erkekler için 6.865 olmak üzere toplamda 8.424 kişidir (Tablo 6).

Tablo 6: Sayısal Boyutuyla ASPB’ye Bağlı Çocuk ve Gençlik Merkezleri (2011)

HİZMET TÜRÜ	KURULUŞ SAYISI	YARARLANAN		
		Kız	Erkek	Toplam
Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi	9	19	99	118
Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi	29	405	-	405
Çocuk ve Gençlik Merkezi	37	1559	6865	8424
TOPLAM	75	1983	6961	8947

Kaynak: (ASPB, 2011:88).

Çocuk ve Gençlik Merkezleri’nden yararlanma sebeplerine bakıldığında “Meslek Edindirme” (% 3) ve “Madde Bağımlılığını Tedavi Hizmetleri” (% 2) hariç “Eğitim” (% 32), “Psiko-Sosyal Destek” (% 31) ve “Sosyo-kültürel ve Sportif Faaliyetler”in (% 33) 2005-2007 yılları arasındaki ortalamalarının en fazla ve birbirine yakın oldukları görülmektedir (Tablo 7).

Tablo 7: Çocuk ve Gençlik Merkezlerinden Yararlanma Sebepleri (%)

SEÇENEKLER	2005	2006	2007	ORTALAMA
Eğitim	29	36	31	32
Meslek Edindirme	2	3	3	3
Pisko-sosyal Destek	35	27	30	31
Sosyo-kültürel ve Sportif Faaliyetler	32	32	34	33
Madde Bağımlılığını Tedavi Hizmetleri	2	2	1	2
TOPLAM	100	100	100	100

Kaynak: (SHÇEK, 2009:190).

2011 yılında toplam 10.566 sokakta yaşayan ve(ya) çalıştırılan çocuk, Çocuk ve Gençlik Merkezleri’ndeğişik hizmetlerden faydalanmıştır. Bunlar arasında 5.153

çocuk veya genç, en çok sosyo-kültürel etkinliklerden istifade etmiştir. Buna takiben 2.277 çocuk veya genç ise “eğitim-öğretim sistemi içinde destek” hizmetlerinden yararlanmıştır. “Madde bağımlılığı tedavisine yönlendirme” ise 59 kişi ile en alt sırada kalmıştır (Tablo 8).

Tablo 8: Çocuk ve Gençlik Merkezlerinin Hizmet Türleri ve Faydalananların Sayısı (2011)

Hizmet Türü	Faydalanan Sayısı
Eğitim-Öğretim sistemi içinde destek	2.277
Eğitim-Öğretim sistemine kazandırma	906
Madde bağımlılığı tedavisine yönlendirme	59
Meslek edindirme ile korumalı iş	168
Aileye sosyal yardım	1.097
Aile yanına döndürme	906
Sosyo-kültürel etkinliklere katılım	5.153
TOPLAM	10.566

Kaynak: (ASPB, 2011:89).

2.2.4. İnternet Kafeleri

Halk arasında internet kafeleri olarak bilinen işyerleri, 01.11.2007 tarih ve 26687 sayılı “İnternet Toplu Kullanım Sağlayıcıları Hakkında Yönetmelik”e göre ticari amaçla “internet toplu kullanım sağlayıcı” olarak faaliyet gösteren gerçek veya tüzel kişiler tarafından açılan ve işletilen umuma açık yerler olarak tanımlanmaktadır (m. 3/ğ). “İnternet toplu kullanım sağlayıcı” ise “kişilere belli bir yerde ve belli bir süre internet ortamı kullanım olanağı sağlayan gerçek ve tüzel kişi”dir (m. 3/g). İnternet kafeleri, belediyelerin işyeri açma ve çalışma ruhsatının yanında mülki idare amiri tarafından verilen izin belgesi ile ancak faaliyet gösterebilmektedirler (m. 3/h). İnternet kafelerin denetimi, Valilik bünyesindeki Komisyon ile Çocuk Şube Müdürlüğü tarafından yapılmaktadır.

Sadece ticarî kazanç elde etmek uğruna açılan internet kafelerinde çocuk ve gençler, zamanlarını faydalı alanlarda değerlendiremedikleri gibi bu mekânlarda madde bağımlılığından, kumara ve cinsel istismara kadar bir dizi sosyal tehlikelerle karşı karşıya gelebilmektedir. Edinilen kötü alışkınlar, çocuk ve gençlerin ahlâkî ve sosyal dengelerini ciddî boyutta bozmaktadır.

04.05.2007 tarih ve 5651 sayılı “İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun”a dayanarak hazırlanan 2007 tarihli Yönetmelik gereği okul, dersane ve etüt merkezleri gibi mekânların 100 metre çevresinde internet kafe ile elektronik oyun salonlarının açılmayacağına dair hükme rağmen birçok kentte bu kural uygulanmamaktadır. İşletmeciler, ticarî bir kaygıyla çocuk ve genç yaştaki öğrencileri hedef kitle olarak ele aldıklarından dolayı daha çok okul ve dersane çevrelerinde inter kafelerini açmaktadır.

İnter kafelerinin bu kadar rağbet görmesinin sebeplerinin başında belki işsizlik, serbest zamanlarını değerlendirme imkânlarının olmaması ve eğlenme ihtiyacı gibi daha çok sosyolojik olgular gelebilmektedir. Ancak öğrencilerin okullardaki neredeyse kapalı ve atıl durumdaki güvenli bilişim laboratuvarlarından yeterli derecede faydalanamayışından kaynaklanan bir açlık ve isteğin de kendilerini güvensiz internet kafelere ittiği de bir gerçek olarak kabul edilebilir. Bir başka ifadeyle okulların bürokratik ve hantal yapısı ile çocuk ve gençlerin taleplerini dikkate almayan yapısı da dolaylı olarak inter kafelerin açılmasına sebebiyet vermektedir. Okulların boş geçen dersleri veya öğle arası molalarında öğrenciler, okul çevrelerindeki internet kafe ile elektronik oyun salonlarına adeta hücum etmektedir. Okulun ve emniyetin yeterli oranda zaman ayıramadıkları ve hassasiyet gösteremediklerinden dolayı bu boşluk, derslerde devamsızlığı artırmakta ve öğrencilerin eğitimi hayatı başarısızlıkla sonuçlanmaktadır (Eğitim Bir-Sen; 2012).

Yönetmeliğe göre (m. 9), 12 yaş altındaki çocukların ders saatlerinde veya gündüz velileri olmadan internet kafelere girmesi ve buralarda 18 yaş altındaki çocukların şiddet, cinsellik ve kumar içerikli oyun oynamaları mümkün değildir. İnter kafelerinde tütün ve tütün mamullerinin içilmesi yasak olduğu gibi 1927 tarih ve 1117 sayılı “Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu”na aykırı hareketlerde de bulunulamaz (m. 9/c, ç).

Ancak okulların çevresinde yeterli oranda denetim yapılmadığından ve okul giriş-çıkış saatlerinde öğrencilere dönük esnek yapıları bir denetim çalışması olmadığından öğrenciler rahatlıkla ders öncesi ve ders bitiminden sonra internet kafeleri doldurmakta ve burada grup kumarı, grup oyunları üzerinden bahisler, şiddet ve erotik içerikli

internet sörfleri ile uçucu madde kullanımı gibi zararlı davranışlarda bulunabilmektedir (Eğitim Bir-Sen; 2012).

Hakikaten bazı internet kafeleri, onaylı içerik filtreleme konusunda yeterli derecede sorumlu davranmadıklarından dolayı çocuk ve gençlerin şiddet, fuhuş, erotik, uyuşturucu, esrar, kumar gibi zararlı sitelere girmelerine sebebiyet vermekte ve dolayısıyla çocuk ve gençlerin ahlakîdejenerasyonundan sorumlu olmaktadır.

Denetimlerin etkili bir sisteme oturmamasından kaynaklanan idarî, personel ve bürokratik sıkıntılardan dolayı bazı internet kafeleri, çocuk ve gençlerin ruh dünyasını sarsacak kadar olumsuz bir imaj vermiştir-vermektedir. Bilgi evleri de tam da bu ortamda, gecikmeli de olsa özellikle 1995 yılından sonra hızlı bir şekilde açılmaya başlayan internet kafelerin bilgi paylaşım mekânı ve dünyaya açılan bir pencere olma vasfını koruyamamanın sonucunda belediyeler tarafından peyderpey açılmıştır ve açılmaya devam edilmektedir. Türkiye’de çocuk ve gençlerin sosyal alanında yaşadıkları olumsuzlukları gidermeye dönük olarak inter kafeleri daha sıkı denetlemek yerine bu yönüyle internet kafelere alternatif teşkil edecek konumda olan bilgi evlerinin açılmasına ihtiyaç duyulmuştur.

2.2.4.1. Sayısal Boyut

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Başkanı Tayfun Acarer’in açıklamalarına göre Türkiye’de kayıtlı internet kafe sayısı 28.000 civarındadır ve Doğu illeri hariç bu sayı genel olarak düşmektedir. Serbest piyasa mantığı doğrultusunda açılan inter kafeleri, Türkiye’de özellikle çocuk ve genç nüfus tarafından fazlasıyla rağbet görmektedir. Türkiye ortalaması açısından ele aldığımızda her 5000 kişiye bir internet kafesi düşmektedir. Bu sayı doğu illerinde daha da düşüktür, örneğin Batman’da her 800 kişiye bir internet kafesi düşmektedir. İlginç tarafı da birçok inter kafesinin ruhsatsız ve denetimsiz olarak varlıklarını sürdürebilmelidir. Yukarıdaki kaçak veya kayıt dışı diye tabir edilen internet kafe gerçeği, işletmecilerin rahatlığını ve keyfilğini, denetimden sorumlu kamu kurumlarının da denetim eksikliğini göstermektedir (Eğitim Bir-Sen; 2012).

2.2.5. Dershaneler

Dershaneler, “öğrencileri; bir üst okulun veya yüksek öğretime giriş sınavlarına hazırlamak, istedikleri derslerde yetiştirmek ve bilgi düzeylerini yükseltmek amacıyla

faaliyet gösteren özel öğretim kurumları”dır (MEB Özel Dershaneler Yönetmeliği, 2011:m. 4). Dershanelerin genel amacı, öğrencileri, istedikleri ders veya derslerde yetiştirmek onların bilgi, beceri, yetenek ve deneyimlerine katkıda bulunarak, düzeylerini yükseltmek ve bir üst öğretim kurumuna girişle ilgili sınavlara hazırlamaktır (m. 5/1a-b).

Dershaneler, yönetmeliğin belirlediği amaçları doğrultusunda okul sistemini destekleyen özel sektör eğitim kuruluşları olmaları gerektiği halde son yıllarda okullarda derslik ve öğretmen açığının belirli bir düzeye gelmesinden dolayı adeta örgün eğitim sisteminin bir alternatifi hâline dönüşmüştür. Okulların fizikî ve teknolojik alt yapısının yetersizliği, kabalalık sınıflar, derslerin sağlıklı ve etkili işlememesi, bazı devlet okullarında öğretmen sayısının yetersiz olması, sorunlu öğrencilerle bire bir ilgilenme imkânlarının sınırlı olması, derslere kadrolu öğretmenlerin yerine genç ve tecrübesiz ücretli öğretmenlerin girmesi gibi sebeplerden dolayı örgün eğitim sisteminin kalitesi düşük kalmaktadır.

Meslekî ve teknik eğitime yeterince önem verilmemesinden dolayı Türkiye’de öğrenciler arasında üniversiteye girme talebi her geçen yıl artmaktadır. Halbuki üniversite kontenjanları bu talebi karşılayacak seviyede değildir. Bunun için eğitim, hem bir sektöre hem de rekabete dönüşmüş durumdadır. Bu rekabet ortamında dershaneler, öğrencilerin üniversiteye girme şansını artıran önemli eğitim kuruluşları hâline gelmiştir. Örgün eğitim sisteminde yaşanan yapısal sorunlar devam ettiği sürece Türkiye’de kamusal müdahale olmadığı müddetçe ücretli olmalarına rağmen dershanelere her zaman ihtiyaç duyulacaktır.

Özel dershaneler bir üst okula hazırlık döneminde oldukça başarılı hizmetler vermesine rağmen, yine de birçok siyasetçi, kanunla kurulmuş bu dershaneleri sistem dışı gösterme çabasında bulunarak, özel sektöre müdahale ederek kapatılması için çareler aramaktadır. Gerçi dershanelerde eğitim, sınavlarda ölçülecek beceriler dikkate alınarak verilmektedir. Aslında analiz ve sentez yapamayan öğrencinin eğitim hayatında başarılı olması mümkün değildir. Beynin fizyolojik yapısı gereği tekrarların öğrenmedeki etkisi bilindiği için dershanelerde, öğrencinin ihtiyaç duyduğu tekrara dayalı eğitimleri ezberciliği öne çıkarmakta ve bununla birlikte analiz ve sentez yeteneğini o nispette zayıflatmaktadır. Ancak mevcut milli eğitim sisteminin sınav

yapısı tam da bu tarz bir öğren(t)me biçimini adeta zorlamaktadır. Dolayısıyla ezberciliğe dayanan ulusal bir sınav sistemi var olduğu sürece dersaneler de başarı oranlarını yüksek tutmak uğruna ister istemez bu öğretim yöntemini kullanmak mecburiyetinde kalacaklardır (TOBB, 2012:24).

Üstelik mevcut millî eğitim sisteminin yapısından dolayı veliler de sosyo-kültürel etkinlerden bile feragat etme pahasına bile olsa çocukların sınavlardaki başarı durumuna göre dersaneleri değerlendirmekte ve bu yönde bir rekabet ortamına itilmektedir.

2.2.5.1. Personel ve Eğitim Kadrosu

Dersanelerde; müdür, kontenjanı 400'ü aşan kurumlarda müdür yardımcısı, öğretmen, rehber öğretmen, aynı branşta üç öğretmenden fazla olması hâlinde zümre başkanı ve büro personelin istihdam edilmesi bir zorunluluktur. Ayrıca isteğe bağlı olarak ölçme ve değerlendirme servisi elemanı, uzman öğretici, hizmetli, güvenlik personeli ve benzeri personel ve kontenjanı 200'ü aşan kurumlarda rehber öğretmen de görevlendirilebilir(m. 6/1/2). Kontenjanı 200'ün altında olan dersanelerde rehber öğretmenin görevlerini kurumdaki öğretmenlerden biri yürütmek mecburiyetindedir.

2.2.5.2. Rehberlik Hizmetleri

Rehber öğretmenler, 17.04.2001 tarih ve 24376 sayılı MEB Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliğinde belirtilen görevlerle birlikte aşağıda belirtilen görevleri de yerine getirmek zorundadırlar (m. 16/1):

- a) Öğrencilere bir üst öğretim kurumunun tespitiyle ilgili konuda meslekî rehberlikte bulunmak,
- b) Öğrencilerin başarılarını artırmak için onlara rehberlikte bulunmak,
- c) Bilgi düzeylerini tespit etmek maksadıyla çeşitli test ve teknikler uygulamak ve değerlendirmek,
- ç) Öğrenciye rehberlikte velilerle işbirliği yapmak,
- d) Öğrencilerde oluşan sınav stresi ve karşılaştıkları diğer güçlüklerle başa çıkmalarına yardımcı olmak,
- e) Etkili öğretim ortamı hazırlanması için önerilerde bulunmak,

- f) Her dönem için rehberlik etkinlik programını hazırlamak,
- g) Yönetim, öğretmenler kurulu veya servisçe yapılması yararlı ve gerekli görülen işleri ve etkinlikleri yapmak.

2.2.5.3. Sosyo-Kültürel Etkinlikler

Dershaneler, etkinliğe katılacak öğrencilerin dershanede öğrenim gördükleri saatler dışında, 13.01.2005 tarih ve 25699 sayılı “MEB İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği”ne göre sosyal ve kültürel etkinliklerde bulunabilme imkânına sahip olmaktadır (m. 50/1).

Devlet, yönetmeliğin öngördüğü biçimde sosyal etkinliklerden daha çok öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmaları ile her türlü gezi, yarışma, yayın, gösteri, tiyatro, spor, münazara ve benzeri diğer etkinlikleri (Değişik bent:2.3.2008/26804 RG) anlamaktadır. Toplum hizmeti çalışmaları ise öğrencilerin, yaş ve bilgi seviyelerine uygun olarak her türlü toplum ve çevre sorunlarının çözümüne katkı sağlamak amacıyla yaptıkları faaliyetlerdir. Sosyal etkinliklerin amacı, Anayasanın başlangıcında ifadesini bulan temel ilkelerin ötesinde çocuk ve gençlere aşağıdaki görev ve bilinci benimsettirebilmektir (m. 5):

- a) İnsan haklarına ve demokrasi ilkelerine saygı duyabilmek,
- b) Kendini tanıyabilmek, bireysel hedeflerini belirleyebilmek, yeteneklerini geliştirebilmek, bunları kendisinin ve toplumun yararına kullanabilmek,
- c) Çevreyi koruma bilinciyle hareket edebilmek,
- d) Kendine ve çevresindekilere güven duyabilmek,
- e) Planlı çalışma alışkanlığı edinebilmek, serbest zamanlarını etkin ve verimli değerlendirebilmek,
- f) Girişimci olabilmek ve bunu başarı ile sürdürebilmek, yeni durum ve ortamlara uyabilmek,
- g) Savurganlığı önlemek ve tutumlu olabilmek,
- h) Bireysel farklılıklara saygılı olabilmek; farklı görüş, düşünce, inanç, anlayış ve kültürel değerleri hoşgörü ile karşılayabilmek,
- ı) Aldığı görevi istekle yapabilmek, sorumluluk alabilmek,

j) Bireysel olarak veya başkalarıyla iş birliği içinde çevresindeki sosyal sorunlarla ilgilenilebilmek ve bunların çözümüne katkı sağlayacak nitelikte projeler geliştirebilmek ve uygulayabilmek,

k) Grupça yapılan görevleri tamamlamak için istekle çalışabilmek.

Gerek öğrenci kulübü gerekse toplum hizmeti çalışmalarında katılımcılık, plânlılık, süreklilik, üretkenlik, gönüllülük ve iş birliği temel ilke olarak kabul edilmektedir (m. 6). Bu ilkeler doğrultusunda birçok yöntem ve yaklaşım da bir hayat felsefesi olarak hayata geçirilmeye gayret gösterilmektedir. Mesela çalışmalarda resmî, özel ve(ya) STK'larla öğrenci ve veli iş birliğinin sağlanmasına önem verildiği gibi sosyal etkinliklerle öğrencilerin estetik, etik ve duygusal yönden gelişmelerinin sağlanmasına da dikkate edilmektedir.

2.2.5.4. Ücretli ve Ücretsiz Öğrenciler

Dershanelerde öğrenci ücretleriyle ilgili işlemler, 11.02.2009 tarih ve 27138 sayılı “Özel Öğretim Kurumları Öğrenci ve Kursiyer Ücretleri Tespit ve Tahsil Yönetmeliği” hükümleri doğrultusunda yapılmaktadır (m. 52). Dershanelerdeki ücretsiz okuyacak öğrenciler ve burslarla ilgili işlemler ise, 11.02.2009 tarih ve 27138 sayılı “Özel Öğretim Kurumlarında Ücretsiz veya Burslu Okutulacak Öğrenci ve Kursiyerler Hakkında Yönetmelik” hükümleri doğrultusunda yapılmaktadır (m. 53/1).

2.2.5.5. Dershanelerin Sayısı ve Öğrencilerin Profili

Türk Eğitim-Sen'in yaptığı bir araştırmaya göre Türkiye'de 1975 yılında 157 olan dersane sayısı, 2007 yılına gelindiğinde 3 bin 897'ye yükselmiştir. 2008-2009 eğitim öğretim yılında ise açık olan toplam dersane sayısı 4 bin 262'ye çıkmıştır. Özel dersaneler 2000 yılından 2011 yılına kadar kurum sayısı bakımından 1.730'dan 4.056'ya % 130, öğrenci sayısı bakımından 488.284'ten 1.234.738'e % 250 kat artmıştır. (TOBB, 2012:22). Özellikle hükümet yetkilileri tarafından dersanelerin kapatılacağına dair söylemlerin ortaya atılmasıyla birlikte bu yükseliş eğilimi 2012 yılında duraklamış hatta biraz gerilemiştir. Buna bağlı olarak 01 Kasım 2012 tarihi itibarıyla Türkiye'de dersane sayısı 3 bin 896'ya düşmüştür (<http://www.sabah.com.tr/Egitim>; 08.11.2012).

Sınavlara hazırlık amacıyla kurulan dershanelerin illere göre 2007 yılı itibariyle dağılımı göz önüne alındığında İstanbul 641 dershane ile ilk sırada yer almaktadır. İstanbul'u 510 dershane ile Ankara izlerken, İzmir'de 191, Adana'da 161, Bursa'da 142, Antalya'da 131, Mersin'de ise 119 dershanenin faaliyet gösterdiği belirtilmektedir. Türkiye'de en az dershane bulunan iller ise Ardahan, Bayburt, Tunceli, Kilis ve Gümüşhane'dir.

2011 yılına göre dershanelerin 2.481 tanesi yani yarıdan fazlası 12 büyük şehirdedir. Özel dershaneler, Marmara'da 1.190, İç Anadolu'da 792, Ege'de 597, Akdeniz'de 606, Karadeniz'de 408, diğer bölgelerde 200 civarındadır. (TOBB, 2012:31).

Araştırmaya göre, Türkiye'de 1975 yılında 45 bin 582 öğrenci devam ederken, bu sayı 2002 yılında 606 bin 522'ye yükselmiştir. 2007 yılında ise öğrenci sayısı 1 milyonun üzerine çıkmıştır. 2009-2010 yılında ise dershanelere giden öğrenci sayısı 1 milyon 174 bindir. Öğrencilerin ekseriyeti, üniversiteye daha kolay girebilmek için dershaneye gitmeyi gerekli görmektedir.

Nitekim Türk Eğitim-Sen'in 2009 yılında 1.100 lise son sınıf öğrencisi üzerinde ÖSS ile ilgili yaptığı bir anket çalışmasına göre öğrencilerin büyük çoğunluğu ÖSS'ye dershaneye giderek hazırlanmaktadır. Üniversite sınavına dershaneye giderek hazırlandığını söyleyenlerin oranı % 68.5, sadece okulda aldığı eğitimle sınava hazırlandığını belirtenlerin oranı % 19.3, hem dershaneye gittiğini hem de özel ders aldığını ifade edenlerin oranı ise % 8.5'tir (Türk Eğitim-Sen, 2009).

Dershane öğrencilerinin ÖSS hakkındaki düşünceleri ise aşağıdaki Tablo 9'da yansıtılmaktadır. Buna göre ÖSS'yi bir kariyer aracı ve hatta hayatın önemli bir dönüm noktası olarak görenlerin toplam oranı % 87 civarındadır (Bkz. Tablo 9).

Dershaneler de bu anlamda öğrencilerin sosyo-kültürel etkinlikler çerçevesinde serbest zamanlarını iyi değerlendirip kendilerini geliştirme imkânı sağlayan yerler olmaktan ziyade üniversiteye girmelerine ve kariyer yapmalarına imkân tanıyan ve dolayısıyla öğrenci ve velileri tarafından benimsenen önemli eğitim kuruluşlarıdır.

Üstelik sınava endeksli yaşamaya mahkûm edilen birçok öğrenci, dershaneye gitmeden ÖSS'yi kazanabileceklerine genelde ihtimal vermemektedir. Bu toplumsal algı, Türk örgün eğitim sisteminin hem yetersizliğine dair yerleşik bir kanaat olduğunu işaret

etmekte hem de okul ile üniversite giriş sistemi arasındaki bağıntı mantıksal bir zeminde işlemediğini göstermektedir.

Tablo 9: Dershaneye Giden Öğrencilerin ÖSS Hakkındaki Düşünceleri (2009)

Öğrencilerin ÖSS Hakkındaki Görüşleri	Oran
Nitelikli bir eğitim almak ve iyi bir kariyer yapmak için ÖSS gereklidir	% 55
ÖSS, hayatın dönüm noktasıdır	% 32
ÖSS, ailemi mutlu etmek için önemlidir	% 5.5.
ÖSS, bilgi düzeyi ve performansı ölçmektedir	% 1.8.
ÖSS, benim için önemli değildir	% 5.5.

Kaynak: Türk Eğitim-Sen, 2009.

ÖSS’de sorulan sorularla örgün eğitim sistemi içinde yer alan müfredat programları arasında ağırlık yönünden uyumun olmaması, öğrencileri okullar yerine, dershanelere yönlendirmektedir. Velhasıl öğrencileri örgün eğitimin içinde benimseterek tutacak ve ÖSS ile uyumlu bir sistem ihdas edilmediği sürece dershaneler, ücretli bile olsa özellikle orta halli ve varlıklı aileler için her zaman tercih edilen eğitim kuruluşları olmaya devam edecektir (http://www.turkegitimsen.org.tr/haber_goster.php?haber_id=1665; 29.01.2013).

Okulların mevcut sistem içinde üniversiteye giriş için yeterli eğitim imkânı sunmaları halinde dershanelere yönelik talebin de zamanla azalacağı ortadadır. Ancak bu durumda dershanelerin görev kapsamına giren sosyo-kültürel etkinlikleri de daha fazla gün ışığına çıkabilecek ve çocuk ve gençler de, ders koşturma yerine serbest zamanlarını gerçek anlamda değerlendirebilecekler ve kendilerini sosyal ve duygusal zekâ ve keşif yönünden daha iyi geliştirebileceklerdir.

2.2.5.6. Dershanelerin Öğrencilere Sağladığı Faydalar

Dershaneler her ne kadar ücretli ise de düşük gelirli aileler tarafından bile tercih edilen eğitim kurumlarıdır. Çünkü Türk eğitim sisteminde çocukların yüksek eğitim kurumlarına girebilmeleri için, üniversite giriş sınavlarında başarılı olmaları gerekmektedir. Okul sistemi, bunu sağlayamadığı inancı ile birçok veli, maddî şartlarını zorlayarak çocuklarını dershanelere gönderme gereği duymaktadır.

Dolayısıyla dershanelerin öğrencilere ne gibi faydalar sağladığını tek tek incelemekte fayda vardır. Bunları kısaca sıralayalım (TOBB, 2012:22):

- Dershaneler, öğrenci ve velilerin daha iyiye ulaşma, okul dersleri dışında ek katkı alma, eğitim istekliliği sonradan ortaya çıkanların geçmişteki eksiklerini tamamlama ve hatalarını telafi etme imkânı sağlamaktadır.
- Dershaneler, örgün eğitim sisteminin dışına itilenlerin sisteme yeniden dâhil olarak eğitilebilme, okul ya da bölge bakımından dezavantajlı durumda olanların ve orta gelir düzeyindekilerin eğitimdeki yarışa ortak olma şansı vermektedir.
- Dershaneler, öğrencilere bilgi birikimlerini artırmalarına, yüksek motivasyonla hedefe dönük çalışma alışkanlığı kazanmalarına yardımcı olmaktadır..
- Dershaneler, zamanın kıymetli olduğunu ve değerlendirilmesi gerektiğini fark etmeleri konularında katkı sağlamaktadır.
- Dershaneler velilere, çocuklarında ortaya çıkan eğitim açıklarını kapatmalarına, evde tam kazandırılmayan plânlı çalışma alışkanlığını kazandırmalarına, gençlerin geç fark ettikleri eğitim ihtiyaçlarına cevap vermede ve sorumluluklarını fark ettirmelerine yardımcı olmaktadır.
- Dershaneler, okul dersleri dışında kalan zamanların eğitim ortamlarında geçmesini sağlamaları, düşündüğünü dışa yansıtmayan çocuklarının beklentilerinin ne olduğunu öğrenmelerinde aracılık hizmeti sunmaları konularında katkı sağlamaktadır.
- Bu yollarla dershaneler topluma, velilere, öğrencilere, öğretmenlere yaptığı ek katkılarla sosyal sermayeye önemli katma değer oluşturmaktadır.

2.2.6. Halk Eğitim Merkezleri

2.2.6.1. Halk Eğitimi Kavramı

Halk eğitimi (adult – publiceducation) kavramı Türk mevzuatında açıklanmadığı için, içeriği, amacı ve işlevi hakkında ancak genel literatürdeki açıklamalara müracaat edilerek bir değerlendirme yapılacaktır. Celep'e (2006:216) göre, halk eğitimi, örgün eğitimden sonra, hangi yaşta olursa olsun, bireyin, demokratik bir toplumun temel ilkeleri ile çatışmamak şartıyla ihtiyaç duyduğu bir mevzuu dilediği maksatla öğrenmesi için, toplumun kamu hizmeti ya da gönüllü kuruluşlar aracılığı ile sunduğu imkânlarını içeren bir eğitim sürecidir.

Seyyar ise (2008:160) halk eğitimi kavramını kitle eğitimi, toplum eğitimi, yetişkinler eğitimi ve yaygın eğitim kavramları ile eşdeğer bularak, birden fazla tanım yapmaktadır. Burada sadece iki tanıma ağırlık verilecektir:

1.) “Okul dışı, bir başka ifadeyle örgün eğitimin dışında kalan, mecburî eğitimini tamamlamış olan veya buna paralel olarak çoğu zaman gönüllü kişiler için, genelde kamu kurum ve kuruluşlarca düzenli, planlı ve sistemli bir şekilde yürütülen yaygın eğitim faaliyetlerinin bütünüdür”.

2.) “Örgün eğitim sistemine hiç girmemiş veya herhangi bir kademesinde bulunan veya bu kademedен çıkmış vatandaşlara ve bütün yaş gruplarına, örgün eğitimin yanında veya dışında düzenlenen eğitim, öğretim, rehberlik ve uygulama faaliyetlerinin bütünüdür”.

Halk eğitiminin yöneldiği kitle, yaş, akıl, cinsiyet, eğitim düzeyi, öğrenme ihtiyacı ve isteği bakımından birbirinden farklı kişilerden meydana gelmektedir. Halk eğitiminden yararlanan kişilerin başında okuma yazma bilmeyenler, ev kadınları; beceri sahibi olmayan veya niteliksiz işsizler, serbest meslek erbabı ve yaşadıkları ülkenin lisanını bilmeyen yabancılar gelmektedir.

Halk eğitimin ana hedefleri şunlardır (Seyyar, 2008:261):

- 1.) Toplumun genel kültürel, meslekî ve eğitim ihtiyacını karşılamak.
- 2.) Halk eğitimi çerçevesinde meslek veya sanat sahibi olmayan yetişkinler için meslekî eğitim ve tekâmül hizmetleri sunmak.
- 3.) Ferdin şahsî yeteneklerini geliştirmek.
- 4.) Ferdin toplum içindeki vazifesini daha iyi kavramasını sağlamak. Sosyal uyumuna ve gelişimine yardımcı olmak.
- 5.) Örgün eğitim kurumlarından istifade edememiş olanlara temel eğitim imkânları sunmak.
- 6.) Örgün eğitimden geçmiş kişilere belirli alanlarda duydukları eksikliklerini giderebilmek için, tümleyici ve yenileyici eğitim sunmak.

Türkiye’de yetişkin eğitimi denildiğinde belki de ilk önce çıraklık eğitim merkezleri, akşam okulları, olgunlaştırma enstitüleri ve Halk Eğitim Merkezleri gelmektedir. Şu

bir gerçektir ki Türkiye'de yaygın eğitim faaliyetlerinin büyük bir bölümünün, Halk Eğitim Merkezleri tarafından düzenlenmekte olduğudur.

2.2.6.2. Tarihî Süreç İçinde Halk Eğitim Merkezleri ve Faaliyetleri

T.C.'nin tek parti döneminde 1932 yılında devlet desteğiyle açılan, devrimleri halka yaymak ve kökleştirmek amacıyla kurulan Halkevleri, hem rejimi güçlendirmek hem de halk dershaneleri aracılığıyla okuma yazma seferberliği ile sanat kültür etkinliklerinde bulunmuştur. “Çağdaş uygarlık düzeyine ulaşma” amacına uygun bir anlayışla giyim kuşamdan, halkın günlük yaşamının yenilenmesine kadar toplumsal değişim projesinin öncülüğünü üstlenmiş olan halkevleri, 1950 seçimlerinden sonra Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle etkinliğini yitirmiştir. Halkevleri, 1950-51 yıllarında önce güçsüz bırakıldı, sonra bir partinin (CHP) ideolojik misyonunu üstlendiği gerekçesiyle faaliyetlerine son verildi, 1951 yılında ise kapatılarak tüm malvarlığına devletçe el konulmuştur (Fişek, 2007).

1963 yılında halkevleri yerine bu sefer daha çok sivil bir görünüm veren Halk Eğitimi Merkezleri kurulmuştur. 29.04.1963 tarih ve 1257 sayılı “Halk Eğitimi Merkezleri Yönetmeliği”ne göre halk eğitim merkezleri MEB tarafından İl ve İlçe merkezlerinde açılan halk eğitimi kurumlarıdır. Halk Eğitimi Merkezleri, her ne kadar bir partinin özel ideolojisini yansıtmıyorsa da yine de devletin temel ideolojisi olan Atatürk Devrimlerinin manasını kavratmak adına vatandaşlara yönelik Cumhuriyet esaslarını benimsetmek gibi temel amaçlar doğrultusunda hizmetlerine devam etmektedir. Gerçi bu ideolojik yaklaşımla birlikte “demokratik yaşayış” da zikredilmekte ve bu bağlamda yönetmelikte yurt ölçeğinde demokratik yaşayışın temeli olan hür disiplin, karşılıklı anlayış, sevgi, saygı ve hoş görürlük duygularını geliştirmek istediğini de açıkça ifade edilmektedir (m. 2/a).

Ancak Halk Eğitimi Merkezlerinin asıl amacı vatandaşlara bilgi, hüner kazandırmak; vatandaşların bilgi ve hünerlerini, davranışlarını ve değer hükümlerini geliştirmek ve ilerletmek suretiyle toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasına eğitsel yollarla yardım ve kılavuzluk etmektir (m. 2/b).

Bu doğrultuda Halk Eğitimi Merkezlerinin başlıca görevleri şunlardır (m. 3):

a) Okuma-Yazma bilmeyen vatandaşlar için halk dershaneleri açılmasını teşvik etmek; (Okuma yazma kurslarına 14 yaşın üzerinde çocuk ve gençlerin de katılımı söz konusu

olduğu için, Halk Eğitim Merkezlerinin hedef kitlesinde sadece yetişkinler değil ayna zamanda okuma yazma bilmeyen çocuk ve gençlerin de olduğunu söyleyebiliriz (Ada-Şirin; 2007:95).

b) Vatandaşların temel ve genel bilgisini ve ana dilini geliştirmek için, gerekli kursları açmak;

c) Öğrenim kurumlarında öğrenimlerini yapamamış yetişkinler için ilkokul, ortaokul ve lise bitirme kurslarını açmak;

d) Vatandaşların ilgi duyduğu tarih, coğrafya, aktüalite, ekonomi, sosyoloji, psikoloji ve benzeri konularında ve teknik alanda toplantılar düzenlemek, kurslar açmak;

f) Toplum kalkınması ve halk eğitimi konusunda sorumluluk almış resmi görevlilerle gönüllü elemanların ve önderlerin toplum kalkınması ve halk eğitimi konularında, yetiştirilmeleri için kurslar açmak;

g) Konferanslar, açık oturumlar, paneller, sempozyumlar, konserler, temsiller, edebiyat toplantıları, çeşitli yarışmalar ve spor faaliyetleri, geziler, folklor gösterileri, kahramanlık günleri, grup münakaşaları, film gösterileri ve benzeri çalışmalar düzenlemek;

h) Halkın güzel sanatlara karşı ilgisini teşvik edici çalışmalar yapmak ve güzel sanatlarda kabiliyetli görülenlerin geliştirilmelerine çeşitli yollarla yardım etmek;

i) Sergiler düzenlemek, mevcut sergi ve galerilerden ve mahalli müzelerden halkın geniş ölçüde yararlanmasını sağlamaya çalışmak;

j) Vatandaşların mesleki ve genel kültürlerini geliştirecek özellikte ve halk seviyesine uygun, yayın yapmak;

k) Folklor derlemelerini teşvik etmek ve desteklemek; sonuçlarının yayımlanmasına yardım etmek;

l) Bölgesinde yetişmiş ünlü kişilerin biyografilerinin hazırlanmasını teşvik etmek ve desteklemek;

m) Bölgesinin tarihi, kültürel, ekonomik ve turistik önem ve özelliklerinin tesbitine yönelmiş araştırma ve çalışmaları teşvik etmek, desteklemek ve sonuçlarının yayılmasına ve yayımlanmasına yardım etmek;

- n) Vatandaşların, bilhassa gençliğin boş zamanlarını değerlendirmelerine yardım için, gerekli her türlü eğitsel çalışmaları teşvik etmek, desteklemek, yapılmakta bulunan çalışmaların geliştirilmesine yardım etmek, bu çeşit çalışmalarda bulunmak;
- o) Türk kadınının sosyal yapı içinde daha aktif hale getirilmesi konusunda gerekli çalışmaları yapmak, bu konuda kadın dernekleri ve kuruluşlarıyla sıkı bir işbirliği sağlamak;
- p) Halkın, mevcut kütüphanelerden daha geniş ölçüde faydalanmalarını sağlayacak çalışmaları teşvik etmek ve okuma salonları açmak;
- r) Köylünün kültürel gelişmesine ve okuma ihtiyacının giderilmesine yardım amacı ile köye bağış gazete, dergi ve kitap göndermeyi sağlamak için her türlü çalışmaları yapmak;
- s) Bölgedeki, ekonomik önemi olan veya karakteristik özellik taşıyan el ve ev sanatlarının geliştirilmesine, yayılmasına ve değerlendirilmesine yönelmiş çalışmaları yapmak;
- t) Vatandaşlara, ihtiyaçlarını sezdirerek, onlarda öğrenme, daha iyi ve daha ileri bir hayat seviyesine ulaşmak isteğini uyandırmak; problemlerini kavramlarına, çözmelerine ve bu yönde örgütlenmelerine eğitsel yollarla yardım etmek;
- u) Başka kurum ve kuruluşlarca ele alınan halk eğitimi çalışmalarının planlanmasına, planların uygulanmasına ve değerlendirilmesine yardım etmek, onlarla işbirliği yapmak;
- v) Çevreden gelen istek ihtiyaçlara uygun diğer halk eğitimi çalışmalarını, imkânların elverdiği oranda, yapmak.

Detaylandırılmış görevlerini esas alırsak Halk Eğitim Merkezlerinin, örgün eğitim sistemi dışında plânlı, programlı ve sistemli olarak yürütülen bir eğitim anlayışı çerçevesinde yaygın eğitimin ilkeleriyle gerçekleştirilen bir yetişkin eğitim organizasyonu olduğu söylenebilir. Halk Eğitim Merkezlerinin belki de en önemli görevleri arasında m. 3/c'de belirtildiği üzere örgün eğitim sistemine hiç girmemiş ya da herhangi bir kademesinde bulunan veya bu kademelerden çıkmış vatandaşlara, gerekli bilgi, beceri ve davranışları kazandırmak için örgün eğitimin yanında veya

dışında, onların; ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda kurslar düzenlemek gelmektedir.

Diğer yandan Halk Eğitimi Merkezlerinde tiyatro, kültür ve yayın, güzel sanatlar, spor, folklor, müzik, gezi ve eğlence, kitaplık, fotoğrafçılık, çevreyi tanıma ve tanıtma, köycülük, sosyal münasebetler, radyo ve sinema ile eğitim, sağlık ve benzeri kollardan, sosyal çevrenin istek ve ihtiyacı dikkate alınarak düzenlenen sosyo-kültürel etkinlikler de dikkate değer bir çalışmadır.

Halk Eğitimi Merkezlerine ait binaların salon ve müştemilâtı eğitim, öğretim, bilim, sanat, kültür ve her türlü toplumsal çalışmalara açık olmakla beraber buralarda siyasî eğilimi olan çalışma ve toplantılara yer verilmemektedir (m. 18).

Halk Eğitim Merkezlerinin eğitim ve sosyo-kültürel hizmetleri, ağırlıklı olarak yetişkinlere yönelik olarak düzenlenmektedir. Dolayısıyla bu merkezleri, yetişkinler eğitimi kurumları olarak tanımlamak mümkündür.

Nitekim 19. madde bu minval üzere öğrenci durumundaki vatandaşları okul müfredat programlarına uygun olarak yetiştirmek için hiçbir faaliyette bulunmamaktadır. Ancak öğrenci durumundaki vatandaşların eğitsel kol çalışmaları ile kültürel tipteki halk eğitimi çalışmalarından yararlanmaları sağlanacağı gibi Halk Eğitimi Merkezleri, yapacakları halk eğitimi çalışmalarında öğrenci durumundaki vatandaşların bilgi ve hünelerinden yararlanma yollarını arayabilme hakkına sahiptir.

Halk Eğitim Merkezlerinin döner sermaye kapsamı dışındaki eğitim hizmetleri, kurs ve etkinlikler genelde ücretsizdir. Gerçek ve tüzel kişiler, etkinliklere gönüllü olmak şartıyla bağış niyetiyle aynî ve nakdî katkıda bulunabilmektedir. Bilgisayar ve yabancı diller gibi kurslardan cüzi miktarlarda da olsa belirli bir ücret alındığı da bir gerçektir.

MEB'nin (2004-2005) Halk Eğitim Merkezlerine yönelik verilerine baktığımızda 81 ilde toplam 925 merkezde 233 kurs türüne göre 64.549 kurs açılmış olduğu görülmektedir. Bu kurslara katılan yetişkin öğrenci sayısı 1 milyon 312 binin üzerindedir. 4.346 öğretmen ile 10.681 usta öğreticisi ise bu eğitimlerde ders vermiştir (Ada ve Şirin; 2007:88)

2.2.7. Özel Öğrenci Etüt Eğitim Merkezleri

Türkiye’de MEB’nin özel izniyle okul dışı eğitim alanında açılan birçok eğitim merkezi bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi de Özel Öğrenci Etüt Eğitim Merkezleridir. Özel Öğrenci Etüt Eğitim Merkezleri, öğrencilerin okul sonrasında ödevlerini öğretmenler gözetiminde yapabildiği ve okulda eksik kalan konuları branş ve sınıf öğretmenleriyle işleyerek eksiklerini tamamlayabilecekleri mekânlardır. Öğrenci Etüt Eğitim Merkezleri, bilhassa çalışan anne-babalar tarafından tercih edilen yerlerdir. Çünkü buralarda çocuklar, hem eğitimlerini tamamlayabilmekte hem de okul dışı zamanlarını verimli bir şekilde değerlendirebilmektedirler.

24.06.2011 tarih ve 27974 sayılı “MEB-Özel Öğrenci Etüt Eğitim Merkezleri Yönetmeliği”ne göre Özel Öğrenci Etüt Eğitim Merkezleri, öğrencilerin, derslerine çalışmalarına, ödev ve projelerini hazırlamalarına yardımcı olan, ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda çeşitli faaliyetlerin yürütüldüğü özel öğretim kurumlarıdır (m. 4/i).

Yürürlükten kaldırılan 22.07.2005 tarih ve 25883 tarihli “MEB-Özel Öğrenci Etüt Eğitim Merkezleri Yönetmeliği”nde Etüt Eğitim Merkezlerinin amacı, ilköğretim okullarına devam eden öğrencilerin, öğretmen gözetiminde derslerine çalışmalarına, ödevlerini yapmalarına, bu Yönetmelikte belirtilen alanlardaki etkinliklerde (Folklor ve çeşitli spor etkinlikleri, Tiyatro, müzik, resim, heykel, oymacılık, seramikçilik vb) bulunmalarına yardımcı olmak, Türk Millî Eğitiminin amaçlarına uygun olarak öğrencileri ilgi ve yeteneklerine göre çeşitli etkinliklere yönleltmektir (m. 5) olarak ifade edilmiştir.

Yeni yönetmelikte de hemen hemen aynı içerikte bir amaç belirlenmiştir. Buna göre özel öğrenci etüt eğitim merkezlerinin amacı, Türk millî eğitiminin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak ilköğretim okullarına devam eden öğrencilerin, öğretmen gözetiminde derslerine çalışmalarına ve bu Yönetmelikte belirtilen alanlarda etkinliklerde bulunmalarına yardımcı olmaktır. (m. 5/1)

Etkinliklerden Valiliklerce uygun görülen uygun yaş ve seviye gruplarına göre aşağıdaki programlar sıralanmaktadır (m. 6/1):

a) Halk oyunları ve çeşitli spor dalları,

- b) Tiyatro, müzik, resim, heykel, oymacılık ve seramikçilik alanları,
- c) Fotoğraf, projeksiyon ve sinema,
- ç) Koleksiyonculuk,
- d) Sosyal ve fen bilimleri alanlarında inceleme ve araştırma,
- e) Güzel konuşma ve yazma, kitap okuma,

Öğrenci etüt eğitim merkezlerinde; özel dersane etkinlikleri kapsamında bulunan ve öğrencilerin bir üst öğrenime hazırlanması veya test uygulaması gibi etkinliklerin yapılması yasaklanmıştır (m. 6/3).

2.2.7.1. Ücretli ve Ücretsiz Eğitim Durumu

Etüt Eğitim Merkezlerinde, öğrenci ücretleriyle ilgili işlemler, 11.02.2009 tarih ve 27138 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan “Özel Öğretim Kurumları Öğrenci ve Kursiyer Ücretleri Tespit ve Tahsil Yönetmeliği”ne göre yapılmaktadır (m. 24/1). Ücretsiz ve indirimli okuyacak öğrenciler ve burslularla ilgili işlemler ise, 11.02.2009 tarih ve 27138 sayılı “Özel Öğretim Kurumlarında Ücretsiz veya Burslu Okutulacak Öğrenci ve Kursiyerler Hakkında Yönetmelik”e göre yapılmaktadır. (m. 25/1).

Yönetmeliklere uygun olarak MEB tarafından açılmasına izin verilen Özel Etüt Eğitim Merkezleri, serbest rekabet ortamında öğrencilere değişik cazip hizmetler sunmaktadır. Genelde Özel Etüt Eğitim Merkezleri, ücret karşılığında okul sonrasında öğrencilerin günlük ödevlerini tamamlamak için gerekli öğretim desteği (örneğin pratik İngilizce) verdikleri gibi kendilerinin seçeceği etkinliklere katılabilme imkânları da sunmaktadır. Etüt Merkezleri, çocukları sıkmayacak, sıkmadığı gibi eğlendirecek, eğlendirirken de eğitecek bireysel ve grup çalışma programları uygulayarak, çocukların serbest zamanlarını iyi kullanmalarına yardımcı olmaktadır.

Neticede ticarî eğitim kuruluşları olmalarından dolayı Etüt Eğitim Merkezleri, sundukları özel eğitim hizmetlerinden aylık ücret talep etmektedirler. Örneğin İstanbul-Levent’te bir vakfa bağlı olarak 15’30-18’20 saatleri arasında faaliyet gösteren bir Etüt Eğitim Merkezi, 2012-2013 eğitim-öğretim yılı için velilerden yemek ücretleri dâhil aylık katılım ücreti olarak 490.74 TL + KDV talep etmektedir. <http://www.terakki.org.tr/Vakif/72816760216910.asp>; 01.02.2013).

Bir başka Etüt Eğitim Merkezleri, 2009-2010 eğitim-öğretim dönemi için, yemek ve servis ücretlerini fiyatlara dâhil etmeyerek, sabah ve öğrenci gruplara yönelik olarak belirlediği değişik sınıflar için 170 TL'den 220 TL'ye varan ücretler üzerinden aylık katılım payı istemektedir (<http://www.bakisegitim.com/?pnum=25&pt=2010-2011%20%C3%9CCRETLER%C4%B0>, 03.02.2013).

Genelde varlıklı ve orta gelirli ebeveynler, çocuklarını Etüt Eğitim Merkezlerine gönderebilmektedirler. Özellikle çalışan anne ve babalar, akşam eve dönene kadar çocukları temiz, güvenli ve huzurlu bir ortamda bulunabilmekte hem de akşam derslerini çalışmış ve ödevlerini bitirmiş olarak eve dönebilmektedir. Çocukların devam ettiği programlar, onlara hem iç hem de dış mekân aktiviteleri sunması halinde spor gibi fiziksel aktivitelerle bedensel rahatlamalar da yaşayabilmektedirler.

2.2.7.2. Eğitim Personeli ve Görevleri

Etüt Eğitim Merkezlerinde çalışacak personelin görevlendirilmesi, 08.03.2008 tarih ve 26810 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan "Millî Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği"ne göre yapılmaktadır (m. 14/1). Görevlendirme kapsamına Müdür, ihtiyaç duyulması hâlinde müdür yardımcısı, öğretmen, sadece etkinliklerde görevlendirilen usta öğretici ve diğer personel (büro personeli, hizmetli, güvenlik görevlisi vb) girmektedir (m. 13).

Yönetmelikte çocuklara okuma alışkanlığı kazandırmak, eğitici oyunlarla verimli zaman geçirmelerini sağlamak, oyun gereksinimlerinin karşılanması ile zihinsel ve ruhsal gelişmelerine yardımcı olmak gibi görevlerinin dışında eğitim personelinin görev, yetki ve sorumlulukları şu şekilde belirlenmiştir (m. 20):

- a) Öğrenci başarısının artırılması ve öğrencilerin en iyi şekilde yetiştirilmeleri için gerekli çalışmaları yapmak (öğrencilerin ders çalışmalarına ve ödevlerini yapmalarına yardımcı olmak);
- b) Etkinlikler dışında, göreviyle ilgili eğitim, öğretim ve yönetim işlerine katılmak; kanun, yönetmelik ve diğer mevzuatta belirtilen görevleri yapmak.
- c) Öğrencilere, öğrenim işlerinde yardımcı olmak ve kılavuzluk yapmak, tutum ve davranışlarıyla örnek olmak.
- ç) Planlandığı şekilde nöbet tutmak.

- d) Etkinliklerin yürütülmesi ile yönetim işlerinde yardımcı olmak.
- e) Yılsonunda; yaptıkları etkinlikler, karşılaştıkları güçlükler ve bu güçlüklerin çözümüyle ilgili rapor hazırlamak ve hazırladığı raporu müdüre vermek.
- f) Kurumla ilgili mevzuat hakkında bilgi edinmek.

2.2.7.3. Öğrencilere Sağladığı Faydalar

Daha iyi not ve yüksek akademik başarı sağlar: Etüt programlarına devam eden öğrenciler, okullarında genelde matematik ve sözel derslerde daha fazla başarı gösterebilmektedir. Programlarda hobi olarak okuma ve yazma dersleri verildiği için, öğrencilerin okuma sevgisi ve yeteneği der artmaktadır. Programların verdiği özgüven ve başarı, çocukları okula devam etme yönünde istekli hale getirmektedir. Öğretmen gözetiminde yapılan ev ödevleri öğrencilerde çalışma alışkanlığını artırmakta ve belirli bir zaman sonra bağımsız ve sonuç odaklı çalışma becerisi gelişmektedir.

Etüt merkezlerine sürekli olarak katılan öğrencilerin okuldaki davranışları olumlu yönde değişmektedir. Yaşlılarıyla ve okul görevlileriyle uyumlu davranışlar sergiledikleri gözlemlenmektedir. Agresif hareketlerin kaynağı olan televizyon ve(ya) zararlı oyunlardan uzaklaştıkları için serbest zamanlarını hobilere dönüştürebilmektedirler (<http://www.bakisegitim.com/?pnum=24&ptİ> 03.02.2013).

Şüphesiz bütün bu olumlu sonuçlar, okul dışı diğer eğitim kuruluşları için de geçerlidir. Ancak en çok ihtiyaç duyan gelir seviyesi düşük ailelerin çocuklarının ücretli olan bu eğitim merkezlerinden yeterince yararlanamamaları, eğitimde ve sosyal hayattaki sosyal eşitsizliği de açıkça yansıtmaktadır. Bilgi evlerinde etüt merkezlerinkine benzer bir şekilde ve-fakat ücretsiz olarak sunulan ev ödevlerinde yardımcı olmak gibi eğitime destek hizmetleri, eğitimde ve kariyerde fırsat eşitliği sağlamak açısından önem kazanmaktadır.

2.2.7.4. Sayısal Boyut

Etüt merkezleri, 2008 yılından 2011 yılına kadarki sayısı 394'ten 530'a çıkmıştır. Bu % 38'lik bir artış demektir. Öğrenci sayısı ise aynı dönem için 13.486'dan 16.356'ya çıkararak % 21'lik bir artış göstermiştir. Nüfusa göre etüt merkezlerinin en yoğun olduğu il İzmir'dir. Toplam 530 etüt merkezinin 364'ü büyük şehirlerdedir. İstanbul'da 91, Ankara'da 68, İzmir'de 89 etüt merkezi bulunmaktadır. Bölgesel dağılım

Marmara’da 144, Ege’de 126, İç Anadolu’da 93, Akdeniz’de 90, Karadeniz’de 40 diğerlerinde 20’nin altındadır (TOBB, 2012:20,31).

Geri kalmış bölgelerde etüt merkezlerinin (ve aslında dersanelerin) sayısının az olması, o bölgelerde yaşayan halkın genel ekonomik seviyesinin düşük olması ile yakından ilgilidir. Dolayısıyla gerek merkezî gerekse yerel sosyal politika konseptleri açısından dersane veya etüt merkezlerinde verilen eğitim destek hizmetlerinin benzerlerini (bilgi evleri gibi) verebilecek ücretsiz eğitim kuruluşlarına geri kalmış bölge ve kentlerde de ihtiyaç vardır. Bu yönüyle bilgi evleri, sosyal belediyeçilik açısından okul dışı ücretli eğitim kuruluşlarına bir alternatif teşkil edecek kadar önemli bir eğitim kuruluşudur. Burada önemli olan, dersaneleri veya etüt merkezlerini ortadan kaldırmak yerine yoksul ailelerin çocuklarının da okul dışı (ücretsiz) eğitim kuruluşlarından eğitimde fırsat eşitliğinin temini açısından yararlanabilmelerini sağlayan âdil bir sistemin oluşturulmasıdır.

2.2.8. Bilgi Evleri ve Diğer Kuruluşlar: Mukayeseli Değerlendirme

Örgün eğitim sistemi dışında özellikle özel sektör ve(ya) belediyeler tarafından işletilen hemen bütün eğitim kurum ve kuruluşları eğitim faaliyetlerinde geliştirdikleri alternatif yöntem ve uygulamalarıyla Türk eğitim sistemine ve yerel çocuk ve gençlik hizmetlerine önemli katkılar sağlamaktadır.

MEB’ya bağlı fakat özel işletmecilik anlayışla faaliyet gösteren özel eğitim sektörün en önemli eğitim kuruluşu gerek öğrenci sayısı gerekse personel açısından özel dersanelerdir. Direkt olarak MEB’nin bir kurumu olarak yaygın eğitim alanında çalışan Halk Eğitim Merkezleri ise sayısal boyutuyla dikkat çekicidir. Özel dersaneler ve bilgi evleri gibi özel ve resmi eğitim kurum ve kuruluşlar arasında standart ölçüm sistemleri bulunmadığı için, ciddi anlamda kıyas imkânı zor görünmektedir.

Ancak bazı eğitim kuruluşlarının sayısı, istihdamı ve öğrenci sayısı açısından kısmen de olsa bir kıyaslama yapma imkânı bulunmaktadır. Örneğin 2011 yılı itibarıyla özel dersanelerde 50.000 eğitimci, 20.000 diğer personel olmak üzere toplam 70.000 personel istihdam edilmiş ve 1.234.000 öğrenci öğrenim görmüştür. Etüt eğitim merkezlerinde ise 2.000 personel istihdam edilmiş ve 16.000 öğrenci öğrenim görmüştür (Bkz. Tablo 10).

Sayısal boyutuyla en göze çarpanlar arasında şüphesiz internet kafeleri gelmektedir. Türkiye’de ortalama olarak 28 bin internet kafe faaliyet göstermektedir. Buralarda kaç kişinin istihdam edildiğine ve kaç kişinin yararlandığı dair resmi bir bilgi olmadığı için Tablo 10’da verilen (verilmiş ise) rakamların rasyonel tahmine dayanarak belirtilmiş olduğunu ifade etmek gerekmektedir. Sayısal boyutuyla Bilgi Evleri (sayı 229), Çocuk ve Gençlik Merkezleri (sayı 37) ile Müstakil Çocuk Kütüphanelerinden sonra (sayı 45) çok gerilerde yer almaktadır.

Tablo 10: Özel-Resmi Eğitim Kuruluşlarına Mukayeseli Bir Bakış (Sayı, İstihdam, Öğrenci: 2011-2013)

Kuruluş Türü	Sayı	Öğretmen Sayısı	Personel Sayısı	Toplam İstihdam	Öğrenci/Kullanıcı/Üye Sayısı
Bilgi Evleri (2013)	229	1.200-2400 (tahmini)	500-1.000 (tahmini)	1.700-3.400 (tahmini)	900.000-1.300.000 (tahmini)
Özel İnter Kafeleri	28.000	-	28.000-30.000 (tahmini)	28.000-30.000 (tahmini)	?
Özel Dershaneler	4.055	50.209	20.000	70.209	1.234.000
Özel Etüt Merkezleri	530	1.065	1.000	2.065	16.000
Kreş ve Gündüz Bakım Evleri (ASPB)	1.585	7.608	4.500	12.108	39.948
Çocuk Kulüpleri : Yaş Grubu (ASPB)	272: 0-6 39: 7-14	?	?	?	?
Çocuk Kulüpleri (Belediyeler)	?				
Halk Kütüphaneleri (Çocuk Kütüphane dâhil)(KTB)	1.118	316 (Kütüphaneci)	2.477 (?)	2.793	18.826.715 (753.378 üye)
Müstakil Çocuk Kütüphane (KTB)	45	-	-	-	234.236 24.485 (üye)
Halk Eğitim Merkezleri (MEB)	6.236				353.403
Çocuk ve Gençlik Merkezleri (ASPB)	37				

Kaynak: 2011 MEB; ASPB; KTB; Eğitim Bir-Sen; Belediyeler

Dolayısıyla Bilgi Evlerinin yerel çocuk ve gençlik hizmetlerindeki sayısal öneminin, henüz arzu edilen seviyede olmadığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Ancak bilgi evlerinin sayısal boyutuna bağlı olarak, öğretmen ve personel sayısı ve dolayısıyla toplam istihdam oranının her ne kadar düşük gibi görünse de bilgi evlerinden yararlananların sayısı ileri bir seviyede olduğunu söylemek mümkündür (tahmini olarak 1.300.000 kişi) (Bkz. Tablo 10).

Tablo 11: Özel-Resmi Eğitim Kuruluşlarına Mukayeseli Bir Bakış (Hedef Grup; Hizmet Türü; Bağlı Olduğu Yer; Ücret Talebi)

Eğitim Birimleri	Hedef Yaş Grubu	Hizmet Türü	Bağlı Olduğu Yer	Ücret Talebi
Bilgi Evleri	8-14	Çocuk eğitimi	Belediye	Yok
Halk Kütüphaneleri	Yok		KTB	Yok
Etüt Merkezleri				
Halk Eğitim Merkezleri	14 ve üzeri	Genelde Yetişkin eğitimi	MEB	Yok/Kısmen Var
Dershaneler	Okul çağındaki çocuklar		MEB	Var
İnternet Kafeleri	Yok		Özel Sektör	Var
Çocuk Kulüpleri	3-5		MEB ASPB	Var ?
Çocuk ve Gençlik Merkezleri			ASPB Belediyeler	

Kaynak: 2011 MEB; ASPB; KTB; Eğitim Bir-Sen; Belediyeler

8-14 yaş grubunu hedef alan Bilgi Evleri, diğer eğitim kurumlarından farklı olarak belediyelere bağlı olarak faaliyet göstermesi, örgün eğitime bir alternatif teşkil etmekten çok gerek ev ödevlerinde yardımcı olmak, gerekse serbest zamanı sosyo-kültürel aktivitelerle iyi değerlendirmek açısından geniş anlamıyla tamamlayıcı bir eğitim kurumu özelliğini taşımaktadır. Bütün hizmetlerin ücretsiz olarak verilmesi, bilgi evlerinin sosyal pedagoji alanında kamusal hizmet sunduğunun bir teyidi olarak görülebilir. Bu yönde belediyeler, kamusal çocuk ve gençlik hizmetlerini bilgi evleri üzerinden yürüttükleri de söylenebilir.

Diğer eğitim kurumlarının farklı yaş gruplarına hitap etmesi, çocuklarının dışında yetişkinleri de hizmet kapsamına alması ve(ya) daha çok özel sektör mantığı ile çalışması ve dolayısıyla ücret talep etmesi gibi durumlar (Bkz. Tablo 11) ele alındığında bilgi evlerinin çocuk eğitim hizmetlerinde önemli bir boşluğu doldurduğunu söyleyebiliriz.

2.3. Almanya’da Çocuk Ve Gençlik Merkezleri

Almanya’da bilgi evleri konumunda olan sosyal kuruluşlar, genel anlamda “Çocuk ve Gençler İçin Serbest Zaman Kuruluşları” (Kinder- und Jugendfreizeiteinrichtung) olarak adlandırılmaktadır. Değişik Eyaletlere göre bu kuruluşlara bazen “Gençlik Evi” (Jugendhaus), “Gençlik Merkezi” (Jugendzentrum), “Gençlik Buluşması” (Jugendtreff), “Gençlik Kulübü” (Jugendklub), “Gençlik Serbest Zaman Yeri” (Jugendfreizeitstaette) veya “Çocuk-Gençlik Serbest Zaman Yurdu” (Kinder-Jugendfreizeitheim) gibi isimler de verilmektedir (http://de.wikipedia.org/wiki/Kinder-und_Jugendfreizeiteinrichtung; Erişim: 11.01.2013).

Bazı kuruluşlar, çocuk ve gençlik çalışmaları kapsamında hedef kitle olarak korunmaya muhtaç özel bir kesimi tercih etmekte veya belirli bir cinsiyeti (sadece kız veya erkek çocukları) ön plânda tutarak hizmet etmektedir.

İsim, amaç veya hedef kitle açısından farklı gibi görünseler de Çocuk ve Gençlik Merkezlerinin hemen hepsi Federal Almanya Çocuk ve Gençlik Yardım Kanunu’na göre hizmet yürütmektedir (Kinder- und Jugendhilfegesetz; mm 11-15).

2.3.1. Kanunî Düzenleme

Genelde 27 yaşına kadar gelmiş insanları kapsamına alan gençlik çalışmalarının temel esasları, Çocuk ve Gençlik Yardım Kanunu’nda ayrıntılı olarak belirlenmiştir.

2.3.1.1. Hizmet Amacı ve Türü:

İlgili kanununun 11. maddesi, bu amaçla kurulmuş olan merkezlere gençlerin gelişimi için gerekli olan hizmetleri sunma hakkı ve görevini vermektedir. Buna göre gençlik çalışmaları, genç insanların ilgi duydukları alanlara yönelmelidir. Bu çerçevede gençlerin aktif katılımı sağlanarak hizmet türleri yöneticilerle birlikte belirlenmeli, gençlerin özgürce karar almalarına yardımcı olunmalı, netice itibariyle gençlerin

toplumsal sorunlara duyarlılık göstermelerini sağlayan bir sorumluluk bilinci oluşturulmalıdır. STK'ların gönüllü çalışmaları yanında çocuk ve gençlere yönelik kamu hizmeti götürmekle yükümlü olan bütün kurum ve kuruluşlar, gençlik çalışmaları kapsamında sosyal hizmet programları hazırlamak mecburiyetindedir. Gençlik çalışmaları kapsamına ağırlıklı olarak giren hizmet türleri kanunda şu şekilde belirlenmiştir:

- 1.) Okul dışı gençlik eğitimi çerçevesinde siyasi, sosyal, sıhhi, kültürel, çevresel ve teknik bilgilendirmeler.
- 2.) Spor, oyun, sohbet ve eğlence türünde gençlik çalışmaları.
- 3.) Çalışma hayatı ile ilgili tecrübe aktarımı, okul ve aile odaklı gençlik çalışmaları.
- 4.) Uluslar arası boyutuyla gençlik çalışmaları.
- 5.) Çocuk ve gençlere dönük dinlenme, seyahat ve tatil programları.
- 6.) Çocuk ve gençlere dönük psiko-sosyal danışmanlık hizmetleri.

2.3.1.2. Kamusal Destek

Kanun'un 12. maddesi, çocuk ve gençlik hizmetleri sunan kuruluşlara sağlanan kamusal desteğin çerçevesini çizmektedir. Buna göre kuruluşlar, kendi tüzükleri doğrultusunda sorumluluk üstlenerek yapacakları bütün çalışmalar, teşvik amaçlı olarak devletçe maddî yönden desteklenmektedir. Kuruluşlarca yürütülen gençlik çalışmalarının konseptleri, bizzat bu kuruluşlara üye olan veya olmayan genç insanlar tarafından hazırlanmalı, birlikte şekillendirilmeli ve aynı sorumluluk duygusu ile yürütülmelidir. Gençlik çalışmaları, kuruluşların üyelerine yönelik olabileceği gibi kuruluş dışında olan ve dolayısıyla üye olmayan gençlere yönelik olarak da tertiplenebilmektedir.

2.3.1.3. Özel Hizmetler

13. madde, gençlik çalışmalarının sosyal hizmet boyutuna vurgu yapmaktadır. Özellikle sosyal dışlanma riski altında olan veya şahsî engelleri aşmakta zorlanan ve dolayısıyla olağanüstü derecede desteğe ihtiyaç duyan gençlere gençlik çalışmaları kapsamında özel sosyal-pedagojik yardım sağlanmalıdır. Sorunlu gençlere yönelik özel sosyal pedagojik destek hizmetlerinin amacı, okul ve meslek eğitimlerinde başarılı olmalarını sağlamak, çalışma hayatına girmelerine kolaylaştırmak ve neticede

toplumsal entegrasyonlarını tamamlamaktır. Sosyal sorunlu gençlerin meslekî eğitimine ve istihdamına dönük bölgesel bazda kurumsal tedbir ve programların yetersizliği durumunda gençlik çalışmalarında bulunan kuruluşlar bizzat inisiyatif kullanabilmekte ve bu doğrultuda korunmaya muhtaç gençlere yönelik sosyal pedagojik destekli ve istihdam amaçlı meslekî eğitim programları düzenleyebilmektedir. Gençlik çalışmaları kapsamında meslekî eğitim hizmetleri vermek isteyen kuruluşlar, programlarını okul yönetimi, İş Kurumu, meslek odası gibi ilgili kurum ve kuruluşlarla birlikte hazırlamalıdır. Meslekî eğitim programlarına katılan kimsesiz veya evsiz barksız gençlerin barınma sorunu, kuruluşların oluşturacağı sosyal konutlar aracılığıyla çözülebilmektedir. Bu gibi durumlarda gençlerin sosyal güvencesi de bu hizmetleri sunan kuruluşlar tarafından sağlanmaktadır.

2.3.1.4. Eğitim Desteği

14. madde, çocuk ve gençlerin korunmasını esas almakta ve bu bağlamda velileri de eğitime tâbi tutmaktadır. Çocuk ve gençlerin himaye edilmesini öngören eğitimin iki ana hedefi vardır:

- 1.) Genç insanların, kendileri için tehlike oluşturabilecek unsurlara karşı ihtiyatlı ve tedbirli olmalarını, meselelere akli selim ile yaklaşmalarını, sorumluluk bilinci içinde eleştirme yeteneğini geliştirebilmelerini, doğru karar alabilmelerini ve başka insanlara karşı sosyal duyarlı davranmalarını sağlamaktır.
- 2.) Ebeveynleri ve vasileri çocukların ve gençlerin tehlikeli akımlara karşı daha iyi korunmaları noktasında bilinçlendirmek.

2.3.1.5. Özel Düzenlemeler ve Bölgesel Yansımaları

15. madde, gençlik çalışmalarının özel düzenlemelerine yönelik yetkiyi Eyaletlere bırakmaktadır. Konu Eyaletler boyutuyla ele alındığında gençlik çalışmalarının genelde başta belediyeler olmak üzere yerel yönetimler tarafından yürütüldüğünü söyleyebiliriz. Bunun dışında bir kurum olarak kilise ve STK'lar da gençlik çalışmalarında aktif olarak bulunmaktadır. Gençlik çalışmalarının denetimi genelde Eyalete veya belediyeye bağlı yöresel Gençlik Dairesi tarafından yapılmaktadır. Gençlik Dairesi bünyesinde oluşturulan Gençlik Yardımı Komisyonu

(Jugendhilfeausschuss), çocuk ve gençlere yönelik hizmet götüren kuruluşlara maddî destek sağlamakla görevlidir.

2.3.2. Kuruluşların Çocuk ve Gençlere Yönelik Uyguladıkları Hizmetler

Almanya'da faaliyet gösteren Çocuk ve Gençlik Merkezlerinin hedef gruplarına yönelik olarak sundukları sosyal pedagojik hizmetleri somut yansımaları açısından birkaç kategoride toplamak mümkündür (<http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-43144757.html>; Erişim: 10.01.2013):

- 1.) **Serbest Zaman Pedagojisi:** Çocuk ve gençlerin can sıkıntısı çekmemesi ve boş zamanlarını boşuna geçirmeyip iyi değerlendirebilmeleri için çekici ve alternatif programlar sunmak. Mesela müzik eğitimi ve orkestra çalışmaları, maceralı tatil programları, grup çalışmaları ve değişik dallarda sportif müsabakalar bu alanda yapılan koruyucu ve önleyici pedagojik çalışmalardır.
- 2.) **Bireysel Danışmanlık:** Buluş çağına girmiş gençlerin özel psiko-sosyal sorunlarının çözümüne dönük olarak kişiye has özel danışmanlık hizmetleri ile gençlerin bu süreci aşmalarına yardımcı olmak, bireysel danışmanlık hizmetlerinin başlıca gayesidir. Özellikle okul, arkadaş, aile, aşk, cinsellik ve kötü alışkanlık gibi sorunsal alanlarda bireysel danışmanlık hizmetleri önem arz etmektedir.
- 3.) **Altkültür Gruplarına Destek:** Dinî, etnik veya kültürel alt gruplara mensup gençlere dönük sosyal içerme programları ile riskli gençlik grupların toplumsal dışlanmaları önlenmektedir. Bu kesimin özel kültürünü yaşayabilmelerine yönelik olarak gençlik merkezlerinde dil kursları düzenlenmekte, tiyatro ve konser çalışmaları yapılmaktadır.
- 4.) **Katılımcılık:** Gençlerin program ve projelerin hazırlık safhasından başlayarak bütün oluşum ve gelişim süreçlerinde aktif katılımı sağlanarak kendilerine sosyal sorumluluk bilinci verilmek istenmektedir. Bu kapsamda bazı gruplara, özel çalışmalar yapabilmeleri için kuruluşun mekân ve odaları (mesai saatleri dışında) tahsis edilebilmektedir.
- 5.) **Ortak Çalışmalar:** Sosyal çalışmaların daha etkin olabilmesi için, ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmak ve ortak programlar düzenlemek.

6.) **Medya Projeleri:** Gelecekte önem arz eden yeni medya araçlarıyla daha yakın ve bilinçli bir ilişki kurabilmek için film, internet ve facebook gibi alanlarda projeler üretmek.

2.3.3. Gençlik Kültür Atölyeleri ve Merkezleri

“Çocuk ve Gençler İçin Serbest Zaman Kuruluşları” kapsamında kurulan “Gençlik Kültür Atölyeleri ve Merkezleri”nin (Jugendkulturwerke und -zentren) diğerlerinden farklı olarak en önemli özellikleri, nesiller arası dayanışmayı da göz önünde bulundurarak değişik millet ve ırklardan gelen (yabancı) insanları toplumla kaynaştırmaya yönelik sosyal içerme ve entegrasyon hizmetleri sağlamasıdır. Merkez çatısı altında oluşturulan atölyelerde ve teknik bölümlerde gençlere ve ilgi duyan diğer yetişkinlere kültür, spor, el becerisi, sanat ve meslek alanında ücretsiz kurslar düzenlenmektedir. Berlin, Grenzallee’de kurulan Gençlik-Kültür ve Atölye Merkezi (Jugend-, Kultur-, und Werkzentrum) buna güzel bir örnek olarak gösterilebilir (<http://www.grenzallee.com>; Erişim:13.01.2013).

2.3.4. Mobil Gençlik Merkezleri

Mekânı belli sabit çocuk ve gençlik merkezlerinin olmadığı yerlerde seyyar (hareket edebilen) gençlik merkezleri oluşturulabilir. Özellikle kent merkezlerinden uzak periferik bölgeler için içyapısındaki fizikî özellikleri değiştirilmiş otobüsler, uzaklığı sebebiyle sabit gençlik merkezlerinden yeterince yararlanamayan çocuk ve gençlere hizmet götürebilmektedir. Örneğin Düsseldorf Gençlik Dairesinin bir STK ile ortaklaşa yürüttüğü “Of(f) Road” projesi çerçevesinde Düsseldorf kentinin Kuzey bölgesinde bir otobüs aracılığıyla mobil çocuk ve gençlik hizmetleri götürülmektedir. Eski den bir toplu taşıma aracı olan bir hat otobüsünün iç mekânı çocuk ve gençlerin kullanabileceği bir şekle dönüştürülmüştür. Otobüsün içinde internet erişim imkânının yanında oyun ve sohbet bölümleri de bulunmaktadır (Kreative Spenden-Idee: 2009; Spendenprojekte; 2009).

2.3.5. Hedef Kitle

Almanya’da faaliyet gösteren Çocuk ve Gençlik Merkezlerinin hizmetleri genelde dezavantajlı konumunda ve sosyal risk altında olan gençlere yönelik olmaktadır. Sosyal dışlanmayı önlemeye yönelik olarak geliştirilen hemen bütün sosyal projelerde multi-kültürel yönleri ağır basan göçmen ailelerin çocukları yer almaktadır. Bunun

yanında okul hayatında başarı gösteremeyen yoksul ailelerin çocukları ile davranış bozukluğu sergileyen (asosyal) gençler, sosyal program ve projelerin hedeflediği gruplardır. Ayrıca şiddete meyilli (erkek) gençlerin sosyal uyum ve rehabilitasyonuna yönelik projeler, son dönemlerde artan oranda Çocuk ve Gençlik Merkezleri tarafından hazırlanmaktadır ([http://de.wikipedia.org/wiki/Kinder- und Jugendfreizeiteinrichtung](http://de.wikipedia.org/wiki/Kinder- und_Jugendfreizeiteinrichtung); Erişim: 17.01.2013).

Merkezlerin kuruluş amacı ve çalışma alanlarına göre kurumsal sosyal program ve projelerin çeşitliliği de gün ışığına çıkmaktadır. Son yıllarda “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği” (GenderMainstreaming) anlayışı doğrultusunda cinsiyet odaklı çalışmalar kapsamında özellikle kız çocuklar, hedef kitle olarak tercih edilmektedir. Cinsiyetler arası eşitliğin toplumsal hayata yansımaları amacına uygun olarak genç kızlara geleceklerini inşa etme süreçlerinde cinsiyet bilinci verilmek istenmektedir.

2.3.6. Personel ve Elemanlar

Çocuk ve Gençlik Merkezlerinde resmi görevli olarak istihdam edilen personelin başında sosyal pedagoglar, çocuk pedagogları, sosyal hizmet uzmanları, eğitimciler ve yurt yöneticileri gelmektedir. Çalışmaların bir kısmı sosyal becerisi yüksek gönüllü kişiler tarafından da yürütülmektedir.

BÖLÜM 3: ADAPAZARI BELEDİYESİ BİLGİ EVİ İLE İLGİLİ BİR ANKET VE SWOT ANALİZİ

3.1. Anket Hakkında Genel Bilgiler

2009 yılından beri Adapazarı Merkez Belediyesine bağlı olan Sabahattin Zaim Bilgi Evi'nde 2010-2011 eğitim/öğretim yılında yapılan bu anket çalışmasına yüz (100) veli (anne veya baba) katılmıştır. Anket formu, iki (2) bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde velilerin bireysel ve sosyo-ekonomik durumları ile ilgili özel sorular sorulmuştur. İkinci bölümde ise çocuklarının haftada en az iki gün gittikleri bilgi evinin durumu ve çocuklarının gelişimi hakkında yirmi beş (25) soru yöneltilmiştir. Cevaplar, derecelendirilmiş bir şekilde (kesinlikle) katılıyorum, karasızım ve (kesinlikle) katılmıyorum biçiminde hazırlanmıştır. Böylece velilerin hem kolayca cevap verebilmelerine yardımcı olunmuş hem de değerlendirmelerin pratik bir şekilde yapılması sağlanmıştır. Ankete katılan velilerin çocuklarının, 9-14 yaş grubunu temsil etmiş ve bilgi evinin hizmetlerinden en az altı (6) ay yararlanmış olmalarına dikkat edilmiştir.

Evren, tek bir bilgi evi ile sınırlı olmakla birlikte basit tesadüfî örnekleme yöntemiyle yüz (100) veliden elde edilen veriler, hem kendi içindeki yapısı, hem bir yıllık görevimiz çerçevesinde elde edilen şahsî bilgi ve tecrübeler, hem de birinci ve ikinci bölümde yansıtıldığı gibi zengin bir literatür yoluyla elde edilen kısmî sonuçlar, geniş kapsamlı bir değerlendirmeye tâbi tutulacak ve bu amaç için geliştirilmiş SWOT analizi sayesinde bilgi evleri ekseninde yerel çocuk ve gençlik hizmetlerinin temel esasları belirlenip en nihayetinde önerilerde bulunulacaktır.

3.2. Ankete Katılan Velilerin Kişisel ve Sosyo-Ekonomik Durumları

3.2.1. Ankete Katılan Velilerin Yaş Grubu ve Medenî Hali

Adapazarı Merkez Belediyesine ait Sabahattin Zaim Bilgi Evine 2010-2011 eğitim-öğretim döneminin sosyo-kültürel etkinliklerinden yaklaşık olarak 1.000 çocuk yararlanmıştır. Anketimize dâhil olan 100 veli (anne veya baba), bu 1.000 çocuğun % 10'nu temsil etmektedir. Velilerin cinsiyetinden ziyade çocuklarının durumu hakkında bilgi edinmek amacıyla anket hazırlandığı için, velilerin yüzde kaçını anne veya babadan oluştuğuna dair bilgi analizi yapılmayacaktır. Katılan velilerin yaş grubunun dağılımı şu şekildedir:

Tablo 12: Velilerin Yaş Grubunun Sayısal ve Orantısal Boyutu

20-30	31-40	41-50	51 ve üzeri
6 (% 6)	52 (% 52)	36 (% 36)	6 (% 6)

Yukarıdaki Tablo 12’de görüldüğü üzere 31-40 yaş grubuna mensup veliler % 52 ile ilk sırada yer almaktadır. İkinci sırada ise % 36 ile 41-50 yaş grubu teşkil etmektedir. Böylece velilerin % 88’i 31 ile 50 yaş arasında bulunmaktadır. Bu oranın bu kadar yüksek olmasının başlıca sebebi velilerin çocuklarının ortalama olarak 9-14 yaş aralarında olmasındandır.

Ankete katılan 100 anne veya babanın % 94’nün evli olduğu diğerlerinin (% 6) ise boşanmış olduğu tespit edilmiştir.

3.2.2. Ankete Katılan Velilerin Eğitim Durumu

Velilerin ekseriyeti ilkokuldan mezundur (% 52). Lise mezunu olanların oranı ise % 28’dir. Böylece ağırlıklı olarak velilerin % 80’nin orta eğitim aldığı söylenebilir. Üniversite (Ön Lisans, Lisans ve Lisansüstü) eğitimi almış olan velilerin oranı ise % 18’dir (Bkz. Tablo 13).

Tablo 13: Velilerin Eğitim Durumunun Sayısal ve Orantısal Boyutu

Okuryazar	İlköğretim	Lise	Ön Lisans	Lisans	Lisansüstü
2 (% 2)	52 (% 52)	28 (% 28)	8 (% 8)	8 (%8)	2 (% 2)

3.2.3. Ankete Katılan Velilerin Meslek, İstihdam ve Gelir Durumu

Ankete katılan 100 veliden % 60’i bir işyerinde çalışmaktadır. Diğer % 40’ı çalışmamakla birlikte bunlardan bir kısmı işsiz ve önemli bir kısmı da ev hanımıdır. Çalışanları meslekî olarak değerlendirilecek olursak bunlardan önemli bir kısmının üretim sektöründe işçi olarak istihdam edildikleri söylenebilir.

Tablo 14: Velilerin Aylık Gelir Durumunun (TL) Sayısal ve Orantısal Boyutu

250-500	501-850	851-1.150	1.151-1.500	1.501-2.000	2.000 ve üzeri
10 (% 10)	44 (% 44)	30 (% 30)	6 (% 6)	4 (% 4)	6 (% 6)

Velilerin önemli bir kesimi emek piyasasında (kayıtlı-kayıtsız) vasıfsız işçi olarak çalıştıkları veya işsiz oldukları için gelir seviyeleri de genelde düşüktür. Bir başka

ifadeyle velilerin % 10'u 250 TL ile 500 TL arasında ve % 74'ü ise 501 TL ile 1.150 TL arasında bir gelir elde etmektedir. 1.150 TL'den daha fazla gelir elde edenlerin oranı ise sadece % 16'dır (Bkz. Tablo 14). Bu sosyal tablo bile bilgi evlerine gelen çocukların daha çok alt gelir gruplarına mensup ailelerden geldiklerini göstermektedir.

3.2.4. Ankete Katılan Velilerin İkamet ve Mülkiyet Durumu

Velilerin % 56'sı kendine ait bir eve veya daireye sahiptir. Diğer % 44'ü ise ya kiralık bir evde veya apartman dairesinde yaşamaktadır (Bkz. Tablo 15).

Tablo 15: Velilerin Ev ve Dairelerinin Mülkiyeti

Kendime ait müstakil ev	28 (% 28)
Kendime ait daire	28 (% 28)
Müstakil kiralık ev	30 (% 30)
Müstakil kiralık daire	14 (% 14)

3.2.5. Ankete Katılan Velilerin Sahip Oldukları İletişim ve Ulaşım Araçları

Velilerin hepsi yaşadıkları ev ve dairelerinde en az bir televizyona sahiptir. Bunun yanında 100 veliden 44'ü bir bilgisayara, 38'i bir arabaya ve 30'u da internet erişimine sahiptir (Bkz. Tablo 15). Her dört iletişim ve ulaşım aracına sahip olanların oranı ise % 25'tir.

Tablo 16: Velilerin İletişim ve Ulaşım Araçları

Bilgisayar	44 (% 44)
TV	100 (% 100)
İnternet	30 (% 30)
Araba	38 (% 38)

3.2.6. Ankete Katılan Velilerin Abonman Durumu

Velilerin % 12'si herhangi bir gazeteye ve % 6'sı herhangi bir dergiye abone olduklarını beyan etmişlerdir. Hem gazete hem de dergiye abone olanların oranı ise %

18'dir. Böylece bir veya birden fazla süreli yayına abone olanların toplam oranı % 36'dır (Bkz. Tablo 17).

Tablo 17: Velilerin Abonman Durumu ve Dağılımı

Sadece Gazete	12 (% 12)
Sadece Dergi	6 (% 6)
Gazete ve Dergi	18 (% 18)
Hiç Birisine	64 (% 64)
Toplam Abonman	36 (% 36)

Bir başka deyişle velilerin % 64'ü herhangi bir süreli yayına abone değildir.

3.2.7. Ankete Katılan Velilerin Çocuklarının Dershane İle İlişkisi

Bilgi evlerine gelen çocukların sadece % 32'si başka bir eğitim kurumu lan dershaneye gidebilmektedir (Bkz. Tablo 18). Bir başka deyişle bilgi evlerine sürekli olarak gelen öğrencilerin % 68'si herhangi bir dershaneye gitme imkânına sahip değildir. Bu durum, bilgi evlerinin örgün eğitim dışında önemli bir eğitim boşluğunu doldurduğunu ve bundan da Sosyo-ekonomik sebeplerle dershanelere gidemeyen çocukların yararlandığını göstermektedir.

Tablo 18: Bilgi Evlerine Gelen Çocukların Dershanelerle İlişkisi

Dershaneye gidiyor	32 (% 32)
Dershaneye gitmiyor	68 (% 68)

3.3. Ankete Katılan Velilerin Bilgi Evi Hakkındaki Düşünceleri

3.3.1. Bilgi Evi ve Sosyal Hizmet İlişkisi

“Bilgi Evini çok yerinde ve gerekli bir sosyal hizmet projesi olarak görmekteyim” sorusuna 100 velinin verdiği cevap dağılımı Tablo 19'da yansıtılmaktadır. Buna göre velilerin ekseriyeti (% 88'i) bilgi evini önemli ve isabetli bir sosyal hizmet modeli olarak görmektedir. Dolayısıyla bilgi evlerinin, velilerin beklentileri doğrultusunda ortaya çıktığını ve genel memnuniyet derecesinin yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 19: Bilgi Evi İle Sosyal Hizmet Arasındaki İlişki

Kesinlikle Katılmıyorum	0 (% 0)
Katılmıyorum	0 (% 0)
Kararsızım	2 (% 2)
Katılıyorum	36 (% 36)
Kesinlikle Katılıyorum	62 (% 62)

3.3.2. Bilgi Evinin Faaliyetleri ve Memnuniyet İlişkisi

Tablo 20’de görüleceği üzere “Verilen derslerden, etüt ve diğer sosyal aktivite imkânlarının yeterli derecede olduğunu düşünmekteyim” sorusuna velilerin % 86’sı olumlu cevap vermiştir. Bu da velilerin genel memnuniyet boyutunun ötesinde verilen eğitim hizmetlerinden de memnun olduklarını göstermektedir.

Tablo 20: Bilgi Evinin Faaliyetleri İle Memnuniyet İlişkisi

Kesinlikle Katılmıyorum	0 (% 0)
Katılmıyorum	6 (% 6)
Kararsızım	8 (% 8)
Katılıyorum	56 (% 56)
Kesinlikle Katılıyorum	30 (% 30)

3.3.3. Bilgi Evi Personelinin Çocuklar Üzerindeki Etkisi

“Çocuğumun Bilgi Evine gelmesinde, Bilgi Evi çalışanlarının olumlu katkısı olduğunu düşünmekteyim” sorusuna velilerin % 92’si olumlu cevap vermiştir (Bkz. Tablo 21). Demek oluyor ki bilgi evinde istihdam edilen eğitimciler ve diğer personel, çocukların eğitimi ve bakımı ile ilgili gayretli bir efor sarf etmektedir. Bilgi evleri her ne kadar resmî-kamusal eğitim kurumları olarak kabul edilse de eğitim elemanlarının çoğu gönüllü kişilerden oluştuğu için, eğitim düzeyi ve niteliği de arzu edilen seviyede olduğu söylenebilir.

Tablo 21: Bilgi Evi Personeli İle Çocukların Katılımı Arasındaki İlişki

Kesinlikle Katılmıyorum	0 (% 0)
Katılmıyorum	0 (% 0)
Kararsızım	8 (% 8)
Katılıyorum	42 (% 42)
Kesinlikle Katılıyorum	50 (% 50)

3.3.4. Bilgi Evi İle Çocuk Gelişimi Arasındaki Bağ

“Eğer bilgi evi olmasaydı çocuğumun gelişiminde olumlu katkı sağlamam kolay olmayacaktı” sorusuna verilen cevaplar yine olumlu görünmektedir. Tablo 22’de yansıtıldığı üzere velilerin % 84’ü bilgi evi sayesinde çocukların eğitimi daha kolaylaştığı eğer bu hizmetlerin verilmemiş olsaydı bireysel çabalarla çocukları eğitmenin zor olacağını bir nevi kabul etmektedir.

Tablo 22: Bilgi Evinin Çocuk Gelişimi Üzerindeki Etkisi

Kesinlikle Katılmıyorum	2 (% 2)
Katılmıyorum	8 (% 8)
Kararsızım	6 (% 6)
Katılıyorum	58 (% 58)
Kesinlikle Katılıyorum	26 (% 26)

3.3.5. Bilgi Evi İle İnternet Kafe Arasındaki İlişki

“Bilgi Evinde internet olmasaydı çocuğum ödevini yapmak için uygun olmayan internet erişim noktalarını kullanmak zorunda kalacaktı” sorusuna verilen cevaplar, farklı sonuçlar doğurmaktadır. Söyle ki velilerin % 20’si bilgi evinde internet imkânı olmasa dahî bu durumda mutlak anlamda çocukların internet kafelerine gideceğini düşünmemektedirler (Bkz. Tablo 23). Bu veliler, sorumluluk duygusu ile sağlıklı

alternatif internet hizmetlerinin yoksunluğu durumunda dahî çocuklarını yine de internet kafelerine gitmelerini engelleyeceklerini düşünmüş olabilirler.

Tablo 23: Bilgi Evinin Varlığı-Yokluğu İle İnternet Kafe Arasındaki İlişkisi

Kesinlikle Katılmıyorum	8 (% 8)
Katılmıyorum	12 (% 12)
Kararsızım	12 (% 12)
Katılıyorum	40 (% 40)
Kesinlikle Katılıyorum	28 (% 28)

Velilerin % 68'si ise bilgi evinde denetimli internet hizmetleri verilmemiş olsaydı çocuklarını şu veya bu şekilde internet kafelerine gidebileceklerini düşünmektedirler (Bkz. Tablo 23). Böylece bilişim çağında faydalı internet hizmetleri veren bilgi evlerinin, veliler nezdinde önemli bir boşluğu doldurduğunu düşünebiliriz.

3.3.6. Bilgi Evinin Beklentilere Cevap Verme Durumu

“Bilgi Evi tüm beklentilerimizi karşılamaktadır” sorusuna verilen olumlu cevap her ne kadar yüksek gibi görünse de (% 74) kararsız olanların ve beklentileri karşılamıyor diyenlerin oranı (toplam % 26) dikkate alınırsa bilgi evlerinin sundukları hizmetlerinin yeterli gibi görünse de yine de geliştirilebilir nitelikte olduğunu söyleyebiliriz (Bkz. Tablo 24).

Tablo 24: Bilgi Evin İle Tüm Beklentiler Arasındaki İlişki

Kesinlikle Katılmıyorum	0 (% 0)
Katılmıyorum	12 (% 12)
Kararsızım	14 (% 14)
Katılıyorum	46 (% 46)
Kesinlikle Katılıyorum	28 (% 28)

Velilerin dar anlamda diğer bilgi evlerinin geniş anlamda çocuk ve gençlik hizmetleri sunan diğer sosyal kuruluşların faaliyetlerinden büyük bir ihtimalle habersiz oldukları

için soruya olumlu cevap verenlerin oranı yine de yüksek olduğu söylenebilir. Eğer velilerin kıyaslama imkânı olmuş olsaydı belki de bu soruya olumlu cevap verenlerin oranı daha da düşük çıkabilirdi.

3.3.7. Bilgi Evlerinin Yaygınlaştırılması Talebi

“Bilgi Evi gibi kurumların yaygınlaşması gerektiğine inanmaktayım” görüşünü kabul eden velilerin oranı % 96’dır (Bkz. Tablo 25).

Veliler, bilgi evlerinin niteliksel beklentilere daha yüksek bir seviyede cevap vermesi gerektiğini düşündükleri gibi daha çok sayıda bilgi evinin açılması yönünde kararlı bir duruş sergilemektedir.

Tablo 25: Bilgi Evlerinin Yaygınlaştırılması Talebi

Kesinlikle Katılmıyorum	0 (% 0)
Katılmıyorum	2 (% 2)
Kararsızım	2 (% 2)
Katılıyorum	30 (% 30)
Kesinlikle Katılıyorum	66 (% 66)

Bilgi evlerinin sayısal açılımına yönelik bu talep, şüphesiz kentlerde çocuk ve gençlik hizmetlerinin daha etkin h3ale getirebilmek açısından yerel yöneticiler için önemli bir kaynak teşkil etmektedir.

3.3.8. Bilgi Evinin Güvenirlilik Durumu

Tablo 26: Bilgi Evinin Güvenirliliği

Kesinlikle Katılmıyorum	0 (% 0)
Katılmıyorum	2 (% 2)
Kararsızım	0 (% 0)
Katılıyorum	30 (% 30)
Kesinlikle Katılıyorum	68 (% 68)

“Çocuğumu güvenle Bilgi Evine bırakmaktayım” görüşü, veliler tarafından % 98’lik bir oranla teyit edilmektedir (Bkz. Tablo 26). Bu doğrultuda bilgi evlerinin, çocuklar için güvenilir bir sosyal mekân oluşturan eğitim kurumları olduğu söylenebilir.

3.3.9. Bilgi Evinin Çocuklar Üzerindeki Sosyalleştirme Etkisi

“Bilgi Evi çocuğumun sosyalleşmesine olumlu katkısı olduğunu düşünmekteyim” görüşünü velilerin % 94’ü savunmaktadır (Bkz Tablo 27). Bu da bilgi evlerinin sadece bir eğitim kurumu değil aynı zamanda çocukları toplum hayatına hazırlayan bir sosyal hizmet kurumu olduğunu göstermektedir.

Tablo 27: Bilgi Evi İle Çocukların Sosyalleşmesi Arasındaki İlişki

Kesinlikle Katılmıyorum	0 (% 0)
Katılmıyorum	6 (% 6)
Kararsızım	0 (% 0)
Katılıyorum	52 (% 52)
Kesinlikle Katılıyorum	42 (% 42)

3.3.10. Bilgi Evi İle Çocukların Ders Takibi Arasındaki Bağ

“Çocuğum Bilgi Evine gelmeye başladıktan sonra derslerinde olumlu bir gelişme görmekteyim” görüşü doğrultusunda olumlu cevap veren velilerin oranı % 84’tür (Bkz. Tablo 28).

Tablo 28: Bilgi Evinin Çocukların Ders Yapmaları Üzerindeki Etkisi

Kesinlikle Katılmıyorum	0 (% 0)
Katılmıyorum	2 (% 2)
Kararsızım	14 (% 14)
Katılıyorum	56 (% 56)
Kesinlikle Katılıyorum	28 (% 28)

Velilerin sadece % 16’sı bu sorunun karşısında ya kararsız olduklarını belirtmişler ya da olumsuz bir tavır sergiledikleri görülmüştür. Dolayısıyla bilgi evlerinin, çocukların

örgün eğitimde başarılı olmalarını sağlayan bir fonksiyona sahip olduğu iddia edilebilir.

3.3.11. Bilgi Evi İle Çocukların Okuma Alışkanlığı Arasındaki İlişki

“Çocuğumun kitap okuma alışkanlığı kazandığını gözlemlemekteyim” tespitine velilerin % 72’si olumlu bir görüş ortaya koymuşlardır. Ancak velilerin % 22’si bu tespitin karşısında kararsız kaldıklarını beyan etmişlerdir. Bunun yanında velilerin sadece % 6’si bilgi evinin çocukların okuma alışkanlığı kazandırmadığını düşünmektedir (Bkz. Tablo 29).

Tablo 29: Bilgi Evinin Çocuklara Okuma Alışkanlığı Kazandırması

Kesinlikle Katılmıyorum	0 (% 0)
Katılmıyorum	6 (% 6)
Kararsızım	22 (% 22)
Katılıyorum	36 (% 36)
Kesinlikle Katılıyorum	36 (% 36)

3.3.12. Bilgi Evinin Hizmetlerinin Ücretsiz Olması

“Bilgi evinin ücretsiz olmasını çok olumlu bir davranış olarak görmekteyim” tespitini velilerin % 92’si olumlu bulmaktadır. Çok az bir kesim, bu görüşü ya paylaşmamakta ya da kararsız kalmaktadır (Bkz. Tablo 30).

Tablo 30: Bilgi Evinde Verilen Hizmetlerin Ücretsiz Olması Yönündeki Görüş

Kesinlikle Katılmıyorum	2 (% 2)
Katılmıyorum	2 (% 2)
Kararsızım	4 (% 4)
Katılıyorum	44 (% 44)
Kesinlikle Katılıyorum	48 (% 48)

Velilerin önemli bir kesiminin sosyo-ekonomik durumlarının iyi olmadığını düşünürsek bilgi evlerinde verilen hizmetlerin ücretsiz olarak sunulması, sosyal belediyeçilik açısından isabetli bir yaklaşım olduğu söylenebilir.

3.3.13. Bilgi Evinin Çocuklar Üzerindeki Davranışsal Etkisi

“Çocuğum Bilgi Evine gelmeye başladıktan sonra davranışlarında olumlu bir gelişme görmekteyim” tespitine velilerin % 90’ı olumlu bir yaklaşım sergilemektedir (Bkz. Tablo 31). Dolayısıyla bir sosyo-pedagojik kurum olan bilgi evi, çocukların davranışlarını pozitif bir yönde etkilemekte ve psiko-sosyal gelişimlerine olumlu bir katkı sağlamaktadır.

Tablo 31: Bilgi Evinin Çocuklar Üzerindeki Olumlu Davranışsal Etkisi

Kesinlikle Katılmıyorum	2 (% 2)
Katılmıyorum	6 (% 6)
Kararsızım	2 (% 2)
Katılıyorum	58 (% 58)
Kesinlikle Katılıyorum	32 (% 32)

3.3.14. Velilerin Çocuklarının Maddî İhtiyaçlarını Karşılama Durumu

“Ailemizin maddî durumu çocuklarımızın ihtiyaçları için yeterli değildir” tespitini velilerin bir kısmı doğru bulurken bir kısmı da yanlış bulmaktadır. Şöyle ki velilerin % 54’ü maddî imkânlarının çocuklarının ihtiyaçlarını yeterince karşılamadığını düşünmektedir. Bunun yanında velilerin % 28’i, çocuklarının ihtiyaçlarını karşılayabildiklerini ifade etmektedir. Velilerin % 18’i ise çocukların ihtiyaçları karşılanıp karşılanmadığı noktasında kararsız bir tutum sergilemektedir (Bkz. Tablo 32). Velilerin ekseriyeti alt ve orta gelir grubuna mensup olduğu halde çocukların ihtiyaçlarını karşılama konusunda duyarlı oldukları görülmektedir. Ancak yine de velilerin yarısından fazlası açıkça çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamada maddî sıkıntılar çektiklerini itiraf etmektedirler. Dolayısıyla çocukların eğitimi de maliyetlerle bağlantılı olduğu için, bilgi evlerinin ücretsiz eğitim hizmetleri, özellikle gelir düzeyi düşük olan (çok) çocuklu aileler açısından önemli bir destek ve tasarruf kaynağıdır.

Tablo 32: Velilerin Maddî Durumlarının Çocukların İhtiyaçlarını Karşılamadaki Yetersizliği

Kesinlikle Katılmıyorum	2 (% 2)
Katılmıyorum	26 (% 26)
Kararsızım	18 (% 18)
Katılıyorum	42 (% 42)
Kesinlikle Katılıyorum	12 (% 12)

3.3.15. Çocukların Velilerin Nazarında Başarı Durumu

“Çocuğum başarılı bir öğrencidir” tespiti velilerin % 70’i tarafından paylaşılmaktadır (Bkz. Tablo 33). Çocukların başarılı olup olmadıkları bilgi evine gelmeleri süreci ile bağlantılı olduğunu düşünecek olursak, başarıyı genel anlamda (sosyal hayatta) ve dar anlamda (özel okul hayatında) ele almakta fayda vardır. Velilerin önemli bir kesiminin, çocuklarını genel ve özel anlamda başarılı olarak görmeleri, bilgi evlerinin çocuklarının özgüvenini geliştirdiğini ve buna bağlı olarak kendilerinin daha pozitif bir açılım sergileyebildiklerini söyleyebiliriz.

Tablo 33: Bilgi Evine Gelen Çocukların Başarılı Olmaları

Kesinlikle Katılmıyorum	0 (% 0)
Katılmıyorum	8 (% 8)
Kararsızım	22 (% 22)
Katılıyorum	54 (% 54)
Kesinlikle Katılıyorum	16 (% 16)

3.3.16. Çocukların Evde Ders Yapma Durumu

“Çocuğum evde ders çalışmaktadır” tespiti velilerin % 70’i tarafından onaylanmaktadır (Bkz. Tablo 34). 10. soru da buna benzer bir şekilde “Çocuğum Bilgi Evine gelmeye başlamasıyla derslerinde olumlu bir gelişme olup olmadığı” yönünde idi. % 84’lük yüksek bir oranla veliler buna olumlu bir cevap vermişti (Bkz. Tablo 28). Her iki tespit

birlikte değerlendirildiğinde şu gerçek ortaya çıkmaktadır. Bilgi evlerine gelen çocukların ekseriyeti derslerinde daha başarılı olmaktadır. Daha başarılı olmaktadır çünkü bunlardan önemli bir kesim ev ödevlerini evde yaptıkları gibi ilave olarak ders de çalışmaktadır. Bu durum, bilgi evlerinin çocuklarının özgürce ve müstakil olarak çalışma azimlerini artırdığını göstermektedir.

Tablo 34: Çocukların Evde Daha Fazla Ders Yapıp Yapmadıkları İle İlgili Durum

Kesinlikle Katılmıyorum	2 (% 2)
Katılmıyorum	16 (% 16)
Kararsızım	12 (% 12)
Katılıyorum	50 (% 50)
Kesinlikle Katılıyorum	20 (% 20)

3.3.17. Çocukların Özgüven Gelişimi

“Çocuğumun kendine güven noktasında önemli bir gelişme görmekteyim” tespiti, velilerin % 86’sı tarafından teyit edilmektedir (Bkz. Tablo 35). Bilgi evleri, çocukların örgün eğitim dışındaki hemen hemen bütün eğitim ihtiyaçlarını karşıladıkları için, bir başka ifadeyle çocuklar ev ödevlerini yapmada profesyonel yardım ve destek görebildikleri için hem okulda daha başarılı olabilmekte hem de buna bağlı olarak kendilerinin özgüveni artabilmektedir. Bu da kendilerinin sosyal hayatta da başarılı olmalarına imkân vermektedir.

Tablo 35: Çocukların Özgüven Gelişimi İle İlgili Durum

Kesinlikle Katılmıyorum	0 (% 0)
Katılmıyorum	6 (% 6)
Kararsızım	8 (% 8)
Katılıyorum	52 (% 52)
Kesinlikle Katılıyorum	34 (% 34)

Dolayısıyla olumlu bir içsel duygu olan özgüvenin sağlıklı bir şekilde ortaya çıkmasıyla birlikte çocukların başka alanlarda da daha aktif ve sosyal olmalarını sağlamaktadır. Şüphesiz bu bireysel gibi görünen psiko-sosyal gelişme, sosyal sermayenin oluşumuna da önemli bir katkı sağlayan unsurdur.

3.3.18. Bilgi Evi Personelinin Sosyal İletişim Etkinliği

“Bilgi evi personelinin bizimle yeterince ilgilendiğini düşünüyorum” görüşünü velilerin % 92’si paylaşmaktadır (Bkz. Tablo 36).

Böylece bilgi evlerinde istihdam edilen personelin sadece çocuklarla değil aynı zamanda velilerle de iyi diyalog halinde olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Tablo 36: Bilgi Evi Personelinin Velilerle Sosyal İletişimi Hakkındaki Durumu

Kesinlikle Katılmıyorum	0 (% 0)
Katılmıyorum	2 (% 2)
Kararsızım	6 (% 6)
Katılıyorum	42 (% 42)
Kesinlikle Katılıyorum	50 (% 50)

3.3.19. Bilgi Evinin Siyasî Misyonu

“Belediyenin böyle bir kurum açmasında siyasi beklentisi olmadığını düşünmekteyim” görüşünü velilerin % 78’i kabul etmektedir. Ancak velilerin % 12’si bu görüşü paylaşmamaktadır (Bkz. Tablo 37).

Kararsız olanları da dâhil edecek olursak velilerin % 22’sinin bilgi evlerinin siyasî amaçlar ve beklentiler güttüğünü en azından varsaymaktadırlar. Veliler nezdinde böyle olumsuz bir intibain doğması, bilgi evlerinin tarafsızlığına gölge düşürebileceği gibi sosyal belediyeçilik ilkelerine de aykırı düşmektedir.

Yerel sosyal politika ve sosyal hizmetlerin, halkın ihtiyaçları doğrultusunda siyasî partilerden ve (yeni) yönetime gelen belediye kadrolarından bağımsız olarak belirli standartlar çerçevesinde yürütülmesi halinde bilgi evlerinin siyasi misyon taşıdıkları iddiası da ortadan kalkmış olacaktır.

Tablo 37: Bilgi Evinin Siyasî Bir Misyon Taşımadığı Görüşü İle İlgili Durum

Kesinlikle Katılmıyorum	4 (% 4)
Katılmıyorum	8 (% 8)
Kararsızım	10 (% 10)
Katılıyorum	40 (% 40)
Kesinlikle Katılıyorum	38 (% 38)

3.3.20. Çocukların Evde Bilgisayar ve İnternet Kullanma Amacı

“Çocuğum evde bilgisayarı ve interneti daha çok ödevleri için kullanmaktadır” görüşü velilerin % 54’ü tarafından paylaşılmaktadır. Bunun yanında velilerin % 20’si tam aksine çocuklarının evdeki bilgisayarı ve(ya) interneti ödev dışı alanlarda kullandıklarını düşünmektedir. Velilerin % 24’ü ise bu soruya nasıl cevap vereceklerini tam olarak bilmedikleri için kararsız kalmışlardır. Bu da çocukların sağlıklı ve faydalı bir şekilde bilgisayar kullanmalarını sağlamak amacıyla velilerin de bilgisayar ve internet üzerinde daha çok bilgi sahibi ve hatta kullanıcı olmaları gerektiğini göstermektedir.

Tablo 38: Bilgisayarın Ev Ödevleri Yapmadaki Olumlu Rolü

Kesinlikle Katılmıyorum	2 (% 2)
Katılmıyorum	18 (% 18)
Kararsızım	24 (% 24)
Katılıyorum	30 (% 30)
Kesinlikle Katılıyorum	24 (% 24)

3.3.21. Velilerin Çocuklara Yönelik Ders Katkısı

“Çocuğumun dersleriyle ilgilenecek yeterli bilgimiz yok” diyen velilerin oranı % 66’dır. Velilerin % 26’sı ise çocuklara derslerinde yardımcı olabildiklerini ifade etmektedirler (Bkz. Tablo 39). Velilerin bir kısmı da olsa çocuklarına ders konusunda yardımcı olabilecek derecede bilgi sahibi olmaları sevindirici olmakla beraber önemli

bir kesimin yeteri derecede bilgi sahibi olmamaları düşündürücüdür. Çocuk eğitiminin başarılı olabilmesi, sadece kurumsal yeniliklerle ve destekle olamayacağı açıktır. Hayat boyu eğitim kapsamında ebeveynlerin de sürekli olarak eğitilmeleri gereği böylece bariz bir şekilde ortaya çıkmıştır.

Bilgi evleri her ne kadar çocukların eğitim başarısını artırabiliyorsa da velilerin (gelişmiş yeni) eğitim sürecinden tamamen kopartılıp dışlanması halinde aile içi kültür ve eğitim birliğinin sağlanması güçleşecek ve nesiller arası çatışmaya yol açabilecektir. Bunun için bilgi evleri, çocuk eğitim sürecine velileri de dâhil etmelidir.

Tablo 39: Velilerin Bilgi Seviyelerinin Yetersizliği

Kesinlikle Katılmıyorum	6 (% 6)
Katılmıyorum	20 (% 20)
Kararsızım	8 (% 8)
Katılıyorum	46 (% 46)
Kesinlikle Katılıyorum	20 (% 20)

3.3.22. Velilerin Çocukların TV İzlemedeki Rolü

“Çocuğumun televizyon izleme sürelerini belirlemekte zorlanmaktayım” görüşü velilerin % 62’si tarafından kabul edilmektedir. Velilerin % 38’i ise çocuklarının televizyon seyretme sürelerini belirlemekte zorlanmadıklarını söylemektedir (Bkz. Tablo 40).

Velilerin belirli bir kısmının çocuklarına belirli bir oranda televizyon disiplini verebilmesi takdiri şayandır. Ancak velilerin ekseriyeti çocuklarına her nedense bir televizyon seyretme kültürü ve disiplini aşılayamamıştır. Burada bilgi evlerine yine büyük görevler düşmektedir.

Özellikle serbest zaman aktivitelerinin niteliklerini ve sayılarını artıran bilgi evleri, bu alternatif hizmetleri sayesinde çocuklara televizyon seyretmenin dışında daha etkin meşguliyet alanları gösterebildikleri için, değişik hobi alışkanlıkları kazanan çocuklarda televizyon seyretme süreleri kendiliğinden azalmaktadır.

Tablo 40: Çocuğun Televizyon İzleme Sürelerini Belirlemekteki Durum

Kesinlikle Katılmıyorum	12 (% 12)
Katılmıyorum	26 (% 26)
Kararsızım	10 (% 10)
Katılıyorum	40 (% 40)
Kesinlikle Katılıyorum	12 (% 12)

3.3.23. Çocukların Ders Yapmada Velilerin Vakit Ayırması

“Çocuğumun dersleriyle ilgilenecek yeterli vaktimiz yok” görüşü karşısında velilerin yaklaşımı şu şekildedir: Velilerin % 44’ünün dersle ilgili olarak çocuklarına yeterince vakit ayıramadıklarını kabul etmektedirler. Buna karşılık velilerin % 48’i çocuklarına bu hususta yeterince vakit ayırabildiklerini iddia etmektedirler. Karasız kalanların oranı ise % 8’dir (Bkz. Tablo 41).

Tablo 41: Velilerin Çocuklarına Ders Konusunda Ayırabildikleri Vakit

Kesinlikle Katılmıyorum	6 (% 6)
Katılmıyorum	42 (% 42)
Kararsızım	8 (% 8)
Katılıyorum	32 (% 32)
Kesinlikle Katılıyorum	12 (% 12)

Velilerin çocuklarına hem ev ödevlerinde (derslerinde) hem de serbest zamanlarında vakit ayırabilmeleri çocukların sadece okul hayatında başarılı olmaları açısından değil sosyalleşmeleri açısından da son derecede önemlidir. Velilerin hemen yarısının çocuklarına yeterince vakit ayıramamaları düşündürücüdür. Haftalık çalışma saatlerinin resmen 45 saat fiilen bunun daha da üstünde olması veli çocuk kaynaşmasını engellediği gibi kurumsal eğitim etkinliklerini de kısmen sınırlandırmaktadır.

Dolayısıyla bilgi evi hizmetleri modeli, bütüncül aile ve çalışma politikalarıyla birlikte değerlendirilmeli ve bu kapsamda ailenin (velilerin) aile bireyelerine daha fazla vakit ayırabilecek bir sosyal düzenlemeye gidilmelidir.

3.3.24. Aile Bireyelerinin Ortak Aktivitesi

Yukarıdaki soru-tespite benzer bir diğer konu da “Evimizde tüm aile bireyelerinin katıldığı ortak aktivitelerimiz vardır” soruşturmasıdır. Burada velilerin % 62’si, genel anlamda aile bireyelerine yönelik vakit ayırabildiklerini ve ortak aktiviteler yapabildiklerini ifade etmektedirler.

Şüphesiz bu oranın derslere yardımcı olabilmede ayrılan vakitten (% 44) daha yüksek çıkması sevindiricidir. Demek oluyor ki veliler her ne kadar çocukların derslerine yeterince vakit ayıramıyorlarsa da hafta sonları gibi tatil ve izinli oldukları dönemlerde çocuklarına ortak aktiviteler için zaman ayırabilmektedirler.

Ancak velilerin % 22’si ortak etkinlikler için çocuklarına yeterince vakit ayıramadıklarını düşünmektedirler. Kararsız olanları da dâhil edersek velilerin % 38’si çocuklarıyla birlikte ortak programlar yapamamaktadırlar (Bkz. Tablo 42).

Bu durumda bilgi evleri özellikle serbest zaman aktiviteleri açısından önemli bir boşluğu doldurduğunu söyleyebiliriz. Ancak serbest zaman aktivitelerinin nitelikli bir şekilde aile birliği içinde düzenlenmesi her halükarda tercih edilmesi gereken bir durumdur.

Bu kapsamda bilgi evleri, düzenleyecekleri serbest zaman aktivitelerini velileri de dâhil ederek organize edebilirler.

Tablo 42: Aile Bireyelerinin Ortak Aktivite Yapabilmesi Durumu

Kesinlikle Katılmıyorum	6 (% 6)
Katılmıyorum	16 (% 16)
Kararsızım	16 (% 16)
Katılıyorum	46 (% 46)
Kesinlikle Katılıyorum	16 (% 16)

3.3.25. Velilerin Ekonomik Durumu İle Çocukların Eğitim Gelişimi Arasındaki İlişki

“Ekonomik durumumuz çocuğumuzun eğitim ve gelişimini olumsuz etkilemektedir” tespitini velilerin % 52’si kabul etmemektedir. Velilerin % 36’sı ise bu görüşü aynen kabul etmektedir (Bkz. Tablo 43). Dolayısıyla toplumsal refah artışına ve eğitim hizmetlerinin genelde ücretsiz olmasına rağmen yine de bazı veliler, sosyo-ekonomik yetersizliklerine bağlı olarak çocuklarının eğitimine fazla yatırım yapamamaktadır. Bilgi evleri bu anlamda özellikle gelir seviyesi düşük olan ailelere ücretsiz eğitim hizmetleri sayesinde önemli derecede destek sağlamış olmaktadır. Bilgi evleri, buna bağlı olarak tercihen gelir seviyesi düşük olan ailelerin çocuklarını hizmet kapsamına almalıdır.

Tablo 43: Velilerin Ekonomik Durumunun Çocukların Eğitim ve Gelişimleri Üzerindeki Etkisi

Kesinlikle Katılmıyorum	10 (% 10)
Katılmıyorum	42 (% 42)
Kararsızım	12 (% 12)
Katılıyorum	20 (% 20)
Kesinlikle Katılıyorum	16 (% 16)

3.4. Bilgi Evlerinin SWOT Analizi Kapsamında Değerlendirilmesi

Türkiye’de bilgi evlerinin hizmetlerinden yararlanan çocukların süreç içindeki olumlu gelişimleri sadece bu kuruluşların sunduğu ilave eğitim ve sosyo-kültürel etkinliklere katılımla ölçmenin zorluğu ortadadır. Çocuğun olumlu gelişimi ve(ya) iyi olma hali, çocuk odaklı bütüncül sosyal politika ve sosyal hizmet konseptlerinin uygulanması durumunda ancak ölçülebilecek kadar geniş çaplı bir kavramdır. Tezimizin sınırları doğrultusunda merkezî (makro) ve yerel (mikro) çocuk ve gençlik hizmetlerinin fayda ve etkinlik boyutunu ölçmek mümkün görünmediğinden bu hizmet alanında yerel bazda da olsa önemli etkinliklere imza atan ve çocukların olumlu gelişimlerine ve(ya)

iyi olma hallerine önemli katkısı olan bilgi evlerinin fonksiyonel etkinliklerini (güçlü ve zayıf taraflarını) ortaya çıkartmakta fayda vardır.

Buna bağlı olarak tezimizde çocuğun olumlu gelişimi ve(ya) iyi olma hali kavramını, ulusal çocuk odaklı sosyal politikalar ve sosyal hizmetler bağlamında ele almaktan ziyade SWOT analizi aracılığıyla bilgi evleri özelinde incelenecek, bu teorik ve metodolojik perspektiften hareketle sosyal belediyecilik ve çocuk refah hizmetleri arasındaki bağı kuvvetlendirmek amacıyla bazı yeni öneriler geliştirilecektir.

3.4.1. SWOT Analizinin Bilgi Evleri Üzerindeki Önemi ve Etkinliği

SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) analizi, genel anlamda bir planın geliştirilmesi veya bir sorunun bilinçli çözümü amacıyla, bir kurumun veya durumun güçlü yanlarını belirleyerek, bunları en uygun dışsal fırsatlarla eşleştiren, zayıf ve tehdit edici yönleri azaltmayı hedefleyen sistematik ve stratejik bir planlama aracı veya tekniğidir. SWOT analizi sayesinde, sistematik bir değerlendirmeye kaynakların ve yeteneklerin en iyi biçimde kullanılması ve yenistratejilerin-politikaların geliştirilmesine yardımcı olmaktadır (Akgemci; 2013).

Harvard Üniversitesinin profesörlerinden olan Learned, Christensen, Andrews ve Guth tarafından geliştirilmiş olan SWOT analizi, bilgi evleri gibi sosyo-kültürel yönleri de olan multi-fonksiyonel bir eğitim kuruluşunun güçlü (Strengths) ve zayıf (Weaknesses) yönlerini belirlemek için uygun bir inceleme aracı ve yöntemidir. Bunun yanında SWOT analizi, iç ve dış faktörlerden kaynaklanan fırsat (Opportunities) ve tehditleri (Threats) tespit etmek için kullanılmaya müsait stratejik bir tekniktir (<http://swotanalizi.com/ornek-swot-analizleri.asp>; Erişim: 10.05.2013).

SWOT analizi, çevresel faktörlerin incelenmesini, bilgi evlerinin geleceği açısından önemli olan fırsatların belirlenmesi, bilgi evlerine tehdit unsuru oluşturabilecek faaliyetlerin (örneğin benzer eğitim kurumlarının sosyo-kültürel etkinlikleri, öğrenci tercihlerindeki değişiklikler, çocuk ve gençlerin değişken talepleri) önceden fark edilip tedbir alınmasını, bilgi evlerinin güçlü yönlerinin ortaya çıkmasını ve bunların hangi durumlarda, şartlarda ve ortamlarda kullanılması gerekebileceğinin tespit edilmesini kapsamaktadır.

Aynı zamanda bilgi evlerinin zayıf yönlerinin belirlenerek tedbir alınmasına, zayıf yönlerin muhtemel tehditler karşısında bilgi evlerini düşürebileceği zor durumlarını

analiz edilmesine de imkân sağlayarak, stratejik doğru kararların alınmasına yardımcı olmaktadır.

SWOT analizi, sonuç itibariyle sosyal belediyeçilik bağlamında daha etkili yerel çocuk ve gençlik hizmetlerinin geliştirilmesine yönelik çeşitli kazanımlar doğuracaktır. Bu kazanımlar sayesinde birbirilerini tamamlayan iki belirleyici unsur aracılığıyla yerel açılımlar açısından daha somut çıkarımlar elde edilecektir. Bu iki unsurun içeriğini şu şekilde belirleyebiliriz.

1.) Güçlü Yönler İle Dışsal Fırsatlar.

2.) Zayıf Yönler İle Dışsal Tehditler.

Bilgi evlerinin güçlü yönleri yeni fırsatlar ve dolayısıyla daha etkin açılımlar doğurabileceği gibi zayıf yönleri de kendi içinde bazı tehditler, riskler barındırabileceği için geleceğini tehlikeye sokabilmektedir. Bilgi evlerine yönelik olarak tespit edilen zayıf yönler, bir tehdit olarak algılanırsa yerel çocuk ve gençlik politika aktörleri ileride ortaya çıkabilecek bu riskli durumu yeni(likçi) hizmet uygulamalarıyla daha vakit erkenken engelleyerek, bilgi evlerinin etkinliklerini de muhafaza etmiş olmaktadır. Dolayısıyla bilgi evleri, dinamik bir dünyada hem sosyal belediyeçiliğin hem de yerel çocuk ve gençlik hizmetlerinin etkin bir parçası olma fonksiyonu da korumuş olacaktır.

Bilgi evlerini SWOT analizine tâbi tutmanın sonucunda elde edilen somut kazanımları şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Bilgi evlerinin güçlü yönlerini fırsatlar perspektifinden ele alıp bunu destekleyen uygun sosyal politikalarla rekabet edebilirlikleri ve gelecekteki konumları daha güçlendirilebilir.
- Bilgi evlerinin zayıf yönlerini teşhis etmekle farkındalık bilinci ve düzeyi artırabilmekte ve uygun tedbirlerle zayıf taraflar giderilerek, güçlü bir konuma dönüştürülebilir.
- Bilgi evlerini tehdit eden çevresel faktörlerin olumsuz yansımaların etkileri, mevcut güçlü birikimlerle ve alınacak tedbirlerle stratejik fırsatlara dönüştürülebilir.

3.4.2. Bilgi Evlerinin Güçlü Yönleri İle Fırsatlar

Türkiye’de çocuk ve gençlik hizmetleri ve bunun bir taşıyıcı birimi olan bilgi evlerindeki güçlü yönler ve fırsat alanları, “*arka plan alanına ait çocuk ve gençlik hizmetleri*” ve “*bilgi evlerinin etkinliği*” ile ilgili iki temel esas üzerine bina edilebilir:

1.) *Arka plan kapsamında çocuk ve gençlik hizmetleri:* Arka plan, çocuk ve gençlerin genelde toplumun özelde ailenin bir parçası olması hasebiyle sosyal ve manevî gücü temsil etmektedir. Bu bağlamda bilgi evleri, orta ve uzun dönemli olarak sosyal sermaye oluşturmada önemli bir güce sahiptir. Türkiye’de merkezî ve yerel çocuk ve gençlik hizmetlerindeki güçlü yönler ve fırsat alanlarından birincisi, sosyal ve manevî güce dayalı bir arka planın varlığıdır. Bir başka ifadeyle Türkiye’de toplum ve aile yapısının çekirdeğini oluşturan çocuk ve gençlere yönelik toplumsal beklenti, ideal anlamda üst seviyelerde seyrettiği için, çocuk ve gençlere yönelik hemen her türlü sosyal politikalar ve sosyal hizmetler hem muhatapları olan çocuk ve gençler tarafından hem de aileleri ve dolayısıyla toplum tarafından olumlu karşılanmaktadır. Nitekim bu anlamda bilgi evlerine yönelik beklentiler, veliler nezdinde yüksek bir yer almakta ve bu doğrultuda da bilgi evleri toplumsal beklentilere cevap verebilecek nitelikte çalışmalar yapmaktadır. Kamusal sosyal hizmetler bağlamında çocuk ve gençlik politikalarını besleyen bu durum, genel anlamda aile değerlerinin varlığına özel anlamda ise manevî ve dinî anlayışı ve duygusunun halen işlevsel olduğunun bir kanıtıdır. Bilgi evleri bu çerçevede toplumsal değerleri koruma ve geliştirme açısından stratejik bir fırsat olarak görülebilir.

2.) *Çocuk ve gençlik hizmetlerinin kurumsal işleyişi, uygulanışı noktasındaki bilgi evlerinin etkinliği:* Kurumsal ve işlevsel etkinlik, sosyal politika bütünlüğü çerçevesinde merkezî ve yerel çocuk ve gençlik hizmetlerinin kurumsal, yöntemsel, personel, idarî ve malî gücü, istikrarı ve sürdürülebilirliği çağrıştırmaktadır. Anket sonuçları, bilgi evlerinin etkinliklerinin yanında eğitici kadrosunun sosyal ilişki ağının memnuniyet verici bir seviyede olduğunu göstermektedir. Velilerin bilgi evlerine yönelik besledikleri memnuniyet ile ilgili ölçütler-unsurlar, aynı zamanda bilgi evlerinin güçlü yönlerini de yansıtmaktadır. Bunları burada tek tek tekrarlamak yerine birbirlerine benzer

unsurları bir güç kategorisi olarak ortaklaşa değerlendirip bunlarla ilişkili olduğunu düşündüğümüz fırsatları da tablo 44’de yansıttık.

Tablo 44: Bilgi Evlerinin Güçlü Yönleri ve Doğurduğu Fırsatlar

Güçlü Yönler	Fırsatlar
Sosyal hizmet kurumu-modeli-projesi olarak görülmesi	Sosyalleşmeye ve olumlu davranışlara katkı sağlaması
Etkinliklerin yeterliliği	Bireysel anlamda özgüven ve toplumsal anlamda sosyal sermaye oluşturması
Personelin niteliği	Eğitime ve okul içi-dışı başarıya katkı sağlaması
Beklentilere cevap vermesi	Toplumsal itibar ve güvenirliliğin sağlanması
Ücretsiz hizmet vermesi	Geliri düşük olan ailelerin dışlanmasını önlemesi

Bilgi evlerinin güçlü yönlerinin her birisi, birden fazla fırsat içermektedir. Dolayısıyla Tablo 44’de sıralanan bireysel ve toplumsal fırsatlar dolaylı veya dolaysız olarak güçlü olan her bir unsurla ilişkilendirilebilir.

Örneğin bilgi evlerinin hizmetlerinin ücretsiz olması hem maddî yönden zayıf olan ailelerin topluma kazandırılmaları mümkün hâle getirilmekte ve böylece dışlanmaları önlenmekte hem de bilgi evlerine yönelik güvenirlilik artırılmaktadır. Bir başka ifadeyle bilgi evlerinin her bir güçlü yönü bazen birden fazla fırsat içermekte veya doğurmaktadır. Her bir fırsat ise yerel çocuk ve gençlik politikalarının uzun vadede şekillenmesine yardımcı olmakta ve netice itibarıyla sosyal barış, sosyal dayanışma ve sosyal sermaye gibi sosyal politikaların hedeflerinin gerçekleşmesine katkı sağlamaktadır.

3.4.3. Bilgi Evlerinin Zayıf Yönleri İle Tehditler

Bilgi evlerine yönelik “zayıf yönler” ile “tehditler”in ne olduğuna bakıldığında, belli başlı temel başlıklar gündeme gelmektedir. Bunların başında, mevzuatla ilgili sorunlar, finansal durum, kurumsal ve siyasî yapı ile ilgili sorunlardan, kaynaklanan zayıflıklar ve tehditler gelmektedir.

- 1.) *Mevzuat ile İlgili Sorunlar:* Türkiye’de merkezî (makro) ve yerel (mikro) çocuk ve gençlik politikaları ve hizmetler sistemindeki en dikkat çeken zafiyet

ve tehdit noktası olarak mevzuat ile bağlantılı ortaya çıkabilen sorunlar akla gelmektedir. Bir başka deyişle, çocuk ve gençlik politikalarına ilişkin mevzuat hem dağınıklık hem de farklılık arz etmektedir. Kaldı ki bilgi evlerine yönelik bir mevzuatın bile olmaması düşündürücüdür. Bu durumda iyi niyetlerle açılan bilgi evlerinin belirli standartlar dâhilinde sürdürülebilirliği sağlıklı görülmemektedir. Mevzuat karmaşıklığı ve(ya) boşluğuna bağlı olarak çocuk ve gençlik hizmetleri sunan her bir kurum ve kuruluşun hizmet anlayışı ve etkinliği farklı olabileceği gibi bilgi evleri dahî kendi içinde bile birbirinden çok farklı etkinlikler ve programlar sunabilmektedir. Şeffaflık ve denetlenebilirlik ilkelerinin de bu durumda uygulanması mümkün görünmemektedir.

- 2.) *Norm ve Standartlarla İlgili Sorunlar:* Bilgi evlerinin hizmetten yararlanacak çocuklara ilişkin öncelikleri mevzuat boşluğuna bağlı olarak farklı olabilmektedir. Böylece merkezî (kamusal) çocuk ve gençlik hizmetleri konseptleri alanında hâkim olan teorik ve kanunî boşluk, kurumsal ve normsal dağınıklığa sebebiyet vermektedir. Kısacası ortak norm ve standartların olmaması, bilgi evlerinin durumunu hem etkinliklerinin kıyaslanabilirliği hem de ortak stratejilerin belirlenememesi açısından zayıflatmaktadır. Norm esaslarına bağlı hizmet kalitesinin belirsizliğinin devam etmesi halinde ileride okul dışı eğitimin karmaşık bir yapıya hapsedilme riski söz konusu olmaktadır.
- 3.) *Koordinasyon İle İlgili Sorunlar:* Çocuk ve gençlik hizmetleri alanında merkezî yönetimin yanında faaliyet gösteren belediyeler, STK'lar ve özel sektöre ait diğer aktörler ile olan ilişkide ve uygulamada koordinasyonsuzluk ve ayrılık söz konusudur. Bilgi evleri ve bu alanda benzer hizmet sunan diğer kurum ve kuruluşlar arasında herhangi bir bağ ve diyalog bulunmamasından dolayı her bir kurum ve kuruluş kendi amaçları doğrultusunda faaliyetlerini sürdürmektedir. Böylece bir tehdit alanı olarak bazen hizmet sunumunda bölgesel farklılıklar-adaletsizlikler meydana gelebileceği gibi kaynakların yersiz kullanımı (israfi) da söz konusu olabilmektedir. Çocuk ve gençlik hizmetlerinin tek elden yürütülmesi ve koordinasyonun sağlanması konusunda merkezde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulmuş olmakla birlikte yerelde çocuk ve gençlik hizmetlerinin yürütümü ile ilgili olarak çift başlılık

halen devam etmektedir. Bu durum, hangi aktörün-merkezin (kimin), hangi etkinliği (neyi), hangi gruba (kime) ve hangi yöntemlerle (nasıl) yapacağı konusunda da bir dağınıklığın varlığını göstermektedir.

- 4.) *Nitelikli Personel Sorunu:* Kurumsal yapı kapsamında diğer bir zayıf yön ve tehdit alanı, nitelikli personel sorunu ile ilgilidir. Çocuk ve gençlik hizmetleri sunan bilgi evlerinde istihdam edilen personele yönelik ciddi anlamda herhangi bir şikâyet söz konusu olmadığı halde çalışan personelin sayısına ve uzmanlık alanlarına baktığımızda özellikle artan rekabet ortamında toplam kalite anlayışının uygulanması halinde ileriye yönelik olarak bazı sıkıntıların ortaya çıkabileceği muhtemeldir. Şöyle ki bazı bilgi evlerinde yeterli sayıda uzman personel bulunmamaktadır. Bunun başlıca sebebi, bilgi evlerinde norm kadro ve standart bir ücret politikasının olmamasıdır. Örneğin bilgi evlerinde müdürlük pozisyonu bir kadro olarak değil de bir unvan olarak verilmektedir. Ayrıca çok az sayıda çocuk gelişim uzmanı ile sosyal hizmet uzmanı istihdam edilmektedir. Bunun yanında personel özlük haklarındaki diğer başka sorunlar da güçlük oluşturan etkenlerdendir.
- 5.) *Malî Durum ile İlgili Sorunlar:* Çocuk ve gençlik hizmet sisteminde zayıf yön ve tehdit olabilecek diğer bir alan, malî durum-kaynak ile bağlantılıdır. Bilgi evlerine yönelik malî kaynak kullanımında her belediye farklı bir yaklaşım sergilemektedir. Bazı belediyelerin bütçeleri kuvvetli olduğu için, bilgi evlerine cömertçe harcamalar yapabilmekte zayıf belediyeler ise ya bilgi evi hiç açmamakta ya da bu alana az bir kaynak ayırabilmektedir. Böylece yerel çocuk ve gençlik hizmetlerinde bölgeler-belediyeler arasında haksız rekabet doğmaktadır. Bunun yanında bilgi evlerine yeterince kaynak ayıran belediyelerin finansal açıdan kaynak kullanımında ne derece etkin ve verimli davrandıkları da ayrı bir sorundur. Diğer yandan çocuk ve gençlik hizmetleri sunan birçok kurum ve kuruluş arasında işbirliği ve koordinasyonun olmamasından dolayı kaynakların israfı ve (ya) kaynak kullanımında etkinliğin düşmesi riski söz konusu olmaktadır.
- 6.) *Denetim ve Siyaset İle İlgili Sorunlar:* Ayrımcılıkla da ilgisi olan çocuk refah hizmetlerinde zayıf yön ve tehdit olabilecek diğer bir alan denetim ve yerel siyaset sorunları kapsamındadır. Çocuk ve gençlik hizmetleri ile ilgili işlev

gören kurum ve kuruluşların yeterince denetlenmemesi ve hizmet sunumundaki nesnel kriterlerin dışında popülist-siyasî amaçların da öngörülmesi ayrı bir sorundur. Buna göre bilgi evleri üzerinden yerel çocuk refah hizmetlerinde bir tehdit anlamında siyasî-ideolojik kayırmacılık tehlikesi her zaman ortaya çıkabilmektedir. Klientalizm olarak da belirtilen bu zihnî yaklaşıma göre, bir kamu kurumu niteliği taşıyan bilgi evlerinde partizan dayatmaların ve yönlendirmelerin olması söz konusu olabilmektedir. Bu sebeple yerel çocuk refah hizmetleri alanında planlama ve hizmet sunumu aşamalarında kayırmacılık-ayrımcılık gibi zayıflıkların ve toplumsal barışı zedeleyebilen tehditler-riskler olabileme ihtimali bulunmaktadır. Dolayısıyla buradaki sorun (tehdit), siyasî destek (belediye seçimlerinde oy) için, bilgi evlerinin bir araç olarak kullanılması veya kullanılmak istenmesi şeklinde tanımlanabilir.

Tablo 45: Bilgi Evlerinin Zayıf Yönleri ve Muhtemel Tehditler

Zayıf Yönler	Tehditler
Mevzuatın olmaması	Standart karmaşıklığı ve kalite kaybı, Sürdürülebilirliğin kısıtlanması, Denetimlerin sağlıklı olması
Norm ve standartlardaki yetersizlikler	Etkinliklerin zayıflaması, Kıyaslanabilirliğin ortadan kalkması
Koordinasyonsuzluk	Kaynakların yanlış kullanımı Bölgesel adaletsizlikler
Nitelikli personelin olmaması	Hizmet ve etkinliğin zayıflaması Diğer hizmet birimleriyle rekabet edilebilirliğin azalması
Mali yetersizlikler	Bölgesel adaletsizlikler
Siyasi bağlılık	İdeolojik-etnik kayırmacılık(klientalizm)

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yerel çocuk ve gençlik hizmetleri alanında yaşanan problemlerin çözülmeden devam etmesinin bir sebebi de parçalı bakış açısının halen korunmakta olduğudur. Zaten (yerel) sosyal politika alanına giren sosyal sorunların karmaşık özelliklerinden dolayı sadece bir faktör veya olgu üzerinden operasyonel çözüm önerilerinde bulunmak da etkili sonuçlar elde etmek açısından doğru bir yaklaşım değildir. Onun için yerel çocuk ve gençlik hizmetlerinde önemli bir yere sahip olan bilgi evlerinin durumunu ele alırken, aynı alanda hizmet eden diğer yerel kurum ve kuruluşları görmezlikten gelmek kapsamlı ve bütüncül çocuk refah hizmetlerinin oluşumuna katkı sağlamayacaktır. Bundan dolayı başta çalışmamızın sorunsal odağında olan bilgi evleri olmak üzere yerel çocuk ve gençlik hizmetlerinde yer alan diğer birim ve yapılar da eleştirel bir çerçevede değerlendirilmiş ve inter-disipliner bir yaklaşımla yerel çocuk ve gençlik hizmetlerinin oluşturulmasına yönelik araştırmalar yapılmıştır. Sonuç olarak yerel çocuk ve gençlik hizmetlerinin oluşturulabilmesi ve sürdürülebilir olması açısından aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

- 1.) ***Okul Dışı Ulusal Eğitim Sistemi Belirlenmelidir:*** Okul dışı eğitime ilişkin, gerekli kalite standartlarına sahip ulusal bir modelin geliştirilmesi gerekmektedir. Okul dışı eğitim kuruluşlarının özellikleri, nitelikleri, hedef kitlesi, eğitim programları gibi konulara açıklık kazandıran esnek standartlar içeren sürdürülebilir bir sistem oluşturulmalıdır.
- 2.) ***Risk Kapsamında Çocuklar Okul Dışı Eğitim Sistemine Dâhil Edilmelidir:*** Marjinalleşme ve dışlanma riski altında olan çocuk ve gençlerin bu sosyal riskleri önleme amacıyla açılacak olan bilgi evleri dâhil bütün eğitim ve sosyal hizmet merkezlerinin hazırlayacağı özel sosyal-pedagojik çalışmalarıyla özellikle desteklenmeleri gerekmektedir.
- 3.) ***Okul Dışı Seyyar Eğitim Hizmetleri Yaygınlaştırılmalıdır:*** Gelişmiş Batı ülkelerinde mobil (seyyar) çocuk ve gençlik çalışmaları, “streetwork” bağlamında esnek sosyal hizmetlerin önemli bir parçasıdır. Bunun için Türkiye’de de özellikle risk grubu altında olan çocuk ve gençlerin daha çok merkezlerde açılan bilgi evlerine ulaşım zorluğu sebebiyle periferik semtlere seyyar (mobil) çocuk ve gençlik hizmetleri götürülmeli ve buna uygun eğitim araç ve gereçleri temin edilmelidir.

4.) ***Ulusal ve Yerel Sosyal Politikalar (Çocuk Refah Hizmetleri) Uyum İçinde Yürütülmelidir:*** Genelde anlamda makro düzeydeki sosyal politikalar (sosyal hizmetler), dar anlamda ve mikro düzeydeki çocuk ve gençlik hizmetleri (çocuk refah hizmetleri), uygunluk ve etkinlik durumuna göre merkezîyet ve adem-i merkezîyet ilkeleri doğrultusunda yeniden belirlenmelidir. Bu bağlamda geleneksel merkezîyetçi devlet yapısının değişmesi ile birlikte sosyal belediyeçilik güçlendirilmeli ve merkezî çocuk ve gençlik politikalarının eksik bıraktığı veya ulaşamadığı hizmet alanlarında belediyeler tamamlayıcı bir fonksiyon olarak yerel çocuk refah hizmet konseptlerini geliştirebilmeli ve bütün yurt çapından adil bir dağılım anlayışı çerçevesinde bilgi evleri modelini yaygın hale getirebilmelidir.

5.) ***Bilgi Evlerinin Ulusal-Yerel Çocuk Ve Gençlik Hizmetleri İçindeki Yeri ve Fonksiyonu Belirlenmelidir:*** Çocuk ve gençlik hizmetlerinin kanunî çerçevesi ve programları ulusal düzeyde belirlenmeli ve yerel yönetimlerce uygulanmalıdır. Merkezî yönetim, özel sektöre, STK'lara ve belediyelere bağlı bilgi evlerinin ve çocuklar için açılmış benzeri kuruluşların yasal düzenlemesi, denetimi, desteklenmesi, teşviki ve değerlendirmesi ile devlete bağlı yerel çocuk ve gençlik merkezlerinin malî yapılarının düzenlemesiyle ilgilenmelidir.

6.) ***Çocuk ve Gençlere Yönelik Sosyal Politika Konseptinin Kanunî Altyapısı Oluşturulmalıdır:*** Türkiye'de korunmaya muhtaç değişik sosyal kesimlere yönelik olarak oluşturulan ve geliştirilen sosyal politikalar, diğer gelişmiş ülkelere göre hayli geç bir safhada uygulanmaya konulmuştur. Bu gecikmeden dolayı da Türk sosyal devlet yapısı da henüz gelişmiş bir kıvama gelebilmiş değildir. Örneğin engellilere yönelik "Özürlüler Kanunu" bile ancak 2005 yılında kabul edilebilmiştir. Buna mukabil çocuk ve gençlere yönelik kapsamlı ve kendi içinde tutarlı bir kanun çıkartılamamıştır. Onun için gelişmiş Avrupa ülkelerinde görüldüğü gibi sosyal haklar bağlamında Çocuk ve Gençlik Kanunu hazırlanmalı ve yürürlüğe konulmalıdır.

7.) ***Bilgi Evleri Yönetmeliği Hazırlanmalıdır:*** Çocuk ve Gençlik Kanununda yerel çocuk refah hizmetlerini sağlayacak kurumsal yapının özellikleri belirlenmelidir. Bu bağlamda il ve ilçelerde değişik kurucu ve yürütücüler tarafından açılacak bilgi evlerinin ve hizmetlerinin standartlarını tarif eden bir yönetmelik hazırlanmalıdır. Bundan dolayı bilgi evleri ile ilgili bir yönetmeliğin hazırlanması ve yürürlüğe konulması gerekmektedir. Türkiye'de açılacak yeni bilgi evlerinin sosyo-kültürel

işlevleri ve görevlerinin çerçevesi somut olarak çizilmelidir. Bu yönetmelikte nüfusa bağlı olarak il-ilçelerde hangi şartlarda bilgi evlerinin açılacağına dair temel ilke ve esaslar belirlenmelidir. Ayrıca yönetmelikte istihdam edilecek personelin sayısı ve niteliği ile ilgili ilke ve standartlar da tespit edilmelidir. Ayrıca bilgi evlerinin ve personelin görev, yetki ve sorumlulukları da açıkça ortaya konulmalıdır.

8.) ***Talep Odaklı (Katılımcı Demokrasi Anlayışı Doğrultusunda) Hizmet Anlayışı Sergilenmelidir:*** Bilgi evlerinin bina yapımı için uygulanacak proje seçiminde nüfus, iklim şartları, bölgenin tarihi ve mimari dokusu, eğitim ve gelişmişlik düzeyi, mahallenin demografik, dinî, mezhebî ve etnik yapısı gibi unsurlar dikkate alınmalıdır. Gerek donanım ilke ve standartları gerekse materyal seçim ve sağlamada hizmet verilen bölgedeki-mahalledeki kullanıcıların-velilerin ilgi, istek ve bilgi ihtiyaçları dikkate alınmalıdır. Her bilgi evi, genel anlamda halkla ilişkilerini genişletmek özel anlamda çocuk refah hizmetlerini etkili hale getirmek amacıyla çocuk ve gençlere yönelik eğitsel ve kültürel etkinlikler düzenlemelidir. Bu bağlamda yönetmelikte eğitici, sportif, sosyal ve kültürel etkinliklerin ilke ve standartları da belirlenmelidir. Bilgi evleri özellikle dezavantajlı çocuk ve gençlere yönelik özel sosyo-kültürel etkinlikler tertipleyeabilmelidir. Bu doğrultuda engelli, hasta, yoksul, göçmen ve(ya) eve bağımlı çocuk ve gençlere yönelik hangi türde hizmetlerin hangi yoğunlukla götürüleceği bizzat muhatapların görüşlerine müracaat edilerek katılımcı demokrasi anlayışı doğrultusunda belirlenmelidir.

9.) ***Bilgi Evleri Demokrasi Okulu Olarak İşlev Görmelidir:*** Çocuk ve gençlerin sosyal ve siyasî karar mekanizmalara ve süreçlere katılabilmeleri ve geleceği yetişkinlerle birlikte belirleyebilmeleri, yerel çocuk ve gençlik hizmetlerinin temeli olmalıdır. Bu bağlamda bilgi evleri, klâsik eğitim hizmetlerinin yanında katılımcı demokrasinin gelişimine katkı sağlayan ve çocukların demokrasi kültürü almasına destekçi olan kuruluşlar olarak yeniden yapılandırılmalıdır. Çocukları, geleceğin bireyleri olarak görmekten ziyade hâlihazırda bir birey olarak görmeyi sağlayan yaklaşım, aktif katılımcılık anlayışı ve uygulamasıdır. Bilgi evlerinde düşünülen programlar, bundan dolayı çocukların onayı alınarak yapılmalı veya onların tercihlerine göre birlikte hazırlanmalıdır. Bilgi evlerinde çocuklar, aktif katılımcılık sayesinde bir sosyal aktör rolünü üstlenebilme fırsatı bulabilecek ve bu özgüven ile topluma ileride daha yararlı hizmetler sunabilecektir.

10.) **Bilgi Evlerinin Elemanları Artırılmalı ve Ekip Çalışması Özendirilmelidir:** Bugünün uygulamasında okul dışı öğretmenlerin özellikleri, okul öğretmenleri ile benzerlik taşımaktadır. Nitelikli personel ihtiyacını gidermek için, personel alımına ihtiyaç olduğu kadar alınan personelin de formasyonu önemlidir. Bilgi evleri gibi okul dışı eğitim kuruluşlarında klâsik öğretmenlerin yanında sosyal pedagog, sosyolog, ilahiyatçı, çocuk gelişim uzmanı ve sosyal hizmet elemanları da istihdam edilmelidir.

11.) **Bilgi Evlerine Kamusal Destek Sağlanmalıdır:** Bilgi evleri ve benzeri kuruluşlar, okul dışı çocuk ve gençlik çalışmalarının vazgeçilmez bir unsuru olarak kabul edilmelidir. Bu bağlamda STK'lar tarafından açılan bilgi evleri dâhil çocuk ve gençlere hizmet eden bütün sosyal kuruluşlar devletçe maddî, teknik ve lojistik yönden desteklenmelidir.

12.) **Bilgi Evleri Sosyal Rehabilitasyon Fonksiyonu Üstlenmelidir:** Sosyal dışlanmaya maruz bırakılan riskli grupların başında dezavantajlı çocuklar gelmektedir. Bu grubun içinde yer alan özellikle engelli çocuklar ile etnik kökeni farklı olan çocuklar (Roman çocuklar), kendilerini gerçekleştirebilmelerini kolaylaştıran ve topluma uyum sağlayabilmelerine yardımcı olan sosyal içerme programlarıyla destek görmelidir.

13.) **Bilgi Evlerinin Sosyo-Kültürel Etkinlikleri Açık Ortam Aktivitelerle Zenginleştirilmelidir:** Kentli çocuklar, kırsal alanda yaşayan çocuklara göre daha çok yetişkin gözetimi altında, daha az arkadaşlarıyla birlikte sokakta oynayabilmekte ve daha geç inisiyatif sahibi olabilmektedir. Özellikle çalışan annelerin çocukları, neredeyse küçük yaşlarından itibaren zamanlarını örgün eğitim ve okul dışı eğitim veren kurum ve kuruluşlarda geçirmektedir. Serbest zamanlarını hemen hemen hep öğretim başarısı için kapalı mekânlarda sarf eden çocukların sosyal ve doğal hayata dair eğitimi ve buna bağlı olarak duygusal ve sosyal zekâ becerileri de yetersiz kalmaktadır. Bilgi evleri, bilgi kaynaklarını daha çok dışsallaştırarak, çocukların özgürlükçü bir ruhla gelişebilmeleri için özellikle sosyal ve tabîî bilimlerin çerçevesinde açık alanlarda pratik deneyim elde edebilmelerine yönelik aktiviteler programlamalıdır (Yaşlı, hasta ve engelli ziyaretleri; Köy ve çiftliklerde inceleme; Tabiat ortamında doğa sporları, Mezarlıklar gibi manevî mekânlara yolculuk vb).

14.) **Bilgi Evleri, Sosyal Riskli Mahalle ve Gruplara Daha çok Yönelmelidir:** Her kentin dezavantajlı bölgeleri olma ihtimalinden yola çıkarak, her kentin sosyal risk

haritası çıkartılarak, risk unsuru taşıyan bölge ve mahallelerde bilgi evleri açılmalıdır. Örneğin göç alan veya yoksulluğun bariz olduğu mahallelerde yaşayan ailelerin ve çocuklarının sosyal hizmet ihtiyaçları belirlenmeli ve bu doğrultuda tespit edilen mahallelerde açılacak olan bilgi evlerinin sosyo-kültürel hizmet türleri buna göre ayarlanmalıdır. Mahalle bilgi evleri bu yönüyle kente göçle gelen ailelerin çocuklarına yönelik kente uyum sürecini başarıyla tamamlayabilmeleri amacıyla çeşitli sosyal danışmanlık ve destek hizmetleri sunmalıdır. Bilgi evlerinin kentin değişik semtlerine açılım göstermesi ile birlikte semt-mahalleler arası gelişmişlik farklılıkları da ortadan kalkmış olacaktır. Yaşadıkları sosyal çevre sebebiyle gelişimleri tehlike içinde olan çocukların tespiti ve onların daha iyi korunması için bilgi evleri, en azından sosyo-kültürel destek hizmetleri ile sosyal hizmet çalışmalarına destek verebilir. Kısacası mahalle bilgi evlerinde özellikle dezavantajlı gruplar hedeflenmelidir.

15.) ***Bilgi Evlerinin Hizmetleri Çocuk-Aile İlişisini Güçlendirmelidir:*** Sorunlu çocukların aile içerisinde doğru ve müspet disiplin yöntemleri çerçevesinde yetiştirilmelerini sağlamak maksadıyla bilgi evleri ailelere, toplum kaynaklarına ulaşma, aile içi etkin iletişim kanallarını doğru kullanma gibi konularda eğitim ve danışmanlık hizmetleri vermelidir.

16.) ***Bilgi Evlerinden Kayıtsız Her Çocuk Yararlanabilmelidir:*** Son yıllarda uluslar arası boyutuyla göç alan Türkiye'nin değişik kentlerinde yabancı uyruklu mülteci aileler ve çocukları yaşamaktadır. Bundan dolayı bilgi evlerinde sunulan çocuk ve gençlik hizmetlerinden uyruk/vatandaşlık, ikamet (süresi), din, dil, ırk ve cinsiyet gibi ayrımcılığa sebep olabilen hiçbir şart aranmadan yerli-yabancı bütün çocuklar yararlanabilmelidir.

17.) ***Bilgi Evlerinde Çocuklardan Her Yaş Grubu Kabul Edilmelidir:*** Bilgi evlerine kabul ve üyelik noktasında yaş sınırlamaları getirilmemelidir. Okul çağında olan bütün çocuklar ve gençler için uygun sosyo-kültürel etkinlikler düzenlenmelidir.

18.) ***Bilgi Evleri Koordinasyon İçinde Belirli Standartlar Ekseninde Çalışmalıdır:*** Bilgi evleri, kamu-özel-gönüllü sektör arasında işbirliği yaparak, paydaş ağını genişletmeli ve halkın bütün kesimlerine böylece ulaşmalıdır. Kurumlar ve kuruluşlar arası sağlanacak koordinasyonla birlikte genel anlamda çocuk ve gençlik hizmetleri sunan merkezler dar anlamda bilgi evleri belirli norm ve standartlar çerçevesinde hizmetlerini belirlemelidir.

19.) ***Bilgi Evleri Modeli Yaygınlaştırılmalıdır:*** Bilgi evleri, velilerin beklentileri doğrultusunda memnuniyet verici hizmetler sunduğu halde sayısal boyutuyla kurumsal çocuk ve gençlik hizmetleri içindeki yeri halen yetersizdir. Bu model, okul dışı eğitim alanında özellikle gelir düzeyi düşük ailelerden gelen çocukların sosyal rehabilitasyonuna ve pedagojik gelişimlerine önemli katkılar sunduğu bir gerçektir. Dolayısıyla mahallelere varıncaya kadar bütün kentlerde bilgi evleri açılmalı ve belediyelerin uhdesinde veya belediyelerin denetimi altında işletilmelidir. Ayrıca STK'lara da bu çerçevede bilgi evi açma yetkisi verilmelidir. Kısacası yeni bilgi evleri yurt çapında dengeli dağılımına imkân verecek, görev boşluğu bırakılmayacak şekilde ve toplumun ihtiyaçları göz önünde tutularak açılmalıdır.

Çocuk ve gençlik hizmetlerinin yerelde etkinliğini artırabilmek için, sadece bilgi evlerine yönelik bazı önerilerde bulunmak, sorunları çözmek ve bütünlüğü yakalamak adına yeterli olmayabilir. Bunun için sorunsal boyutuyla benzer hizmetlerde bulunan başta internet kafeleri ve okullar olmak üzere diğer kurum ve kuruluşların rehabilitasyonuna yönelik bazı tavsiye niteliğinde çözüm önerilerinde bulunmakta fayda vardır:

20.) ***İnternet Kafelerine Yönelik Etkili Bir Denetim Sistemi Oluşturulmalıdır:*** Valilik bünyesindeki komisyon ile Çocuk Şube Müdürlüğü'nün internet kafe ile elektronik oyun salonlarına dair denetimler bir sisteme oturtulmalıdır. İnternet kafelerine yönelik mevcut denetim mekanizması, Valilik bünyesindeki oluşturulan denetim komisyonu aracılığıyla kısmî bir işlev görmektedir. Denetim komisyon üyelerinin hemen her biri, kendi kamu kurumlarında aslî görevlerinin dışında bu işi gönüllülük üzerine yapmaktadır. Bundan dolayı bu üyeler, bu işi asli bir görev olarak algılamadıkları için, denetimler yetersiz kalmaktadır. Doğrusu komisyon üyeleri, çocuk ve gençlerin sağlıklı gelişimlerini düşünerek, salt bu iş için görevli kişilerden veya aslî işi denetim, rehberlik ve danışmanlık olan kamu görevlilerinden oluşturulmalıdır. Denetim sistemi içine gerektiğinde zabıta görevlileri de dâhil edilmeli ve Valilik ile Belediye arasında sıkı bir işbirliği sağlanmalıdır. Bu konuda koordineli denetim mekanizmaları geliştirilmeli ve bu bağlamda örneğin içerik filtreleme konusunda ihlale varan uygulamalar söz konusu olduğunda internet kafe işletmecilerine yönelik caydırıcı nitelikte ağır cezaî müeyyideler uygulanmalıdır.

- 21.) ***Ruhsatsız İnternet Kafeleri Kapatılmalıdır:*** İzinsiz ve ruhsatsız internet kafe işletmecilerinin tespitinin etkin bir denetim mekanizması ile sağlanmalıdır. Cezaların uygulanmasında daha sorumluluk alıcı bir pozisyonun sergilenmesi gerekmektedir. Özellikle Belediyenin işyeri açma ve çalışma ruhsatı verme yetkisinden dolayı bünyesindeki ilgili birimin bu ruhsata sahip olmayan internet kafe ile elektronik oyun salon işletmecilerine karşı kendi kurumsal denetimlerini daha etkin hale getirmelidir.
- 22.) ***İnternet İşletmecileri Eğitime Tâbi Tutulmalıdır:*** İnternet kafe işletmecilerine belirli aralıklarla kanun ve yönetmeliklerin içeriği ile ilgili bilgilendirme programlarının ötesinde kapsamlı olarak eğitim verilmelidir. Bu eğitimi almayan işletmecilere ruhsat verilmemelidir. Ayrıca internet kafelerin sosyal pedagojik yönden de işlev görmesi yönde işletme sahiplerine sertifikalı eğitim programları düzenlenmelidir.
- 23.) ***Okullar Denetim Sisteminin Bir Parçası Olmalıdır:*** Okul idarecileri, öğrencileri internet kafelerin olası tehlikelerine karşı uyarmalıdır. Diğer yandan nöbetçi öğretmenlerin özellikle ders giriş ve çıkış saatlerinde okul çevresinde hazır bulunmalı ve gerekirse Çocuk Şube Müdürlüğü'nün koordinasyonunda okul çevresindeki internet kafe ve elektronik oyun salonlarına okul zamanlarında denetimde bulunabilmelidir. Denetim, genişletilerek çocuk refah hizmetleri sunan bütün kurum ve kuruluşları da içine almalıdır. Denetimler, devletin ve yerel yönetimlerin gözetim ve sorumluluğu altında toplumun her kesiminin (merkezî yönetim birimleri, yerel yönetimler-belediyeler, STK'lar ve özel sektör) katılımı sağlanarak bir bütünlük içinde yürütülmelidir.
- 24.) ***Okullarda Alternatif İnternet Odaları Açılmalıdır:*** Okulların bünyesinde yer alan güvenli internet ile bilişim teknolojileri sınıfları, öğrencilere gündüzün her saatinde açık kalmalıdır. MEB'nin bir talimatı da zaten bu yöndedir. Kapalı ve atıl durumdaki bilişim teknolojileri sınıfları, öğrencilere ücretsiz olarak günün belli saatlerinde Bilgisayar Formatör Öğretmeni koordinasyonu altında hizmet vermelidir. Bu konuda Milli Eğitim Müdürlüğü, gerekli izni ve kolaylığı sağlamalıdır. Okul idarecileri okul-aile toplantıları ile veli bilgilendirme toplantılarında bu konudaki gelişmeleri öğrenci velilerine duyurmalıdır. Kısacası okullardaki rehberlik servisleri ile Milli Eğitim Müdürlüğü bünyesindeki okul-rehberlik hizmetleri kurulları, internet

kafeler ve elektronik oyun salonları kullanımı gibi sorumluluk alanlarında daha duyarlı ve etkin olmalıdır.

25.) **Okullarda Rehberlik Hizmetleri Artırılmalıdır:** Okullarda daha duyarlı ve etkin bir rehberlik sistemi oluşturulmalıdır.

26.) **Okul-Bilgi Evi İşbirliği Oluşturulmalıdır:** Okuldan kaçan, derslerinde başarılı olamayan, düşük akademik başarı gösteren, davranışlarında anormallikleri olan, ailesinin düşük gelirinden dolayı (yeterince) harç alamayan ve(ya) akranlarıyla zayıf ilişkiler kuran çocuklar tespit edilmelidir. Bu çerçevede okullar ve internet kafeleri, bilgi evlerinin potansiyellerinden yararlanmalı ve bilgi evlerinin personeliyle birlikte ortak ve birbirini tamamlayan özel sosyal destek ve eğitim programları geliştirilmelidir. Haddizatında işbirliği, çocuk ve gençlik hizmetlerinde yer alan merkezî ve yerel aktörler arasında sağlanmalı ve sosyo-kültürel etkinlikler, kendi denetim ve koordinasyon sistemi içinde paylaşarak ve(ya) spesifik alanlarda ihtisaslaşarak ihtiyaçlar doğrultusunda sunulmalıdır.

Netice itibariyle bilgi evleri, Türkiye’de yerel çocuk ve gençlik hizmetlerine yeni bir açılım ve oluşum kazandırdığı ortadadır. Ancak bu oluşum sürecinde iyi niyetli gayretler ve güzel örnekler olmakla birlikte uygulamaya dönük kapsamlı, bütüncül ve etkin sosyal belediyeçilik konseptleri henüz geliştirilmiş değildir. Bu bağlamda tezimizin başında ortaya attığımız üç temel hipoteze nihaî sonuç olarak şu şekilde bir değerlendirme yapabiliriz:

- 1.) “Çocuk ve gençlik hizmetleri, yerel sosyal politika konseptleri kapsamında değerlendirilmesi gereken işlevsel olarak sosyal hizmet amacını taşıyan uygulamalı çocuk refah hizmetleri” hipotezi, mantıksal bütünlük içinde değerlendirildiğinde gerek dünya örnekleri, gerekse Türkiye’deki gelişimsel süreç açısından doğru bir tespittir. Hakikaten çocuk refah hizmetleri olarak değerlendirebileceğimiz çocuk ve gençlik hizmetleri, kurumsal açılımlarıyla birlikte sosyal belediyeçilik bağlamında yerelde etkin bir şekilde uygulanabilir bir durum arz etmektedir.
- 2.) “Hangi isim altında olursa olsun Türkiye’de daha çok yerel yönetimler tarafından açılan bilgi evleri, genel anlamda yerel sosyal politika, özel anlamda yerel çocuk ve gençlik hizmetleri için kurumsal bir araç niteliği taşımaktadır”

hipotezi, uygulamalar açısından bakıldığında doğrulanması ve hatta teşvik edilmesi gereken bir durumdur. Yerel kurumsal bir aktör olarak bilgi evleri, çocuk refah hizmetleri sunan hem pedagojik hem de sosyal yönü olan sosyal hizmet birimleridir.

- 3.) “Belediyeler, Sosyal Belediyecilik ilkelerine uygun olarak yerel çocuk ve gençlik hizmetlerinden sorumludur” hipotezi, yerindelik ve etkinlik kriterlerinin yanında uygulamalı (yerel) sosyal politika ve sosyal hizmetler açısından isabetli bir yaklaşımdır. Ancak anket ve SWOT analizlerinin değerlendirilmesi sonucunda birçok belediyenin kurumsal yapılanmaya (henüz) gitmediğini, bilgi evleri açan belediyelerin bir kısmı da çocuk refah hizmeti sunumunda dış tehditlere sebebiyet verebilecek zayıf yönlere sahip oldukları tespit edilmiştir. Bununla birlikte bilgi evlerinin yerel çocuk ve gençlik politikaları kapsamında sundukları hizmetler, velilerin ekseriyeti tarafından memnuniyetle karşılandığını söyleyebiliriz.

Dolayısıyla yerel çocuk refah hizmetlerinin yaygınlaştırılması açısından bilgi evlerinin arka planında nesiller arası dayanışma, toplumsal gelişme ve sosyal sermaye oluşturma gibi birçok yeni fırsat içerdiğini ve bu yönleriyle kendi içyapısında güçlü unsurlar ve dış yansımaları açısından olumlu psiko-sosyal dinamizm etkileri taşıdığını da belirtebiliriz. Netice itibariyle bilgi evleri, yerel çocuk refah hizmetleri sağlayan yerel sosyo-pedagojik kurumlar olarak desteklenmeli ve mevzuat bütünlüğü içinde ihtiyaç duyulan bütün illerde-ilçelerde açılmalıdır.

KAYNAKLAR

Yazarı Olan Yayınlar

ADA, Sefer ve Şirin, Ahmet; “Türkiye Genelinde Halk Eğitimi Üzerine Bir İnceleme”; *Yetişkin Eğitimi Sempozyumu Bildirileri*; 05.05.2007; İstanbul Büyükşehir Belediyesi-Sanat ve Meslek Eğitimi Kursları (İSMEK) Yayınları; İstanbul; s. 88-101.

AKDOĞAN, Yalçın (2002); “Ulusal Soruna Yerel Çözüm: Sosyal Belediyecilik”; *Eminönü Bülteni*; Şubat Sayısı.

AKGEMCİ, Tahir (2013); *Stratejik Yönetim*; Yenilenmiş 3. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara.

AKTAN, Coşkun, Can ve Özlem Özkıvrak (2008); *Sosyal Refah Devleti*; Okutan Yayıncılık; İstanbul.

AKYÜZ, Emine, *Çocuk Haklarının ve Güvenliğinin Korunması*; MEB Yayınları, Ankara: 2000.

AL, Hamza (2007); “Türk Yerel Yönetimlerin Yeniden İnşası”; *Dönüşüm Süresindeki Türkiye Aktörler, Alanlar, Sorunlar*; (Ed. Davut Dursun, Burhaneddin Duran ve Hamza Al); Alfa Yayınları; İstanbul; s. 355-383.

ARIKBOĞA, Ülkü (2004); *Yönetimler Arası Mali İlişkiler*; Yaylacık Matbaası; İstanbul.

ATEŞ, Hamza (2009); “Sosyal Belediyecilik”; *Çerçeve Dergisi*; Ocak; s. 88-95.

AYDIN, Ahmet Hamdi (2007); *Türk Kamu Yönetimi*; 2. Baskı; Seçkin Yayınları; Ankara.

BARBER, Robert L. (1999); *The Social Work Dictionary*, USA, NASW Press.

BAŞARGAN, Nükhet Hotar ve Kümbül, Burcu (2001). “Çalışan Çocuk Sorununa Aileleri Açısından Bir Bakış: İzmir İli Örneği”, *Türkiye’de Çalışan Çocuklar Semineri*, DİE, Ankara.

- BAYHAN, Vehbi (1997); “*Üniversite Gençliğinde Anomi ve Yabancılaşma*”; Kültür Bakanlığı Yayınları; Ankara.
- BUHRMAN, Hans ve Bratton, Roberto (1978); “Athletic Participation and Deviant Behaviour of High School Girls in Alberta”; *Review of Sport and Leisure*; 3/2.
- CAN, Hasan (2006); “Sosyal Belediyecilik ve Ümraniye”; *Yerel Siyaset*; Yıl 1; Sayı 5; Mayıs; s. 18-19.
- Celep, C. (2006); “Türkiye’de Halk Eğitimi”, *Türkiye’de Eğitim Bilimleri: Bir Bilanço Denemesi*, (s. 214-238); (Ed. M. Hesapçioğlu ve A. Durmuş); Nobel Yayın Dağıtım; Ankara.
- CILGA, İbrahim (2004); *Bilim ve Meslek Olarak Türkiye’de Sosyal Hizmet*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayını, No: 16; Ankara.
- ÇAKMAK, Duran ve Türkcan, Ahmet (2001); “Alkol ve Madde Bağımlılığı Araştırma ve Tedavi Merkezi-AMATEM” *Yeni Türkiye*, Sayı: 39.
- DAĞLI, Elif (2001); “Tütün ve Politika”; *Yeni Türkiye*, Sayı: 39.
- DOĞAN, İsmail (1991); “Gençlik ve Gençlik Sorunları”; *Türk Aile Ansiklopedisi*; Cilt 2; Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları; Ankara.
- DOĞAN, İsmail (2000); *Sosyoloji-Kavramlar ve Sorunlar*; Sistem Yayıncılık; İstanbul.
- DUYAN, Veli (2010); Sosyal Hizmet Temelleri, Yaklaşımları, Müdahale Yöntemleri; *Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi*; Yayın No: 16; Ankara.
- ENNEW, Judith (1998); “*Sokak Çocukları ve Çalışan Çocuklar*” UNICEF, 1998.
- ERYILMAZ, Bilal (2007); “Sosyal Politikalarda Önce Aile, Sonra Sivil Toplum Sonra Yerel Yönetimler ve Daha Üst Düzeyde Merkezî Yönetim Kuruluşlarının Rol Alması, Daha Doğru Bir Yaklaşımdır”; *Sosyal Politikalar Dergisi*; Kış; Sayı 02; İstanbul; s. 80-82.

- ES, Muharrem (2007); *Kent Üzerinde Düşünceler*; Plato Danışmanlık Eğitim Yayınları; İstanbul.
- FİŞEK, Gürhan (2007). “Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardımların Sosyal Politika Araçları İçerisindeki Yeri (‘Genel’i ‘Yerel’e İndirmek)”, *Cahit Talas Anısına*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Sosyal Politika Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları No. 595, Ankara.
- GÖKMEN, Hülya ve diğerleri; (1985); *Yüksek Öğrenim Öğrencilerinin Kendilerini Gerçekleştirme Düzeyleri*; MEB Yayınları; Ankara.
- GÜLMEZ, Sedat; “Tayyip Amca Bilgi Evleri”; *Aksiyon Dergisi*; Sayı 558. 13.03.2006.
- GÜNÖZ, Mustafa (2007); *Türkiye’de Çocuk İşçiliği Sorunu ve Çözüm Önerileri* (Uzmanlık Tezi); T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı-Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü; Ankara.
- GÜRÇAY, Cemile ve KUMAŞ, Handan (2001); “Dünya’da ve Türkiye’de Çalışan Çocuklar Profili”. *Türkiye’de Çalışan Çocuklar Semineri*, DİE, Ankara.
- HACİMAHMUTOĞLU, Hande (2009); *Türkiye’de Sosyal Yardım Sisteminin Değerlendirilmesi*, (DPT Uzmanlık Tezi); Ankara.
- KARAKÜÇÜK, Suat (1995); “Rekreasyon Serbest Zamanları Değerlendirme Kavram Kapsam ve Bir Araştırma”; Ankara Komisyon (1988); “Gençliğin Serbest Zaman Faaliyetleri”; *I. Gençlik Şurası*; MEGSB Yayını; Ankara.
- KAVİ, Ersin ve KOÇAK, Orhan (2000); “İstanbul’daki Bilgi Evlerinin Sosyal İçerme Boyutu Açısından Değerlendirilmesi”; *Uluslararası 8. Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildiriler Kitabı*; 28-31 Ekim; İstanbul.
- KONANÇ, Esin (1992); *Korunmaya Muhtaç Kent Çocukları*; Friedrich Ebert Vakfı Yayınları; İstanbul.
- KORAY, Meryem (2005); *Sosyal Politika*; İmge Kitapevi; 2. Baskı; Ankara.
- KUT, Sema (1988); *Sosyal Hizmet Mesleği, Nitelikleri, Temel Unsurları, Müdahale Yöntemleri*, Ankara.

- LÜKÜSLÜ, Demet (2008), “Günümüz Türkiye Gençliği: Ne Kayıp Bir Kuşak Ne de Ülkenin Aydınlik Geleceği”; Nurhan Yentürk, Yörük Kurtaran and Gülesin Nemutlu (ed.), *Türkiye’de Gençlik Çalışması ve Politikaları*; İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları; İstanbul.
- ORHAN, Serdar (2004); “Koruyucu Sosyal Politikalar ve Sokak Çocuklarının Sosyal Rehabilitasyonu”; *T.C. Başbakanlık; SHÇEK Genel Müdürlüğü Yayınları*; Birinci Sosyal Hizmetler Şurası; Nisan; Ankara.
- ÖZDEMİR, Süleyman (2004); *Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti*; İstanbul Ticaret Odası Yayınları; Yayın No: 2000-69; İstanbul.
- ÖZDEMİR, Süleyman (2006); “Refah Devleti: Altın Çağ’dan Belirsiz Geleceğe”; *Sosyal Politikalar Dergisi*; Güz; Sayı 01; ss. 26-30.
- ÖZEL, Mehmet (2007); “Kamu Yönetiminin Yeniden Yapılanmasında Desantralizasyon Düşüncesi ve Gelişimi-Gelişmekte Olan Ülkeler Bağlamında Bir Yaklaşım”; *Kamu Yönetimi Yazıları Teoride Değişim, Yeniden Yapılanma, Sorunlar ve Tartışmalar* (Ed. Bilal Eryılmaz, Musa Eken ve Mustafa Lütfi Şen); Nobel Yayın Dağıtım; s. 411-445.
- POLAT, Oğuz (2002); *Sokak Çocukları*; Özgün Ofset, İstanbul.
- PRUIN, Ineke Regina (2007); *Die Heranwachsendenregelung (§ 105 JGG) im deutschen Jugendstrafrecht-Jugendkriminologische, entwicklungspsychologische, jugendsoziologische und rechtsvergleichende Aspekte*; Greifswald Verlag; Greifswald.
- SALLAN Gül, Songül (2009); “Sosyal Devlet ya da Refah Devleti Nedir?”; *Yerel Yönetimlerde Sosyal Demokrasi, Toplumcu Belediyecilik; Teorik Yaklaşımlar, Türkiye Uygulamaları*; (Der.: İhsan Kamalak ve Hüseyin Gül); Kalkedon Yayıncılık: 95; SODEV Kitaplığı: 6; İstanbul; s. 65-98.
- SEGRAVE Jeffrey O. vd; (1985); “An Investigation into the Relationship between Ice Hockey Participation and Delinquency”; *Sociology of Sport Journal*; 2.
- SEMERÇİ, Pınar Uyan vd.; (2011); “Çocuğun ‘İyi Olma Hali’ni Anlamak: Kavramsallaştırma, Durum Tespiti, Göstergelerin Belirlenmesi”; *1. Türkiye*

Çocuk Hakları Kongresi; Yetişkin Bildirileri Kitabı-2; Çocuk Vakfı Yayınları; İstanbul.

SEYYAR, Ali (2008); *Sosyal Siyaset Terimleri*; Sakarya Yayıncılık; Sakarya.

SEYYAR, Ali (2009); “Türkiye’de Etkin Yerel Sosyal Politikalar Önündeki Engeller ve Çözüm Stratejileri”; *Kamu’da Sosyal Politika*; Yıl 3; Sayı 9/2; Ankara; s.5-14.

SEYYAR, Ali (2011); *Sosyal Politika Bilimine Giriş*; Sakarya Yayıncılık; Sakarya.

SEYYAR, Ali ve Genç, Yusuf; (2010); *Sosyal Hizmet Terimleri*; Sakarya Yayıncılık; Sakarya.

SUNAL, Onur (2010); “Çocuğa Yönelik Çağdaş Sosyal Politika Yaklaşımları”; *Aile ve Toplum Dergisi*; T.C. Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayını; Yıl: 11; C. 6; Sayı 23; Ekim-Kasım 2010; s. 57-73.

ŞAYLAN, Gencay (2003); *Değişim, Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi*; İmge Kitapevi; Ankara.

ŞENTOP, Mustafa (2006); “Anayasa ve Sosyal Devlet”; *Sosyal Politikalar Dergisi*; Güz; Sayı 01; ss. 42-47.

TALAS, Cahit (1981-82), ”*Sosyal Haklar ve Türk Anayasalarında Sosyal Hakların Evrimi*”; TODAİE İnsan Hakları Yıllığı; Cilt 3-4; s. 38-75.

TALAS, Cahit (1991); Öğretilerde Sosyal Devlet; *TODAİE İnsan Hakları Yıllığı; Cilt 13; s. 91-102.*

TEZCAN, Mahmut (1994); *Serbest Zamanların Değerlendirilmesi Sosyolojisi*; Atilla Kitapevi; Ankara.

TOKSÖZ Fikret vd (2009); *Yerel Yönetimler Sistemleri*; TESEV Yayınları; İstanbul.

TOMANBAY, İlhan (1999); *Sosyal Çalışma Sözlüğü*, Selvi Yayınevi; Ankara.

TOMANBAY, İlhan (2007); *Sosyal Olmak*; SABEV Yayınları; Ankara.

YAYLI, Hasan (2009); Türkiye’de Belediyelerin Yeniden Yapılandırılması; *Kırıkkale Belediyesi Yayınları*; Kırıkkale.

YÖRÜKOĞLU, Atalay (1998); *Gençlik Çağı Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunlar*; Özgür Yayınları; İstanbul.

YÜKSEL, Fatih (2004); “*Kamu Yönetiminde Yeni Eğilimler Perspektifinde Türk Kamu Yönetiminde Reform İhtiyacı ve Kamu Yönetimi Reformu Yasa Tasarısı*”; Kamu Yönetimi (Ed. Abdullah Yılmaz ve Mustafa Ökmen); Gazi Kitabevi; Ankara; s.1-22.

ZEYTİNOĞLU, Sezen (1989); “Çalışan Çocuklar ve Sokak Çocukları”, *Türkiye’de Çocuğun Durumu*, DPT, Ankara.

Yazar Adı Olmayan Yayınlar

ASPB (2011); *2011 Yılı Faaliyet Raporu*; Ankara.

AVRUPA KOMİSYONU; (2012); *2012 Yılı İlerleme Raporu: Türkiye*; Komisyon Çalışma Dokümanı; Genişleme Stratejisi Ve Başlıca Zorluklar 2012-2013.

BERGAMA BELEDİYESİ, *Çocuk Kulübü Gazetesi*; Kasım 2012.

ÇSGB (2001); “*Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi İçin Zaman Bağlı Program Çerçevesi*” Ankara.

ÇSGB (2005); *AB Koordinasyon Dairesi Başkanlığı Bülteni*, Aralık, Sayı 7; Ankara.

DPT (2006); *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı*; Ankara.

EĞİTİM BİR-SEN (2012); “*İnternet Kafe Ve Elektronik Oyun Salonları Hakkında Rapor*”; *Batman Şubesi Yayınları*; Batman.

GSB (2012); *Gençlik Şurası Ön Komisyon Raporu*; Dezavantajlı Gençler ve Sosyal Hayata Katılım; GSB Yayınları; Ankara.

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ (2007); *Yetişkin Eğitimi Sempozyumu Bildirileri*; 05.05.2007; İSMEK Yayınları.

KALKINMA BAKANLIĞI (2013); *Onuncu Kalkınma Planı:2013; Sosyal Hizmetler ve Yardımlar Programı Çalışma Grubu Raporu*; T.C. Kalkınma Bakanlığı Yayınları; Ankara.

KREATIVE SPENDEN-IDEE (2009); *Düsseldorfer Sparkasse für die Jugend*; Kaiserswerther Mitteilungen; Jahrgang: 143/3.

- SHÇEK, (2002);”*Sokakta Çalıştırılan ve Yaşayan Çocuklar Raporu*”; Ankara.
- SHÇEK, (2009); *Stratejik Plan 2010-2014*, Ankara.
- SPENDENPROJEKTE (2009); *Die Jugendarbeit wird mobil-Projekt: „Off-road Bus“ nimmt Fahrt Auf Kaiserswerther Diakonie.*
- TİSK (1997); “*Sanayi Bölgelerinde Çalışan Çocukların Sorunları*”, Ankara.
- TİSK (1998); “*TİSK-ILO Pendik Sanayi Sitesi Çalışan Çocuklar Bürosu*”; İstanbul.
- TİSK (2002); “*Sanayide Çalışan Çocuklar ve TİSK’in Faaliyetleri*”; Ankara.
- TOBB (2012); *Türkiye Eğitim Meclisi Sektör Raporu 2011*; Şubat, TOBB Yayın Sıra No: 2012/160; Ankara.
- TÜİK (2007); *Haber Bülteni*; Sayı 61; 20 Nisan; Ankara.
- TÜİK (2007-2011); *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları*; Ankara.
- TÜİK (2012); *İstatistiklerle Gençlik 2011*; Yayın No. 3676; Ankara.
- TÜİK (2013); *Haber Bülteni*; Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü; 28.01.2013; Sayı: 13425; Ankara.
- TÜİK; (2007); *Haber Bülteni*; Sayı 61; 20 Nisan 2007; Ankara.
- TÜRK EĞİTİM-SEN (2009); “*Öğrenciler ÖSS’ye Dershaneye Giderek Hazırlanıyor Raporu*”; Ankara.
- UNİCEF (2011); “*Türkiye’de Çocukların Durumu Raporu*”;<http://panel.unicef.org.tr/vera/app/var/files/s/i/sitan-tur.pdf>.

Elektronik Kaynaklar

http://de.wikipedia.org/wiki/Kinder-_und_Jugendfreizeiteinrichtung

<http://kucukcekmecebilgievleri.com/Sayfalar/amac-ve-hizmetlerimiz/43>

http://sgb.aile.gov.tr/upload/mce/2012/faaliyet_raporlari/2011_bakanlik_faaliyet_raporu.pdf.

<http://swotanalizi.com/ornek-swot-analizleri.asp>

<http://www.ankara-bel.gov.tr/sosyal-hizmetler/cocuk-hizmetleri/cocuk-kulupleri>

<http://www.bakisegitim.com>

<http://www.bergamailcesi.com>

<http://www.bilgievi.org.tr/Sayfalar/51/Kurumsal/Organizasyon-Semasi.aspx>

<http://www.bilgievlericalistayi.com/sayfalar.asp?id=18>

<http://www.bilgievlericalistayi.com/sayfalar.asp?id=18>

<http://www.bilgievlerimiz.com>

<http://www.fatih.bel.tr/bpi.asp?caid=645&cid=3397>

<http://www.grenzallee.com/> (Jugend-, Kultur-, und Werkzentrum Grenzallee, Berlin)

<http://www.kygm.gov.tr/TR,131/kutuphaneler.html>; 15.12.2012

<http://www.okulpdr.net/ergenlik.htm>

<http://www.sabah.com.tr/Egitim>.

<http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-43144757.html>

<http://www.terakki.org.tr/Vakif/72816760216910.asp>

http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?tb_id=26&ust_id=8

<https://www.gsgm.gov.tr/Sayfalar/TeskilatSemasi.aspx>

Mevzuat ve Yasal Kaynakları

1957 tarih ve 6972 sayılı "Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkındaki Kanun.

1979 tarih ve 2253 sayılı "Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev Ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun" (Mülga).

1982 tarihli T.C. Devleti Anayasası.

1983 tarih ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu.

1995 tarih ve 22184 sayılı BM-Çocuk Haklarına Dair Sözleşme.

1998 tarih ve 23233 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun.

2001 tarih ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu.

2003 tarih ve 4857 sayılı İş Kanunu.

2003 tarihli "Sosyal Hizmetler ve Sosyal Yardım Temel Kanunu Tasarısı Taslağı".

- 2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu.
- 2005 tarih ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu.
- 2008 tarih ve 2605 sayılı “MEB Okul Öncesi Eğitim Kurumları Çocuk Kulüpleri Yönergesi”.
- 21.06.1927 tarih ve 1117 sayılı “Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu”.
- 29.04.1963 tarih ve 1257 sayılı “Halk Eğitimi Merkezleri Yönetmeliği”.
- 27.05.1983 tarih ve 2828 sayılı SHÇEK–Kanunu.
- 21.05.1986 tarih ve 3289 sayılı “Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun” (Değişik bent: 03.06.2011 tarih ve 638 sayılı KHK).
- 08.10.1996 ve 22781 sayılı “Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri ve Özel Çocuk Kulüpleri Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik” (Yönetmelik 06.07.2011 tarih ve RG’deki 27986 sayılı değişiklikle yeniden düzenlenmiştir).
- 17.04.2001 tarih ve 24376 sayılı “MEB Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği”.
- 10.07.2004 tarih ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu.
- 13.01.2005 tarih ve 25699 sayılı “MEB İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği”.
- 03.07.2005 tarih ve 5393 sayılı Belediye Kanunu.
- 22.07.2005 tarih ve 25883 tarihli “MEB-Özel Öğrenci Etüt Eğitim Merkezleri Yönetmeliği (Mülga).
- 14.12.2006 tarihli “Federal Almanya Çocuk ve Gençlik Yardım Kanunu” (Bundesrepublik Deutschland; Sozialgesetzbuch – Achtes Buch / SGB VIII; :Kinder- und Jugendhilfegesetz; BGBl. I S. 3134.
- 04.05.2007 tarih ve 5651 sayılı “İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun”.

- 01.11.2007 tarih ve 26687 sayılı “İnternet Toplu Kullanım Sağlayıcıları Hakkında Yönetmelik”.
- 11.02.2009 tarih ve 27138 sayılı “Özel Öğretim Kurumlarında Ücretsiz veya Burslu Okutulacak Öğrenci ve Kursiyerler Hakkında Yönetmelik”.
- 11.02.2009 tarih ve 27138 sayılı “Özel Öğretim Kurumları Öğrenci ve Kursiyer Ücretleri Tespit ve Tahsil Yönetmeliği”.
- 14.04.2011 tarihi ve 27383 sayılı “Millî Eğitim Bakanlığı Özel Dershaneler Yönetmeliği”.
- 03.06.2011 tarih ve 638 sayılıGençlik ve Spor Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname.
- 08.06.2011 tarih ve 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın Kuruluşu ile ilgili KHK).
- 24.06.2011 tarih ve 27974 sayılı “MEB-Özel Öğrenci Etüt EğitimMerkezleri Yönetmeliği”.
- 11.01.2012 tarih ve 28170 sayılı “Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği”.
- 12.11.2012 tarih ve 6360 sayılı “On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi Ve Yirmi Altı İlçe Kurulması İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”.
- 08.03.2008 tarih ve 26810 sayılı “MEB-Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği”.

EK

ANKET FORMU I. BÖLÜM

Lütfen aşağıda yer alan kişisel bilgilerinizi belirtiniz.

1. Yaş Grubunuz
sahipsiniz?

- 20-30
 31-40
 41-50
 51 ve üzeri

2. Medeni Durumunuz,

- Evli
 Boşanmış

3. Eğitim Durumunuz,

- Okuryazar
 İlköğretim
 Lise
 Ön Lisans
 Lisans
 Lisansüstü

4. Mesleğiniz

.....

5. Şuanda Bir İşte Çalışmaktayım.

- Evet
 Hayır

6. Gelir Durumunuz;

- 250 -500 TL () 501-850 TL ()
851-1.150 TL () 1.151-1.500TL ()
1.500-2.000 TL() 2000TL ve üzeri ()

7. Eviniz:

Kendime ait müstakil ev (), kendime ait daire(),
Müstakil kiralık ev (), Müstakil kiralık daire()

8. Aşağıdakilerden hangisine

- bilgisayar
 TV
 internet
 araba

9. Herhangi bir gazete yada
Dergiye abone misiniz?

- Gazete
 Dergi
 Değilim

10. Çocuğunuz dersaneye
gidiyor mu?

- Evet
 Hayır

II. BÖLÜM

Lütfen aşağıdaki ifadeleri dikkatlice okuyarak, mevcut duygu ve düşüncelerinizi en iyi yansıtan seçeneği (X) ile işaretleyiniz.

SORU NO	SORULAR	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Bilgi Evini çok yerinde ve gerekli bir sosyal hizmet projesi olarak görmekteyim.					
2	Verilen derslerden, etüt ve diğer sosyal aktivite imkanlarının yeterli derecede olduğunu düşünmekteyim.					
3	Çocuğumun Bilgi Evine gelmesinde, Bilgi Evi çalışanlarının olumlu katkısı olduğunu düşünmekteyim.					
4	Eğer bilgi evi olmasaydı çocuğumun gelişiminde olumlu katkı sağlamam kolay olmayacaktı.					
5	Bilgi Evinde internet olmasaydı çocuğum ödevini yapmak için uygun olmayan internet erişim noktalarını kullanmak zorunda kalacaktı.					
6	Bilgi Evi tüm beklentilerimizi karşılamaktadır.					
7	Bilgi Evi gibi kurumların yaygınlaşması gerektiğine inanmaktayım.					
8	Çocuğumu güvenle Bilgi Evine bırakmaktayım.					
9	Bilgi Evi çocuğumun sosyalleşmesine olumlu katkısı olduğunu düşünmekteyim.					
10	Çocuğum Bilgi Evine gelmeye başladıktan sonra derslerinde olumlu bir gelişme görmekteyim.					
11	Çocuğumun kitap okuma alışkanlığı kazandığını gözlemlemekteyim.					
12	Bilgi evinin ücretsiz olmasını çok olumlu bir davranış olarak görmekteyim.					
13	Çocuğum Bilgi Evine gelmeye başladıktan sonra davranışlarında olumlu bir gelişme görmekteyim.					
14	Ailemizin maddi durumu çocuklarımız ihtiyaçları için yeterli değildir.					
15	Çocuğum başarılı bir öğrencidir.					
16	Çocuğum evde ders çalışmaktadır.					
17	Çocuğumun kendine güven noktasında önemli bir gelişme görmekteyim.					

SORU NO	SORULAR	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
18	Bilgi evi personelinin bizimle yeterince ilgilendiğini düşünüyorum.					
19	Belediyenin böyle bir kurum açmasında siyasi beklentisi olmadığını düşünmekteyim.					
20	Çocuğum evde bilgisayarı ve interneti daha çok ödevleri için kullanmaktadır.					
21	Çocuğumun dersleriyle ilgilenecek yeterli bilgimiz yok.					
22	Çocuğumun televizyon izleme sürelerini belirlemede zorlanmaktayım.					
23	Çocuğumun dersleriyle ilgilenecek yeterli vaktimiz yok.					
24	Evimizde tüm aile bireylerinin katıldığı ortak aktivitelerimiz vardır.					
25	Ekonomik durumumuz çocuğumuzun eğitim ve gelişimini olumsuz etkilemektedir.					

KATILIMINIZ İÇİN TESEKKÜR EDERİZ...

ÖZGEÇMİŞ

İsmail YAVUZ, 1984 yılının ilkbaharında Sakarya ili Taraklı ilçesi Akçapınar köyünde dünyaya geldi. İlkokulunu Akçapınar Köyü İlköğretim okulunda tamamladı. Ortaokulunu Adapazarı İmam Hatip Lisesinde yatılı olarak okudu. Ortaokulun ardından Arifiye Anadolu Öğretmen Lisesinde lise eğitimini tamamladı. İlk denemede kazandığı İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünü 4 yılda tamamladı. Üniversiteyi bitirdikten sonra iki yıl Amerika da ikamet etti. Amerika da pratik İngilizcesini geliştirirken birçok sivil toplum örgütünde gönüllü faaliyetlerde bulundu ve bununla beraber birçok iş tecrübesi edindi. ABD dönüşü bir öğrenci yurdunda yıl yurt müdürlüğü ardından da bir yıl Bilgi Evinde gönüllü idarecilik yaptı ve bu zaman zarfında bilgi evleriyle ilgili çalışmalarına başladı. Evli ve bir çocuk babası olan İsmail YAVUZ şuanda özel bir eğitim kurumunda (Dershanede) öğretmenlik yapmaktadır.